biblioteca de buzunar

biblioteca de buzunar

VALERIO MASSIMO MANFREDI

roman

SYRACUZA,
SECOLUL AL V-LEA Î. CR.
ASEDIUL FĂRĂ SFÂRȘIT

TIRANUL

IL TIRANNO
Valerio Massimo Manfredi
Copyright © 2003 Arnoldo Mondadori Editore S.P.A., Milano

TIRANUL
Valerio Massimo Manfredi
Copyright © 2006 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MANFREDI, MASSIMO VALERIO
Tiranul / Valerio Massimo Manfredi; trad. Radu Gâdei. -
Bucureşti : ALLFA, 2006
Bibliogr.
ISBN (10) 973-724-039-1
ISBN (13) 978-973-724-039-2

I. Gâdei, Radu (trad.)

821.131.1-31=135.1

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA.**
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA.**
Drepturile de distribuţie în străinătate aparţin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **ALLFA**, is strictly prohibited.
Copyright © 2006 by **ALLFA.**

Editura **ALLFA**: Bd. Timişoara nr. 58,
sector 6, cod 061317 – Bucureşti
Tel.: 402 26 00
Fax: 402 26 10

Departamentul distribuţie: Tel.: 402 26 75; 402 26 38

Comenzi la: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactor: Olimpia Novicov
Design copertă: Andra Penescu
Ilustraţia copertei: Iacopo Bruno

Valerio Massimo Manfredi

TIRANUL

Traducere din limba italiană:
Radu Gâdei

EDITURA ALLFA

Palermo
Eryx
Soluntos
Drepanos
Thermes
Segesta
Motya
Halicae
Lilibeos
Hentellas
Selinuntes
Râul
Herakleia Minos
Agrige

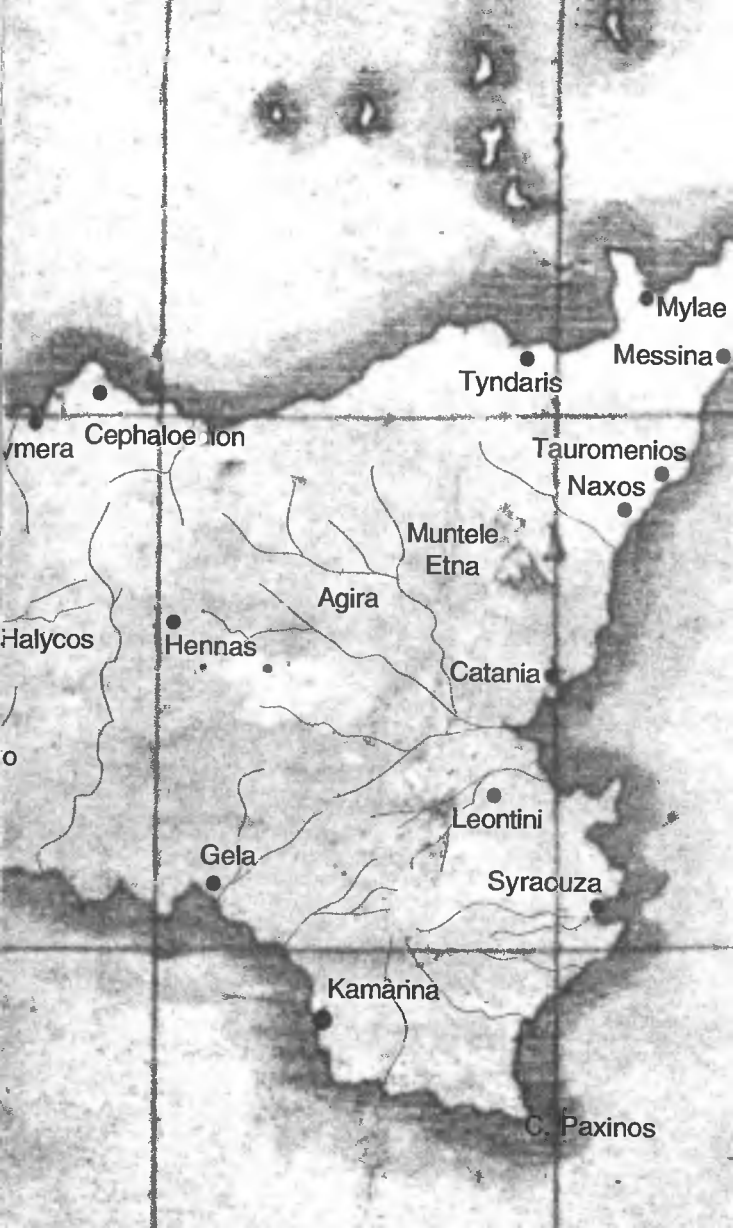
Mylae
Messina
Tyndaris
Cephaloe ion
ymera
Tauromenios
Naxos
Muntele
Etna
Agira
Halycos
Hennas
Catania
o
Leontini
Gela
Syracuza
Kamarina
C. Paxinos

În memoria tatălui meu

Nu există îndoială, într-adevăr, că Divinitatea se folosește de anumiți oameni cu scopul de a pedepsi răutatea altora și face din ei tot felul de călăi, după care îi distruge.

PLUTARH

CORINT, ANUL 342 ÎNAINTE DE CRISTOS
AL DOILEA AN AL CELEI DE-A CIX-A OLIMPIADE

PROLOG

Bărbatul își făcu apariția la puțin timp după asfințit, când umbrele începeau să se alungească peste oraș și peste port. Mergea cu pași sprinteni, purtând pe umăr o desagă, și întorcea des capul în toate părțile, cu un aer oarecum îngrijorat. Se opri în apropierea unui altar al Persephonei și flacăra opaițului care ardea în fața statuii zeiței îi dezvălui trăsăturile: părul sur al unuia care trecuse binișor de vârsta tinereții, nasul drept și gura cu buze subțiri, pomeții proeminenți și obrajii supți, acoperiți în bună parte de o barbă neagră. Privirea, neliniștită și atentă la tot ce se întâmpla în jur, dădea totuși figurii sale o expresie demnă și rezervată, contrastând cu aspectul umil dat de veșmintele ponosite, rămase ca mărturie a unor vremuri mai bune.

Porni pe strada care ducea la portul răsăritean și începu să coboare către radă, acolo unde se înșirau prăvăliile și cârciumile frecventate de marinari, de negustori, de hamali și de soldații de pe vasele de război. Pentru Corint erau vremuri de bunăstare și în cele două porturi ale sale se îngrămădeau peste măsură vasele care importau și exportau mărfuri pentru toate țările din marea interioară și Pontul Euxin. În cartierul de miazăzi, unde se aflau depozitele de grâne se auzea la tot pasul accentul sicilian din toate cetățile: Agrigent, Catania, Gela, Syracuza...

Syracuza... uneori i se părea că uitase de orașul acela, dar era suficient un sunet, un gest, o umbră ca să-și amintească de zilele copilăriei și ale maturității și atunci reînviau luminile și culorile acelei lumi care acum era năpădită de nostalgie, dar cel mai mult îl chinuia amărăciunea unei vieți care purta pecetea de neșters a înfrângerii.

Ajunsese în fața uneia dintre cârciumi și intră, după ce mai privi încă o dată în jur.

Înăuntru începeau să se adune clienții care veneau să mănânce o supă caldă și să bea un vin curat, așa cum era obiceiul barbarilor și al sărăntocilor.

Vara, oamenii ședeau afară sub bolta de viță de vie, privind la cele două mări, una aflată deja sub stăpânirea nopții, cealaltă însângerată de ultimele raze ale amurgului, la corăbiile care se grăbeau să intre în port înainte de lăsarea întunericului. Iarna, când vântul rece de miazănoapte cobora dinspre munți, clienții zgribuliți se îngrămădeau înăuntru într-o atmosferă plină de fum și de miasme grele.

Cârciumarul ațâță focul, apoi luă un castron cu supă și-l puse pe masă în fața noului-venit.

— Cina ta, învățătorule.

— Învățător... repetă omul în șoaptă, pe un ton ușor nemulțumit.

Lingura se afla pe masă, legată cu o sfoară, pentru că, altfel, niște mușterii dornici de chilipiruri ar fi luat-o acasă. Începu să mănânce, sorbind pe îndelete zeama aceea aproape limpede, dar cu gust bun, care îi încălzea treptat tot corpul.

Începuseră să apară și fetele, gata să se pună la dispoziția clienților care, după ce mâncau, mai zăboveau la câteva pahărele sau erau deja amețiți pentru că

deșertaseră pe gât cam multă băutură, cu scuza că trebuiau să facă asta ca să se încălzească.

Chloe nu era prea arătoasă, dar avea niște ochi frumoși, negri, și o expresie atât de mândră pentru condiția sa de tânără prostituată, încât îi amintea clientului singuratic pe aceea a femeilor siciliene. Poate că era chiar așa, cine putea ști?

Sau poate că îi amintea de cineva, o iubire de tinerețe din locurile sale de baștină. De aceea îi arunca din când în când câte o privire, schițând chiar și un zâmbet, iar ea îi întorcea acel zâmbet fără să știe ce înțeles avea. Îl privea pe bărbatul acela cu neîncredere și oarecum batjocoritor.

Se trezi că vine pe neașteptate lângă el și rămase surprins la început, apoi îi făcu semn cârciumarului să aducă încă un castron cu supă pe care îl împinse înspre fată, punând în același timp și câțiva bănuți pe masă.

— Doar nu crezi că o să merg cu tine doar pentru atâta, învățătorule, spuse ea după ce numărase dintr-o privire monedele.

— Nu, sigur că nu, îi răspunsese el, liniștit. Vreau doar să-ți ofer ceva de mâncare. Ești slăbuță și dacă o să slăbești și mai tare, n-o să mai poți avea clienți, așa că stăpânii o să te trimită la o muncă mai grea. De ce mi-ai spus așa?

— Adică, „învățătorule"?

Omul dădu din cap și continuă să-și soarbă supa. Fata ridică din umeri.

— Toți îți spun așa pentru că, în schimbul câtorva bănuți, îi înveți pe mulți să scrie și să citească. Oi fi având și un nume, nu-i așa?

— Așa cum are toată lumea.

— Și nu vrei să mi-l spui?

Omul clătină din cap, vârând din nou lingura în castronul cu supă.

— Ia și mănâncă, îi spuse, se răcește.

Chloe duse castronul la gură și sorbi cu zgomot din supă. Se șterse apoi la gură cu mâneca tunicii.

— De ce nu vrei să-mi spui cum te cheamă?

— Pentru că nu pot, îi răspunse bărbatul.

Fata aruncă o privire la desaga pe care călătorul o atârnase de spătarul scaunului.

— Ce ai acolo?

— Nimic din ce ar putea să te intereseze. Hai, mănâncă, au început să apară clienții.

Cârciumarul se apropie de masa lor.

— Du-te în cameră, îi spuse el fetei, arătându-i o ușiță din fundul încăperii. Sunt doi marinari cu chef, care vor să se distreze. Au plătit dinainte. Vezi să fie mulțumiți.

Fata mai sorbi o dată din supă, după care se aplecă la urechea bărbatului și-i șopti înainte să plece.

— Fii atent că desaga ta atrage prea mult atenția. Cineva ar vrea să știe neapărat ce-i în ea. Eu nu ți-am spus nimic. După care se îndreptă și continuă cu voce tare. Îți mulțumesc pentru supă, învățătorule. Mi-a încălzit inima.

Chloe fusese dată pe mâna celor doi marinari deja beți. Mari, grași, murdari. După puțin timp, o auzi țipând. Probabil că bărbaților le plăcea s-o chinuiască. Se ridică și alergă spre ușa din capătul încăperii, neluând seama la strigătele cârciumarului.

— Unde te duci? Oprește-te, blestematule, ce cauți acolo?

Dar clientul deschisese deja ușa cu un brânci și intrase în cămăruță urlând:

— Lăsați-o în pace! Ce-aveți cu ea, nenorociților?

Urmă o scurtă agitație care se transformă rapid într-o adevărată încăierare. Îl atacară amândoi și-l făcură să se retragă în mijlocul cârciumii, dar el nu se lăsă și apucă un scaun ca să-l folosească drept armă. În acest timp, ceilalți clienți se îngrămădeau în jur, întărâtându-i prin strigăte. Un al treilea individ se apropie de necunoscut, încercând să-i smulgă traista din mână, dar el îl lovi cu scaunul făcându-l să se prăbușească de îndată lângă perete.

Se afla, însă, în mare pericol, rămânând în mijlocul unei mulțimi înfierbântate de alcool. Puțin speriat de îndrăzneala lui, asuda din belșug și tremura de încordare, în timp ce adversarii lui se apropiau amenințători.

Unul dintre ei se aruncă asupra lui, lovindu-l cu pumnul mai întâi în stomac și după aceea în față, dar, când și celălalt vru să se năpustească asupra lui, apărură dintr-o dată trei vlăjgani pe care nimeni nu-i mai văzuse până atunci, punându-i jos pe amândoi, unul după altul, cu sângele șiroindu-le pe față. Apoi, așa cum apăruseră, tot astfel dispărură.

„Învățătorul" se asigură că desaga se afla la locul ei, trecu printre oamenii amuțiți de uimire și se îndreptă către ieșire.

Îl izbi în față o rafală de vânt rece care-l făcu să se înfioare. Abia atunci simți efectul loviturilor primite și, la scurt timp după aceea, teribila încordare care-l cuprinsese până atunci începu să mai scadă. Se clătină, își duse palmele la tâmple ca pentru a scăpa de amețeala care-l făcea să simtă că-i fuge pământul de sub picioare, dar căzu lat în mijlocul străzii.

Își recăpătă cunoștința la mult timp după aceea, când începu să plouă și apa rece îi udă fața și se prelinse chiar și pe sub haine. Mai rămase o vreme în această stare, după care simți că mâini străine îl trăgeau de cealaltă parte a străzii, sub acoperișul care adăpostea câțiva catâri.

Deschise ochii și, în lumina slabă care venea dinspre ferestrele cârciumii, putu deslușì fața unui cerșetor bătrân cu țeasta pleșuvă și cu o gură fără nici un dinte.

— Cine ești? îl întrebă.

— Mai bine spune-mi cine ești tu. N-am mai văzut niciodată așa ceva. Au apărut ca din senin trei namile care au făcut acolo un adevărat măcel... după care s-au făcut nevăzuți. Să facă un asemenea prăpăd pentru un zdrențăros...

— Nu sunt un zdrențăros.

— Așa o fi, dar rămâne la fel de ciudat ce s-a petrecut acolo. Bătrânul îl ajută să se ridice în capul oaselor și să se rezeme de perete, acoperindu-l cu o mână de paie. Așteaptă puțin, barosane, spuse el. Poate că mi-a mai rămas niște vin. Asta-i plata mea pentru că păzesc toată noaptea catârii clienților. Uite, bea o gură să te mai încălzești. Îl privi pe când bea cu înghițituri mici. Dacă nu ești cerșetor, atunci ce poți fi?

— Îmi câștig pâinea învățându-i pe alții să citească și să scrie, dar eu...

— Tu, ce?

Își strâmbă buzele într-un rânjet care ar fi vrut să fie un surâs.

— Eu am fost stăpânul celui mai mare și mai bogat oraș din lume...

— I-auzi! Sigur că da! Bun, atunci eu sunt șahul Persiei.

— Iar tatăl meu a fost cel mai mare om al vremurilor noastre... Mai dă-mi puțin vin.

— Ce bazaconii îmi tot îndrugi tu aici?

Bărbatul bău cu lăcomie alte câteva înghițituri de vin.

— Ce ai în desaga aia pe care o ții așa strâns?

— Nimic care să merite osteneala de a fi furat. Este... povestea lui. Povestea unui om care a devenit stăpân peste aproape toată Sicilia și peste bună parte din Italia, i-a înfrânt pe barbari în nenumărate bătălii, a inventat mașini de război cum nu se mai văzuseră până atunci, a mutat din loc popoare întregi, a înălțat în numai trei luni cea mai mare fortăreață din lume, a întemeiat colonii în Marea Tireniană și în Adriatica, s-a căsătorit cu două femei în aceeași zi... un grec cum nu s-a mai văzut altul.

Bătrânul îi întinse din nou plosca pe fundul căreia mai era puțin vin, după care se așeză și el cu spatele rezemat de zid.

— Pe toți zeii! Dar cine o fi fost minunea aia de om...?

Un fulger scăldă într-o lumină ca ziua strada care sclipea în bătaia ploii și fața umflată de lovituri a învățătorului. Un tunet asurzitor izbucni chiar deasupra lor, dar bărbatul nici nu clipi. Își strânse la piept desaga și spuse, rostind sacadat și plin de mândrie cuvintele:

— Numele lui era Dyonisios, Dyonisios din Syracuza. Dar lumea întreagă îl știa ca... tiranul!

I

Un călăreț se apropia într-un galop nebunesc și stârnea un nor des de praf albicios pe drumul de la Kamàrina, îndreptându-se către poarta de răsărit a orașului. Comandantul postului de gardă îl somă să se oprească.

— Stai pe loc! strigă el. Cine ești?

Dar ordinul nu mai avea nici un rost. Calul se prăbuși la nici două sute de pași în fața zidurilor, iar călărețul se rostogoli în praful drumului.

— Deschideți portița mică, porunci ofițerul. Repede, duceți-vă să vedeți cine este și aduceți-l înăuntru!

Patru santinele ieșiră în fugă și ajunseră în câteva clipe lângă bărbatul care zăcea nemișcat la pământ. Nu departe, calul se zbătea gata să moară.

Omul scoase un strigăt de durere când încercară să-l răstoarne cu fața în sus și i se putu vedea fața desfigurată de oboseală, plină de sânge amestecat cu praf.

— Cine ești? întrebă unul dintre soldați.

— Vin din Selinuntes... trebuie să vorbesc de îndată cu comandantul vostru, repede, repede, vă implor.

Soldații se priviră unul pe altul, apoi înjghebară o targă din sulițe și din scuturi, îl așezară pe rănit deasupra

și-l duseră dincolo de ziduri. Unul dintre ei rămase în urmă ca să dea lovitura de grație calului care mai horcăi de câteva ori și încetă să se mai zbată.

La puțin timp după aceea, grupul de soldați ajunse la corpul de gardă. Ofițerul luă o torță aprinsă și se apropie de rănit, iar acesta își ațintì privirile asupra lui: era un tânăr vânjos, cu părul negru și cârlionțat, ochi ca tăciunele și buze cărnoase.

— Mă numesc Dyonisios, spuse. Sunt comandantul corpului de gardă. Ce s-a întâmplat, vorbește, în numele zeilor!

— Trebuie să dau imediat de veste autorităților. Este o chestiune de viață și de moarte. Cartaginezii au încercuit și asediat Selinuntes. Sunt multe mii, au mașini de război uriașe, înspăimântătoare. Nu putem rezista... avem nevoie de ajutor... Repede, pe toți zeii... repede! Și dați-mi ceva de băut, vă rog, mor de sete.

Dyonisios îi întinse plosca sa cu apă, apoi dădu ordine rapide câtorva dintre oamenii săi.

— Tu aleargă la Diocles și spune-i să vină imediat la pritaneu: este o chestiune de cea mai mare importanță.

— Dar poate că doarme... șovăi santinela.

— Pe Hercules, dă-l jos din pat! Hai, ia-o din loc! Voi ceilalți, se întoarse el către ceilalți soldați, duceți-vă să-i treziți pe membrii Adunării și adunați-i în pritaneu: spuneți-le că este vorba despre lucruri de cea mai mare gravitate!

Oamenii plecară în fugă să execute ordinele comandantului. Dyonisios îl lăsă la comanda postului de gardă pe locțiitorul său, un prieten pe nume Iolaos, și însoți pe străduțele întunecoase ale orașului, micul grup al celor care purtau targa improvizată cu mesagerul abia sosit,

luminându-le calea cu o torță. Din când în când, arunca o privire grijulie către tânărul întins pe brancardă și se încrunta văzând cum chipul bietului băiat se schimonosea de durere la fiecare zdruncinătură, la fiecare mișcare mai bruscă a soldaților. Probabil că-și sfărâmase vreun os când căzuse atât de rău de pe cal.

Când ajunse la destinație, consilierii intrau deja unul câte unul în sala de ședințe. Năuci încă de somn și morocănoși, erau însoțiți de sclavi care le luminau calea cu felinarele. Diocles, comandantul suprem al armatei, ajunse și el după câteva clipe, dar, când dădu cu ochii de Dyonisios, se încruntă.

— Ce s-a întâmplat atât de grav? Ce metodă este și asta de...

Dyonisios ridică brațul cu un gest imperativ și comandantul amuți. Tânărul ofițer avea doar douăzeci și doi de ani, dar era cel mai de seamă războinic al cetății: nimeni nu era mai bun ca el în mânuirea armelor, mai rezistent la încercările vieții de soldat, la privațiuni și la durere. Avea un temperament îndrăzneț care nu prea punea preț pe constrângerile disciplinei, nu avea nici cel mai mic respect față de zei și nici față de oamenii care nu meritau prețuirea lui. Avea credința nestrămutată că dreptul de a comanda nu-l putea avea decât acela care ar fi fost gata oricând să-și riște primul viața pentru camarazii săi și care, pe câmpul de luptă, ar fi dovedit că este cel mai puternic și mai curajos dintre toți ceilalți. Așa încât avea obiceiul de a-l privi întotdeauna drept în ochi pe adversarul cu care lupta și pe care avea să-l răpună.

— Omul acesta și-a deșelat calul și și-a zdrobit oasele ca să ajungă până aici, spuse el, așa că am considerat necesar să fie ascultat imediat.

— Atunci, hai să auzim ce are de spus, răspunse Diocles, fără prea mare chef.

Dyonisios se apropie de sol, îl ajută să ridice capul și tânărul începu să vorbească.

— Ne-au atacat pe neașteptate, venind dinspre nord, de unde nu ne-am fi așteptat să apară vreun dușman. Au ajuns în scurtă vreme sub zidurile noastre. Acolo, au urcat pe turnuri mobile niște berbeci mari, bușteni peste măsură de mari, cu capul din fier masiv și au început să lovească în ziduri zi și noapte, în timp ce arcașii din vârful turnurilor aruncau asupra meterezelor o ploaie de săgeți, făcând prăpăd printre apărători. Am încercat să rezistăm în orice fel cu putință...

Tânărul făcu o pauză ca să-și recapete suflul, după care continuă.

— Comandantul lor este Hannibal din Ghiskon: un fanatic fără pereche. Se laudă că este urmașul acelui Hamilcar, cel care s-a adus pe sine însuși ca jertfă la Hymera, acum șaptezeci de ani, după ce ai voștri, împreună cu cei din Agrigent, au nimicit armata Cartaginei. Vrea să răzbune moartea strămoșului său, spune el. Și nu va avea liniște până când nu-și va duce până la capăt răzbunarea... Timp de trei zile, atacurile dușmanilor au fost respinse unul după altul și singurul lucru care ne mai îmbărbăta în acele eforturi supraomenești era speranța că veți veni voi să ne salvați. De ce nu v-ați mișcat până acum? Orașul nu poate rezista prea mult timp: alimentele sunt pe sfârșite, am pierdut mulți oameni, mulți alții sunt răniți și nu mai sunt în stare să lupte. Pe metereze sunt acum copii de șaisprezece ani și bătrâni de șaizeci. Chiar și femeile luptă. În numele zeilor, ajutați-ne, vă implor, nu ne lăsați în mâinile dușmanilor!

Diocles își luă privirile de la chipul plin de disperare al solului și le îndreptă către consilierii care se așezaseră în băncile sălii.

— Ați auzit ce se întâmplă acolo? Ce credeți că ar trebui să facem?

— Eu zic să pornim de îndată, exclamă Dyonisios.

— În acest loc, părerea ta nu are nici o importanță, îi închise gura Diocles. Nu ești decât un ofițer de rang inferior.

— Dar, pe Hercule, oamenii aceia așteaptă ajutorul nostru! nu se dădu bătut Dyonisios. În clipele acestea ei mor pe capete și vor fi uciși cu toții, dacă nu vom ajunge la timp ca să-i salvăm.

— Ajunge! i-o reteză Diocles, sau, dacă nu, te dau afară din sală.

— De fapt, interveni un consilier bătrân, pe nume Heloris, nu putem lua o hotărâre decât mâine, când va fi de față numărul de consilieri pe care-l cere legea. Dar, între timp, de ce să nu-l lăsăm pe Dyonisios să se ducă acolo?

— De unul singur? întrebă în batjocură Diocles.

— Dă-mi ordin, spuse cel despre care era vorba, și până mâine dimineață în zori, pot avea sub comanda mea cinci sute de oameni gata de luptă. Și, dacă îmi dai două corăbii, în două zile voi fi în spatele zidurilor de la Selinuntes...

Solul urmărea cu îngrijorare înfruntarea dintre cei doi: fiecare clipă care trecea putea fi hotărâtoare pentru salvarea sau distrugerea orașului său.

— Cinci sute de oameni? Și de unde o să-i iei? întrebă, ironic, Diocles.

— O să mi-i dea Frăția, îi răspunse Dyonisios.

— Frăția? Eu comand aici, nu Frăția! strigă celălalt.

— Atunci, dă-mi-i tu, îi replică, rece, Dyonisios.

Heloris interveni din nou.

— N-are o importanță prea mare, cred eu, cine îi poate da acești oameni. Important este ca el să plece. Este cineva împotrivă?

Consilierii, care abia așteptau să se întoarcă în paturile lor calde, aprobară cu toții expediția, dar nu fură de acord să le dea și cele două corăbii, motivând că ele erau necesare pentru grosul armatei.

În clipa aceea își făcu apariția chirurgul cu trusa lui de instrumente.

— Îngrijește-l pe omul acesta, îi porunci Dyonisios și ieși, fără măcar să mai aștepte ordinul lui Diocles. În scurt timp îl întâlni pe prietenul său, Iolaos, la corpul de gardă.

— Plecăm, spuse el, scurt.

— Când? Și unde? întrebă tânărul, nedumerit.

— În zori, la Selinuntes. Noi suntem avangarda. Ceilalți o să vină cu flota. Am nevoie de cinci sute de oameni și trebuie să-i găsesc printre cei din Frăție. Transmite asta imediat peste tot. Vreau să-i am pe toți aici peste cel mult două ore, cu echipamentul de război, rații de mâncare pentru cinci zile și câte un cal de rezervă la fiecare trei oameni.

— Dar n-o să izbutim să facem asta nici în ruptul capului. Frăția are un mare respect pentru tine, dar...

— Atunci, spune-le că ar fi o bună ocazie să-mi arate aceasta. Hai, pleacă.

— Cum vrei, răspunse Iolaos. Fluieră și imediat se auzi un nechezat și tropot de copite. Iolaos sări pe cal și plecă, dispărând în bezna nopții.

În a patra zi, unul dintre berbeci reuși să deschidă o breșă în ziduri și mercenarii campanezi aflați în serviciul

Cartaginei se năpustiră prin spărtură, împinşi de dorinţa de a fi remarcaţi de ofiţeri, dar, mai ales, de lăcomie, comandantul promiţându-le că vor fi liberi să jefuiască în voie oraşul.

Locuitorii din Selinuntes se adunară ca să apere trecerea, făcând un adevărat zid cu scuturile, îi respinseră pe atacatori şi omorâră o mulţime dintre inamicii care se retrăgeau în dezordine, călcând în picioare trupurile camarazilor căzuţi.

În ziua următoare, Hannibal dădu ordin să se curețe mormanul de pietre căzute din ziduri, dar trimise înainte nişte paravane de protecţie, sub care oamenii lui puteau să lucreze la eliberarea trecerii. Între timp, arcaşii din vârful turnurilor de asalt continuau să-i ţină sub ameninţarea săgeţilor pe apărători, împiedicându-i să se apropie.

În a şasea zi, trecerea fusese eliberată; berbecii lărgiră şi mai mult breşa, deschizând drum infanteriei de asalt formată din mercenarii libieni, iberici şi campanezi care năvăliră în interiorul cetăţii, scoţând urlete de război înspăimântătoare.

Greu încercaţii locuitori din Selinuntes, care prevăzuseră un asemenea lucru, se pregătiseră muncind toată noaptea şi ridicaseră baricade la intrarea în fiecare stradă, izolând cartierele din spatele acestora. Din spatele unor asemenea obstacole ei contraatacau fără încetare, respingându-i pe inamici şi răpunând mare parte din ei. Dar, deşi vitejia lor era dincolo de orice închipuire, forţele slăbeau cu fiecare ceas care trecea, din cauza eforturilor depuse pentru a construi baricadele, a lipsei de odihnă şi a oboselii unei încleştări fără răgaz, cu trupe mereu împrospătate şi bine hrănite.

În a șaptea zi, dușmanii reușiră să facă o a doua spărtură în alt loc al zidurilor care apărau cetatea și pe acolo năvăliră o mulțime de războinici, scoțând strigăte atât de înfricoșătoare, că oamenii care încă mai luptau simțiră cum le îngheța sângele în vine. Al doilea val de atacatori se năpusti asupra baricadelor, ca talazurile unui râu dezlănțuit asupra unui stăvilar șubred. Obstacolele fură înlăturate, așa încât luptătorii din Selinuntes se văzură nevoiți să se retragă înspre piața din mijlocul orașului și acolo se adunară umăr la umăr, hotărâți să dea o ultimă și disperată luptă.

În momentele acelea, curajul femeilor fu de necrezut. Urcate pe acoperișurile caselor, ele aruncau asupra inamicilor tot ceea ce aveau la îndemână: țigle, cărămizi, bârne și la fel făceau alături de ele și copiii, știind bine ce soartă îi aștepta.

În felul acesta, asediații reușiră să mai amâne cu încă o zi agonia orașului lor, în speranța că fiecare ceas care trecea era un ceas câștigat. Cu o noapte înainte, văzuseră semnale luminoase pe un munte din apropiere și sperau cu toții că ajutoarele nu vor întârzia să sosească. Dar, în ziua următoare fu înfrântă și ultima rezistență. Sleiți de puteri, după eforturile acelor lungi zile de luptă, apărătorii nu mai putură să rămână în formație compactă, astfel că lupta se transformă în nenumărate ciocniri individuale. Mulți încercară să-și apere ușile de la propriile case și strigătele de groază ale fiilor și fiicelor reușeau ca prin minune să stoarcă din trupurile vlăguite ale părinților ultimul strop de energie. Dar acea îndârjită rezistență nu făcea decât să atâțe și mai tare furia barbarilor care, după ce împânziră întregul oraș, dezlănțuiră cel mai sângeros măcel care existase vreodată pe lume. Ucideau fără milă chiar și copilași de câțiva anișori,

înjunghiau și pruncii din leagăne. La lăsarea serii, mulți dintre acești sălbatici umblau pe străzi cu zeci de mâini retezate, legate laolaltă ca niște trofee, sau purtând în sulițe șiraguri de țeste ale oamenilor pe care îi măcelăriseră.

Groaza domnea peste tot, din toate părțile se auzeau vaiete, chemări disperate, strigătele de ajutor ale răniților și gemetele muribunzilor.

Dar suferințele erau departe de a se încheia.

Timp de două zile și două nopți, orașul fu prădat fără milă, iar femeile, fetele și copiii mai mărișori fură lăsați cu bună știre de Hannibal pe mâna soldaților îmbătați de victorie, căzând astfel pradă ușoară violurilor. Ceea ce avură de pătimit acei nenorociți nu se poate descrie, dar puținii dintre ei care mai rămaseseră în viață și puteau povesti după aceea ce li se întâmplase spuneau că nu exista prizonier care să nu invidieze norocul acelora care căzuseră demn, luptând cu sabia în mână. Într-adevăr, nu există nimic mai rău pentru o ființă omenească decât să ajungă la cheremul unei alte ființe omenești.

Orașul fu distrus în felul acesta, la două sute patruzeci și doi de ani de la întemeierea sa.

Șaisprezece mii de ființe au fost măcelărite.

Șase mii, aproape toți femei, băieți și copii, fură vânduți ca sclavi.

Două mii șase sute dintre locuitorii orașului se salvară fugind pe poarta de răsărit, pentru că barbarii erau prea ocupați cu jefuitul caselor ca să se mai îngrijească și de paza porților cetății.

Dyonisios, aflat în fruntea unui detașament de vreo cincizeci de călăreți, dădu de ei în timp ce înaintau prin bezna nopții. Se afla în recunoaștere: în urma sa, la o oră de mers, venea restul soldaților săi. Grosul trupelor

syracuzane aveau să debarce a doua zi la gura de vărsare a râului Hypsas.

Dar era prea târziu.

Văzându-i pe călăreți, luptătorii rămași în viață făcură cerc în jurul femeilor și copiilor, crezând că intraseră într-o ambuscadă și că moartea îi cruțase doar pentru a le rezerva un sfârșit mult mai amar. Dar când auziră că străinii aceia vorbeau grecește, aruncară armele și căzură în genunchi, gemând și suspinând. Merseseră până acolo, purtați doar de ultimele energii ale disperării și acum, văzându-se în sfârșit salvați, fură din nou copleșiți de amintirile dezastrului prin care trecuseră, de scenele măcelului, de violurile și cruzimile care-i loviseră, așa că groaza și rătăcirea se abătură din nou asupra lor, ca talazurile unui uragan.

Dyonisios coborî de pe cal și trecu printre acele ființe nefericite. În lumina tremurătoare a torțelor, soldații erau plini de sânge, de praf amestecat cu sudoare, cu scuturile și coifurile purtând urmele bătăliei; aveau ochii roșii de nesomn, oboseală și plâns, o expresie rătăcită, așa încât păreau mai degrabă niște fantome decât ființe omenești.

— Care dintre voi este ofițerul cel mai înalt în grad? întrebă.

Un bărbat cam de patruzeci de ani făcu un pas înainte.

— Eu. Sunt comandantul unui batalion și mă numesc Eupites. Dar voi cine sunteți?

— Suntem syracuzani, fu răspunsul.

— De ce ați ajuns abia acum? Orașul nostru a fost distrus și...

Dyonisios ridică brațul într-un gest ferm, care îl făcu pe cel din fața lui să tacă.

— Dacă ar fi depins de mine, armata noastră ar fi sosit aici încă de acum două zile. Dar poporul trebuie să fie reprezentat prin întrunirea Adunării, iar strategii trebuie să stabilească modul în care se va acționa. Tot ceea ce am putut obține a fost să plec eu înainte cu acești oameni care sunt avangarda. Acum adu mai în față răniții, o să pregătim niște târgi pentru cei care nu pot merge pe propriile picioare, după care va trebui să plecăm cât mai repede. Pune femeile și copiii în centru, cu luptătorii tăi în față și în urmă. Pe margini avem noi grijă. Trebuie să ajungem la Agrigent înainte ca barbarii să pornească în urmărirea voastră.

— Așteaptă, spuse Eupites.

— Ce este?

— Care este numele tău?

— Dyonisios.

— Ascultă-mă, Dyonisios: noi îți suntem recunoscători pentru că ai fost primul care ne-a venit în ajutor. Ne simțim umiliți și ne este rușine pentru halul în care ne aflăm, dar vrem să-ți spunem ceva. În timp ce ofițerul vorbea, ceilalți soldați din Selinuntes își adunaseră de pe jos armele și scuturile, după care se strânseseră în jurul lui, cu fruntea sus și încleștând pumnul pe mânerul sulițelor. Îndată ce ne vom veni în fire și ne vom întrema puțin, vom pleca înapoi ca să ne refacem casele și orașul, iar dacă, vreodată, cineva, oricine ar fi el, va porni la luptă împotriva cartaginezilor, să știe că noi vom fi întotdeauna gata să plecăm împreună cu el, pentru că, de azi înainte, răzbunarea este singurul țel al vieții noastre.

Dyonisios se apropie și ridică torța ca să vadă mai bine fața și ochii bărbatului care rostise aceste cuvinte.

Descoperi în ochii lui atâta ură, cât nu mai văzuse niciodată în privirile vreunei ființe omenești. Făcu alți câțiva pași ca să vadă și fețele celorlalți luptători, descoperind la fiecare dintre ei aceeași hotărâre de neclintit.

— O să țin minte asta, spuse el.

Porniră din nou la drum și merseră toată noaptea până când, dimineața, dădură de un sat în care putură găsi ceva de mâncare. În timp ce fugarii sleiți de puteri se întinseseră să se odihnească într-o livadă de măslini, Dyonisios se întoarse călare pe drumul pe care veniseră, pentru a fi sigur că nu-i urmărise nimeni. La un moment dat, atenția îi fu atrasă de ceva care părea a fi o pată albă în mijlocul unei pajiști. Dădu pinteni calului și se apropie de locul cu pricina. În iarbă zăcea o fată, în aparență fără viață. Dyonisios sări din șa, îi ridică puțin capul și-i apropie de buze plosca, făcând-o să bea câteva înghițituri. Nu părea să aibă mai mult de șaisprezece ani, avea chipul înnegrit de fum, așa că nu i se puteau desluși prea bine trăsăturile. Doar ochii, când îi deschise, străluciră în culoarea chihlimbarului. Probabil că se prăbușise, peste măsură de ostenită, în timpul marșului din noaptea trecută și nimeni nu-i observase lipsa. Și cine știe câți alții mai căzuseră istoviți în cursul acelei nopți.

— Cum te cheamă? o întrebă.

Fata mai bău câteva înghițituri de apă și răspunse:

— Nu-mi spun numele primului om care trece pe drum.

— Nu sunt primul om care trece pe drum, proasto, sunt cel care ți-a salvat pielea. Nu mai era mult și câinii

vagabonzi te-ar fi atacat. Hai, acum ridică-te și urcă în șa cu mine. Te duc la ceilalți.

Fata se ridică, dar abia se ținea pe picioare.

— Să mă urc pe cal cu tine? Nici nu mă gândesc.

— Atunci, n-ai decât să rămâi aici. Și dacă o să mai apară și mercenarii campanezi, ei o să-ți taie cheful de a colinda singură prin pustietățile astea.

— Mă cheamă Aretis. Ajută-mă să încalec.

Dyonisios o ajută să urce, încălecând în spatele ei, după care își îndemnă calul la pas.

— Ai pe cineva din familie printre cei care au fugit din cetate?

— Nu, răspunse Aretis. Familia mea a fost ucisă. Spuse aceasta pe un ton absent, ca și cum ar fi vorbit despre ceva care nu prezenta nici un interes pentru ea.

Dyonisios nu mai spuse nimic. Îi întinse din nou plosca, îndemnând-o să-și potolească setea. Fata bău, apoi își turnă în palme și-și spălă fața, ștergându-se apoi cu poala rochiei.

În clipa aceea, apăru un tânăr călăreț care venea în galopul calului, oprindu-se la câțiva pași de ei. Avea ochi limpezi și o statură bine proporționată. Fruntea înaltă și o barbă atent îngrijită îi dădeau un aspect mai matur decât vârsta pe care părea s-o aibă. Aruncă o privire atentă către fată și se întoarse imediat către Dyonisios.

— Ia te uită, aici erai! exclamă el. Puteai să ne anunți. Ne-am temut să nu fi dispărut fără urmă.

— Totul este în regulă, Filistos, răspunse Dyonisios. Am găsit-o pe fata asta care rămăsese în urma celorlalți. Du-te în sat și încearcă să-i găsești ceva de mâncare. Probabil că n-a mai mâncat nimic de câteva zile. Uită-te la ea, e numai piele și os.

Fata îl privi furioasă și Dyonisios rămas impresionat de chipul ei acum curat, de ochii minunați, de culoarea chihlimbarului, umbriți de gene lungi, negre. Era zdrențăroasă și istovită de grozăviile la care asistase, dar plină de grație și cu un corp armonios alcătuit; avea degete lungi și subțiri, iar părul mai păstra încă strălucirea și parfumul de altădată. În curând, Dyonisios își dădu seama că trupul de adolescentă al fetei era zguduit de suspine disperate. Plângea în tăcere.

— Plângi, îi spuse el. Asta o să te ajute să mai dai uitării toate amintirile care te copleșesc. Dar încearcă să nu te gândești prea mult la cele întâmplate, pentru că ai să suferi neîncetat. Durerea ta nu-i poate aduce la viață pe cei care acum nu mai sunt.

Ea nu scoase nici o vorbă, dar Dyonisios simți cum își dădea capul pe spate, rezemându-l de umărul său, ca și cum ar fi așteptat din partea lui un ajutor.

Aretis își veni în fire când ajunseră aproape de căsuțele satului și îi găsiră pe ceilalți fugari, care acum se dezmorțeau după cele câteva ceasuri de odihnă.

Dyonisios îi strecură o mână la subsuoară și o lăsă pe pământ fără nici un efort, ca și cum ar fi fost un fulg.

— Uite acolo se împarte ceva de mâncare, îi spuse. Du-te și tu, că pe urmă n-o să mai găsești nimic.

Dar, văzând că fata nu se clintea din loc, îi făcu semn lui Filistos să-i dea ceva de mâncare, așa cum îl rugase cu puțin timp înainte.

Camaradul lui veni de îndată cu un coltuc de pâine și o felie de brânză de capră, pe care i le întinse fetei și aceasta începu să mănânce. Părea să fie pe jumătate moartă de foame.

Și totuși, după primele îmbucături, atenția ei fu atrasă de un copil care plângea singur, la oarecare distanță de ceilalți, sub un măslin. Se apropie de el și-i întinse bucata de pâine.

— Ți-e foame? îl întrebă. Ia, mănâncă.

Dar copilul scutură din cap și continuă să plângă în hohote. Își acoperea fața cu mânuțele, de parcă n-ar mai fi vrut să vadă lumea aceea atât de înfricoșătoare.

Sosi și un alt grup de fugari rămași puțin mai în urmă. Privindu-i, Aretis văzu ceva care o impresionă peste măsură: un războinic tânăr mergea cărând cu greu în spate un bătrân neputincios, probabil tatăl său, iar cu cealaltă mână trăgea după el un copilaș de vreo șapte-opt anișori, care doar cu greu reușea să țină pasul cu el și plângea de oboseală.

Aretis se apropie de micuțul căruia îi dăduse de mâncare, îl luă în brațe și-i arătă acel mic grup care părea să fie tot ce mai rămăsese dintr-o familie.

— Ia uită-te la ei, băiețaș. Nu seamănă cumva cu Aeneas, cu tatăl său, Anchises și cu fiul Iulus?

Băiatul se opri din plâns și privi la tânăr, la bătrân și la copilaș care treceau chiar în clipa aceea prin fața lui.

— Știi povestea lui Aeneas? Hai, mănâncă puțin, în timp ce eu o să ți-o spun... Și începu: „Aeneas, prințul troian, rămăsese singurul apărător al zidurilor Troiei, după moartea lui Hector. Și cetatea a fost cucerită pe când el dormea, la fel ca și ceilalți. Nu i-a mai rămas altceva de făcut decât să plece și, de atunci, a rămas în istorie ca un învins fugind de pericol și ducând cu el singura avere care-i mai rămăsese, speranța. Cu siguranță, cineva l-a văzut și amintirea lui s-a păstrat peste veacuri: părăsindu-și orașul cu un copil de mână și un bătrân paralizat

în spinare. Așa s-a făcut că Aeneas a devenit simbolul fugarului sortit să se asemene cu mii și milioane de oameni ca el, de pe întreg pământul, din rândul unor popoare despre care eroul nici nu știa că există...". Ascultând povestea spusă de Aretis, băiatul părea să se fi liniștit puțin și îmbuca acum, fără prea multă convingere din pâinea primită. Fata continua să povestească, ca și cum ar fi gândit cu voce tare. „Înotând prin noroaie, prin praf, îngrămădiți în care trase de catâri sau de boi, ei, fugarii, sunt imaginea de neșters a lui Aeneas care continuă să trăiască și va trăi pe vecie. Pentru că Troia continuă să ardă și astăzi și va arde întotdeauna...".

— N-ai impresia că lucrurile acestea sunt cam prea serioase pentru un copilaș atât de mic? se auzi glasul lui Dyonisios din spatele ei.

— Ai dreptate, răspunse Aretis fără să se întoarcă. Prea serioase. Dar cred că, de fapt, vorbeam cu mine însămi, după care adăugă. Sunt atât de dărâmată, că nici nu mai știu ce spun.

— Erau niște cuvinte foarte frumoase, răspunse Dyonisios, sfâșietoare. Dar eu nu mă resemnez acceptând o asemenea rușine. N-o pot îndura. Mi-e rușine pentru compatrioții mei, care au pierdut timp atât de prețios cu discuții inutile, certându-se chiar între ei, în timp ce ai voștri se luptau cu niște dușmani nemiloși, sperând până în ultima clipă că noi le vom sări în ajutor. Acum șaptezeci de ani, când la Syracuza guverna un singur om, armata noastră a mărșăluit trei zile și trei nopți ca să ajungă la Hymera asediată de cartaginezi și i-a învins într-o bătălie de pomină. Asta se întâmpla în aceeași zi în care atenienii îi învingeau pe persani la Salamina.

— Omul acela era un tiran, răspunse Aretis.

— Omul acela era un bărbat! o lămuri pe un ton sever Dyonisios. Și a făcut ceea ce trebuia să facă un adevărat conducător.

Se îndepărtă și Aretis îl văzu dând ordine oamenilor săi, adunându-i pe luptătorii din Selinuntes, îndemnându-i să aibă curaj și să meargă mai departe.

Se odihniseră de bine de rău timp de o oră și acum se ridicară, își adunară scuturile și porniră din nou la drum. Mulți dintre ei nu mai aveau sandale în picioare și, călcând pe pietrele colțuroase ale potecilor, lăsau urme de sânge de la tălpile rănite. Era greu de crezut că mai puteau avea forța să continue. Dar, în sinea sa, Dyonisios își dădea seama de starea lor și tocmai de aceea le ceruse să nu se oprească mai mult: știa că nimeni nu este mai puternic decât acela care știe că nu mai are nimic de pierdut.

Merseră așa ore întregi, oprindu-se doar ca să bea apă atunci când găseau în drum vreun izvor sau ca să culeagă câteva fructe acre cu care își mai puteau amăgi cumva foamea. Copiii nu mai aveau putere nici măcar să plângă și, privind la părinții lor sau la soldații care îi însoțeau, dădeau dovada unei incredibile tării sufletești și a unui curaj emoționant, încercând să nu se lase mai prejos decât ei.

Abia a doua zi, spre seară, sosiră ajutoarele: care trase de boi și de catâri, mâncare din belșug. Bătrâni și infirmi, femei și copii fură urcați în care, iar soldații putură să-și pună și ei scuturile acolo pentru a putea mărșălui mai ușor.

După alte două zile de mers, pe seară, putură zări din depărtare zidurile cetății Agrigent.

Mărețul oraș, scăldat în razele soarelui care stătea să apună, se înălța în fața lor ca o închipuire din vise.

Întemeiat pe o colină, înconjurat de ziduri groase, lungi de peste cinci stadii, oferea privirii templele strălucind în mii de culori, statuile și monumentele, iar sus, în vârful acropolei, sanctuarul Athenei, zeița protectoare a cetății, cu ornamentele lui aurite, care scânteiau în soare ca niște nestemate.

Sunetul unei trâmbițe răsună prelung și grav la picioarele colinei, după care porțile cetății se deschiseră. Refugiații trecură printre monumentele necropolei și urcară către poarta de la apus, făcându-și intrarea în oraș printr-o mulțime de oameni tăcuți, surprinși de ceea ce vedeau. Purtau încă urmele dezastrului din care reușiseră să scape: răni, vânătăi, arsuri pe tot corpul, murdărie și haine zdrențuite, părul încleiat de sudoare și de sânge închegat. Pe măsură ce înaintau prin orașul cel mai frumos care fusese construit vreodată în Apus, emoția celor de față creștea și mulți nu reușeau să-și oprească lacrimile în fața unui asemenea spectacol demn de toată mila. Nefericiții aceia erau dovada cruzimii nemaiîntâlnite a dușmanilor, a acelor barbari care aduceau peste tot numai distrugeri și moarte.

Autoritățile orașului, dându-și seama de efectul cumplit pe care vederea unor oameni atât de năpăstuiți de soartă îl avea asupra populației, porunciră ca ei să fie conduși spre piața din centrul orașului, lângă marele lac artificial, adăpostindu-i sub porticuri, pentru a avea parte de primele îngrijiri și a primi hrană, apă, haine curate. Fiecare primi o tăbliță de argilă având pe ea un număr și fură alese prin tragere la sorți familiile care trebuiau să-i găzduiască până când se putea găsi o soluție mai bună.

Dyonisios se apropie de Aretis și îi spuse:

— Aici vă aflați în siguranță. Orașul este puternic și bogat, zidurile sunt cele mai puternice din toată Sicilia. Am o casă mică prin apropiere, cu o livadă de migdali și o mică grădină de flori. Mi-ar face plăcere dacă tu și copilul acela ați accepta să fiți oaspeții mei.

— Nu vrei să aștepți tragerea la sorți? întrebă Aretis.

— Eu nu aștept niciodată nimic, îi răspunse Dyonisios. Soarta este oarbă, dar eu nu închid niciodată ochii, nici chiar atunci când dorm. Ei, spune-mi, ești de acord?

Aretis îi zâmbi.

— Pe unde trebuie s-o luăm? îl întrebă.

— Pe aici. Vino după mine. Și porni înainte trăgându-și calul de hățuri. Dar, în aceeași clipă, auziră un strigăt: „Krissos!" și văzură o femeie care alerga în întâmpinarea lor repetând la infinit aceleași nume.

Băiatul se întoarse, dădu drumul mâinii lui Aretis și alergă către femeia aceea, strigând, fericit: „Mamă!". Se îmbrățișară în mijlocul pieței, printre oamenii care priveau emoționați.

— Nu este primul, spuse Dyonisios. Unii copii și-au găsit mama sau tatăl pe care-i credeau morți. Alți și-au găsit soții sau soțiile, frații sau surorile. Iar bucuria lor a fost atât de mare, că i-a făcut să uite de toate nenorocirile.

— Parcă îmi pare rău, spuse Aretis. Începusem să-l îndrăgesc. Acum înseamnă că ar trebui să vin singură la tine acasă? Nu știu dacă pot să am încredere.

— Îți spun eu că poți avea încredere, îi răspunse Dyonisios. Ești prea slabă pentru colții mei.

Aretis îl privi, surprinsă neplăcut de expresia aceea atât de directă, dar zâmbetul ironic, aproape batjocoritor al lui Dyonisios, nu reușea s-o supere. Ba, din contra. Probabil că înfățișarea lui, mai mult decât persona-

litatea, o atrăgea irezistibil: era mai înalt decât alții și cu părul castaniu închis, avea ochii negri și strălucitori, ca marea în bezna nopții; pielea, bronzată de soare, era întinsă deasupra mușchilor puternici de luptător, iar pe brațe și pe mâini i se vedeau frumos desenate venele albăstrui.

Tânărul acela îi ajutase pe locuitorii din orașul ei să se salveze, fusese primul care alergase să-i ajute și, dacă ar fi fost după el, poate că cetatea Selinuntes n-ar fi căzut în mâinile dușmanului.

Selinuntes... Chiar și numele acesta i se părea mângâietor, în amărăciunea aceea a exilului, în dispariția tuturor acelor lucruri considerate doar ale sale și imposibil de pierdut: casă, familie, jucăriile la care nu renunțase de prea mult timp, prietenele cu care urcase de atâtea ori la templele de pe acropole, ca să ducă ofrande zeilor pentru binele orașului și poporului. Își amintea de marea piață din centru, plină de lume și de mărfuri, procesiunile, plimbările pe câmp, malurile râului unde mergea să spele rufe, împreună cu prietenele de-o vârstă cu ea, și să le întindă la soare, pentru a se usca în vântul care mirosea a maci și a grâu.

— Există vreun parfum mai delicat decât acela al grâului înflorit? îl întrebă ea dintr-o dată, pe când începeau să urce strada către partea de sus a orașului.

— Ce prostie, răspunse Dyonisios. Grâul nu face flori.

— Ba sigur că face, în mai, când este încă verde. Sunt mici de tot, în mijlocul spicului, albe ca laptele, dar mireasma lor este atât de fină, încât se contopește cu însuși parfumul primăverii. Ai auzit că se vorbește despre „parfum de primăvară" când încă n-au înflorit trandafirii și violetele? Poftim, acela este parfumul florilor de grâu...

Dyonisios o privi, de data aceasta cu o luare-aminte aproape afectuoasă.

— Știi multe lucruri, fato...

— Poți să-mi spui pe nume.

— Aretis... Unde ai învățat toate astea?

— Privind în jurul meu. Și niciodată până acum n-am înțeles valoarea comorilor care ne înconjoară și pe care nu le băgăm de seamă. Cum ar fi florile de grâu... înțelegi?

— Cred că da. Ești obosită?

— Aș putea să mă întind pe pietrișul acesta și să cad în cel mai adânc somn.

— Atunci, ar fi mai bine să nu mai zăbovești. Casa mea este aceea de acolo.

Dyonisios își legă calul de un belciug care atârna din zid, deschise portița de lemn și intră într-o curte mică, umbrită de un migdal și de un rodier înflorit. Scoase o cheie de sub o piatră și descuie ușa. Interiorul era foarte simplu și lipsit de ornamente: o masă cu două scaune, o bancă lângă un perete și lângă celălalt perete o laviță cu un urcior de lut ars pentru apă. În fundul acestei încăperi, pe peretele opus intrării, se afla o scară de lemn care ducea la catul de sus. O duse în singurul dormitor al casei și, după ce ea se culcă, o înveli cu o pătură subțirică. Aretis adormi aproape imediat și Dyonisios rămase câteva clipe în fața patului, privind-o cu atenție. Un nechezat îl făcu să tresară și coborî în grabă, ca să vadă de cal.

II

Când se trezi, Aretis fu cuprinsă de panică, pentru că nu-și dădea seama unde se afla. Camera era cufundată în penumbră și de afară nu se auzea nici un zgomot. Se ridică din pat și deschise fereastra care dădea către mica grădină interioară. Văzu rodierul și migdalul cu frunzele lor încă verzi: recunoscu cei doi copăcei și-și aduse aminte de cele întâmplate. Probabil că, ostenită cum era, dormise mult timp, pentru că se lăsa seara. Observă cu bucurie un lighenaș cu apă și o rochie pregătită pentru ea, așa că se spălă și se îmbrăcă.

Văzu o scară de piatră cu cinci sau șase trepte care ducea spre un fel de platformă de deasupra casei și porni să urce, în picioarele goale, fără să facă nici cel mai mic zgomot.

Când ajunse pe terasa de la etaj, priveliștea care i se deschise în fața ochilor o ului și o emoționă: imaginea orașului Agrigent se așternea la picioarele ei și prin case începeau să se aprindă primele lumini ale serii. Sus, în dreapta, se zărea Athenaionul de pe creasta acropolei și un firicel de fum ieșea probabil de la altar. Spre stânga, răspândite pe dealul care se prelungea până la țărmul

mării, celelalte temple ale zeilor: unul, aflat chiar în vârf, altul pe la jumătatea colinei, un al treilea ceva mai departe, vopsite în culori vii, împodobite cu stucaturi și cu statui din marmură, având de jur împrejur grădini cu o vegetație luxuriantă. Mai jos, în valea dinspre apus, se înălța o construcție uriașă, încă neterminată, un templu cum nu se mai văzuse vreodată, atât de înalt, încât întrecea toate celelalte clădiri din jur; avea grinzile susținute de niște coloși din piatră înalți de peste douăsprezece picioare, iar frontonul era împodobit cu mari grupuri statuare, înfățișând o mulțime de personaje eroice încleștate într-o confruntare titanică.

Fata putea vedea și zidurile care împrejmuiau cetatea, cu santinele înarmate care patrulau de-a lungul meterezelor, iar dincolo de impunătoarele bastioane privirea se odihnea peste câmpia care ajungea până la valurile mării deja colorate în cenușiul toamnei. Alte două temple se zăreau mai către apus, cu stucaturile lor albe și profilurile aurii ale frontoanelor și acroterelor.

Dyonisios era așezat pe un scaun comod și contempla acest peisaj scăldat în lumina blândă a asfințitului. În dreapta lui, atârnate de un stâlp, se aflau armele, și, rezemate de parapetul terasei, scutul având alături sulița. Era îmbrăcat doar cu o hlamidă peste trupul gol și probabil că făcuse baie pentru că, atunci când se apropie de el, Aretis nu mai simți deloc acel miros al sudorii de cal, care învăluia călărețul în seara precedentă.

— Cel mai frumos oraș al oamenilor... spuse Dyonisios fără să se întoarcă.

Aretis nu putea înțelege cum de-și dăduse seama de prezența ei, pentru că urcase treptele fără să facă nici cel mai mic zgomot, dar se gândi că bărbatul acela era

obișnuit să-și țină simțurile mereu la pândă și într-o veșnică alarmă, din cauza războaielor la care luase parte.

— Este o priveliște minunată, răspunse ea, rămânând cu privirile ațintite la acel peisaj de o incredibilă frumusețe.

— Așa i-a spus și Pindar într-un poem de-al său. Cunoști scrierile lui Pindar?

— Sigur că da, chiar dacă nu este preferatul meu. Poezia de dragoste îmi place mai mult.

— A compus această odă ca să laude victoria lui Teron, seniorul din Agrigent, în cursa carelor de la Olympia, acum șaptezeci de ani.

— Cred că a primit mulți bani pentru asta. Sigur că nu putea spune ceva de rău despre el.

— Spui niște prostii mai mari ca tine. Inspirația unui poet nu se poate cumpăra cu bani, și în fața ta ai un spectacol fără egal nu numai în Sicilia, ci și în întreaga lume.

— Ești necruțător, spuse fata, pe un ton resemnat. I se poate întâmpla oricui să mai spună și câte o prostie. Și eu mai păstrez încă în suflet frumusețea patriei mele pierdute... Poți înțelege asta? Eu privesc minunăția asta și nu pot să uit că în locul orașului pe care-l iubeam atât de mult, n-a mai rămas decât un morman de ruine.

— Nu pentru totdeauna, răspunse Dyonisios, fără să se întoarcă nici de data aceasta. O să ne întoarcem acolo și o să-l reconstruim din temelii.

— O să ne întoarcem, spui? Dar tu nu ești din Selinuntes, ci din Syracuza...

— Eu sunt sicilian... un grec din Sicilia, la fel ca voi, ca toți ceilalți, niște fii corciți ai Greciei, născuți din mame barbare. „Pe jumătate barbari", așa ni se spune în așa-zisa țară natală. Dar uite ce am putut face noi ăștia,

pe jumătate barbari: uită-te la templul acela care parcă este ținut în spate de o ceată de uriași: este mai înalt și mai încăpător decât Parthenonul. Privește lacul acela artificial din capătul văii, care oglindește în mijlocul orașului culorile cerului și privește porticurile, statuile, monumentele. Atleții noștri i-au făcut una cu pământul pe adversarii lor de pe continent. Fiii acestor emigranți au ieșit învingători în toate întrecerile din Olympia. Știi povestea lui Euenetos?

— Conducătorul de car, campionul olimpic?

— Da, el. Când s-a întors în oraș, după întrecerea carelor, tinerii din Agrigent i-au ieșit în întâmpinare, într-o procesiune de o mie două sute de care, ca să-l sărbătorească. O mie două sute, înțelegi? Două mii patru sute de cai. Poate că în ziua de azi nici în toată Grecia nu sunt o mie două sute de care. Aici se înalță monumente pentru cai. Îi îngroapă în sarcofage luxoase, ca pe niște adevărați eroi. Uite unul chiar acolo, cavoul acela cu coloane ionice, îl vezi?

— Da, cred că-l văd... nu prea mai este lumină. Dar spune-mi ceva despre templul acela atât de înalt, cu grinzile acoperișului susținute de giganții de piatră.

— Îi este dedicat lui Zeus din Olympia și va fi gata până la anul. Pe unul dintre frontoane este înfățișată lupta în care Zeus, ajutat de Hercules îi învinge pe giganți și aceștia sunt condamnați să susțină veșnic arhitravele templului său. Pe celălalt fronton se poate vedea căderea Troiei...

— Oh, zei, dar de ce asta? De ce au ales asemenea scene pentru fațada unui templu? Este o poveste tristă.

— Știu asta, răspunse Dyonisios. Poate, cine știe, pentru ca asemenea lucruri să nu se mai întâmple. Sau

poate pentru că oamenii din Agrigent au un simț al morții foarte intens... tocmai fiindcă iubesc mult viața, chiar exagerat de mult. Vezi? Sunt un popor ciudat: construiesc o mulțime de monumente, de parcă s-ar pregăti să trăiască o veșnicie și trăiesc de parcă fiecare zi ar fi ultima din viața lor... Făcu o pauză, după care adăugă. Nu eu am spus asta, ci Empedocles, cel mai mare filosof al lor.

— Cuvinte foarte frumoase și emoționante, spuse Aretis. Mi-aș dori foarte tare să văd templul acela atunci când va fi terminat.

— Îl vei vedea, îți promit. Am să vin după tine ca să te aduc aici, oriunde te-ai afla. Îl vei vizita și vei uita de toate suferințele prin care ai trecut.

Aretis se apropie și-i căută prin întuneric privirea.

— O să vii după mine, chiar dacă sunt prea slăbănoagă?

— Fată prostuță... spuse Dyonisios. Prostuță mică... Sigur că am să viu. Nu ți-am salvat viața ca să te las altcuiva.

— Dacă ne-am afla într-o altă situație, aș zice că-ți bați joc de mine, dar m-ai găsit în niște condiții atât de triste, m-ai văzut cu sufletul pustiit de orice sentiment, fără patrie și chiar fără puterea de a mai plânge, așa că trebuie să fii sincer cu mine. Dacă este așa, de ce nu m-ai sărutat până acum?

Dyonisios se ridică de pe scaun, o luă în brațe și o sărută. Ea îi simți trupul gol sub hlamida cu care era îmbrăcat și se dădu puțin înapoi, dar imediat spuse:

— Mă bucur că ai făcut-o. Din clipa în care te-am văzut prima oară, călare pe calul acela negru, atât de strălucitor într-o armură ca a lui Ahile, m-am gândit imediat cât de fericită va fi fata pe care o vei alege ca

să-ți fie alături. Și m-am gândit că ar fi fericită chiar și cea pe care ai săruta-o. Nu poți avea pretenția să primești totul de la viață.

Dyonisios clătină din cap.

— Ești o fată foarte vorbăreață. Nu ți-e foame?

— Sigur că mi-e foame, dar nu mi se pare cuviincios să spun asta.

— Bine, atunci să mergem să luăm cina. Avem o invitație.

— Ce invitație?

— Mergem la un locuitor al acestui oraș, un om foarte înstărit. Se numește Tellias. Și tu o să poți sta de vorbă cu soția lui și cu prietenele ei.

— Vorbesc atât de mult pentru că, dacă tac, îmi vine să plâng.

— Răspunzi cu întârziere și vorbești cam aiurea.

— Nu. Mă tem întotdeauna că n-o să fac o impresie prea bună. Încerc să fac ceva, dar mă simt ca unul care caută cu disperare să-și țină capul afară din apă, ca să nu se înece. Nu știu dacă în condițiile astea aș putea fi în stare să fac o figură bună alături de tine.

— Nu poți rămâne singură aici, pe întuneric; ar fi chiar mai rău pentru tine. Așteaptă-mă jos, eu mă îmbrac și cobor imediat.

Aretis coborî treptele și așteptă în micul patio, trăgând cu urechea la zgomotele serii: roțile carelor pe pavajul străzii, pasul cadențat al primelor patrule care-și făceau rondul de noapte, glasurile mamelor care-și chemau în casă copiii. Își șterse în grabă lacrimile ca să n-o vadă Dyonisios, care tocmai cobora pe scară.

— Tellias era prieten cu tatăl meu, începu să-i povestească Dyonisios, și, atunci când tatăl meu a murit

în timpul războiului cel mare cu atenienii, a luat familia noastră sub protecția lui. Eu am fost întotdeauna preferatul său. Poate pentru că nu are copii și și-ar fi dorit tare mult un fiu. Este unul dintre cei mai înstăriți oameni de aici și, dacă te gândești că acesta este orașul cel mai bogat din lume îți poți închipui ce avere poate avea el. Cei bogați sunt de multe ori doar niște porci care ar vrea să se îngrașe cât mai mult. El este bogat precum Cressus și gras ca un porc, dar este bun și generos, un om extraordinar. Închipuie-ți că, odată, stăteam sub porticul casei sale ca să mă adăpostesc de o furtună grozavă, când a trecut pe acolo un escadron de cavalerie gelană. Bieții băieți erau uzi leoarcă, înfrigurați, și el i-a chemat înăuntru să bea ceva și să se încălzească. I-a poftit pe toți să șadă și le-a dat tuturor haine uscate, după care le-a dat de mâncat și de băut după pofta inimii, până când s-au simțit bine și au putut pleca să-și continue misiunea. Altă dată, mai-marii orașului l-au trimis într-o solie la Rhegion și cei de acolo l-au invitat să vorbească în amfiteatrul cel mare al orașului. Dar, când a deschis gura, cu glasul său plăpând și pițigăiat, mic și gras cum este, câțiva dintre ascultători s-au pornit să râdă, apoi alții, după care toți cei de față au izbucnit în hohote, ținându-se de burtă de râs. Și știi ce a făcut el? Crezi că s-a înfuriat? Că și-a ieșit în vreun fel din fire? Nici vorbă. A așteptat ca lumea să se potolească, după care a spus: „Aveți dreptate să râdeți: nu sunt nici frumos, nici impunător și nici măcar n-am un glas de orator. Dar, vedeți, pe la noi așa se obișnuiește: oamenii frumoși, cu prestanță și buni vorbitori sunt trimiși ca soli în orașele importante, cei mici, grăsuni și cu o voce ca a mea ajung în orașele de două parale așa cum este al vostru". Nimănui nu i-a mai venit să râdă.

Aretis izbucni în râs, amuzată de o asemenea descriere.

— Mi-ar face plăcere să-l cunosc.

— O să-l vezi. Este o gazdă tare primitoare. Chiar şi cu femeile. Tu, însă, ai grijă să vorbeşti doar dacă eşti întrebată şi, atunci când el îţi va da de înţeles că trebuie să ieşi din încăpere, du-te în camerele femeilor. O să trimit pe cineva să te cheme atunci când va fi cazul.

Între timp, ajunseseră în faţa casei lui Tellias: un portic, apoi o uşă din lemn care se deschidea într-un zid neted şi alb, străjuită de două tufe mari de trandafiri agăţători, care răspândeau în aerul serii o mireasmă delicată. Un sclav îi pofti înăuntru şi-i conduse în atrium, unde gazda însăşi le ieşi în întâmpinare.

— Dyonisios, am fost îngrijorat pentru tine, măi băiete, în tot timpul acesta de când am aflat că te-ai dus acolo doar cu o mână de oameni, ca să dai piept cu o întreagă armată cartagineză.

— Ferice de tine că mai ai chef de glume, îi răspunse Dyonisios. Dacă ai fi fost acolo, să vezi ce am văzut eu, n-ai mai vorbi aşa.

Tellias le făcu semn amândurora să intre.

— Nu mă certa, eu nu voiam să spun decât că a fost o nebunie să te avânţi cu aşa puţini oameni într-o misiune atât de periculoasă.

— Bine măcar că le-am fost de folos supravieţuitorilor, i-am condus pe căi ocolite, departe de drumurile mai circulate pe care s-ar fi putut întâlni cu cine nu trebuia.

— Ştiu, ştiu, tu faci întotdeauna ce trebuie şi, în cele din urmă, ai perfectă dreptate. Deşi asta supără pe mulţi. Şi porumbiţa asta dulce? Tare frumoasă, chiar dacă un pic prea slabă, dacă îţi cunosc eu bine gusturile. Pe unde

ai dibuit-o? Se vede bine că nu este din Agrigent. Dar ce tată de familie cu scaun la cap ți-ar da voie să pleci prin oraș cu ea, în toiul nopții. Oricum, dacă mă iau după lungimea părului, aș paria că este o fată de condiție liberă și...

— Este din Selinuntes, îl făcu să tacă Dyonisios.

Pe chipul lui Tellias se așternu tristețea.

— Oh, sărmana copilă, spuse el plecând capul, biata de ea.

Gazda îi conduse pe cei doi musafiri prin atriumul lung, luminat de două șiruri de candelabre din bronz, fiecare cu câte patru lămpi. În casa aceasta se respectă vechile tradiții, spuse el întorcându-se către Aretis, așa că vei sta la masă cu soția mea și cu prietenele ei: sunt niște persoane foarte simpatice și o să te simți bine cu ele. Făcu semn servitoarei care tocmai intra aducând o tavă cu plăcinte fierbinți. Ea o să te conducă sus, în camerele femeilor.

După ce puse tava pe masă, servitoarea se apropie de Tellias, care-i șopti ceva la ureche. După ce dispăru cu Aretis pe scările care duceau la etaj, stăpânul casei îi spuse lui Dyonisios:

— Am rugat-o să le spună femeilor că nu trebuie s-o întristeze pe biata fată cu întrebări nepotrivite. Probabil că a suferit neînchipuit de mult.

— Familia ei a fost măcelărită de barbari și chiar dacă a mai rămas vreunul dintre ai ei în viață, i-ar invidia pe cei care au murit.

— A fost atât de groaznic?

— N-am văzut ce era în oraș. I-am întâlnit pe refugiați la vreo zece stadii distanță, dar am ascultat ceea ce povesteau. N-am auzit în viața mea atâtea grozăvii. Unele

dintre femei parcă-și ieșiseră din minți. Îmi amintesc de una, să fi avut cam treizeci de ani și trebuie să fi fost tare frumoasă cândva. Am observat-o încă din prima seară, pentru că își clătina capul necontenit și îngâna mereu aceeași litanie, cu o voce monotonă și cu privirile ațintite în gol. A ținut-o tot așa vreo câteva ore. A doua zi, m-am așezat în fața ei, încercând să stau de vorbă cu ea, s-o conving să mănânce ceva, dar mi-am dat seama că nici nu mă vedea. Avea pupilele dilatate și în ochii ei nu se putea ghici decât un gol întunecat. Nimeni nu a putut s-o facă să înghită ceva. N-o va mai duce mult, dacă nu cumva a și murit.

— Câți au scăpat de acolo?

— N-aș putea să-ți spun: între două și trei mii, dacă nu mă înșel, dar sunt sigur că vor mai muri mulți dintre ei, din cauza rănilor și chinurilor îndurate.

Un servitor aduse o cană cu apă și un lighean, turnându-le celor doi comeseni să se spele pe mâini, după care le întinse un ștergar din pânză de in ca să se șteargă. Alți servitori aduseră cina – porumbei fripți cu mere pădurețe, pâine cu susan și vin roșu de Sibaris – și cei doi bărbați începură să mănânce la o singură masă, așezată între ei. Lui Tellias îi plăcea să mănânce astfel atunci când oaspetele era un prieten foarte apropiat și drag.

— Și acum? Ce crezi că se va întâmpla? întrebă gazda.

— Locuitorii rămași în viață vor să se întoarcă în orașul lor și să se răzbune. Sunt plini de ură și de revoltă și nu se gândesc decât la pedepsirea celor vinovați.

— Dar Syracuza?

— Syracuza este cea mai mare putere din insulă. Are și ea niște răspunderi.

— Până acum nu prea sunt semne că ar vrea să ia vreo măsură.

— Ai dreptate. Am sosit acolo prea târziu, am pierdut vremea cu discuții inutile. Asta este democrația, nu știai? Pe de altă parte, era greu să ne închipuim că va avea loc un asemenea atac, atât de nemilos și cu o asemenea desfășurare de forțe. Cetatea Selinuntes a căzut în nouă zile. Nouă zile, îți dai seama? Nu s-a mai întâmplat niciodată așa ceva.

— Așa este. Când te gândești că Troia a căzut abia după zece ani... Dar, în ziua de azi, războaiele sunt cu totul altfel. Cu mașinăriile de asalt se câștigă acum războaiele, nu cu oamenii.

— Fugarii mi-au spus că turnurile de asalt depășeau zidurile cetății cu cel puțin douăzeci de picioare și că dușmanii le-au adus demontate. Au descărcat de pe corăbii piesele numerotate cu grijă și le-au montat în locul în care urmau să fie folosite. Mai aveau și niște berbeci cu capul din fier, suspendați pe suporturi de lemn, care, prin balansare... Dyonisios tăcu pe neașteptate, se ridică în picioare și suspină adânc.

— Este ceva ce nu ți-am spus despre fata asta.

— Te ascult, dacă ești încredințat că poți să-mi faci o asemenea mărturisire.

— Nu este din Selinuntes.

— Cum așa?

— Este fiica lui Hermocrates.

— Nu se poate!

— Și totuși, sunt sigur că așa este. Ea nu știe, dar am recunoscut-o. Am găsit-o printre fugari, înspăimântată și pe jumătate moartă de oboseală și de sete.

— Pe toți zeii din cer! Nici mai mult, nici mai puțin! Bine, dar ce căuta la Selinuntes?

— Știi și tu cum au mers lucrurile în ultima vreme în Syracuza. Hermocrates comanda flota noastră în Marea Egee, luptând alături de spartani împotriva Atenei. Dar Diocles a reușit să asmută poporul contra lui, acuzându-l că urmărea să pună mâna pe putere, că era un om periculos pentru democrație și alte asemenea infamii. Cu sprijinul partizanilor săi răspândiți cam peste tot și bine înfipți în Adunare, a făcut ca toată lumea să-l urască, în timp ce el se afla departe și nu se putea apăra. A reușit să-l facă nedorit de popor și a provocat destituirea lui printr-un ordin de zi al Adunării. Imediat după aceea, o navă de război a plecat ca să-i ducă amiralului ordinul de destituire și somația de a se prezenta în fața Consiliului pentru a da raportul și a răspunde acuzațiilor care i se aduceau.

— Și el ce-a făcut?

— S-a ferit să dea ascultare acestor ordine. Îndată ce a citit mesajul, a pornit în larg cu corabia sa de război și a dispărut. Nimeni nu știe unde ar putea fi în acest moment.

— Încep să înțeleg.

— Cred și eu cam același lucru. Hermocrates și-a dat seama că familia sa era în pericol și, cu ajutorul vreunui prieten de nădejde, și-a mutat atât soția cât și fiica la Selinuntes, unde avea ca prieteni niște oameni de încredere. Nu-și putea închipui ce avea să se întâmple. Spunând acestea, Dyonisios tăcu și se așeză din nou. Cei doi prieteni se priviră perplecși câteva clipe.

Lui Tellias i se păru că deslușește o bănuială cumplită în ochii oaspetelui său.

— Doar nu te gândeşti că...

— Că guvernul Syracuzei a întârziat intenţionat trimiterea de ajutoare pentru ca familia lui Hermocrates să piară în masacrul de la Selinuntes? E greu de spus, dar nu iese fum fără foc. Eu nu exclud o asemenea posibilitate. Sunt nişte demagogi încurcă-lume, nişte jigodii; sunt în stare de orice, îţi spun eu.

— Exagerezi puţin. Mai degrabă aş vrea să ştiu ce ai de gând să faci.

— Nu ştiu. Am luat-o pe fată cu mine, pentru că nu am încredere în nimeni. Dar trebuie să mă întorc la Syracuza chiar mâine şi, chiar dacă aş vrea, nu pot s-o iau cu mine. Aretis ar avea necazuri dacă ar recunoaşte-o cineva. Şi aş avea şi eu necazuri alături de ea. Nu vreau să se ştie ce părere am despre toate astea şi nici de partea cui sunt. Sunt un luptător bun şi au nevoie de mine. Pentru moment, cel puţin...

— Ai dreptate. Şi, după aceea?

— Nu vreau nici ca ea să ştie că am recunoscut-o.

— De ce?

— Pentru că, dacă ar fi vrut, mi-ar fi spus chiar ea cine este. În clipa aceasta, nu are destulă încredere nici măcar în mine şi nu pot să nu-i dau dreptate. Este singură şi înspăimântată. Oricine ar face la fel în locul ei.

— Spune mai departe.

— Ai fi de acord s-o găzduieşti tu aici?

Tellias părea să şovăie.

— Te rog.

— Sigur că da. Cum poţi să te îndoieşti de prietenia mea? Este o fată bună şi a suferit cumplit. O ţinem cu plăcere în casa noastră, dacă tu crezi că o să se simtă bine aici.

Dyonisios zâmbi ușurat.

— I-am vorbit despre tine. I-am spus că ești gras ca un porc și bogat precum Crassus, dar, cu toate acestea, ești un om de ispravă... cel mai bun din câți cunosc.

Tellias clătină, încurcat, din cap și împinse tava mai aproape de musafirul său.

— Ia și mănâncă, poate că ești lihnit de foame.

Aretis își petrecu seara luând cina împreună cu femeile din casă, care se codiră la început să-i pună întrebări despre nenorocirea abătută asupra ei, dar masacrul de la Selinuntes era atât de impresionant, încât nu putea rămâne în afara zidurilor casei și nici nu putea lipsi din conversație. Fata încercă să facă față prin câteva răspunsuri în doi peri, rostite pe un ton care dădea limpede de înțeles că asemenea lucruri n-ar fi trebuit să-și facă loc în sporovăiala lor.

Totuși, una dintre musafirele de față nu mai reuși să se abțină.

— Este adevărat, o întrebă ea pe neașteptate, că toate femeile au fost violate? Și era de la sine înțeles că, dintr-o curiozitate fără limite, ar fi vrut să spună: „Ai fost și tu violată?"

Aretis îi răspunse:

— Femeile au suferit la fel ca și ceilalți și chiar mai mult, văzând cum le mor sub ochii lor fiii și soții. Cele care au scăpat cu viață simt că retrăiesc acele suferințe cumplite atunci când și le amintesc ele însele sau când cineva le aduce aminte.

Femeile tăcură, încurcate, după care soția lui Tellias spuse:

— Gata acum, dragele mele. Lăsați-o în pace pe biata fată. Are nevoie de liniște, ca să poată începe din nou să trăiască normal. Gândiți-vă ce-ați fi simțit voi dacă erați nevoite să treceți prin asemenea grozăvii.

Aretis încercă să mai risipească stânjeneala celor din față, cerându-le să-i mai spună câte ceva despre oraș și întrebă dacă era adevărat că acolo se înmormântau, în niște cavouri monumentale, caii care câștigaseră curse celebre și că exista chiar și un cimitir pentru păsărelele cântătoare moarte, după ce le desfătaseră cu cântul lor pe nobilele din marile familii.

— Ah, nu s-a întâmplat așa ceva decât o dată sau de două ori, îi răspunse soția lui Tellias, și uite că s-a răspândit zvonul despre adevărate necropole pentru scatii. Astea nu sunt decât bârfe, fată dragă, și nu trebuie să dai crezare unor asemenea bazaconii.

După ce se ridicară de la masă, Aretis fu condusă la parterul casei, unde nu se afla decât Dyonisios.

— Unde este stăpânul casei? întrebă fata.

— A ieșit pentru câteva clipe. Stai jos.

— Credeam că o să plecăm acasă la tine.

— Nu, răspunse Dyonisios. Tu o să rămâi aici.

— De ce?

— Pentru că mâine, în zori, eu trebuie să plec la Syracuza și nu te pot lua cu mine.

— Nu este nevoie să vin cu tine. Pot să vin acolo și singură.

— Nu. Nu știi cum să te descurci, nu știi unde ai putea găsi găzduire peste noapte. Nici o femeie nu pleacă la drum, fără să fie însoțită de cineva din familie. Și Syracuza este în acest moment un oraș destul de

periculos. Ai răbdare, îndată ce voi putea, voi veni după tine, îşi promit.

— Şi de ce ai face asta?

— Pentru că... pentru că dacă am spus că mă voi întoarce, apoi aşa va fi, răspunse el, pe un ton neaşteptat de sever.

— Dar când o să te întorci?

— Îndată ce voi putea. Aici te vei simţi bine, vei fi în siguranţă şi nu-ţi va lipsi nimic.

Aretis lăsă privirile în pământ şi nu mai spuse nimic.

—...Iar eu n-o să mai fiu îngrijorat pentru tine, adăugă Dyonisios.

La auzul spuselor lui, fata se ridică în picioare şi-l privi ţintă, drept în ochi.

— Cel puţin, o să te afli în afară de pericole?

— Nu.

— Şi, înainte de a pleca, o să-mi dai măcar o sărutare?

— Da, răspunse Dyonisios. O trase înspre el şi o sărută pe buze. Apoi, fără a mai aştepta ca Tellias să se întoarcă, deschise uşa şi plecă.

III

Dyonisios se sculă la primul cântat al cocoșilor și gândul îi zbură la Aretis. Fata aceea, înspăimântată și mândră, sfioasă și slobodă la gură, dar fragilă ca o sticluță delicată de parfumuri, îi inspira un sentiment pe care nu voia să-l admită și nici să-l accepte, o admirație care-l cuprinsese chiar de prima oară când o văzuse la procesiunea din Syracuza, la sărbătoarea Athenei.

Fiica lui Hermocrates, omul care îi era idol și model în tot ceea ce făcea! Nu era posibil să-l învrednicească nici măcar cu o privire, gândea el atunci despre ea, fiica unui aristocrat, și nici prin gând nu-i putea trece în momentele acelea că însăși viața fetei ar fi depins de el. Era oarecum supărat, dându-și seama că era atras de ea. Și, desigur, nu din milă pentru starea în care o găsise, chiar dacă în primele clipe avusese această impresie.

Cu o seară înainte, coborâse în camera de la parter, ca s-o privească pe când era cufundată într-un somn adânc. Rămăsese timp îndelungat cu privirile ațintite asupra ei, încercând să-i deslușească la lumina lămpii fiecare trăsătură a feței, fiecare contur al trupului delicat ca spuma mării, picioarele cu tălpi zdrelite de atâta mers.

Se întorsese apoi pe terasă, sub umbrarul de viță, rămânând mult timp să privească soarele care cobora încet la orizont.

Puse o pâine în desaga de drum, turnă apă proaspătă în ploscă, înșeuă calul și porni pe jos către piața din mijlocul orașului, ținând animalul de dârlogi.

Oamenii săi îl așteptau deja pregătiți de drum și acum terminau de luat micul dejun, aruncând ultimele resturi de pâine peștilor din lacul artificial. Porniră după câteva clipe și, după ce ieșiră din cetate pe poarta de răsărit și coborâră la vale, se întoarseră pentru câteva clipe să privească spectacolul minunat al primelor raze de soare care scăldau în lumină templul Athenei de pe creasta acropolei, după care coborau încet pe povârnișurile muntelui sacru. Se vedeau acum limpede zidurile mărețe înconjurând orașul de jur împrejur și furnicarul miilor de mercenari care se alăturau trupelor orășenești pentru a face de pază pe metereze.

— Prea mare, spuse Dyonisios, privind tot sistemul acela nemaivăzut de fortificații.

— Ce-ai spus? întrebă Filistos, care călărea alături de el.

— Zidurile astea din jurul orașului sunt prea mari. S-ar putea să devină foarte greu de apărat.

— E o prostie să te gândești la așa ceva! exclamă Filistos. O asemenea cetate nu poate fi cucerită. Zidurile sunt prea înalte, ca să fie atacate cu turnuri de asalt și, pe deasupra, orașul este foarte bogat și poate cumpăra orice i-ar folosi pentru apărare.

Dyonisios rămăsese cu ochii ațintiți către orașul pe care tocmai îl părăsiseră și continua să șoptească:

— Prea mare, prea mare...

Trecură pe lângă tabăra trupelor syracuzane care sosiseră în ajutorul celor din Selinuntes, rămași acum pe loc în așteptarea unor ordine care nu mai soseau, după care își văzură de drum la pasul cailor. Merseră timp de cinci zile și într-a șasea, pe seară, putură zări în depărtare Syracuza. Așezarea se vedea ca o nestemată răsărită între uscat și mare. Inima orașului, Ortigia, era insulița stâncoasă pe care puseseră piciorul prima oară strămoșii veniți de dincolo de mări, cu un pumn din țărâna patriei în care văzuseră lumina zilei și aducând cu ei focul aprins de la rugul sacru care ardea veșnic pe acropole.

Părinții întemeietori aleseseră un loc perfect, atât pentru apărare, cât și pentru comerț. Într-adevăr, orașul avea două porturi, unul la miazănoapte, Lakkios, oferind corăbiilor adăpost de vântul dinspre Africa, și altul la miazăzi, ferindu-i pe navigatori de vântul rece dinspre ținuturile boreale. În felul acesta, orașul nu era niciodată izolat, din cauza vântului neprielnic navigației, fiind în același timp aproape imposibil de asediat.

O aflaseră pe pielea lor atenienii, care suferiseră o înfrângere cumplită după multe și zadarnice încercări de a cuceri cetatea. În mlaștinile nesănătoase de la gurile de vărsare ale Anaposului, invadatorii rămăseseră luni întregi, chinuiți de arșiță, dizenterie și friguri, văzând cu ochii lor cum mândrele lor corăbii cu trei rânduri de vâsle putrezeau cu încetul, împotmolite în noroi. Și Dyonisios își mai amintea încă – pe atunci era doar un copil – că-i văzuse pe prizonieri trecând în șir, în lanțuri, către hrubele îngrozitoare din carierele de piatră, unde aveau să-și ducă restul zilelor, fără a mai putea vedea vreodată lumina zilei. Îi marcaseră în frunte cu fierul înroșit, unul câte unul, folosindu-se de semnul folosit pentru cai și îi

duceau să le putrezească oasele în imensa cavernă întunecată, acolo unde zgomotul dălților răsuna ritmic, obsesiv și neîncetat, iar aerul era amestecat cu un praf înecăcios, care intra în ochi și ardea plămânii.

Fuseseră cruțați doar cei care știau pe de rost versurile din *Troienele* lui Euripide, un adevărat imn de laudă închinat păcii. Cine ar fi putut spune că syracuzanii erau primitivi și ignoranți! Cu toate acestea, orașul sfârșise prin a copia instituțiile inamicilor pe care îi urau de moarte: prin constituția democratică adoptată ceva mai târziu, se reduceau mult puterea și influența politică ale marilor proprietari de pământuri și ale nobililor.

Pe măsură ce se apropiau de oraș, se puteau vedea tot mai bine digul care lega insulița Ortigia de uscat, acolo unde se înfiripa un nou cartier și, ceva mai sus, pe Epipolis – podișul aflat la înălțime, deasupra orașului – cu șirul posturilor de observație menite să supravegheze orice mișcare de dincolo de ziduri.

Trecură prin fața fântânii Aretusei, cu apa ei miraculoasă, limpede ca lacrima, izvorând la numai câțiva pași de țărmul mării, fântână care îngăduise orașului să se nască și să existe peste veacuri și pe care siracuzanii o venerau ca pe o divinitate.

Dyonisios se opri ca să-și astâmpere setea și să-și răcorească ochii și fruntea, așa cum făcea întotdeauna când se întorcea de la drum. Făcând aceasta, i se părea că în vinele sale se revarsă însuși fluidul vital care se scurgea prin viscerele ascunse și tainice al pământului natal.

Patria.

Simțea pentru ea o dragoste posesivă și de-a dreptul geloasă, îi știa istoria și legendele încă din prima zi a întemeierii, îi cunoștea fiecare zid și fiecare piatră,

zgomotele stridente ale pieței sau ale portului și mirosurile, atât de pătrunzătoare, ale pământului și ale mării. Ar fi putut străbate orașul de la un capăt la altul, legat la ochi, fără să se împiedice nici măcar de vreo piatră. Îi cunoștea pe toți, oameni de vază și cerșetori, războinici și derbedei, preoți și bocitoare, meșteșugari și tâlhari, prostituate de stradă și hetaire dintre cele mai rafinate, venite din Grecia și Asia. Pentru că trăise toată viața pe stradă, încă de copil se jucase acolo cu fratele lui, Leptines, luptându-se aprig cu bandele rivale.

Pentru el, toate însemnau patria, o unitate indivizibilă și nu o multitudine de individualități distincte cu care să poarte un dialog, să se sfătuiască sau să se certe. Și patria trebuia să fie cea mai mare, cea mai puternică și cea mai bogată din lume: mai mult decât Sparta care, totuși, îi ajutase în timpul războiului cel mare, mai mult decât Atena, care încă își mai plângea fiii căzuți în mlaștinile de la gurile Anaposului și în apele învolburate ale râului Assinaro.

În timp ce mergea la pas, ducându-și calul de dârlogi și răspunzând cu o înclinare a capului la saluturile celor care treceau pe lângă el, clocotea în sinea sa: era furios pentru nenorocirea de la Selinuntes, și se gândea că totul putea fi evitat, dacă acolo s-ar fi aflat Hermocrates; era indignat și pentru soarta rezervată de Syracuza viteazului său amiral, luându-i într-un mod rușinos comanda, obligându-l să fugă în lumea largă, peste mări și țări, ca să-și salveze viața. Și, peste puțin timp, avea să se prezinte la raport în fața lui Diocles, principalul vinovat pentru nedreptatea făcută amiralului, omul care putea fi răspunzător și pentru moartea lui Aretis, dacă soarta n-ar fi ocrotit-o pe biata fată.

Diocles îl primi pe Dyonisios, însoțit de Filistos, în sala Adunării, la ora la care piața era plină de lume. Știa că tânărul războinic îi era devotat lui Hermocrates, dar nu uita nici că era foarte popular și iubit pentru curajul său fără de margini, pentru energia sa nedomolită, pentru caracterul său vulcanic și pentru spiritul combativ pe care nu-l folosea împotriva celor slabi, ci întotdeauna în lupta cu asupritorii și cu cei care comiteau fărădelegi. În plus, plăcea femeilor și lucrul acesta își avea și el importanța lui.

— A fost un măcel, nu-i așa? începu Diocles, de îndată ce-i văzu intrând pe cei doi.

— În afară de două mii șase sute, toți ceilalți locuitori au fost uciși sau luați ca sclavi. Templele au fost jefuite, zidurile dărâmate, iar orașul este în ruine.

Diocles își plecă fruntea și, timp de câteva clipe, se părea că acea catastrofă îi înnegura sufletul și-i apăsa umerii.

Dyonisios nu mai adăugă nimic pentru că nu avea nici un rost: din expresia chipului său se vedea clar ce gândește și, în plus, Filistos își încleștase mâna pe brațul său, ca și cum ar fi încercat să-i țină în frâu reacțiile prea impulsive.

Diocles suspină.

— Am dat dispoziții să se pregătească o solie care să-l întâlnească în cel mai scurt timp pe Hannibal din Ghiskon.

— Vrei să duci tratative cu el? întrebă Dyonisios, gata să-și iasă din fire.

— O să oferim o răscumpărare. Sclavii se pot cumpăra, știi asta. Și noi putem fi niște cumpărători, ca toți ceilalți. Mai mult, le-am spus solilor să plătească o sumă

chiar mai mare decât prețul pieței pentru a răscumpăra cât mai mulți oameni cu putință. Trimișii noștri au plecat deja ca să-l întâlnească pe cartaginez, înainte să pornească mai departe. În fruntea oamenilor noștri se află Empedios.

— Neajutoratul ăla?! izbucni Dyonisios. Degeaba își înfipsese Filistos degetele în brațul lui. Barbarul acela nelegiuit o să-l scuipe în față și o să-l alunge cu șuturi în fund!

— Ai o soluție mai bună? întrebă, nervos, Diocles.

— Sigur că da. Să folosim banii ca să înrolăm o mulțime de mercenari, care costă destul de puțin. Să pornim asupra cartaginezilor care nu se așteaptă la așa ceva, să-i măcelărim și să-i vindem ca sclavi pe cei rămași în viață. Cu banii pe care-i luăm pe ei să-i despăgubim pe bieții refugiați, astfel încât ei să-și poată reface mai lesne casele și zidurile cetății.

— Pare ușor când dai din gură.

— Este ușor pentru un om dintr-o bucată.

— Și crezi că doar tu ești un asemenea om?

— S-ar putea să fiu, pentru că mă aflam cu oamenii mei prin părțile acelea. Singura unitate care a fost în stare să se miște imediat era a mea.

— Ei, acum gata, ce-a fost a fost. Dacă solia va avea succes, ar fi un rezultat destul de bun.

— Depinde cum privești lucrurile, interveni Filostos, care până atunci nu scosese nici o vorbă. Sper că n-o să stăm cu mâinile în sân, așteptând ca barbarul acela să facă alte măceluri. Dacă îl lăsăm să distrugă cetățile grecești una după alta, la sfârșit o să rămânem singuri și nu mai avem nici o scăpare.

— Armata noastră este deja pe picior de război.

— E mai bine așa, îi răspunse Dyonisios. Să nu spui pe urmă că nu te-am pus în gardă. După care se întoarse către Filistos. Hai să plecăm, am impresia că am spus tot ce aveam de spus.

Ieșiră din clădirea Adunării și porniră către casa lui Dyonisios, pe malul de sud al insulei Ortigia. Străduțele înguste și umbrite ale orașului vechi erau pline de oameni și se auzea de peste tot zumzetul tulbure al orelor dinspre amiază, când cu toții erau ocupați să încheie diferite afaceri sau să desfășoare tot felul de activități. Nenorocirea de la Selinuntes părea departe în timp și spațiu, la fel ca asediul și căderea Troiei. Doar gândul la Aretis era mereu aproape și Dyonisios ar fi dat orice ca s-o poată vedea măcar pentru o clipă.

Empedios ajunse la Hannibal în timp ce acesta își instalase tabăra între Selinuntes și Segesta; atunci când syracuzanul își anunță sosirea, fu primit aproape fără a mai aștepta. Ca să ajungă în fața comandantului cartaginez, Empedios și tălmaciul său fură conduși prin dreptul locului în care se aflau sub pază prizonierii, așa că fură martori la scene atât de disperate, că rămaseră complet năuciți. Oameni care doar cu câteva zile în urmă trăiau liber și comod în case frumoase, îmbrăcați cu haine curate și chiar elegante, zăceau acum pe pământul plin de propriile excremente și se băteau pe resturile mizere care le arau aruncate în țarc, ca unor animale. Unii urlau scoțând sunete ascuțite și cuvinte fără nici o noimă. Alții urlau și mai tare, pentru a-i face să tacă.

Cine își dădea seama că omul care trecea escortat de paznicii cartaginezi era un grec începea să alerge de-a lungul gardului strigând rugăminți disperate de ajutor. Îl

implorau în numele tuturor zeilor să se îndure de ei, să-i elibereze din captivitatea aceea demnă de milă. Solul le răspundea că se afla acolo ca să-i ajute, că în cel mai scurt timp aveau să fie liberi cu toții și simțea că i se umple sufletul de mândrie și de satisfacție, în timp ce spunea aceasta, sigur că misiunea sa urma să fie încununată de succes. Cartaginezii erau neam de negustori, nu de militari: de ce ar fi refuzat să facă o afacere atât de bună?

— Nu vă pierdeți curajul, le spunea. Mă aflu aici tocmai pentru a vă elibera. Vă vom răscumpăra, sigur că da, fiți liniștiți. Suferințele voastre se vor sfârși în curând, o să vedeți.

Comandantul cartaginez era destul de înaintat în vârstă, trecut bine de șaptezeci de ani, avea părul și barba albe, pielea măslinie, iar ochii îi erau albaștri, cu o privire ca de gheață. Poate că o mamă berberă din triburile de la poalele munților Atlas se amestecase printre strămoșii săi. Îl primi împreună cu tălmaciul în cortul său: o țesătură de lână albă, susținută pe stâlpi din lemn de cedru, având pe jos rogojini în culori vii și covoare numidiene. Pe o măsuță se aflau diferite vase de aur care, după aspect, păreau să fi fost luate din templele jefuite de curând în Selinuntes.

Lui Empedios, un asemenea gest ostentativ i se păru că nu prevestește nimic bun, dar își făcu totuși oferta, vorbind în numele orașului și al guvernului său.

— Recunoaștem că locuitorii din Selinuntes sunt vinovați față de tine, pentru că au atacat una dintre cetățile care vă erau aliate, dar credem că au fost deja pedepsiți cu cea mai mare asprime. Ne aflăm aici ca să oferim o răscumpărare, plătind cu o treime mai mult decât prețul pieței, în argint și în bani gheață.

Hannibal ridică o sprânceană, probabil la gândul acelui munte de aur pe care omul acela putea să i-l ofere și îl ascultă cu atenție, fără ca pe chipul lui să se poată desluși vreo reacție, după care îi răspunse:

— Crima pe care cei din Selinuntes au comis-o împotriva noastră nu merită nici cea mai mică îndurare. M-au sfidat, deși ar fi avut posibilitatea să se predea și au provocat pierderi destul de grele armatei mele. De aceea, este drept ca ei să trăiască în sclavie tot restul vieții. Dacă, însă, printre toți acești prizonieri s-ar întâmpla să se afle unii care-ți sunt rude, am să poruncesc să fie eliberați, ca semn al bunăvoinței mele și fără nici un ban, ca dar făcut unui musafir. Am aflat de la informatorii mei că o parte dintre locuitori au fugit, salvându-și viața. Acestora, dacă doresc să se întoarcă acolo, le dau voie să-și ridice la loc casele, să cultive pământul și să locuiască în oraș, cu condiția să nu înalțe din nou zidurile cetății și să plătească trimișilor noștri un tribut anual. În privința acestor hotărâri ale mele, nu am ce discuta cu voi. Spunând acestea, îi făcu semn solului că se poate retrage.

Empedios declară că printre prizonieri se aflau și rude ale sale, așa că obținu eliberarea lor: era o pereche tânără cu doi copii și ei fură singurii dintre cei șase mii de prizonieri pe care îi putu aduce cu el, atunci când se întoarse la Syracuza. Totuși, un rezultat atât de modest dădu o semnificație misiunii sale, așa încât putu considera că nu se ostenise degeaba. Pe drumul către casă, el se opri la Agrigent pentru a le spune refugiaților care fusese rezultatul călătoriei sale și care erau condițiile puse de Hannibal din Ghiskon, în cazul că ar fi vrut să trăiască din nou în orașul lor.

Nimeni nu le acceptă, și ura bieților oameni crescu peste măsură după ce auziră de suferințele de neînchipuit pe care le îndurau concetățenii și apropiații lor, condamnați la sclavie veșnică și la tot felul de umilințe, precum și după ce aflară cu câtă obrăznicie refuzase barbarul răscumpărarea pe care ar fi fost obligat s-o accepte conform drepturilor popoarelor și voinței zeilor.

Capii de familie rămași în viață se adunară în templul divinităților subpământene, zei fără chip, care stăpânesc în lumea morților și a tenebrelor, și jurară că vor trăi numai pentru a se răzbuna, că, atunci când va sosi clipa fatidică, nici o ființă omenească având sânge cartaginez nu va fi cruțată: nici bărbat, nici femeie, nici copil.

Făgăduiră că vor aduce ca ofrandă divinităților din infern capetele acestor dușmani de moarte și aruncară asupra neamului cartaginezilor un blestem nesfârșit, o anatemă care să se transmită din generație în generație, până la dispariția acelei seminții demne de atâta ură.

Empedios se întoarse după aceea la Syracuza, ca să-i raporteze lui Diocles ceea ce se întâmplase.

Între timp, Hannibal porni către răsărit și, în curând, fu limpede că se îndrepta către Hymera, orașul în care își găsise sfârșitul cu șaptezeci de ani înainte străbunul său, Hamilcar. Avea sub comanda lui o armată de șaizeci de mii de oameni, la care se alăturară detașamente de băștinași, atrase de promisiunea prăzii și a sclavilor. Spaima se răspândi peste tot și cei din Hymera se pregătiră să reziste până la ultima suflare. Ceea ce se întâmplase la Selinuntes nu mai lăsa loc unor îndoieli asupra intențiilor dușmanului și oamenii își puneau toate speranțele în curaj și în arme.

La Syracuza, colegiul strategilor, condus de Diocles, hotărî să fie trimise forțe în ajutorul Hymerei: dacă această cetate ar fi căzut, nimeni n-ar mai fi avut încredere în syracuzani, iar așezările grecilor din Apus ar fi fost făcute una cu pământul, ca și cum n-ar fi existat niciodată.

Dar și de data aceasta, mișcările lui Hannibal din Ghiskon fură mult mai rapide decât cele ale guvernului syracuzan așa că, înainte ca Diocles să fi luat vreo hotărâre, armata lui se afla deja sub zidurile Hymerei. Își instală tabăra pe înălțimile care dominau orașul, pentru a fi în siguranță în cazul ieșirii trupelor din cetate, după care trimise împotriva zidurilor turnurile mobile cu tot cu berbeci și cam douăzeci de mii de oameni din trupele sale de asalt, întărite cu câteva detașamente de băștinași siculi și sicani, foarte bine antrenați și curajoși în luptă.

Hymera era pentru greci un adevărat simbol al patrieimamă și al coloniilor pentru că, în urmă cu șaptezeci de ani, pe când elenii de pe continent ieșeau victorioși la Salamina împotriva persanilor, cei din Sicilia îi învingeau pe cartaginezi și nu peste mult timp aveau să-i învingă și pe etrusci în apele din dreptul cetății Cumae. S-a spus chiar că aceste trei bătălii ar fi avut loc în aceeași zi, lună și an și aceasta ar fi fost un simbol grăitor al faptului că zeii doriseră ca grecii să triumfe pe toate trei fronturile asupra barbarilor din Orient și din Occident. Dar, pentru Hannibal din Ghiskon, orașul acela era blestemat. Bunicul său, Hamilcar, fusese înfrânt acolo și-și luase singur viața după ce fusese de față la nimicirea armatei sale. Din zori și până în noapte, pe tot timpul bătăliei, sacrificase victimă, după victimă sperând ca zeii în care credea să-i aducă în dar victoria, dar atunci când, la asfințitul soarelui, văzuse de jur împrejur cum ai săi cădeau ca secerați

sau erau hăituiți ca niște animale, se aruncase el însuși în foc, strigând printre flăcări amenințări cu răzbunarea.

Părintele lui Hannibal, fusese învins tot acolo și, după aceea, fusese condamnat la exil. El era al treilea din familie, care pornise în această expediție și era hotărât să răzbune înfrângerile și umilințele suferite de înaintașii săi, să le salveze lor și lui însuși onoarea.

Diocles reuși să adune cu totul doar patru mii de oameni, chemându-i și pe cei lăsați la Agrigent și porni în marș cu ei pentru a ajuta Hymera, ferind-o, dacă ar fi reușit, să împărtășească aceeași soartă amară ca Selinuntes.

În acest timp, cartaginezii aduseseră turnurile de asalt în diferite locuri și băteau neîncetat zidurile cu berbecii, din zori până la asfințit, câteodată chiar și noaptea, dar fără a reuși să provoace spărturi, așa cum se întâmplase la Selinuntes. De fapt, hymerienii își construiseră fortificațiile din blocuri uriașe, îmbinate unele într-altele atât în lungime, cât și în lățime.

Văzând că acțiunea berbecilor este zadarnică sau prea puțin vizibilă, cartaginezii îi retraseră și hotărâră să sape un tunel. Lucrară zile și nopți fără răgaz, cu echipe care se schimbau pe rând, și reușiră să sape o galerie până sub puternicele ziduri ale cetății. Pe măsură ce înaintau cu săpătura, întăreau totul cu butuci din lemnul pinilor tăiați de pe munții din jur, impregnat cu smoală topită. Noaptea, ca să nu fie văzuți de apărători, săpau guri de aerisire, atât pentru a asigura aerul necesar minerilor, cât și pentru a alimenta focul la momentul potrivit.

Când lucrul se termină, într-o noapte cu cerul acoperit, cu puțin timp înainte de revărsatul zorilor, o

echipă de cercetași pătrunse în galerie și dădu foc bușteni-lor de susținere, care începură imediat să ardă, fie din cauza lemnului uscat, fie din cauza substanțelor inflamabile cu care fuseseră impregnate. De pe metereze, sentinelele văzură pe câmpie un șir de lumini ca niște ochi roșii: erau reflexele focului care ardea sub pământ, văzute prin conductele de aerisire prin care, după o vreme, se înălțară vârtejuri de flăcări și fum, roiuri de scântei, răspândind peste tot un miros înțepător, de ars. În scurt timp, stâlpii și grinzile se transformară în cenușă și o porțiune din zid, rămasă fără susținere la temelie, se nărui cu un zgomot infernal și mai mulți apărători căzură, fiind striviți între blocurile uriașe de piatră.

Îndată după aceea, chiar înainte ca norul des de fum și de praf să se risipească, se auziră trâmbițele și cornii de asalt dând semnalul pentru ca pedestrașii libieni, mauri și siculi din armata lui Hannibal să pornească la atac. Între timp, restul armatei se pregătea să năvălească în oraș, de îndată ce primul val de atacatori ar fi curățat trecerea și i-ar fi doborât pe apărătorii care încercau să reziste.

Dar hoarda aceea urlătoare nu avu vreme să ajungă la baza spărturii, că în spatele zidului era un adevărat furnicar de apărători. Nici o mișcare nu scăpase neobservată, nici o manevră nu constituia o surpriză, nici un om în stare să țină în mâini o armă nu fusese lăsat deoparte. Atât de puternic era efectul atrocităților pe care barbarii le comiseseră la Selinuntes, încât hymerienii nu numai că erau hotărâți să moară până la unul, decât să se lase învinși, dar se aruncau asupra atacatorilor cu o violență și o ură așa de arzătoare, că nu lăsau loc nici unei îndoieli asupra determinării cu care aveau să se bată.

Se aflau în dreptul spărturii încă înainte ca primii dușmani să-și facă apariția și intrară în formație de falangă, pe o linie, apoi pe două și, în cele din urmă, pe trei rânduri, pe măsură ce soseau noi luptători, așezați pe un front curb, ca să împiedice orice posibilitate de trecere. Apoi, la un semnal dat de comandanți, porniră înainte ținând sus lăncile strânse zdravăn în pumni, în timp ce, în spatele lor, bărbații și femeile rămase în interiorul cetății se apucară de îndată să umple spărtura, aducând tot felul de materiale, pentru a închide trecerea provocată de prăbușirea galeriei.

Atât de îngrozitoare fu ciocnirea și atât de nimicitor avântul hymerienilor, că atacatorii șovăiră și începură să dea înapoi. Văzând aceasta, Hannibal, care se afla cu cele mai bune trupe ale sale pe dealuri, dădu ordin să fie trimise întăriri și rezervele deja pregătite pe câmpie fură aruncate în luptă. Încleștarea continuă ore întregi, fără ca vreuna dintre părți să cedeze o palmă de teren. Abia când se așternu întunericul, lupta încetă. Mercenarii lui Hannibal se retraseră, pentru a-și petrece noaptea pe câmpie, iar luptătorii hymerieni se întoarseră în spatele zidurilor ca să-și întâlnească familiile. Cei mai vârstnici, lăsați ca rezervă, trecură să facă de pază pe metereze, pentru ca nu cumva dușmanii să încerce vreun atac prin surprindere la adăpostul întunericului.

Femeile erau și ele exemple ale unui curaj extraordinar. Mame și fete, care munciseră toată ziua aducând arme pentru apărători și bolovani pentru a astupa spărtura, fără să aibă o clipă de răgaz nici pentru a bea apă, nici pentru a mânca, alergau acum în întâmpinarea bărbaților care se întorceau de pe câmpul de luptă, sleiți de puteri, însângerați și plini de praf. Îi ajutau să-și dea jos

platoșele, îi îngrijeau cum puteau mai bine, aducând de acasă apă caldă, haine curate, hrană și vin, pentru ca apărătorii cetății să se poată spăla, să-și schimbe îmbrăcămintea și să mănânce. Soții, mame, fiice și logodnice dădeau dovadă de o forță sufletească pe măsura aceleia a războinicilor care se luptaseră cu un curaj ieșit din comun, arătându-le că nu le era frică de dușmani, că nu se temeau de moarte și chiar o preferau în locul sclaviei și dezonoarei. Lăudau vitejia bărbaților lor, le trezeau mândria, se arătau încredințate că victoria și ajutorul zeilor nu erau mai prejos de curajul și abnegația apărătorilor cetății. Eroismul taților și fraților mai mari le dădea un exemplu copiilor care încă nu aveau anii pentru a li se permite să lupte, învățându-i că nici un sacrificiu nu era prea mare pentru apărarea libertății.

Noaptea, cu briza răcoritoare a mării, mai potoli zăpușeala apăsătoare de peste zi; întunericul și liniștea de după lumina orbitoare a zilei și urletele bătăliei, îi făcură pe mulți să-și îngăduie câteva clipe de odihnă.

Rămăseseră treji doar cei în vârstă, prea nevolnici pentru a îndeplini alte misiuni, prea îngrijorați ca să se poată lăsa învinși de somn. Adunați pe sub porticurile din centrul orașului, depănau amintiri din războaiele în care luptaseră în tinerețe și primejdiile înfruntate, căutau pretexte ca să se încurajeze unii pe alții sau încercau să găsească vorbele cele mai potrivite, pentru a-i consola pe aceia dintre ei care nu-și văzuseră vreun fiu întorcându-se de pe câmpul de luptă. Unii povesteau întâmplări petrecute demult, cu oameni dați dispăruți, dar întorși acasă după aceea, ca prin minune, conștienți cu toții că necazurile erau mult mai frecvente decât bucuriile;

alții îi îndemnau pe cei din jur să nu-și piardă curajul, pentru că întăririle nu puteau întârzia să sosească.

Murmurul înăbușit al discuției lor fu întrerupt de un zăngănit de arme, de strigăte prin beznă, semne ale unei agitații neașteptate. Bătrânii se strânseră unul în altul la adăpostul zidului, pregătiți pentru ce putea fi mai rău, când o voce se auzi strigând:

— Au sosit întăririle, suntem salvați!

Bătrânii alergară către locul de unde se auzise acel glas și se îngrămădiră în jurul unui băiețandru de vreo cincisprezece ani, asaltându-l cu întrebări.

— Întăririle?

— Cine?

— Unde sunt?

— Câți sunt?

— Cine îi comandă?

— De unde au venit?

Băiatul ridică mâinile, cerându-le să se potolească.

— Deocamdată nu sunt decât douăzeci...

— Douăzeci? Îți bați joc de noi?

— Da, cam douăzeci, repetă băiatul. În fruntea lor se află un ofițer din Syracuza, care a trecut prin liniile dușmane. El a spus că acolo, într-un loc anume din câmpie, se află o armată de patru mii de oameni sub comanda lui Diocles. Acum vorbește cu comandanții noștri.

Bătrânii porniră către poarta de răsărit unde fuseseră aprinse focuri pentru a lumina locul în care zidurile se năruiseră: comandanții erau adunați în jurul noilor-veniți, comandați de un tânăr arătând a avea cu puțin peste douăzeci de ani, înarmat doar cu o sabie și un pumnal și cu părul lung, strâns într-o panglică din piele. Se apropiară, ca să nu piardă nici un cuvânt din ceea ce spunea tânărul acela.

— Diocles vrea să intre în oraș la noapte, pe furiș, astfel încât mâine să atace pe neașteptate cu toate forțele pe care le are.

— Să intre în oraș? întrebă unul dintre ofițeri. Cum poate să facă asta?

— Barbarii sunt adunați aproape toți în tabără, cu doar câteva posturi de pază în jurul focurilor care se văd acolo. Mai departe este o dună care se prelungește de-a lungul țărmului, destul de înaltă pentru a-i ascunde pe cei care ar merge pe plajă. Oamenii noștri vor trece pe acolo, dar va fi nevoie ca voi să trimiteți un detașament care să apere poarta de la miazănoapte, atât timp cât va rămâne deschisă. Dacă sunteți de acord, putem să dăm semnalul de pornire chiar acum.

Spunând acestea, făcu un semn unuia dintre oamenii săi și acesta apropie de foc o săgeată învelită în pâslă îmbibată cu rășină.

— Ia stați puțin, spuse unul dintre ofițerii hymerieni. Cine poate să ne asigure că la mijloc nu este vreo viclenie?

— Eu, răspunse tânărul comandant syracuzan. Pentru că voi rămâne aici ca ostatic, împreună cu oamenii mei.

— Dar cine ești tu? întrebă un alt ofițer.

— Dyonisios, răspunse tânărul, fiul lui Hermocrit. Să ne vedem de treabă acum. Luă arcul din mâna soldatului său, aprinse săgeata și o trimise în înaltul cerului.

În depărtare, pe creasta dunei, două santinele văzură micul meteorit brăzdând cerul întunecat și schimbară între ei priviri de înțelegere.

— Semnalul, spuse unul dintre cei doi. A reușit și de data asta. Anunță-l pe comandant.

IV

Înainte de apusul soarelui, în larg apăru escadra syracuzană, formată din douăzeci și cinci de nave cu câte trei rânduri de vâsle. Coborâseră pânzele și acum înaintau cu ajutorul vâslelor, semn că amiralul voia să fie pregătit pentru orice s-ar fi putut întâmpla.

Diocles se afla pe plajă, ascuns vederii de lunga dună de pe țărm și își pregătea trupele pe care le adusese în ajutorul hymerienilor aflați sub asediu. Le semnală căpitanilor de corăbii să fie gata în orice clipă să intervină dacă ar fi fost nevoie, apoi aștepta căderea întunericului, înainte de a da semnalul de pornire: ordinul trecu de la o unitate la alta.

Coloana începu să înainteze de-a lungul țărmului mării, fără ca mersul războinicilor syracuzani, înăbușit de nisipul umed, să facă vreun zgomot oricât de mic. Diocles se afla în frunte, în spatele lui veneau companiile și batalioanele, fiecare cu comandantul lor. Santinelele rămaseră pitite pe creasta dunei, ca să țină sub observație câmpia, controlând dacă nu cumva barbarii își dădeau seama că o coloană întreagă se strecura, mărșăluind în

apropierea lor, prin întuneric și în tăcerea totală a nopții, ca o armată de fantome.

Când ajunseră în apropierea zidurilor, Diocles trimise înainte doi cercetași care se apropiară de soldații aflați de pază la poarta de miazănoapte. Înainte să se audă somația santinelelor, „Cine-i acolo?", ei comunicară cine erau: „Suntem avangarda armatei syracuzane".

— Zeii să vă binecuvânteze, spuse comandantul. Credeam că n-o să mai sosiți.

Omul fluieră și armata înaintă, cu soldații în rânduri de câte patru, pe poarta de miazănoapte, de data aceasta, însă, în marș cadențat, răpăitul cizmelor cu ținte făcând să vibreze porticurile și ferestrele. Îndată ce-și făcură apariția, se răspândi vestea că sosesc întăririle, așa că locuitorii orașului ieșiră din case și se buluciră de-a lungul străzii care ducea în agora. Atât de bucuroși erau cu toții să-i vadă pe salvatori, că ar fi vrut să strige și să-i aplaude pe tinerii aceia care veniseră să-și rişte viața pentru a-i ajuta; rămaseră, totuși, tăcuți și fiecare dintre ei număra cu înfrigurare rândurile de soldați care treceau prin fața lor. Speranța în salvare creștea cu fiecare detașament nou apărut în urma celor care deja urcau pe drumul către coloanele de la intrarea în piața principală.

— Trei mii, spuse un bătrân, după ce ultimii soldați trecură prin fața lui.

— Puțini, îi răspunse altul, cu dezamăgire în glas.

— Este adevărat, răspunse primul, dar sunt oameni tot unul și unul. I-ai văzut cu câtă mândrie păşeau? Păreau să fie toți ca unul. Soldații ca ei, atunci când iau formația de luptă, sunt ca un zid, ascultă-mă pe mine, și fiecare face cât trei.

— Să sperăm, răspunse celălalt, pentru că nu cred că vom mai avea parte și de alte ajutoare. Spunând acestea, se îndepărtă, dispărând imediat în bezna nopții.

Diocles stătu la sfat în agora cu ofițerii din Hymera.

— Voi prelua eu comanda supremă, dacă nu aveți nimic împotrivă, începu el.

Nimeni dintre cei de față nu scoase vreun cuvânt.

— Câți oameni puteți trimite în luptă? întrebă atunci Diocles.

— Șapte mii, i se răspunse. Numărându-i aici și pe tinerii de optsprezece ani și pe bărbații de cincizeci.

— Plus trei mii cu care am venit noi vor fi zece mii. Ar trebui să fie de ajuns. Mâine vom ieși în formație de luptă, pe un front de două mii de oameni, cu rânduri de câte cinci. Este cam lung, dar nu vor fi probleme. Noi o să ne aflăm în primele rânduri, pentru că forțele noastre sunt proaspete și nici unul dintre oamenii mei nu are mai mult de treizeci de ani. Fiecare dintre ei are la el rația de mâncare pentru patru zile, voi trebuie să ne asigurați apa.

Ofițerul cel mai înalt în grad din rândul armatei hymeriene făcu un pas în față.

— Vreau să-ți mulțumesc ție și oamenilor tăi pentru că ne-ați venit în ajutor. Mâine vă veți da seama că nu trebuie să vă pară rău pentru asta.

— Știu, răspunse Diocles. Să mergem acum să ne odihnim puțin. Atacăm în zori, în tăcere, fără semnale de trâmbiță. O să le dăm noi dușmanilor deșteptarea.

Soldații se cuibăriră pe sub porticuri, unde fuseseră așternute, special pentru aceasta, mormane de paie și, în scurt timp, peste oraș se lăsă liniștea. Diocles controlă dacă totul era în regulă, apoi se pregăti și el pentru noapte.

Dyonisios apăru pe neașteptate în apropierea lui.

— Văd că totul a mers cum nu se poate mai bine.

— Așa este, răspunse Diocles, și mâine o să terminăm acolo, pe câmpie, cu barbarii ăia.

— Știi că mai sunt și alții care s-au oprit pe dealuri, nu-i așa? îi replică Dyonisios.

— N-am nevoie să-mi spui tu asta.

— Bine, am înțeles. Ce nu pot înțelege este graba asta de a ataca.

— Dar mi se pare limpede. Cu cât ne aflăm mai puțină vreme departe de casă, cu atât este mai bine.

— Frica nu este un bun sfetnic. Eu aș fi căutat să cunosc situația cât mai bine, să aflu care este poziția forțelor inamice. Puteam să-mi dau seama astfel de unde pot veni pericolele.

— Dar nu tu ai comanda trupelor.

— Nu, din păcate n-o am eu.

Ieșiră din cetate, așa cum ordonase Diocles, în zori, odihniți și bine hrăniți, și merseră aproape un stadiu înainte ca din tabăra dușmană să se audă primele sunete de alarmă ale cornilor de război. Îndată după aceea, armata cartagineză ieși în câmp deschis: erau libienii cu tunicile lor albe, purtând placa de fier pe piept, ca să le apere inima, coiful de bronz și scutul pictat în culorile fiecărui trib; siculii, care aveau veșminte lungi din lână toarsă grosolan și vopsită în ocru, coifuri și pieptare din piele groasă; sicanii, cu scuturi din lemn având desenate pe ele simbolurile seminției lor; ibericii, cu jambierele lor din metal bătut și împodobit cu flori din cositor, tunici albe tivite cu roșu, coifuri din piele care se prelungeau la spate cu apărători pentru ceafă, având deasupra creste

subțiri, roșii, care îi făceau să semene cu niște creaturi de poveste; cei din insulele Baleare, rotindu-și pe deasupra capetelor praștiile pe care le făceau să șuiere prin aer și, în sfârșit, călăreții mauri, cu pielea neagră și lucioasă și cu coame lungi de păr creț. Călăreau pe deșelate bidivii focoși din Atlas: țineau în mâini sulițe scurte cu vârful crestat și scuturi învelite cu piele de zebră și de antilopă. Infanteriști și călăreți de mai multe neamuri, aflați sub comanda ofițerilor cartaginezi, înarmați după moda orientală, cu coifuri conice, platoșe grele din aramă, vopsite în culori vii, tunici verzi și ocru cu dungi galbene și roșii.

Toți războinicii aceia erau, probabil, lihniți de foame, dar scoteau strigăte ascuțite, săreau pe loc ridicând în aer armele, cu gesturi amenințătoare, și se vedea limpede că deveneau din ce în ce mai agitați, pe măsură ce rândurile lor se îngroșau: era modul lor de a învinge teama care-l cuprinde pe un soldat în clipele dinaintea atacului; în așteptarea viitoarei încleștări se străduiau să-și umple stomacul măcar cu o furie crudă.

Grecii, în schimb, mărșăluiau într-o tăcere absolută și păstrând intactă formația, așa încât, la răsăritul soarelui, scuturile lor lustruite ca oglinda străluciră cu niște fulgere orbitoare, în timp ce pământul părea să se cutremure sub pașii lor cadențați.

Balearicii încercară să înceapă atacul cu praștiile lor ucigătoare, dar grindina de proiectile izbi în zidul de scuturi, fără a produce nici o victimă, iar distanța deveni prea mică pentru ca arcașii să poată trage fiindcă, în vremea aceasta, la un ordin al lui Diocles, falanga grecilor pornise în goană la atac, străbătând în scurt timp distanța dintre cele două tabere. Formațiile se ciocniră cu o violență extremă și urletul mercenarilor punici se trans-

formă repede în vaiete de agonie. Presiunea rândurilor din spate ale inamicilor îi împinsese pe cei din prima linie, în special pe libieni, siculi și mauri drept în lăncile ascuțite ale grecilor, care străpunseseră o mare parte dintre ei, în timp ce armele ușoare ale mercenarilor nu puteau face mare lucru împotriva scuturilor solide și platoșelor rezistente ale adversarilor.

Dyonisios, aflat pe aripa stângă, în fruntea soldaților din compania sa, ucise dintr-o singură lovitură de lance o căpetenie maură aflată în fața sa – un berber din Atlas, cu părul roșcat și ochii de un albastru strălucitor – străpungându-l cu sabia și pe aghiotantul care se repezise să-l răzbune pe comandantul său. Deși trupele inamice din fața sa începeau să șovăie, el continua să strige la oamenii săi: „Rămâneți în rânduri, băieți! Păstrați formația!", bătând cu vârful lăncii în scuturile celor care se avântau prea mult și făcându-i astfel să se retragă alături de ceilalți.

Rezistența armatei cartagineze, care se aștepta să aibă în față niște oameni disperați și sleiți de puteri, slăbi treptat în această ciocnire cu hoplitii syracuzani, tari ca stânca, și, când comandantul lor căzu și fu zdrobit sub tălpile inamicilor, cartaginezii începură să se risipească în toate părțile.

Diocles, sigur de-acum de victorie, porni cu oamenii săi în urmărirea fugarilor, fără a se mai îngriji de păstrarea aceleiași formații de luptă. Hymerienii mai ales, care cu fiecare dușman ucis vedeau crescând speranța de salvare a orașului lor, erau cei mai înverșunați, uitând de prudență și de disciplină. Îmbătați de victorie, nu observară că Hannibal din Ghiskon își trimisese trupele să coboare de pe dealuri, atacându-i din flancul drept.

Cel care-și dădu seama de pericol fu Dyonisios, care ordonă unui trompetist să sune retragerea. Diocles, care considera că-i va fi ușor acum să cucerească tabăra inamică, porni înspre el, strigând furios:

— Cine ți-a dat voie să dai semnalul de retragere? Am să pun să te aresteze pentru nesupunere, am să...

Dyonisios nu-i mai lăsă timp ca să-și termine fraza: îl lovi cu pumnul în față, apoi îndreptă vârful sabiei către beregata trâmbițașului care, de teamă, încetase să mai sufle în instrumentul său, și-i ordonă calm:

— Sună!

Trâmbița începu din nou să dea semnalul de retragere și ceilalți trâmbițași făcură și ei la fel. Războinicii încercară să refacă formațiile de la început, alergând înspre steagurile pe care Dyonisios le adunase în mijlocul câmpiei, apărate de oamenii săi, dar mulți dintre greci fură încercuiți și uciși de dușmani, înainte de a se putea salva în interiorul falangelor. Diocles, dându-și seama și el de dezastrul care se producea, începu să se agite ca să salveze ce mai putea fi salvat și după o vreme reuși să pună trupele în formație compactă și să se retragă înspre oraș.

Locuitorii Hymerei, care la început se bucuraseră din plin pentru victoria asupra dușmanilor, asistaseră neputincioși de pe meterezele cetății la capcana pusă la cale de Hannibal și la masacrarea fiilor orașului. Când armata reveni dincolo de ziduri, trecând prin poarta de răsărit, se repetă sfâșietorul spectacol dintotdeauna al întoarcerii soldaților de pe câmpul de luptă: tați, mame, soții și logodnice se îmbulzeau de-a lungul străzilor, căutând îngrijorați din priviri să-i revadă pe cei dragi. Și era îngrozitor de văzut cum de pe chipurile acelor oameni speranța dispărea, pe măsură ce supraviețuitorii treceau prin fața

lor, cu coifurile în mâini pentru a putea fi recunoscuți, disperarea unora contrastând cu bucuria altora care-și revedeau întorcându-se nevătămat un fiu sau un soț.

Comandanții de batalioane făcură apelul în agora și magistrații orașului numărară în cele din urmă trei mii de luptători căzuți pe câmpul de luptă. Floarea tineretului fusese secerată și trupurile acelor băieți zăceau împrăștiate pe câmp, la cheremul barbarilor și al câinilor. La fiecare nume rostit fără răspuns, se auzea ridicându-se un vaiet și bocetele mamelor se uneau într-un cor lugubru. În multe cazuri, erau dați dispăruți atât tatăl, cât și fiii, astfel încât familii întregi rămâneau pentru totdeauna fără urmași. Lipseau la apel și trei sute cincizeci de soldați dintre cei veniți de la Syracuza.

Dyonisios se oferi voluntar să se ducă în tabăra dușmană pentru a trata eliberarea prizonierilor, dacă ar fi existat, și un armistițiu pentru adunarea morților. Diocles, deși îl ura de moarte, fu nevoit să ia act de curajul ofițerului și aprobă misiunea lui.

Tânărul ieși pe poarta de răsărit, însoțit de doi dintre magistrații orașului, călări, fără arme și cu capul descoperit, dar purtând platoșă și jambiere. Se îndreptară spre locul în care Hannibal din Ghiskon pusese să-i fie înălțat un cort în plină câmpie și acolo, așezat pe un jilț înalt, împărțea daruri acelora dintre mercenarii săi care se distinseseră în luptă.

Generalul cartaginez îl primi cu dispreț și, înainte ca solul să poată vorbi, îi comunică printr-un tălmaci că nu avea de gând să discute despre nici un armistițiu, că se afla acolo ca să răzbune soarta strămoșului său Hamilcar și că nu va avea liniște până când nu va nimici neamul celor din Hymera.

Dyonisios se apropie cât putu de mult și, arătând cu mâna către câmpul de luptă, spuse:

— Acolo, printre morții aceia, se află și patru prieteni și camarazi de-ai mei. Trebuie să le iau trupurile de acolo: între noi era acest legământ. Dacă îmi vei permite măcar acest lucru, eu am să-ți cruț viața atunci când va veni clipa aceea.

Lui Hannibal nu-i venea să-și creadă urechilor când tălmaciul îi traduse spusele grecului.

— Tu... tu să-mi cruți mie viața? spuse el, izbucnind în râs.

— Așa am să fac, întări Dyonisios, fără să clipească.

— Îmi pare rău, răspunse generalul, dar nu pot face excepții. Să fii mulțumit că te poți întoarce teafăr și nevătămat în oraș. Vreau ca locuitorii să afle din gura ta ce îi așteaptă.

— Dacă-i pe-așa, spuse Dyonisios, află că vei avea parte de un sfârșit rușinos. Cine nu are milă de morți, nu merită milă din partea celor vii. Rămâi sănătos.

Încălecă și porni înapoi, ca să le comunice oamenilor că misiunea sa nu dăduse rezultate.

Găsi orașul în fierbere, pradă unei agitații generale. Câțiva trecători chiar îl ocărâră cu furie.

— Trădătorilor! Lașilor!

— Ce-i cu ăștia, ce i-a apucat? îi întrebă Dyonisios pe cei doi magistrați care îl însoțeau, dar ei ridicară din umeri, neștiind cum ar putea explica un asemenea comportament.

— Nu-i lua în seamă, spuse un alt trecător. Nu mai sunt în toate mințile. Războiul este ceva tare urât.

Dyonisios nu răspunse, dar era sigur că în lipsa lui se întâmplaseră unele lucruri ciudate și gândul acesta i se

adeveri când ajunse la cartierul general din apropierea agorei. Comandanții hymerieni ieșeau din clădire chiar în clipa aceea, înjurând furioși.

— Ce s-a întâmplat? Vorbiți!

— Întreabă-l pe comandantul tău! îi răspunse unul dintre ei și se îndepărtă. De furioși ce erau, nici măcar nu-l mai întrebaseră cu ce rezultat se întorcea din misiune.

Îl găsi pe Diocles înconjurat de bătrânii orașului, care făceau mare larmă, strigând și rugându-se de el.

— Ce se întâmplă aici? întrebă din nou Dyonisios, de data aceasta pe un ton poruncitor. Recunoscându-l, unul dintre bătrâni se apropie și spuse:

— Comandantul tău a ordonat evacuarea orașului.

— Ce? exclamă Dyonisios, peste măsură de surprins. Ce-ai spus?

— Ai auzit bine, interveni Diocles. Orașul trebuie evacuat.

— Ești nebun. Nu poți face așa ceva.

— Sunt comandantul tău și trebuie să mă respecți! strigă Diocles, ieșindu-și din fire. Pe pometele lui drept se vedea bine vânătaia de la pumnul pe care-l primise chiar în dimineața aceea.

— Trebuie să meriți să fii respectat, îi replică Dyonisios. Oamenii ăștia au luptat cu un curaj supraomenesc: merită să fie ajutați și noi încă mai putem face asta. Hannibal a pierdut de cel puțin două ori mai mulți oameni decât noi. Îi putem chema pe soldații de pe corăbii și atunci...

— N-ai înțeles: flota lui Hannibal a pornit către Syracuza. Trebuie să ne întoarcem imediat după ce i-am dus într-un loc sigur pe toți cei care pot să meargă.

Dyonisios îl privi țintă, cu o expresie neîncrezătoare.

— Cine ți-a spus asta? Cine?

Diocles păru să șovăie câteva clipe, după care răspunse:

— Cineva care a venit aici în timp ce tu erai plecat.

— Cineva? Ce înseamnă acest „cineva"? L-ai văzut? Ai vorbit cu omul acela? Știi cum îl cheamă? Îl cunoaște cineva de pe aici?

Diocles vru să-l facă să înceteze cu toate acele întrebări atât de directe.

— Nu sunt obligat să-ți dau ție seama de hotărârile pe care le iau. Îmi ești subordonat, strigă el, și trebuie doar să-mi execuți ordinele.

Dyonisios se apropie și mai mult.

— Da, sunt un subaltern, aici, în vreme de război și prin legile militare, dar, o dată întorși la Syracuza, voi deveni din nou cetățean liber: și, dacă tu mă poți acuza că ți-am dat un pumn în față, eu te pot acuza de înaltă trădare în fața Adunării. Și te asigur că toți camarazii mei vor depune mărturie în sprijinul acestei acuzații.

Diocles își stăpânea cu greu mânia.

— Orașul nu mai poate fi apărat, înțelegi asta? Am pierdut o treime din oameni și poate fi perfect adevărat că flota lui Hannibal se îndreaptă spre Syracuza, profitând de absența noastră din oraș. Toată lumea spune așa ceva și nu se poate să nu fie adevărat.

— Îți iei o răspundere uriașă, răspunse Dyonisios. Soarta orașului și sângele oamenilor acestora vor cădea asupra ta.

Se răsuci pe călcâie și dădu să plece, dar Diocles îl opri.

— Așteaptă. Nu pleca, îți ordon. Și voi, ascultați-mă. Chemați-i pe comandanți și convingeți-i să urmeze planul

meu. O să vă dați seama singuri că este singurul lucru pe care-l putem face în situația asta.

Trecură câteva ore până când comandanții hymerieni se lăsară convinși să se întoarcă la cartierul general. Dyonisios și ceilalți ofițeri syracuzani erau de asemenea de față, așa că Diocles începu să vorbească.

— Știu ce simțiți. Știu că ați jurat să apărați orașul până la ultima suflare, dar gândiți-vă, vă rog să stați puțin să vă gândiți: la ce ar putea servi sacrificiul vostru? Ce rost ar avea să vă dați viețile, dacă nu veți fi în stare să le salvați în felul acesta pe acelea ale soțiilor, părinților și copiilor voștri? Așa că ascultați-mă. Ascultați planul pe care l-am pregătit în trei etape. În noaptea aceasta va fi lună nouă: la adăpostul întunericului vom urca femeile și copiii pe corăbiile noastre, care îi vor duce la Messene și-i vor debarca acolo sub protecția unei unități de infanterie marină. A doua etapă: un alt grup va veni cu noi către Syracuza pe uscat, pe țărmul mării, de-a lungul dunelor care ne-au ascuns vederii atunci când am intrat în cetate. A treia etapă: flota se va întoarce înainte de revărsatul zorilor și-i va lua pe cei care au mai rămas. Dacă s-ar întâmpla să existe cineva care nu va mai avea loc pe corăbii, atunci se va face nevăzut prin câmpie sau va căuta să ajungă în urma noastră la Syracuza, unde va primi ajutor. Când Hannibal va ordona asaltul decisiv, va găsi orașul pustiu.

În sala de consiliu se lăsă o tăcere de moarte și nimeni nu mai îndrăzni să scoată vreo vorbă: gândul de a-și părăsi orașul în care se născuseră și trăiseră era pentru ei mai îngrozitor decât moartea. La un moment dat, unul dintre cei de față se ridică și vorbi în numele tuturor.

— Ascultă-ne acum și pe noi, syracuzanule. Ne-am hotărât să rezistăm cu orice preț, deoarece barbarul acela de dincolo de ziduri este o fiară însetată de sânge care a jurat să ne distrugă pentru o vină pe care nu o avem noi. Ne-am pregătit să luptăm, pentru că voi ne-ați promis că o să ne veniți în ajutor, dar acum ne obligați să ne dăm bătuți, știind bine că singuri nu vom putea rezista cu nici un chip. Planul acesta este nebunesc și tu știi bine asta. Acolo, pe mare, ai douăzeci și cinci de corăbii și, desigur, nu sunt vase comerciale. Sunt nave de război. Cum crezi că ar putea transporta atâta lume? Știi bine că mulți vor rămâne aici, lipsiți de apărare și vor avea parte de un sfârșit înspăimântător. Noi îți cerem totuși să-ți schimbi planurile și să rămâi aici, împreună cu soldații tăi ca să luptați alături de noi. Vom repara spărtura din ziduri și vom lupta până la ultima picătură de sânge, până la ultima suflare. N-o să-ți pară rău dacă vei rămâne. Noi te rugăm fierbinte să rămâi. Pe toți zeii, nu ne părăsiți!

— Îmi pare rău, răspunse Diocles, dar orașul nu mai poate fi apărat. Duceți-vă fiecare pe la casele voastre, adunați femeile și copiii. Nu mai avem mult timp: mai este puțin și se întunecă.

— Trădătorilor! se auzi o voce.

— Lașilor! răsună alta.

Dar Diocles nu mai spuse nimic și se îndepărtă în direcția porții de răsărit. Dyonisios simțea cum vorbele acelea parcă îi ardeau pielea, dar el nu putea să facă sau să spună ceva.

Îndată după lăsarea nopții, începu tristul refugiu. Femeile nu se puteau despărți de soții lor, copiii plângeau disperați, strigându-și părinții, așa că fu nevoie să fie

luați chiar cu forța pentru a-i face să pornească la drum. Dyonisios avu misiunea de a-i conduce până pe plajă și a-i urca la bordul corăbiilor. Restul armatei syracuzane, numărând cam o mie de soldați, porni în marș de-a lungul țărmului, la adăpostul dunelor, încercând să se îndepărteze cât mai mult de zidurile cetății acum condamnate la pieire. Soldații mergeau în tăcere, astfel încât putură auzi toată noaptea plânsetele sfâșietoare ale femeilor și copiilor care-și părăseau locurile natale.

Flota ajunse pe la ora a treia din noapte pe teritoriul din jurul Messenei. Dyonisios îi debarcă pe refugiați împreună cu un detașament de cinzeci de soldați cu ordinul de a-i escorta până în oraș. El, împreună cu puțini alții se întoarse, deseori dând ajutor vâslașilor, pentru a ajunge la Hymera înainte de a se face lumină.

Din păcate, un vânt puternic dinspre apus îi întârzie mult, în ciuda eforturilor susținute ale echipajelor, astfel încât, atunci când ajunseră în sfârșit să vadă cetatea părăsită, fură nevoiți să asiste la un spectacol îngrozitor.

Hannibal ordonase ca, în cel mai mare secret, să se sape o a doua galerie, care făcu să se prăbușească o porțiune uriașă din ziduri chiar sub ochii marinarilor syracuzani ce tocmai atunci își făceau apariția în golful din dreptul orașului. Mercenarii cartaginezi năvăliră în interiorul orașului, măcelărindu-i pe toți cei ce le ieșeau în cale și luând nenumărați prizonieri.

Tulburat peste măsură de cele văzute, Dyonisios alergă către amiralul aflat la pupa navei pe care se afla și el.

— Repede, să acostăm, îi spuse el, și să-i debarcăm pe toți oamenii pe care-i avem. Barbarii sunt ocupați acum cu scotocitul caselor și cu jefuitul lor: dacă îi

atacăm în forță, putem răsturna situația în favoarea noastră și...

Amiralul îl întrerupse cu un gest.

— Nici nu mă gândesc: ordinele pe care le-am primit sunt de a salva populația, după care trebuie să mă înapoiez cât de repede pot la Syracuza, și nu de a angaja o altă luptă. Și, din păcate, aici nu mai poate fi salvat nimeni. Sunt pierduți, nu mai putem face nimic pentru ei. Se întoarse către cârmaci. Prora către răsărit, ordonă, și înălțați pânzele. Pornim către strâmtori.

Uriașa corabie cu trei rânduri de vâsle făcu un ocol larg către nord, înainte de a se îndrepta spre Messene, iar celelalte o urmară una câte una, navigând de-a lungul coastei. Infanteriștii de la bordul lor încercară să-și dezlipească privirile de la țărmul din apropiere, dar vântul le aduse în continuare în urechi, deși înăbușite de distanță, strigătele disperate ale oamenilor rămași acolo.

Prizonierii, în număr de trei mii, fură torturați unul câte unul, în cele mai cumplite moduri, fără a se ține seama de vârstă sau de sex, după care fură căsăpiți pe lespedea de piatră pe care, după cum spuneau ei, își sfârșise zilele conducătorul cartaginez Hamilcar. Zidurile fură dărâmate, orașul distrus, iar templul Victoriei, înălțat pentru a aminti de marea bătălie victorioasă purtată în urmă cu șaptezeci și doi de ani împotriva cartaginezilor, fu complet ras de pe suprafața pământului.

Hymera pieri astfel, la două sute treizeci și nouă de ani de la întemeiere. La sfârșit, mulțumit de răzbunare și de victorie, ducând cu el o pradă uriașă, Hannibal se întoarse la Palermo, unde îl așteptau navele sale pentru a-l duce înapoi în Cartagina. Amenințarea flotei cartagineze asupra Syracuzei nu existase niciodată decât în imaginația și în

laşitatea comandanţilor supremi care lăsaseră să piară şi Selinuntes, netezind calea barbarului către inima Siciliei.

Filistos se opri din dictare şi scribul puse tocul la locul său, alături de călimară.

— Ajunge pentru astăzi, spuse el. Am povestit chiar prea multe întâmplări triste.

Servitorul făcu o plecăciune şi ieşi din cameră. Filistos se apropie de sulul de papirus pe care cerneala încă nu se uscase şi-şi lăsă privirea să alunece peste cele câteva rânduri în care încăpuse mărturia despre martiriul uneia dintre cele mai frumoase şi mai glorioase cetăţi din Apusul grecesc. Oftă îndurerat şi-şi trecu palma mâinii drepte peste frunte, ca şi cum ar fi vrut să potolească forţa distrugătoare a acelor imagini. De la fereastră putea vedea o navă militară intrând în portul dinspre miazănoapte şi, la scurt timp după aceea, îi zări pe marinari aruncând o parâmă pentru acostare. Soarele cobora la orizont, făcând să strălucească frontonul templului Athenei din Ortigia, iar ţipetele albatroşilor se uneau cu cele ale rândunelelor care se întorceau la cuiburile lor de sub acoperişul marelui sanctuar.

Chemă un sclav.

— Du-te fuga în port şi vezi ce veşti aduce nava aceea care acostează în clipele astea, apoi vino numaidecât să-mi spui ce ai aflat.

Servitorul ieşi în fugă din cameră şi Filistos continuă să se plimbe înainte şi înapoi prin birou, gândindu-se la ce se putuse întâmpla cu Dyonisios, de la care nu mai primise de mult timp nici o veste. Aflând de masacrul petrecut la Hymera, lumea din oraş fusese tulburată la culme, iar sosirea lui Diocles aducând cu el mii de fugari

disperați care se adăugau la supraviețuitorii din Selinuntes, găzduiți și ei în Agrigent, făcuse ca locuitorii să fie cuprinși de o stare apăsătoare de neliniște. Până cu doar câteva luni în urmă, Cartagina era pentru ei doar un oraș îndepărtat care își avea o mică bază pe o insuliță la apus de Sicilia. Acum, devenise o prezență amenințătoare, gata să se năpustească asupra lor, un monstru care înghițea cetățile grecești una după alta, făcând să dispară și populația acestora.

În afară de aceasta, faptul că Diocles părăsise pe pământ străin trupurile neînsufletite ale războinicilor syracuzani și ale aliaților răpuși în luptă sub zidurile Hymerei, provocase o durere adâncă și o mare dezamăgire în sute de familii din orașul în care aproape toți oamenii se cunoșteau între ei.

Mulți erau și cei dispăruți, iar Filistos se întreba dacă printre ei nu se afla cumva și Dyonisios. Era unul dintre cei mai puternici și curajoși războinici, întotdeauna primul care încrucișa sabia cu dușmanul și ultimul care părăsea câmpul de luptă: oameni ca el erau întotdeauna cei mai expuși unor lovituri ale destinului.

Servitorul se întoarse după asfințitul soarelui, aducând un mesaj important.

— Unul dintre ofițerii care s-au îmbarcat pe corabie face parte din Frăție și trebuie să-ți vorbească între patru ochi sub porticul templului lui Apollo, când se va da semnalul pentru primul schimb al oamenilor de pază.

— Și tu ce i-ai răspuns? întrebă Filistos.

— Cunoscându-te prea bine, stăpâne, i-am spus că vei fi acolo și că, dacă nu, mă vei trimite în orice caz pe mine ca să fixezi o altă întâlnire.

— Bravo, știam eu că mă pot baza pe tine. Adu-mi acum mantia și du-te la bucătărie ca să mănânci.

— Nu vrei să vin și eu, stăpâne, ca să-ți luminez drumul cu felinarul? Peste puțin timp o să fie întuneric beznă.

— Nu, n-are importanță. O să mă mulțumesc cu lumina de la lună.

Ieși din casă, îndată ce auzi semnalul de trâmbiță care anunța de pe ziduri începerea primului schimb de pază, străbătu digul care unea Ortigia de uscat și se afundă pe străduțele strâmte și întortocheate ale orașului vechi. Ajuns în apropierea pieței templului, privi cu atenție porticul, dar nu zări pe nimeni. Mai așteptă câteva clipe în umbra zidurilor, înainte de a porni din nou, apoi traversă piața aproape pustie și urcă treptele largi care duceau către porticul din fața templului.

După câteva clipe, un bărbat apăru din spatele unei coloane și veni în întâmpinarea lui.

— Tu ești Filistos? întrebă omul.

— Da, eu sunt. Dar tu cine ești?

— Mă cheamă Cabrias. Sunt din Frăție și-l cunosc pe Dyonisios, răspunse bărbatul și-i arătă încheietura mâinii, acolo unde se vedea o brățară din piele care avea gravată pe ea silueta unui delfin.

Filistos își ridică mâneca tunicii și-i arătă celuilalt o brățară la fel.

— Am un mesaj din partea lui Dyonisios, continuă Cabrias.

— Te ascult.

— Îți transmite că este sănătos, dar că ar fi preferat să moară decât să fie de față la o asemenea nenorocire.

— Îl înțeleg foarte bine. Altceva?

— Se află la Messene, dar nu are de gând să se întoarcă la Syracuza și te roagă să-l ajuți.

— Spune mai departe.

— Are nevoie de bani...

— Îmi închipuiam eu, așa că i-am și adus cu mine, spuse Filistos, ducând mâna la punga pe care o avea atârnată la cingătoare.

— De asemenea, dorește ca tu să transmiți scrisoarea aceasta unei fete pe nume Aretis, care se află la Agrigent, în casa lui Tellias, adăugă omul, dându-i o mică teacă, de formă cilindrică, din piele.

— O s-o primească peste cel mult trei zile.

— Dacă fata va hotărî să rămână la Agrigent, te poți întoarce acasă fără nici o grijă. Dacă, însă, ea ar dori să pornească la drum, Dyonisios te roagă, în numele prieteniei care vă leagă, să-i găsești o escortă, ca să nu pățească nimic în timpul călătoriei.

— Spune-i să fie liniștit: o să mă ocup eu însumi de toate acestea.

Îi dădu banii și vru să plece.

— Mai este și altceva, mai spuse omul și-i făcu semn să se apropie mai mult.

— Te ascult, răspunse Filistos, nu fără o oarecare îngrijorare.

— Hermocrates a debarcat ieri noapte la Messene cu zece corăbii de război și câteva sute de mercenari.

— Vorbești serios? întrebă Filistos, parcă nevenindu-i să creadă.

— Este întru totul adevărat și acesta este motivul pentru care Dyonisios nu vrea încă să se întoarcă. Trebuie să transmiți aceasta tuturor camarazilor din Frăție și să le spui să fie pregătiți. Și, dacă va fi cazul, chiar să acționeze.

— Chiar să acționeze... repetă Filistos și se gândi că mulți tineri, membri ai acelei societăți secrete, nu așteptau decât un semnal pentru a porni la luptă alături de Dyonisios. Ascultă... adăugă după câteva clipe, dar omul, care-i spusese că se numește Cabrias, se făcuse deja nevăzut.

V

Dyonisios către Aretis, te salut!

Ceea ce am văzut şi am auzit în ultima vreme nu poate fi descris în cuvinte. În parte, o să afli despre toate acestea de la persoana care îţi va aduce scrisoarea mea, restul ţi-l voi spune, sper, chiar eu. Ceea ce vreau să ştii este că niciodată în viaţă n-am trecut prin asemenea clipe de groază şi n-am îndurat o asemenea umilinţă. Dezastrul de la Selinuntes, la care ai asistat tu însăţi, s-a repetat chiar mai înfricoşător şi crud, prin căderea şi distrugerea Hymerei.

În toată nenorocirea şi ruşinea care ne apasă, un singur lucru ne poate reda speranţa: la Messene se adună în momentul acesta corăbii şi luptători, toţi cei care sunt cu adevărat convinşi să răzbune masacrele comise de barbari. Eu m-am alăturat acestor oameni, împreună cu un grup de elită al Frăţiei şi sunt gata să îndeplinesc pentru ea orice misiune ar vrea să-mi încredinţeze.

Îmi dau seama că, în felul acesta, nu voi mai avea nici o posibilitate de a mă afirma în oraşul meu, de a-mi făuri un viitor, ca om politic sau ca simplu cetăţean. Cu toate acestea, te chem să vii alături de mine, să-ţi laşi soarta cu a mea, să devii soţia mea. Aşa cum am spus, nu-ţi pot oferi altceva decât pe mine însumi şi s-ar putea ca o femeie cu capul pe

umeri să refuze propunerea unui om ca mine, fără averi, pe care nu-l așteaptă, poate, nimic altceva decât o viață în exil. Dar eu sper că nu vei judeca doar cu capul, ci și cu inima și că vei porni la drum ca să vii lângă mine. Persoana care îți va aduce scrisoarea mea este gata să facă totul pentru ca drumul tău până aici să fie cât mai lesnicios și sigur, date fiind condițiile destul de tulburi.

Dacă, însă, vei hotărî să nu accepți propunerea mea, nu te voi condamna și nu va trebui să te simți datoare față de mine. Ceea ce am făcut pentru tine, aș fi făcut pentru oricine s-ar fi aflat într-o situație ca a ta.

Aș vrea să știi că în tot acest timp în care am fost departe, m-am gândit mereu la tine și că voi sta ca pe ghimpi până când te voi revedea.

Aretis răsuci la loc papirusul și-l privi atent pe omul din fața ei.

— Dar eu te-am mai văzut cândva, spuse ea.

Bărbatul zâmbi.

— Sigur că da, în satul acela dintre Heracleea și Agrigent. Dyonisios abia te găsise. Erai într-o stare de plâns. Acum arăți mult mai bine.

— Cum te numești?

— Filistos, îi răspunse tânărul.

— Și ești prietenul lui Dyonisios?

— Mai mult decât prieten, l-aș urma și în iad dacă ar fi nevoie. Atunci, ce ai de gând să faci?

— Voi pleca la Messene.

— Așa speram și eu, așa că am pregătit totul pentru drum. Când ai vrea să pleci?

— În clipa asta, răspunse fata.

— Chiar acum? întrebă, uluit, Filistos.

— La Messene mă așteaptă bărbatul pe care mi l-am visat dintotdeauna. Ce rost ar mai avea să aștept?

— Dar eu? se auzi o voce din spatele său. Eu nu contez deloc?

— Tellias! exclamă fata, ridicându-se și alergând în întâmpinarea lui. Știi cât de mult te iubesc, chiar dacă m-ai ținut tot timpul închisă în gineceu.

— Și ce, de asta vrei să pleci acum? spuse Tellias, zâmbind cu simpatie. Dar Dyonisios te-a lăsat în grija mea, așa că te-am ținut sub supraveghere, ca pe un cireș copt.

— Cred că putem să plecăm mâine, spuse Filistos. Vom pleca pe mare, cu aceeași barcă în care am fost adus eu până aici. Este mult mai sigur, dar trebuie să așteptăm lumina zilei și un vânt favorabil.

— Știi mai exact ce s-a întâmplat la Hymera? întrebă Tellias.

— Doar din auzite, răspunse Filistos, și este de ajuns ca să pună în umbră dezastrul de la Selinuntes.

Aretis lăsă capul în jos. Se rușina pentru că se bucurase atât de mult la gândul că-l va întâlni din nou pe Dyonisios, și-și aducea aminte de mulțimea nefericiților pe care războiul o lăsase în urmă, de doliul nesfârșit îndurat de oameni apropiați de ea prin sânge, limbă, obiceiuri și tradiții.

Tăcea și Tellias, astfel că se puteau auzi cântecele și chiuiturile unui grup de băieți și fete care însoțeau o mireasă la casa mirelui, dar nu lipseau nici strigăturile fără perdea ale ștrengarilor din urma alaiului.

— Întotdeauna este câte cineva care petrece în orașul acesta, cugetă Tellias, oftând. Se petrece din motive

religioase, dacă recolta a fost îmbelșugată și chiar dacă a fost rea, pentru că ar fi putut să fie și mai rea; se petrece la nașterea unui copil, dar și a unui mânz, la logodne și la nunți, la victoria în întreceri atletice și chiar la funeraliile cuiva: cei rămași în viață trebuie să se consoleze cumva pentru dispariția unei persoane dragi.

— Nu văd nimic rău în asta, spuse Filistos. Agrigentul este un oraș bogat: oamenii au chef să se bucure de viață.

— S-ar putea să fie și asta, dar câteodată eu am impresia că ar mai fi vorba și despre altceva. Este ca și cum ar avea presimțirea unui sfârșit de care nu pot scăpa.

— Ce tot spui, Tellias! îl mustră fata. Dacă barbarii ne-au învins, asta s-a întâmplat doar pentru că ne-au luat prin surprindere. Acum, toată lumea s-a pregătit și este gata să se apere...

Nici Filistos și nici Tellias nu mai spuseră nimic și în tăcerea serii se auzi imnul nupțial care era intonat acum de un cântăreț singuratic de pe colina templelor și, purtat de briza mării, se răspândea în vale până la agora.

Soția lui Tellias apăru ceva mai târziu, coborând pe scară.

— Veniți, spuse ea, veniți să vedeți un spectacol minunat.

Se ridicară cu toții și urcară pe terasa de la etaj, de unde se puteau vedea aproape tot orașul și minunatele temple care se înălțau pe deal, de-a lungul zidurilor cetății. În clipele acelea, pe la jumătatea pantei, chiar în fața casei mirelui, se aprinsese un foc mare. Și, la puțin timp după aceea, parcă ascultând de un semnal, alte focuri se aprinseseră în mai multe locuri, atât în susul, cât și în josul dealului și chiar pe acropole sau la baza zidurilor.

Era o priveliște minunată care tăie respirația privitorilor. Focurile continuau să se înmulțească, până când păru că întregul oraș căzuse pradă flăcărilor.

— Faillos din Megara, tatăl miresei, a dăruit câte o legătură mare de lemne tuturor negustorilor din oraș, le explică femeia, cu ordinul de a aprinde focurile la semnalul său, exact în clipa în care mirele își duce aleasa inimii în camera nupțială. Focurile acelea sunt ca o urare de dragoste arzătoare și de nestins.

Aretis își roti privirile de jur împrejur, ca să admire neobișnuitul spectacol și se simți cuprinsă de o durere sfâșietoare.

Tellias o privi pe soția sa, apoi pe Aretis, care avea ochii plini de lacrimi și clătină din cap, mormăind:

— Ah, femeile astea!

Dar se vedea bine că nu chiar la asta se gândea și că îi treceau prin minte tot felul de gânduri îngrijorătoare.

Filistos îl luă de braț, spunându-i:

— Am auzit că în casa ta se poate bea cel mai bun vin de Agrigent, dar până acum n-am gustat nici o picătură.

— Ah, da, sigur că da, răspunse Tellias, tresărind. Hai să le lăsăm pe femei să se bucure de spectacolul acestei petreceri, iar noi să mergem să desfundăm o amforă din vinul acela grozav. Am putea lua cina în grădină. La vremea asta mi se pare că este foarte plăcut afară.

Se așezară amândoi sub portic și, în așteptarea cinei, stăpânul casei porunci să se aducă o cană din cel mai bun vin. Filistos îl privea, pe când examina culoarea și buchetul prețioasei licori, făcând-o să se rotească pe fundul unei cupe de mare finețe, o adevărată lucrare veche de artă, decorată cu siluete negre de satiri care

dansează. Și, când Tellias o ridică pentru a închina în onoarea oaspetelui, se vedea din fiecare mișcare a sa că aprecia în cel mai înalt grad roadele civilizației.

Servitorii aduseră mesele cu pâine proaspătă, carne și legume, și cei doi bărbați începură să mănânce.

— N-ar trebui să-ți faci griji, spuse Filistos, după ce băuse și el câteva înghițituri de vin.

— De fapt, nu-mi fac griji. Doar că nu-mi place ideea că o să mă despart de fata asta: este o dulceață, o minune. O să-mi lipsească sinceritatea ei, spontaneitatea, farmecul cu care i-a cucerit pe toți. Ai văzut mai devreme cum a intervenit într-o chestiune de politică, lucru nu prea obișnuit pentru o femeie și, cu atât mai puțin, pentru o fetișcană ca ea.

— Nu ai copii, Tellias, nu-i așa?

— Nu, așa este, nu am.

— Mare păcat. Ai fi fost un părinte minunat.

— Ba nu, nici vorbă. I-aș fi obișnuit la rele, cum am obișnuit-o pe obraznica aia mică. Mai bău o înghițitură de vin și începu să mănânce cu poftă. După ce terminară ce era pe masă, mai ceru să i se aducă ouă fierte, brânză și măsline. Mănânc prea mult, oftă el. Și mă îngraș din ce în ce mai tare.

— Dar nu asta te îngrijorează, dacă am înțeles eu bine.

— Cartaginezii se vor întoarce...

— Nu cred. De ce ar face-o? S-au răzbunat, au luat o pradă bogată. Sunt negustori, vor să se întoarcă la afacerile lor și abia așteaptă să le dea drumul tuturor mercenarilor. Îi costă exagerat de mult.

—...Și Agrigentul a devenit acum o cetate de graniță, continuă Tellias, de parcă nici n-ar fi auzit ceea ce spusese Filistos.

— Asta nu înseamnă că vor ataca din nou.

— Ba da, o vor face. Spune-mi, după părerea ta, ce face Dyonisios acolo, la Messene?

— Îi ajută pe refugiați, așa cum a făcut-o mereu.

— Poate, dar cu siguranță va avea necazuri. Umblă vorbe pe aici că mulți dintre supraviețuitori se organizează ca să contraatace. Și, dacă vor face așa ceva, poți fi sigur că Dyonisios va fi alături de ei. Este o minte înfierbântată, un visător, un cutezător, adică unul care nu se simte bine dacă stă deoparte...

— Un curajos, un idealist, un patriot, poate... un erou?

— În orice caz, cartaginezii vor reacționa dacă vor fi provocați.

— N-ar fi exclus, într-adevăr, dar nu este absolut sigur că așa se va întâmpla. După cum ți-am spus, războaiele costă o groază de bani.

— Când vrei să plecați mâine? întrebă Tellias.

— Devreme, la revărsatul zorilor.

— Foarte bine. O să mă trezesc și eu, deși nu-mi plac despărțirile. Am poruncit să ți se pregătească patul. Servitorii te vor conduce cu o lampă. Noapte bună.

— Noapte bună, Tellias, răspunse Filistos, ridicându-se și urmându-l pe servitorul care trebuia să-l conducă în camera sa.

Tellias rămas singur sub portic, privind în tăcere focurile nupțiale care se stingeau unul după altul, până când întregul oraș se cufundă cu totul în beznă.

Își luară rămas bun în pragul casei, și Aretis înlănțui cu brațele gâtul lui Tellias și apoi al soției sale, de parcă n-ar mai fi vrut să se despartă de ei cu nici un chip.

— Dacă mi-ați putea vedea sentimentele, le spuse ea, v-ați da seama cât de mult vă iubesc și cât de recunoscătoare vă sunt, pentru că v-ați purtat cu mine ca și cu o fiică de-a voastră. Aș da orice, ca să vă pot întoarce bunăvoința.

— Faptul că scap de tine este deja un dar neprețuit: ești o obraznică, o lingușitoare, o șmecheră... începu să spună Tellias, ca să nu înceapă să plângă.

Aretis trecu atunci de la lacrimi la râs.

— Asta vreau și eu să fac și cât mai repede: rămâi cu bine, burtosule!

— Mergi sănătoasă, copilă dragă, îi răspunse Tellias, cu ochii înotând în lacrimi.

— O să-ți trimit vești, îi spuse Filistos, luându-și și el rămas bun, după care o însoți pe fată către poarta de miazăzi, care la ora aceea era deja deschisă. Își continuară drumul, trecând printre marile monumente funerare de pe ambele laturi ale străzii. Aretis i le arăta tovarășului său de drum, vorbindu-i despre atleți vestiți, filosofi și mari conducători care erau înmormântați acolo, lucruri pe care le învățase în timpul șederii în oraș. Întorcea mereu capul în urmă, ca să privească acropola luminată de primele raze ale soarelui, acoperișurile și acroterele templelor de pe înălțimi, dincolo de ziduri, în vreme ce, de pe turnul cel mai înalt, o trâmbiță saluta cu sunete ascuțite, parcă pline de bucurie, răsăritul soarelui.

Priveliștea deveni și mai impresionantă când se îmbarcară pe navă și aceasta începu să se îndepărteze de țărm. Templele de pe colină și cel al Athenei din vârful acropolei se înălțară parcă deasupra orașului, ca și cum mâna unui zeu atotputernic le-ar fi adus mai aproape de cer. Se putea zări înspre apus sanctuarul încă neterminat

al lui Zeus, măreţul fronton cu siluetele unor personaje cuprinse de disperare, precum şi giganţii care susţineau pe umeri imensul acoperiş.

— Crezi că oraşul acesta ar putea fi cu adevărat în pericol? întrebă Aretis.

— Ca să spun drept, nu, nu cred, răspunse Filistos. Agrigentul nu poate fi cucerit.

— Atunci, de ce este Tellias atât de îngrijorat?

Filistos privi în altă parte, pentru ca fata să nu-i poată citi neliniştea din priviri.

— Nu-i făcea deloc plăcere că plecai, nimic altceva şi era îngrijorat doar pentru că o călătorie pe mare este întotdeauna plină de riscuri.

Aretis tăcu, privind cum cel mai frumos oraş construit vreodată de oameni se îndepărta încet şi cobora înspre crestele valurilor, pe măsură ce nava, purtată înainte de vânt, căpăta o viteză tot mai mare. La un moment dat, spuse, ca şi cum ar fi vorbit cu ea însăşi:

— O să-l mai vedem vreodată?

De data aceasta, Filistos tăcu, prefăcându-se că nu auzise vorbele ei.

Ajunseră la Gela pe înserat, şi aruncară ancora la gura de vărsare a râului de la care îşi lua numele oraşul, înfăţişat pe monedele de argint bătute aici ca un taur cu chip de om. Aşezarea fusese înălţată pe un masiv stâncos, care se întindea de la răsărit către apus şi era apărată de ziduri puternice, clădite din blocuri uriaşe de piatră cenuşie. Era metropola de care aparţinea Agrigentul şi fusese întemeiată la rândul său de coloniştii din Rhodos şi Creta, cu aproape trei secole înainte. De acolo era

originar Gelon, cel care îi învinsese lângă Hymera pe cartaginezi, provocând ura înverșunată a acestora și o sete de răzbunare capabilă să lovească peste timp, chiar și după trei generații.

Acolo își dormea somnul de veci Eschil, marele poet tragic, și Aretis vru să-i vadă mormântul, înainte de lăsarea întunericului. Era o groapă modestă acoperită cu o lespede pe care scria doar:

AICI ZACE ESCHIL, FIUL ATENIENEI EUPHORION,
MORT LA GELA, CEA CU RECOLTE ATÂT DE BOGATE.
VITEJIA SA O POT ADEVERI PENTRU CĂ
AU CUNOSCUT-O
PERSANUL CEL CU PLETE ÎNCÂLCITE
ȘI CODRUL SACRU DE LA MARATHON.

Aretis citi cu emoție inscripția.

— Nu se pomenește nimic despre gloria lui ca poet, ci doar despre aceea de luptător, comentă ea.

— Era un bărbat adevărat, cum numai pe vremea aceea se găseau, răspunse Filistos. Asemenea oameni sunt foarte greu de găsit în zilele noastre.

A doua zi, în zori, porniră din nou la drum, după ce-și completaseră rezervele de apă și plutiră cu pânzele umflate de vânt către Kamarina și, în primele ore ale după-amiezii, putură vedea templul Athenei înălțându-se pe deasupra acoperișurilor de țiglă roșie ale orașului.

— Kamàrina a fost dintotdeauna în dușmănie cu Syracuza, chiar și în timpul războiului cu atenienii, îi explică Filistos fetei care, rezemată de bordul corăbiei, privea cu atenție orașul strălucind sub razele soarelui.

— Orașele grecilor sunt ca niște cuiburi de pescărușii, clădite pe stâncile țărmurilor, spuse Aretis, și în jurul lor sunt ținuturi locuite de barbari care nu ne cunosc limba și nici nu-i venerează pe zeii noștri. Ar trebui ca toate aceste cetăți să se unească și să se ajute una pe alta, dar, din păcate, sunt deseori egoiste, câteodată chiar se dușmănesc de moarte între ele. Își irosesc forțele în lupte fără sfârșit și, atunci când apare la orizont adevăratul dușman, nici una nu este în stare să-l înfrunte și să-l oprească...

Filistos rămase și de data aceasta plăcut surprins de cuvintele fetei, care îl duceau cu gândul la o îndelungată obișnuință cu discutarea subiectelor de politică, lucru neobișnuit pentru o femeie. Poate că tocmai acest aspect al personalității ei cucerise inima lui Dyonisios. Răspunse:

— Și chiar faptul că iau ființă răspândite cam peste tot, adăpostind comunități venite dintr-o mulțime de locuri, le face să ajungă destul de greu măcar la o înțelegere, dacă nu chiar la o adevărată alianță. Se unesc doar atunci când însăși existența lor este amenințată de un pericol ca acesta, dar, deseori, este prea târziu. Este trist că se întâmplă așa, pentru că, atunci când toți grecii din Sicilia au luptat împreună, au obținut victorii de mare importanță.

— Și ce crezi, un asemenea lucru va mai fi posibil vreodată?

— S-ar putea. Pentru asta ar fi nevoie de un om care să-i convingă pe toți, prin toate mijloacele, că unirea este neapărat necesară pentru a supraviețui. La nevoie, ar trebui chiar să oblige orașele să se alieze.

— Un asemenea om ar fi un tiran în propriul său oraș și în celelalte, răspunse Aretis cu hotărâre în glas.

— Există momente în care se poate renunța la o parte din libertatea proprie dacă este în joc însăși viața și existența unor întregi comunități, nu crezi? Și există situații în care chiar poporul este acela care conferă unui om puteri excepționale, dacă el este demn de aceasta.

— S-ar părea că tu ai în vedere pe cineva în mod special, când spui aceste lucruri, spuse Aretis, fără a-și dezlipi privirile de la orașul care se vedea tot mai mic în depărtare, pe deasupra valurilor înspumate.

— Ai perfectă dreptate. Omul acela se află deja printre noi și tu l-ai cunoscut.

— Dyonisios... te gândești la Dyonisios? exclamă Aretis, întorcându-se de data aceasta cu fața la tovarășul său de drum. Dar este absurd: el este doar ceva mai mult decât un tinerel.

— Vârsta nu are prea mare importantă; ceea ce contează este curajul, inteligența, dârzenia – și el are în cel mai înalt grad aceste calități. Nici n-ai idee ce influență are asupra oamenilor și cât de mulți sunt aceia care îl admiră și sunt gata să facă orice le-ar ordona.

— Fii fără grijă, sunt foarte sigură de asta, răspunse Aretis, cu un zâmbet enigmatic.

Mai trecură două zile până când putură zări în depărtare Syracuza. Acostară pe latura de miazăzi a Portului Mare. Filistos trimise pe uscat doi oameni ca să cumpere de mâncare și să ia apă, dar rămase la bord împreună cu fata, știind că Dyonisios dorea să i se asigure pasagerei o pază continuă, atentă și prudentă. Nu putu să nu observe că Aretis fusese foarte emoționată când zărise din depărtare orașul și nu-și putuse ascunde tulburarea care-o cuprinsese.

— Cunoşti pe cineva aici? o întrebă Filistos.

— Mi-am petrecut copilăria aici, spuse Aretis, încercând să-şi stăpânească emoţia.

— Chiar aşa? Atunci, înseamnă că s-ar putea să-i cunosc pe părinţii tăi.

— Nu cred, îi replică fata, după care se duse pe puntea de la pupa, ca pentru a întrerupe discuţia.

Filistos nu mai spuse nimic şi se ocupă de provizii. Dădu ordin să se mănânce de seară la bord şi nimeni să nu mai coboare pe uscat.

Înainte de apusul soarelui, Aretis se apropie din nou de tovarăşul ei de drum.

— De aici se vede casa lui? întrebă ea.

Filistos zâmbi, arătând un punct în faţa lor.

— Uită-te într-acolo, mai sus de Acradina, unde este teatrul. Aşa, acum urmează o linie imaginară până la cheiul de pe Ortigia. Vezi terasa aceea cu flori şi boltă de viţă, cam pe la jumătatea distanţei?

— O văd.

— Bun, aceea este casa lui.

— Acolo trăiesc părinţii lui?

— Nu mai are părinţi. Tatăl său, Hermocrit, a murit în timpul războiului cel mare, când atenienii asediau Syracuza. Iar mama sa l-a urmat în scurtă vreme, din cauza unei boli incurabile. La numai şaisprezece ani, a trebuit să aibă grijă de surorile lui mai mici care acum s-au măritat în alte oraşe, şi de fratele lui, Leptines.

Aretis nu mai întrebă nimic altceva şi rămase cu privirile aţintite asupra acoperişului din ţigle roşii, până când soarele dispăru dincolo de orizont.

Mai trecură două zile până zăriră în depărtare Etna, cu vârful încă acoperit de zăpadă, înalt, cu panaşul lui de

fum ieșind din crater, străjuind un golf minunat și o câmpie plină de măslini și de podgorii, prin care începea să se vadă verdele crud de la primele frunze ale primăverii.

Pe țărm, până la dealurile din depărtare, se întindea Naxos, prima colonie grecească din Sicilia, cu o mulțime de temple, dintre care cel mai înalt se afla în apropierea plajei, indicând locul în care puseseră piciorul pe uscat strămoșii emigrați din Grecia, conduși de căpetenia lor, Tucles. Filistos îi explică fetei că în agora se afla altarul lui Apollo Cuceritorul, cel care îi călăuzea pe coloniștii care plecau din țara natală căutându-și norocul pe țărmuri îndepărtate. Din altarul acela, primul loc sacru de pe insulă, plecau toate soliile care se îndreptau către Grecia ca să consulte oracolul din Delfi.

— Nici una dintre călătorii, îi spuse Filistos, nu se făcuse fără povețele Oracolului, care le indica locul în care emigranții trebuiau să-și întemeieze noua patrie și data cea mai potrivită pentru a înfrunta pericolele mării. De aceea, în multe colonii există câte un altar închinat lui Apollo Cuceritorul și uneori chiar un templu, ca acela de la Cirene...

— Ai fost vreodată la Cirene? întrebă Aretis, curioasă.

— Cum să nu? Este un oraș minunat și chiar în piața din centru este o inscripție mare în care este reprodus jurământul coloniștilor. Știi povestea întemeierii Cirenei? Într-o zi, am să ți-o povestesc, este foarte frumoasă, plină de întâmplări extraordinare.

— Cred că ai putea să mi-o spui chiar acum, spuse Aretis.

— Mai bine nu, răspunse Filistos. Cu cât ne apropiem de ținta călătoriei noastre, cu atât simt că mintea ta este ocupată cu alte gânduri și este normal să fie așa, dacă nu mă înșel.

— Nu ți se pot ascunde prea multe, glumi Aretis.

— Mi-am dedicat întreaga viață studierii felului în care acționează și gândesc oamenii și sper că am învățat ceva până acum, dar simt că vei reuși destul de curând să mă surprinzi. Sunt multe lucruri în tine pe care încă nu reușesc să le înțeleg.

— Când vom ajunge la Messene? întrebă Aretis, schimbând vorba.

— Chiar în seara asta, dacă timpul va rămâne la fel de prielnic. Călătoria noastră este pe terminate.

Pe la asfințit, intrară în marele port în formă de coasă al Messenei, și Aretis se bucură ca un copil văzând strâmtoarea care despărțea Sicilia de peninsulă. Și Rhegion se distingea atât de bine pe partea cealaltă, încât părea să fie doar la câteva stadii.

— Ce locuri minunate! exclamă ea. Cu greu poți să-ți închipui că Scylla și Charibda sunt pe aici, pe-aproape.

— Ceea ce ți se pare că este un loc minunat, înconjurat de orașe înfloritoare, a părut sălbatic și înspăimântător primilor navigatori care se aventurau prin apele acestea: curenții puternici ai strâmtorii târau ambarcațiunile lor șubrede către stâncile de pe un țărm sau altul. Priveliștea vulcanului Etna, cu șuvoaiele lui de foc, tunetele care făceau pământul să se cutremure, prăpăstiile amenințătoare din partea de răsărit, pădurile dese... totul părea de dimensiuni ciclopice și prevestitor de primejdii. De aceea, și-au închipuit că, înaintea lor, Odiseu, eroul răbdător, străbătuse cândva aceste vâltori vrăjmașe învingând monștri, amăgindu-l pe ciclop, scăpând de sirene, zădărnicind vrăjile Circei...

Aretis își întoarse privirile către malul sicilian, asupra frumosului port în care se odihneau roiuri ne-

sfârșite de corăbii, în acele clipe în care apa devenea plumburie, iar norii din depărtări se înroșeau sub ultimele raze ale soarelui. Până și panașul de nori al Etnei căpăta culori fantastice, iar ea înțelese ce voia să spună Filistos mai devreme.

— Aș fi în stare să te ascult zile în șir, spuse ea. A fost un privilegiu să petrec împreună cu tine acest timp.

— Ba pentru mine a fost astfel, răspunse Filistos.

Aretis lăsă ochii în jos și îl întrebă, înroșindu-se toată:

— Ce zici, cum ți se pare că arăt? Vreau să spun... n-ai impresia că sunt prea slabă?

Filistos zâmbi.

— Eu te văd foarte frumoasă. Dar ia uită-te acolo, vine cineva înspre noi și am impresia că de-abia așteaptă să te îmbrățișeze.

Fata privi și ea în direcția aceea și amuți: Dyonisios alerga spre ea ca un tânăr zeu, îmbrăcat doar cu o hlamidă subțire, cu părul fluturând pe umeri și strigându-i din răsputeri numele.

Ar fi vrut să alerge în întâmpinarea lui, să-i strige și ea numele sau măcar să plângă de fericire, dar nu reușea să facă nimic din toate acestea: rămase nemișcată, fără grai, cu mâinile încleștate pe parapetul bordului și-l privea ca pe o vedenie din vis.

Dyonisios făcu o săritură de pe marginea digului și se prinse cu mâinile de parapet. Se ridică prin forța brațelor, sărind pe punte și fata se trezi față în față cu el.

Reuși doar să șoptească:

— De unde ai știut că...?

— Pentru că în fiecare seară țineam sub observație intrarea în port, sperând să te văd sosind.

— Și nu te-ai răzgândit? Ești sigur că...

Cu un sărut, Dyonisios o făcu să tacă și o strânse cu putere la piept. Aretis îi înlănțui gâtul cu brațele și simți că se topește la căldura pe care i-o transmitea trupul bărbatului. Se lăsă învinsă de forța acelor brațe vânjoase, ascultându-i ca amețită vorbele fierbinți șoptite la ureche.

Dyonisios se desfăcu din îmbrățișarea ei și îi spuse cu un zâmbet cald:

— Acum, însă, trebuie să facem așa cum cer obiceiurile. Vino, trebuie să mergem ca să te cer de soție.

— Ce vrei să spui... de la cine vrei să mă ceri de soție? Eu sunt singură pe lume, eu...

— De la tatăl tău, copilă. Hermocrates este aici.

Aretis îl privi pe Filistos, apoi din nou pe Dyonisios, și abia apoi putu să spună:

— Tata? Oh... pe toți zeii, tata? Ochii i se umplură de lacrimi.

VI

Lui Hermocrates nu i se spuse decât că Dyonisios cere să fie primit și că împreună cu el mai era o persoană care dorea, de asemenea, să-l vadă, așa că se trezi pe neașteptate față în față cu fiica sa pe care o credea moartă.

Era un om dur, călit de încercările unei vieți aventuroase, un aristocrat mândru și sever, dar, văzând-o pe fată, fu peste măsură de tulburat. Aretis nu îndrăzni să se arunce în brațele lui, pentru că încă de mică fusese obișnuită să aibă un respect deosebit față de tatăl ei, așa că nu făcu decât câțiva pași șovăitori înspre el, fără a cuteza să-l privească drept în ochi. Omul acela fusese întotdeauna pentru ea mai mult ca o statuie a unui idol, decât un părinte și împrejurarea aceea atât de neobișnuită, acea neașteptată și dramatică apropiere îi provoca un sentiment de panică și de amețeală, o zvâcnire a inimii, care îi tăia respirația. Dar tatăl se ridică de îndată ce primele clipe de uimire trecură și veni în întâmpinarea ei, strângând-o la piept într-o lungă și caldă îmbrățișare. Iar ea parcă se simți descătușată; toată încordarea de până atunci se topi într-un plâns eliberator, se atârnă de gâtul părintelui ei și rămaseră mai mult timp așa, stând amândoi

în picioare, în mijlocul acelei camere austere și reci, bucurându-se cu nesaț de căldura unei îmbrățișări pe care și-o dorise dintotdeauna.

Doar glasul lui Dyonisios reuși să-i scoată din starea aceea de uitare.

— *Heghemòn...*

Hermocrates păru abia atunci să-și dea seama de prezența altcuiva: îl privi cu un aer întrebător, parcă nereușind să-și explice cum se făcea că acel tânăr războinic o adusese în fața lui pe ființa pe care o crezuse pierdută pentru totdeauna.

— Tată, spuse Aretis, datorită lui sunt acum în viață. M-a găsit pe câmp, aproape fără simțire, pe când fugeam din calea dușmanilor și m-a luat cu el, m-a ajutat, m-a ocrotit... aici Hermocrates îl privi drept în ochi pe tânărul din fața lui, cu o expresie dintr-o dată bănuitoare și aspră... și m-a respectat, încheie Aretis.

Hermocrates se desprinse din îmbrățișarea fetei și se apropie de Dyonisios.

— Îți mulțumesc pentru ceea ce ai făcut. Spune-mi cum te-aș putea răsplăti...

— Am fost deja răsplătit, *heghemòn*, pentru că întâlnirea cu fiica ta a fost cel mai mare noroc de care puteam avea parte. Faptul că i-am putut vorbi și am ascultat ceea ce-mi spunea m-a făcut să mă schimb în multe privințe...

— Totul s-a terminat cum nu se poate mai bine, îl întrerupse Hermocrates. Îți sunt profund recunoscător, dragul meu, nici nu-ți închipui cât de recunoscător. După ce am auzit de căderea orașului Selinuntes și n-am reușit cu nici un chip să aflu ceva despre fiica mea, am fost asaltat de cele mai rele gânduri. Neștiind nimic de soarta

ei, sufeream mai mult decât dacă aș fi știut că a murit. Gândul că poate era prizonieră, dusă ca sclavă cine știe pe unde, căzând pradă unor chinuri și înjosiri cumplite, nu-mi dădea pace nici o clipă din zi sau din noapte. Nu există chin care să se poată compara cu suferința unui tată ce nu știe nimic despre copilul său. Toată averea mea a fost confiscată, dar, din puținul care mi-a mai rămas, dă-mi voie să te răsplătesc.

— Nu există preț pentru ceea ce am de gând să-ți cer, *heghemòn*, spuse Dyonisios cu o voce hotărâtă și privindu-l drept în ochi, pentru că vreau să ți-o cer chiar pe fiica pe care ți-am adus-o înapoi acum câteva clipe.

— Dar ce tot spui... începu Hermocrates.

— L-am îndrăgit și eu, tată, interveni Aretis. De îndată ce l-am văzut, de îndată ce mi-am venit în fire și am deschis ochii, înțelegi? Și din clipa aceea, nu mi-am dorit altceva de la viață decât să-i fiu soție și să trăiesc alături de el toate zilele pe care zeii se vor îndura să mi le hărăzească.

Hermocrates rămase împietrit și fără glas, ca fulgerat de atâtea emoții neașteptate.

— Știu, sunt un om de condiție umilă, continuă Dyonisios, și n-ar trebui nici măcar să ridic privirile către ea, dar iubirea pe care i-o port îmi dă curajul de a îndrăzni atât de mult. Mă voi strădui să fiu demn de fiica ta și de tine, *heghemòn*. N-o să-ți pară rău că mi-ai încredințat o asemenea comoară. Nu-ți cer mâna ei doar pentru că aș vrea să-mi întemeiez o familie și să mă asigur că voi avea urmași sau pentru a mă înrudi cu una dintre cele mai nobile familii din orașul meu și nici măcar pentru a fi răsplătit pentru meritul de a ți-o aduce teafără și nevătămată pe fiica ta. Aș fi salvat pe oricine s-ar fi aflat într-o

asemenea situație. Ți-o cer de soție, pentru că fără ea viața mea ar fi searbădă, pentru că vreau s-o iubesc și s-o ocrotesc, chiar și cu prețul vieții mele, împotriva oricărei primejdii care ar putea s-o amenințe.

Hermocrates dădu din cap aprobator, fără să pronunțe nici un cuvânt și Aretis, înțelegând că părintele ei era de acord, îl îmbrățișă cu toată puterea, șoptindu-i la ureche:

— Îți mulțumesc, tată, îți mulțumesc din suflet... Sunt atât de fericită să mă aflu alături de singurele ființe de pe lume care contează pentru mine.

Ceremonia rituală avu loc a doua zi și, pentru că Aretis nu avea prietene care s-o poată însoți la casa mirelui, iar acesta nu avea la Messene o casă a sa, cele mai importante familii de nobili din oraș îi oferiră lui Dyonisios o locuință, iar miresei pe fiicele lor încă nemăritate, ca s-o conducă în camera nupțială și să-i dezlege după datină cordonul rochiei. Așa încât Aretis își aminti de focurile din Agrigent și de cântecul solitar al poetului de pe colina templelor, în timp ce urca spre casa în care o aștepta mirele, eroul care se asemăna cu tatăl său și pe care-l visase întotdeauna, încă de pe când era doar o copilă și asculta povești minunate stând pe genunchii mamei.

Alaiul era sărbătoresc, plin de veselie, băieții cântau și chiuiau cât îi ținea gura, copiii intonau cântecelul tradițional care ura tinerei perechi odrasle de ambele sexe.

Uite că se-întoarce rândunica
și uite după ea și barza
aduce poate-n cioc un băiețel
sau poate o fetiță frumușică!

Fetișcanele care aruncau înaintea miresei petale de trandafiri sălbatici erau aproape toate gingașe, îmbrăcate cu peplumuri de sărbătoare, dar nici una dintre ele nu era la fel de strălucitoare ca Aretis. Fericirea o făcea și mai încântătoare, pentru că își dorise mai mult decât orice să dea uitării amintirile triste pentru a se gândi doar la acel tânăr, care o aștepta în pragul modestei căsuțe de la poalele colinelor.

Soarele asfințea dincolo de munți când ea zări casa. Dyonisios o aștepta în pragul ușii, îmbrăcat într-un chiton alb cu broderii în fir de argint, întruchipând frunze mici de palmier, lung până la călcâie, pe care probabil i-l împrumutase vreun prieten cu dare de mână. Alături de el aștepta preotul, ca să le unească mâinile cu panglica sacră și să binecuvânteze mireasa.

Fetele o conduseră pe Aretis în iatac, aprinzând făcliile pe care le aduseseră cu ele și cântând imnul nupțial. Îi desfăcură părul și o pieptănară, apoi îi descheiară cingătoarea care-i ținea rochia, o dezbrăcară și o așezară în pat, acoperită doar cu un cearșaf alb de in.

Coborâră apoi scările, cu chicote vesele și Dyonisios aștepță până când totul se liniști și se așternu tăcerea, după care urcă și se apropie de ușa iatacului. Trase cu urechea și în cele din urmă auzi de afară serenada pe care o ceruse anume pentru ca soția sa s-o audă în noaptea aceea. Jos, în stradă, un rapsod messenez, acompaniat de un flaut și de un instrument cu corzi, începuse să cânte: era o frumoasă poveste de dragoste despre un băiat sărac, îndrăgostit de o prințesă, după ce o văzuse o singură dată trecând pe stradă în lectica sa.

Împinse cu grijă ușa, dar observă cu uimire că patul era gol. Făcu câțiva pași în cameră: nu era nimeni și

simți un nod în gât. Încercă să se liniștească, închise ușa în urma sa și întoarse capul. Aretis se ascunsese în spatele ușii și acum se afla goală în fața lui, în picioare, lângă perete, privindu-l cu o expresie ironică și șugubeață.

Dyonisios clătină din cap și se apropie de ea.

— Nu știi că o tânără mireasă ar trebui să aștepte sfioasă și tremurând de emoție sub cearșafuri? Crezi că este momentul cel mai potrivit ca să glumești?

Aretis zâmbi.

— Tot mai crezi că sunt prea slabă?

— Cred că ești foarte frumoasă, răspunse Dyonisios, și că m-am înșelat amarnic atunci când am spus asta. Întinse o mână ca s-o mângâie pe obraz și ea i-o sărută cu gingășie atingând-o ușor cu buzele. Cu cealaltă, el îi atinse mai întâi sânii și mai apoi pântecele. O văzu cum închide ochii și-i simți pielea fremătând sub atingerea degetelor sale.

O luă pe neașteptate în brațe, ridicând-o cu ușurință ca pe un fulg și o așeză cu delicatețe pe pat. Apoi se dezbrăcă și el, rămânând sub privirile ei, ca statuia unui atlet olimpic dintr-o piață sau a zeilor de pe frontonul templelor. În cameră mai zăbovea o ultimă privire trandafirie a amurgului și se așternea pe pielea miresei ca privirea Afroditei. Serenada se auzea acum mai îndepărtată și mai unduitoare, atât de asemănătoare cu cea de la Agrigent, însoțită de mângâierea blândă a flautului și de susurul argintiu al corzilor.

Dyonisios se întinse alături și se simți învăluit de căldura și parfumul făpturii ei, o văzu transfigurându-se pe măsură ce mângâierile lui trezeau plăcerea în corpul său feciorelnic: în ochi îi strălucea o lumină aurie, buzele

fremătau, chipul devenea de o transparență ca de cristal. Răspundea cu pasiune la fiecare mângâiere a lui, sărutările erau la fel de fierbinți, într-o dăruire fără rezerve. Ea fu aceea care-l chemă în cele din urmă în contopirea supremă, făcând să dispară ezitarea lui de războinic, prin puterea arzătoare a privirii, prin vraja sânilor de o albeață imaculată. Îi încinse ca o amazoană șoldurile între coapse și se iubiră cât timp continuă să ardă flăcăruia lămpii de lângă pat, rămânând după aceea parcă fără simțuri, cufundați în sublima fericire a împlinirii. Trecură fără de veste de pe tărâmul iubirii în cel al viselor: lumina alburie a zorilor, venită de peste mare, îi găsi tot îmbrățișați, acoperiți doar de vălul frumuseții lor.

Hermocrates nu-și dorea nimic altceva decât să se întoarcă în patrie, astfel că luă legătura cu prietenii pe care-i mai avea la Syracuza, pentru ca aceștia să ceară Adunării adoptarea unui decret prin care să fie chemat din exil. Dyonisios trimise și el mesaje către Filistos, pentru ca acesta să-i îndemne pe toți membrii Frăției să voteze în favoarea rechemării lui Hermocrates și-i trimise pe mulți dintre ei acasă pentru a putea participa la votare. Dar, după înfrângerile rușinoase de la Selinuntes și Hymera, Diocles se temea că prezența lui Hermocrates îl va eclipsa complet, iar farmecul și cuvântările sale înflăcărate vor trezi conștiința poporului, îndemnându-l la revoltă. Se temea că el va târî orașul într-un lung și sângeros război, iar instituțiile democratice nu vor rezista în fața puternicei sale personalități. Într-un lung șir de dezbateri furtunoase, taberele opuse se înfruntară fără cruțare în Adunare, dar, în cele din urmă, deveni clar că

poporul nu dorea revenirea, o dată cu Hermocrates, a dominației aristocraților și moțiunea care cerea rechemarea lui din exil fu respinsă cu o diferență foarte mică de voturi.

Însuși Dyonisios îi dădu vestea proastă lui Hermocrates și acesta, negru la față de supărare, îl primi ceva mai târziu în atriumul auster al casei sale, așezat într-un jilț, aidoma unei zeități încruntate. Era un bărbat care-și păstrase până la vârsta aceea vigoarea trupului și a sufletului, iar privirea sa exprima o forță irezistibilă și sumbră, care inspira teamă chiar și prietenilor săi.

Proaspăta înrudire cu amiralul nu-l făcuse pe Dyonisios să-și piardă sentimentul de respect aproape religios pe care îl avea pentru el, așa că, asemenea oricărui soldat, îi spunea tot *heghemòn.*

— Prin urmare, au refuzat, spuse Hermocrates, reținându-și cu greu furia.

— A fost un vot cu o majoritate destul de mică, încercă să-l consoleze Dyonisios.

— Într-o democrație, nu are prea mare importanță dacă ești învins cu un vot sau cu o mie.

— Așa este. Și, acum, dacă-mi dai voie să te întreb, ce ai de gând să faci?

Urmară câteva clipe lungi de tăcere, apoi Hermocrates răspunse:

— Nu-mi doream să mă întorc pentru că eram setos de putere, ci doar ca să conduc revolta tuturor grecilor împotriva barbarilor.

— Știu asta, *heghemòn.*

— Oricum, dat fiind că orașul meu nu mă vrea, am să conduc de aici lupta asta. Se ridică de pe scaun și vocea sa răsună ca și cum amiralul ar fi vrut să se facă

auzit de poporul reunit în Adunare. Fă în așa fel încât refugiații să afle că mă aflu încă la Messene, că ne vom întoarce la Selinuntes și că vom ocupa din nou orașul. Spune-le că zilele umilinței au luat sfârșit și că trebuie să-i cheme pe luptătorii rămași în viață, de oriunde s-ar afla. O să mă gândesc la o proclamație pe care o s-o răspândim în sute, mii de cópii, o proclamație prin care o să-i chem alături de mine pe fugari și pe învinși, pe cei care și-au pierdut familiile și căminele și încă le mai răsună în urechi vaietele sfâșietoare ale copiilor măcelăriți și ale soțiilor siluite de invadatori; îi voi chema să se adune printre ruinele încă fumegânde ale patriei lor distruse, le voi înapoia armele și onoarea. Împreună vom readuce în temple statuile zeilor și simbolurile credințelor noastre. După aceea, îi vom scoate din vizuină pe dușmani, îi vom ataca oriunde s-ar afla, îi vom vâna fără milă și fără răgaz. Du-te acum!

Dyonisios salută cu o înclinare ușoară a capului și ieși ca să-și adune camarazii și să le spună ce avea de gând Hermocrates. În mai puțin de o săptămână, o mie de hymerieni și cinci sute de locuitori din Selinuntes erau gata să pornească la luptă sub comanda lui.

Aretis ar fi vrut să-l urmeze oriunde ar fi mers, dar nu se putu opune voinței soțului și tatălui ei, care voiau s-o trimită la Syracuza, într-un loc sigur, ca să n-o expună la oboseala unui marș epuizant și pericolelor unei campanii pline de posibile surprize.

Era atât de furioasă din cauza aceasta, că Dyonisios nu se putu înțelege cu ea nici în momentele în care vru să-și ia rămas bun.

— Ești un nenorocit și un ticălos, striga ea ca ieșită din minți. Ce ți-am făcut de mă pedepsești în felul acesta?

— Dacă-mi mai vorbești pe tonul ăsta, o să-ți trag câteva de o să mă ții minte!

— Hai, să te văd, încearcă numai!

— Sigur că am să încerc! Pe Zeus, sunt bărbatul tău!

— O să-ți pară rău că m-ai alungat!

— Ce-i asta, mă amenințI?

— N-ai decât s-o iei cum vrei!

— Dar nu te alung, înțelege, fir-ar să fie, te trimit acasă!

— Și asta ți se pare ceva de nimic? De ce ai nevoie de nevastă, doar ca să te hârjonești cu ea? Dacă vrei numai așa ceva, ia-ți o târfă sau trage-i-o în dos vreunuia dintre prietenii tăi!

Dyonisios ridică mâna ca să-i tragă o palmă, dar ea îl țintui cu privirea, fără să clipească, sfidându-l fără nici urmă de teamă.

— Du-te naibii! o înjură el și porni cu pași apăsați către ușă.

— Dyonisios... Vocea ei îl făcu să stea în loc înainte de a ajunge în prag.

Dyonisios se opri, fără să se întoarcă spre ea.

— Eu... am încercat... spuse fata.

Dyonisios nu scoase nici o vorbă.

— Ca să-ți spun drept, nu pot să stau departe de tine, dar tu poți să faci asta foarte ușor și lucrul ăsta mă scoate din sărite.

— Nu-i adevărat.

— Ce nu este adevărat?

— Că pot face asta foarte ușor. Fii sigură că am să număr zilele și orele în care voi sta departe de tine și fiecare clipă o să mi se pară fără sfârșit.

— Spui asta doar pentru că așa am să plec, fără să te mai sâcâi cu scenele mele.

— Nu, o spun pentru că este adevărat.

— Vorbești serios? Venise acum foarte aproape și-i putea simți dogoarea trupului și mireasma de violete a părului.

— Foarte serios, răspunse el și se întoarse. Aretis era acum în fața lui, îmbujorată de supărarea care-i trecuse și de emoția despărțirii care avea să urmeze.

— Bine, atunci să ne mai facem puțin de cap în pat înainte de a pleca, ticălos ce ești. Oamenii tăi mai pot aștepta. O să te aibă alături cine știe cât timp. Eu, nu.

El o luă în brațe, așa cum făcuse în noaptea nunții și o duse sus, pe scări, în dormitor.

— Dar, ia spune-mi, unde ai învățat tu să vorbești în felul acesta? o întrebă, în timp ce-și desfăcea platoșa și jambierele cu care se echipase mai devreme. Ești fiica unui nobil, o aristocrată: credeam că...

— În taberele militare, printre soldați. Tata mă lua cu el câteodată și mă ținea alături de el câteva zile. Stăteam uneori și câte o lună... Gata cu vorbăria, spuse ea lăsând să-i cadă pe jos rochia, să mă iubești în așa fel încât să-mi ajungă pentru tot timpul cât o să fii departe.

Mărșăluiră unsprezece zile, afundându-se în interiorul insulei, de-a lungul șirului de munți, fără să apară cineva care să le creeze neajunsuri sau chiar să se apropie; doar din când în când se zărea câte un călăreț care-i privea câteva minute de pe înălțimile din preajma drumului și apoi dispărea în galop. Hermocrates se afla mereu în fruntea coloanei și dădea dovadă de o energie inepuizabilă. Era primul care se trezea dimineața și se echipa, ultimul care venea să se așeze în jurul focului de la popasuri ca să-și ia cina modestă, la fel ca a tuturor

celorlalți. Și, înainte de a pune capul jos ca să se odihnească, se asigura că toți soldații mâncaseră suficient și aveau fiecare o pătură ca să se apere de frigul pătrunzător din zona aceea muntoasă. Făcea totul cu grija unui tată față de copiii lui.

În seara zilei a douăsprezecea, zăriră în depărtare Selinuntes și soldații se opriră împietriți ca să privească teribilul spectacol. Părea cu neputință ca un oraș mare, atât de frumos cândva, să fie acum distrus, iar populația lui să fie masacrată cu atâta cruzime sau luată în captivitate.

Hermocrates dădu ordin să se rupă rândurile și cei care trăiseră în acele locuri se răspândiră ca niște fantome printre zidurile năruite, pe străzile pline de dărâmături, ferindu-se să calce pe resturile de trupuri carbonizate. Fiecare dintre ei își căuta casa, care primăvara mirosea frumos a proaspăt văruit și vara a rozmarin și izmă, casa în care crescuseră și, an după an, se adunase întreaga familie ca să ia cina, să râdă și să glumească, să povestească pe îndelete ceea ce făcuse fiecare peste zi, căminele în care răsunau glasurile copiilor și în care acum, rămase fără acoperișuri, nu se mai auzea decât vaietul sinistru al vântului rece venit dinspre munte.

Când și-o găseau, se învârteau printre zidurile dărăpănate atingând, parcă mângâindu-le, cărămizile sau tocurile ușilor. Adunau, plângând în hohote, rămășițe ale vreunui obiect de altădată, cu gândul să le păstreze ca pe niște talismane de preț: un ciob de farfurie, o brățară ruptă, un ac de păr pe care-l folosise cândva o persoană iubită.

Ici și colo, pe unde fusese altădată o grădină de zarzavat sau de flori, câte un rodier mai reușise să înflorească, dar corolele lui de un roșu aprins, cândva semne

sărbătorești ale începutului de primăvară, păreau acum doar niște pete de sânge pe zidurile înnegrite de fum. Tulpinile viței de vie șerpuiau pe pământ, amestecându-se cu murii sălbatici care se răspândiseră peste tot.

Abia la lăsarea serii, luptătorii din Selinuntes apărură unul câte unul din labirintul ruinelor, călăuziți de reflexele focului care fusese aprins în agora. Acolo îi aștepta Hermocrates, împreună cu syracuzanii și hymerienii care-l urmaseră în această expediție.

Mâncară cu toții în tăcere, abia schimbând câteva cuvinte, apăsați de tristețea amintirilor și totuși, pe măsură ce timpul trecea, căldura focului și cina luată împreună cu ceilalți, sentimentul că se gândeau cu toții la același lucru și erau însuflețiți de aceeași hotărâre, sclipirea flăcărilor pe frontoanele templelor pustii le dădeau tuturor o senzație de mândrie renăscută, de teritoriu recucerit, de pământ trezit la viață prin întoarcerea lor.

A doua zi, adunară rămășițele celor morți și le îngropară în cimitirul din apropiere, apoi se împărțiră pe grupuri, în funcție de misiunile pe care le aveau de îndeplinit. Unii coborâră la malul mării ca să pescuiască, în lipsa plaselor, cu arcul și săgețile, alții se răspândiră pe câmpuri în căutarea unor petice de ogor pe care s-ar mai fi putut cultiva ceva. Alții căutară casele rămase cât de cât în picioare și începură să adune dărâmăturile, în speranța că s-ar mai putea locui acolo. Câțiva plecară prin pădurile din jur ca să taie bușteni din care să facă grinzi pentru acoperișuri, scânduri pentru ferestre și uși sau pentru bărci de pescuit. În scurt timp, orașul începu să arate altfel, cel puțin în cartierele din apropierea agorei.

În satele de pe dealuri, focurile care pâlpâiau în toiul nopții și umbrele care se furișau printre ruine deveniră

subiecte pentru tot felul de povești. Se spunea că erau umbrele morților care rătăceau prin beznă fără să-și găsească pace, printre ruinele orașului distrus, iar focurile acelea erau spiritele lor mistuite de ură față de dușmanii care le curmaseră viața. Nici păstorii nu se mai încumetau să se aventureze printre ziduri, temându-se să nu aibă vreo întâlnire nedorită. Dar nu trecu mult timp și adevărul ieși la iveală, răspândindu-se în toate colțurile Siciliei și chiar dincolo de mări.

Chemarea pe care Hermocrates o trimisese în cele patru zări nu rămăsese fără efect și din toată insula începură să sosească voluntari, cei mai mulți provenind din Selinuntes și Hymera. Mai întâi cu sutele, apoi cu miile, pe jos sau călare, din toate direcțiile, chiar și de pe mare. Apăru chiar și un bărbat care fugise din captivitate, venind din Africa peste mare, cu ajutorul unei plute construite din trunchiuri de palmier. Îl găsiră într-o dimineață, pe plajă, mai mult mort decât viu și, când își veni în fire și văzu sute de soldați antrenându-se în agora cu lancea și cu sabia, începu să strige că voia și el arme și că trebuia invadată cât de curând Africa. Cei de față îl calmară cu mare greutate.

După aproape două luni, se adunaseră cam șase mii de luptători gata de orice, perfect instruiți și credincioși până la sacrificiu comandantului lor. Dyonisios era locțiitorul acestuia, primind misiunea de a conduce incursiuni în teritoriul inamic pentru asigurarea unei bune aprovizionări cu alimente și furaje. Dar, destul de curând, acțiunile deveniră mult mai dese și mai agresive. În cursul verii, Hermocrates întreprinse o serie de adevărate expediții, atacând prin surprindere Lilibeos și Palermo și provocând pierderi grele garnizoanelor de mercenari

aflați în serviciul cartaginezilor. Făcură chiar și o debarcare pe timpul nopții, cu trupe de infanterie ușoară, în insula Motya, dând foc unor nave de război ancorate pentru reparații în șantierul naval. Detașamentele de mercenari din serviciul Cartaginei, aflate în misiuni de patrulare, fură atacate și nimicite. Deși Hermocrates și Dyonisios le ordonaseră oamenilor să nu comită excese, avură loc acte de cruzime de tot felul, fapt care stârni și mai mult ura și dorința de răzbunare.

Din Syracuza, Filistos trimitea fără încetare vești prin prieteni din Frăție ca Biton, Doriscos și Iolaos, prieteni din copilărie cu Dyonisios, astfel încât se află de marea îngrijorare pe care i-o provocau lui Diocles aceste acțiuni militare – care cu siguranță avea să ducă la o reacție dură a cartaginezilor – dar și de imensa popularitate, pe care Hermocrates și Dyonisios înșuși o dobândeau în patrie, mai ales în rândul tinerilor. Tot prin acești mesageri, Dyonisios primea și scrisori înflăcărate de dragoste din partea tinerei sale soții, toate încheiate de fiecare dată cu rugămintea de a o lăsa să vină la el.

În timpul iernii, Dyonisios se întâlni de câteva ori cu ea pe ascuns, profitând de momentele în care nu aveau loc operațiuni militare, dar nu putu rămâne cu ea mai mult de o zi sau două, ca să nu fie descoperit de camarazi. În asemenea ocazii, rămânea tot timpul în casă, Aretis fiind nespus de bucuroasă că-l putea avea numai pentru ea.

Pe la începutul primăverii următoare, Hermocrates luă o hotărâre sortită să-i impresioneze pe toți: în fruntea armatei sale, traversă partea de apus a Siciliei și ajunse la Hymera. Dorea ca gestul său să fie bine înțeles: avea de gând să-i reunească pe toți grecii din Sicilia, într-o singură alianță puternică, să strângă o armată fără egal

în istorie și să-i alunge pe cartaginezi din întreaga insulă. Chiar aici, la Hymera avusese loc bătălia victorioasă din urmă cu șaptezeci de ani, sub conducerea Syracuzei: de la Hymera trebuia să pornească riposta împotriva invadatorului.

Din același motiv, însă, înverșunarea dușmanilor fusese înspăimântătoare. Văzând ceea ce mai rămăsese din orașul lor, supraviețuitorii din Hymera fură și mai răvășiți decât cei care se întorseseră printre ruinele din Selinuntes. Aici, furia barbarilor întrecuse orice închipuire: dărâmaseră casă cu casă, năruiseră zidurile cetății, dăduseră foc templelor, răsturnaseră și sfărâmaseră statuile, îi torturaseră până la ultima suflare pe locuitorii găsiți cu arma în mână. Trupurile lor ciopârțite se mai puteau vedea împrăștiate printre ruine și, pe locul execuției lor, în jurul pietrei mari care servise orașului drept altar pentru sacrificii, spectacolul era atât de înfiorător, că unul dintre soldații mai tineri leșină. Leșurile erau îngrămădite cu miile și pământul de sub ei era negru din cauza sângelui vărsat de călăi.

Chiar și Hermocrates rămase peste măsură de îndurerat la vederea acelui tablou. Alb la față de furie și revoltă se învârtea printre toate acele orori, bolborosind printre dinți cuvinte pe care nimeni nu reușea să le înțeleagă.

Ordonă de îndată să se organizeze ceremonia funebră, pentru ca acele rămășițe umane să poată fi îngropate, apoi trimise alți oameni prin satele din jur, în locurile în care se dăduse ultima bătălie și ordonă să fie adunate osemintele luptătorilor syracuzani căzuți în nefericita încercare de a salva Hymera, părăsite de Diocles pe câmpul de luptă. Jefuiți de arme și de orice avea oarecare valoare, morții aceia mai puteau fi recunoscuți doar după

mica brățară din lemn de salcie – o rămurică despicată în două pe lungime și având gravat în interior numele războinicului – purtată la încheietura mâinii, după obiceiul spartanilor.

După aceea, porunci să fie făcute sicrie din lemn de pin, purtând pe capac numele fiecăruia, pregătite astfel să fie trimise acasă pentru a fi îngropate în pământul patriei. Era un gest deosebit de grăitor și nu numai din punct de vedere moral. Hermocrates știa foarte bine că această măsură va avea un efect propagandistic enorm asupra poporului, de la care mai spera încă să primească decretul oficial de rechemare din exil. Printr-un asemenea act, diferența de statură morală dintre el și conducătorul democratic ales, adversarul său Diocles, apărea deosebit de evidentă. Pe de o parte comandantul exilat – niciodată învins pe câmpul de luptă și căruia i se luase comanda doar pentru motive politice – făcea un gest grăitor pentru a salva onoarea Syracuzei și a întregii lumi grecești, readucând la sânul patriei care îl umilise și-l alungase trupurile fiilor cetății morți în bătălie. De cealaltă parte, rivalul său, Diocles, purta încă pecetea rușinii de a nu-i fi împiedicat pe barbari să distrugă două dintre cele mai înfloritoare orașe ale Siciliei, de a fi fugit într-un mod laș, părăsindu-și aliații amenințați de cea mai cruntă lovitură a sorții și lăsând să fie profanate trupurile soldaților săi, fără a putea fi îngropate după tradiție, condamnând astfel sufletele acelor martiri să rătăcească pe la porțile Hadesului, lipsite de meritata odihnă veșnică.

Vestea că Hermocrates aducea înapoi în patrie rămășițele pământești ale fiilor ei căzuți în luptă trezi o emoție puternică în sânul poporului și Adunarea se reuni ca să ia hotărârea unor funeralii oficiale solemne.

Se făcură auzite imediat voci care propuneau ca Hermocrates să fie chemat fără întârziere în patrie.

Diocles, care până în momentul acela fusese rezervat, își dădu seama că se afla într-o situație ingrată, așa încât intră în sală când discuțiile erau în toi și ceru cuvântul.

La apariția sa neașteptată, toți cei de față tăcură: asupra întregii Adunări se lăsă o tăcere mormântală.

VII

— Syracuzani! începu Diocles. Înțeleg sentimentele voastre, înțeleg că suferiți din cauza celor întâmplate. Și eu aveam prieteni căzuți la Hymera, dar nu m-am oprit ca să le adun trupurile.

— Pentru că ești un laș! strigă unul dintre cei prezenți.

— Faceți liniște! ceru cel care prezida ședința, lăsați-l să vorbească.

— Nu am făcut aceasta, continuă Diocles, pentru că aș fi riscat să pierd și alți camarazi de-ai noștri rămași în viață. Am preferat să-i aduc teferi acasă. Făcând astfel am salvat și mulți refugiați care altfel ar fi fost masacrați...

— Și pe mulți alții i-ai lăsat de izbeliște! se auzi un alt glas. Oameni care crezuseră în noi și-și lăsaseră viața în mâinile noastre. Ne-ai acoperit pe toți de rușine! În timp ce vorbea, omul îndrepta spre el, acuzator, degetul arătător și Diocles putu observa că omul purta la încheietura mâinii brățara cu delfin, simbolul Frăției din care făcea parte și Dyonisios.

Cel care conducea Adunarea ceru din nou să se facă liniște și Diocles putu continua.

— Nu am avut de ales, credeți-mă! Orașul era condamnat: nimeni și nimic nu l-ar fi putut salva de atacul celor șaizeci de mii de soldați inamici. Barbarul acela nemilos n-ar fi renunțat nici în ruptul capului la asediu până nu i-ar fi măcelărit pe toți hymerienii. Cel puțin am reușit să salvez femei și copii, ca și mulți bărbați... Dar nu am venit aici ca să mă apăr de acuzațiile voastre. Am acționat cu bună-credință și am luptat cu tot curajul. Camarazii mei pot adeveri aceasta. Am venit, însă, aici pentru a vă îndemna să nu-l lăsați pe Hermocrates să se întoarcă în oraș...

Un murmur de protest se auzi printre cei de față. Unii îl blestemau, alții chiar îl înjurau.

— Știu că în clipele acestea el vă apare ca un erou, un luptător curajos care i-a înfruntat pe barbari, care a poposit printre ruinele de la Selinuntes, care a adus acasă osemintele fiilor voștri. Poate că și este. Dar el este și un aventurier, un om care urmărește să pună mâna pe putere. La Syracuza domnește democrația și democrațiile nu au nevoie de oameni mari, de eroi. Au nevoie de cetățeni, de oameni normali care-și fac zi de zi datoria și care își servesc în felul acesta patria. Dacă Hermocrates intră în oraș, cum ne vom mai putea păstra libere instituțiile? Are sub comanda lui soldați din Selinuntes și Hymera, ca și un grup de mercenari asiatici pe care îi plătește cu aur persan, oameni care îi sunt credincioși lui și nu orașului sau instituțiilor acestuia, fiind gata să intre și în foc pentru căpetenia lor. Dacă avea de gând doar să ne aducă osemintele celor căzuți în luptă, de ce atunci a adus cu sine mii de luptători?

— Pentru că aceasta este armata pe care o adună ca să-i alunge pe cartaginezi din toată Sicilia, se auzi un glas tunător, cel al lui Filistos.

— Lasă că știu eu de partea cui ești! îl atacă Diocles. Și știm foarte bine că prietenul tău, Dyonisios, a luat-o de soție pe fiica lui Hermocrates.

— Da, sunt prietenul lui și mă pot mândri cu asta! exclamă Filistos. Este un bărbat curajos care a intrat întotdeauna în luptă fără să pregete, înfruntând pericolul și moartea în fruntea oamenilor săi. Este oare o vină să rămânem credincioși prietenilor noștri?

Diocles nu-i răspunse și-și continuă discursul, adresându-se de data aceasta celorlalți membri ai Adunării.

— Ați uitat, oare, aroganța aristocraților? Dacă îl veți lăsa pe Hermocrates să intre pe porțile cetății, să fiți siguri că el îi va aduce din nou la putere pe vechii voștri stăpâni, pe cei care își puneau servitorii să vă biciuiască dacă nu munceați ca animalele pe ogoarele lor, din zori și până noaptea, care nici nu binevoiau să vă privească atunci când vă întâlneau pe stradă, care se căsătoreau doar între ei ca și cum ar fi făcut parte dintr-o altă rasă de oameni.

Filistos nu dădu bătut.

— Nu-l ascultați, oameni buni! Spune toate astea ca să vă facă să uitați de neputința sa de a conduce orașul, de rușinea cu care ne-a acoperit pe toți lăsându-i pe aliații noștri în ghearele dușmanului, fugind la adăpostul întunericului, ca un laș, lăsând neîngropate trupurile fiilor voștri, ca hrană pentru câinii hoinari și păsările de pradă. Dar eu vă cer să-l primiți pe Hermocrates între zidurile orașului nostru. I-a fost luată fără motiv comanda, în timp ce el lupta departe de patrie, în fruntea flotei noastre, nu a fost lăsat să se întoarcă acasă ca și cum ar fi comis cine știe ce crimă. Hermocrates este singura speranță a oamenilor de pe aceste pământuri, singurul comandant în stare să-i alunge pe cartaginezi de pe insulă, singurul care îi poate răzbuna pe fiii voștri!

La auzul acestor cuvinte, mulțimea parcă se trezi. Mulți se ridicară în picioare, strigându-i lui Diocles:

— Lasă-ne în pace! Pleacă! Ne vrem acasă morții! Vorbești doar din invidie!

Mulți, însă, tăcură. Într-un fel, cuvintele lui Diocles avuseseră asupra lor un efect destul de puternic.

În cele din urmă, magistrații hotărâră să supună la vot cele două puncte de pe ordinea de zi: organizarea unor funeralii oficiale pe cheltuiala statului, pentru a cinsti memoria celor căzuți și aprobarea întoarcerii în oraș a lui Hermocrates.

Prima propunere fu aprobată, cea de-a doua respinsă din nou, cu o diferență foarte mică de voturi.

Cu toate acestea, un grup de locuitori propuse o a treia moțiune care-l condamna pe Diocles la exil pentru incapacitatea lui de a comanda armata și pentru lașitatea de care dăduse dovadă în fața inamicului. Propunerea fu aprobată cu o mare majoritate de voturi, ca și cum locuitorii s-ar fi simțit vinovați pentru că nu fuseseră de acord cu întoarcerea acasă a celui mai de seamă fiu al Syracuzei, vrând în același timp să-l consoleze exilându-l pe principalul său rival.

Hermocrates primi pentru a doua oară într-un interval scurt de timp refuzul din partea orașului său, iar faptul că Diocles fusese condamnat la exil nu-i dădu nici o satisfacție. Vestea îi fu adusă de o delegație a Adunării, iar cel care vorbi în numele tuturor o făcu parcă în silă, vădind o adâncă dezamăgire și se simți și mai umilit atunci când Hermocrates nu-i dădu nici un răspuns, punând doar bărbia în piept, într-o tăcere plină de dispreț.

Dar cel care vorbi fu Dyonisios.

— Puteți să luați sicriele cu rămășițele pământești ale celor căzuți și să le aduceți onorurile pe care le merită. Cu cât plecați mai repede, cu atât mai bine.

Peste puțin timp, convoiul plecă și ajunse în oraș după o oră de mers. Sicriele fură expuse în agora pentru ca fiecare familie să-și recunoască ruda. Acolo unde brățara din lemn de salcie permisese identificarea, numele celui căzut fusese scris cu fierul înroșit pe lemnul capacului. Când corpul nu putuse primi un nume, fusese scris cuvântul ἀγνῶτος, „necunoscut"; acolo unde fuseseră adunate fragmente din trupurile mai multor oameni, fusese scris cuvântul πολλοί, „mulți".

Aducerea în oraș a acelor trupuri mutilate făcu să crească durerea părinților și a rudelor, astfel încât toată noaptea, până în cele mai îndepărtate ulicioare, se auziră tânguiri și vaiete. În ziua următoare se desfășurară funeraliile. Rugurile fură aprinse în afara orașului, în partea de sud, și, după ce focul mistui ceea ce mai rămăsese în urma câinilor vagabonzi și a jefuitorilor, oasele și cenușa fură date rudelor, ca să fie înmormântate.

Aretis luă parte și ea, de una singură, la funeralii, pentru că printre cei căzuți avea un văr care îi fusese din totdeauna drag. În timp ce se îndrepta spre casă, grăbită pentru că începea să se întunece, auzi pe cineva în urmă și grăbi pasul.

Își dădu seama pe neașteptate că, la ora aceea, doar sclavele sau prostituatele se mai aflau singure pe străzi, așa că o cuprinse teama. Fără a întoarce capul, începu să meargă din ce în ce mai repede, aproape alergând, ca să ajungă la ușa casei unde s-ar fi aflat în siguranță. Pașii care o urmăreau se auziră mai grăbiți și parcă mai apăsați,

la fel ca bătăile inimii ei. Apoi, dintr-o dată, nu se mai auzi nimic.

Aretis se opri, privi înapoi. Nimeni. Suspină ușurată și o luă în grabă spre stânga, dar de îndată ce dădu colțul se ciocni de un om îmbrăcat în negru și nu-și putu reține un strigăt.

— Ssst! *Siopa*! o somă individul cu o voce amenințătoare.

— Dyonisios! exclamă Aretis când îl recunoscu.

Avea capul și jumătate din față acoperite de o glugă și îi spuse:

— Mergi mai departe, nu te opri. O să vin după tine până acasă.

Străbătură cu pași grăbiți străzile din cartierul Acradina, până la casa lor. Vița de vie înfrunzise deja, la fel și smochinul care părea să crească direct din zid, lângă ușa de la intrare. Aretis scoase cheia din pungă, deschise și-l trase înăuntru pe soțul ei, apoi încuie de două ori și-i sări de gât, strângându-l cu putere în brațe. Dyonisios o ținu mult timp la piept, fără a scoate nici un cuvânt.

— Îți pregătesc să mănânci ceva? întrebă Aretis.

— Nu prea mi-e foame, răspunse Dyonsios.

— Cum a primit tata vestea?

— Nu prea bine. Cum crezi că putea s-o primească?

— Ce-o să facă acum?

— Cred că o să ne întoarcem la Selinuntes. Nu mai sunt alte locuri în care să ne putem stabili.

— Dacă-i așa, am să vin și eu cu voi. N-are rost să mai rămân aici.

— Ba așa ar trebui să faci.

— Cum adică?

— Tatăl tău preferă să rămâi la Syracuza.

— Și ce dacă? Sunt femeie măritată: nu trebuie să-i mai dau socoteală tatălui meu, ci doar soțului. N-am nevoie de încuviințarea lui, ci doar de a ta.

— Sunt și eu de aceeași părere cu tatăl tău. Atât timp cât ne aflăm la Selinuntes, este prea periculos să vii și tu acolo.

— Ești un ticălos... spuse Aretis cu lacrimi în ochi, e posibil ca tu să nu ții chiar deloc la mine?

— Hai să nu începem să ne certăm iarăși, îi răspunse pe un ton blând Dyonisios. Știi foarte bine că ești omul pe care-l iubesc cel mai mult pe lume. Tocmai de aceea am hotărât să nu te iau cu mine acolo. Dar fii atentă... este ceva ce n-ar trebui să ți-l destăinui, dar eu tot am să ți-l spun: nu cred că vom mai sta prea multă vreme departe unul de altul.

— Ce vrei să spui? întrebă Aretis, ștergându-și lacrimile.

— Tatăl tău se întoarce la Selinuntes, dar eu am să-l însoțesc doar în prima parte a călătoriei. Trebuie să mă întâlnesc cu oameni care m-ar putea ajuta să pregătesc întoarcerea lui în oraș.

— Întoarcerea? Cum?

— Este mai bine ca tu să nu știi asta. Crede-mă, este o chestiune care nu va dura mult, cu siguranță mai puțin de o lună. După aceea, n-o să ne mai despărțim: ai să vezi, o să te cam plictisești de mine.

Aretis clătină din cap.

— Nu mă crezi?

— Te cred, răspunse ea, și tocmai de aceea mi-e frică. O asemenea întoarcere nu poate avea loc fără vărsare de sânge.

— Nu-i neapărat necesar să se întâmple așa. Vom face în așa fel, încât să se întâmple cât mai repede. Nici tatăl tău nu vrea să se facă vărsare de sânge, iar orașul a

suferit deja pierderi grele. Dar este dreptul lui să se întoarcă: decretul care l-a condamnat la exil este nedrept. În plus, Syracuza nu are o conducere potrivită, tocmai acum când cartaginezii se pregătesc de o nouă invazie.

— De unde ai aflat asta?

— Avem și noi informatorii noștri.

— Prin oraș se vorbește că o întoarcere a cartaginezilor ar fi doar din vina voastră, pentru că v-ați instalat la Selinuntes și de acolo ați pornit acțiuni militare.

— Dar tu ce crezi?

— Că măcar în parte, lumea are dreptate.

— Am făcut ceea ce trebuia să facem și mă miră că tocmai tu, care ai trecut prin toate grozăviile acelea, vorbești în felul acesta.

— Femeile gândesc un pic altfel. Voi, bărbații, nu vă gândiți decât la războaie, la onoare, la ocazia de a vă arăta vitejia de războinici, dar asta nu face decât ca ura să țină la nesfârșit, atâtată mereu de greșeli din trecut. Voi urmăriți gloria, noi ne plângem copiii, frații, părinții și soții. Eu visez să trăiesc în pace în casa asta, alături de tine, să primesc în vizită prieteni și să gătesc pentru ei sub bolta de viță, în serile de vară, privind navele care intră sau ies din port. Visez să ne creștem împreună copiii și să ne bucurăm într-o bună zi și de nepoți. Sunt vise obișnuite, știu, dar eu mai mult decât atât, nu-mi doresc.

Dyonisios își trecu brațul pe după umerii ei și o privi în ochi.

— Femeile din Selinuntes și din Hymera aveau și ele visuri, nu crezi? Și cineva le-a transformat în coșmaruri pline de sânge și moarte. Iar fugarii care au scăpat cu viață, bărbați și femei, au și ei un vis: să se întoarcă la casele lor și să trăiască acolo tot restul zilelor.

Toate orașele noastre au fost întemeiate pe țărmul mării, în singurele locuri în care omul putea să trăiască. Dacă orașele acestea sunt distruse, atunci nu mai există nici o altă posibilitate, decât să dispărem în neant ca și cum nici n-am fi existat vreodată. Tu asta vrei, Aretis? Ca grecii din Sicilia să dispară ca niște umbre, ca orașele noastre să devină grămezi de ruine, tocmai bune ca vizuini pentru sălbăticiuni?

— Nu, răspunse cu jumătate de glas. Nu vreau așa ceva, dar am obosit să trăiesc singură, într-o continuă spaimă că, de fiecare dată când bate cineva la ușă, s-ar putea să fie aducătorul veștii care mi-ar frânge inima.

— Atunci, trebuie să-i alungăm pe barbari din insulă. Doar așa vom putea trăi în pace, vom putea clădi un viitor pentru copiii noștri. Tatăl tău și cu mine ne vom întoarce la Selinuntes, apoi vom conduce revolta. Dar, până să se întâmple așa ceva, va mai trece destul timp și noi vom avea posibilitatea să stăm liniștiți împreună ca să ne bucurăm un pic de viață și de... iubire.

Aretis își șterse cu dosul palmei lacrimile.

— În orice caz, îmi dau foarte bine seama că orice aș spune eu sau oricine altcineva, cu siguranță nu v-ar putea face să vă răzgândiți, nici pe tine, nici pe tata. Este de necrezut cum singurii oameni cu adevărat importanți din viața mea s-au înțeles în toate privințele pentru ca eu să nu am liniște... Se vede că asta mi-a fost ursita.

Dyonisios zâmbi.

— Dacă vrei cu tot dinadinsul să știi adevărul, de data aceasta nu este așa.

— Cum adică?

— Tatăl tău încă nu știe de planul meu.

— Dar... atunci nu mai înțeleg nimic.

— Va afla totul la momentul potrivit.

— Asta mă înspăimântă și mai mult. Ba chiar mi se pare o adevărată nebunie.

Dyonisios o mângâie cu duioșie.

— Fii liniștită, știu ce fac. Și, atunci când va sosi clipa, totul se va rezolva în numai câteva ore.

Aretis îl privi țintă, cu o expresie nedumerită: îi veneau în minte mii de lucruri pe care ar fi vrut să i le spună, motive ca să-l facă să renunțe, îndoieli, neliniști, spaime. Nu reuși decât să spună din nou:

— Tot nu vrei să-ți pregătesc ceva de mâncare?

— De mâncare? repetă Dyonisios.

— Da sau nu?

— Nu, răspunse bărbatul. Apoi o luă în brațe și o duse deasupra, în dormitor.

Hermocrates ridică tabăra la trei zile după aceea și mulți locuitori ai Syracuzei răsuflară ușurați când aflară că armata de sub comanda lui se îndrepta către apus. Dyonisios rămase mai în urmă și plecă singur, călare, către o localitate din interiorul insulei, unde urma să-i întâlnească pe câțiva dintre oamenii care făceau parte din Frăția condusă de el. Erau prieteni apropiați de-ai săi: Iolaos, Doriscos, Biton și avea să sosească și Filistos.

Diocles plecase deja din Syracuza, supunându-se hotărârii Adunării. Dispăru fără urmă și nu se mai auzi vorbindu-se despre el. Poate că era mulțumit de rezultatul pe care-l obținuse ținându-l pe Hermocrates departe de oraș sau poate că era doar copleșit de rușine și nu mai voia să știe nimeni de viața lui, trăind în vreun loc retras, ca un om obișnuit.

Hermocrates mărșălui în fruntea armatei sale timp de zece zile până când zări în depărtare ruinele de la Selinuntes, unde îl așteptau mulți alți luptători gata să-și urmeze comandantul oriunde le-ar fi poruncit.

În acest timp, Dyonisios ajunsese la locul întâlnirii secrete: o carieră de marmură părăsită pe drumul care ducea către Catania. Acolo se întâlniră în taină mai mulți prieteni, cu toții membri ai Frăției, printre care se afla și Filistos. După ce toată lumea sosi, Dyonisios se îngriji ca locul să fie păzit de santinele și începu să vorbească.

— Hotărârea Adunării este un adevărat scandal, începu el, și exilul lui Hermocrates este o nedreptate revoltătoare. Nu există nici o acuzație împotriva lui: doar bănuieli și clevetiri. În realitate, el este cel mai bun dintre noi, un bărbat viteaz, a cărui singură vină este de a-și fi servit întotdeauna și pretutindeni patria, cu prețul unor grele sacrificii, fără a cere vreodată ceva în schimb. Dar nu aceasta este problema noastră principală: știm din surse sigure că barbarii cartaginezi pregătesc o nouă ofensivă pentru anul viitor și de data aceasta sunt hotărâți să calce totul în picioare, inclusiv pe noi.

— Cum de ești atât de sigur de aceasta? întrebă unul dintre cei de față.

— Am să-ți explic eu, interveni Filistos. Acum o lună, o delegație cartagineză s-a dus la Atena pentru a se asigura că mai-marii orașului vor continua războiul împotriva Spartei. De ce credeți că se interesau de un asemenea lucru? Este foarte simplu: dacă atenienii îi vor ține angajați pe spartani în Marea Egee, aceștia nu vor putea interveni în ajutorul nostru, așa cum au făcut acum șapte ani, în cazul în care Cartagina ne-ar ataca din nou. Și puteți să fiți sigur că o va face. Așa stând

lucrurile, continuă Dyonisios, singurul om în stare să conducă armata noastră în acest nou și inevitabil război este Hermocrates. Ați văzut ce s-a întâmplat la Selinuntes și la Hymera pentru că a lipsit o comandă unică și hotărârea de a învinge: Syracuza va păți același lucru dacă vom continua să pierdem vremea cu discuții teoretice despre politică. Noi vorbim acum despre supraviețuire. Sunteți de acord cu aceasta?

Încuviințară cu toții.

— Bun. Atunci, trebuie să facem în așa fel, încât Hermocrates să se întoarcă în oraș.

— Ușor de spus, obiectă Doriscos, un tânăr cam de douăzeci și cinci de ani, cu părul roșu ca al tatălui său, originar din Tracia, și ochii negri ca ai mamei sale siciliene.

— Dar nici prea greu de realizat, îi răspunse Dyonisios.

— Este o nebunie, interveni Iolaos, unul dintre cei mai credincioși camarazi ai săi și, la fel ca Doriscos, prieten din copilărie. Poporul o să ne facă bucăți.

— Vom acționa prin surprindere, continuă netulburat Dyonisios, noi din interior, iar Hermocrates din exterior. Vom prelua controlul asupra porții de la apus și o vom deschide atunci când cercetașii noștri ne vor anunța că Hermocrates va fi gata să pătrundă în oraș. În momentul acela, vor trece doar câteva ore, până când vom pune stăpânire pe oraș. Poporul se va trezi în fața faptului împlinit. Dacă nu vom avea nici o reacție, va trebui să asistăm în continuare la spectacolul obișnuit: oamenii care discută zile întregi în Adunare înainte de a lua o hotărâre a cărei îndeplinire va fi încredințată unor nepricepuți, unui negustor de pește sărat sau unui dulgher din șantierul naval, în locul unui soldat, fiu sau nepot de

luptători. Nu uitați, prieteni: până nu demult, barbarii se temeau de noi – poate exagerându-ne puterea dat fiind că văzuseră cum i-am învins pe atenieni – dar guvernarea fără noimă a lui Diocles i-a convins acum că nu suntem în stare să ne apărăm aliații și că, prin urmare, nu vom fi în stare nici măcar să ne apărăm pe noi înșine. Vor ataca, vă spun eu, și nu se vor opri până când nu ne vor masacra și alunga din insulă. Doar Hermocrates ne poate salva. Credeți-mă, nu avem de ales.

— Eu cred că are dreptate! exclamă Biton, cel mai vânjos, vesel și neastâmpărat dintre camarazii lui Dyonisios, mereu gata să se ia la harță cu cineva și, la nevoie, chiar să pună mâna pe armă.

— Atunci, cine este alături de mine?

Toți cei de față ridicară mâinile.

— Foarte bine, încheie Dyonisios. Ne-am înțeles. Acum nu ne mai rămâne decât să ne pregătim de acțiune, dar, înainte de aceasta, să reînnoim jurământul care ne leagă unii de alții și zeii să-l pedepsească pe cel care l-ar încălca. Să jurăm că, dacă vreunul dintre noi va trăda, îl vom urmări până când îi vom da de urmă și-l vom pedepsi.

Jurară cu toții. Pentru cel care devenea membru al Frăției asta însemna să aibă avantaje importante nu numai în viața socială și politică, ci și în armată, dar comporta și unele îndatoriri foarte dure, iar pedeapsa pentru cel care trăda era moartea.

Așa cum sosiseră, plecară tot pe furiș, câte unul sau în grupuri mici, pornind pe drumuri diferite pentru a nu atrage atenția asupra lor.

Filistos, care nu spusese nimic până atunci, mărginindu-se doar să asculte și să observe ceea ce se întâmpla în jur, se apropie de Dyonisios.

— E greu să crezi că, fiind atât de mulți, nu se va găsi vreunul care ar fi ispitit să trădeze.

— Nu s-a întâmplat niciodată așa ceva, răspunse calm Dyonisios.

— Nici n-a fost vreodată în joc o miză atât de importantă. În mâinile noastre se află soarta orașului și poate chiar a întregii Sicilii, îi replică Filistos.

— Oricum ar fi, trebuie să ne asumăm riscul acesta. Nu mai putem da înapoi.

Filistos tăcu o vreme, privindu-i pe ultimii care încălecau și se îndepărtau pe drumeagul prăfuit, apoi întrebă:

— Când ai de gând să-i spui lui Hermocrates?

— În noaptea aceasta va pleca un om de-al meu călare, ca să-l anunțe.

— Și el va fi de acord?

— Fără nici o îndoială. Nu-și dorește nimic altceva. N-are în minte decât întoarcerea în orașul său și, dacă eu însumi aș fi în locul lui, la fel aș gândi.

— Te-ai gândit cum o să faci ca acțiunile voastre să se lege? Trebuie neapărat să aibă loc în același timp.

— Mă voi folosi de ștafete, dar, oricum, știm foarte bine în cât timp poate ajunge o armată de la Selinuntes la Syracuza.

— Se poate, dar ține aminte: acesta va fi cel mai greu lucru. Trebuie să ai în vedere mai ales această problemă. Restul va veni de la sine... Când o să se întâmple?

— Peste exact paisprezece zile, începând de mâine. Vom ataca în zori și până la căderea serii, totul se va termina.

Filistos se apropie de prietenul său.

— Dyonisios, îi spuse el, știi bine că nu sunt un om al armelor, ci al literelor, așa că în acțiunea aceasta mai

mult te-aș încurca. Spune-mi ce pot să fac pentru tine?

— Nimic. Ia aminte și notează tot ce se va întâmpla, ca să le transmiți totul celor ce vor veni după noi. Asta este misiunea ta. Ceea ce va rămâne în urma noastră după ce vom trece pragul Hadesului nu este amintirea amănunțită a faptelor noastre, ci imaginea pe care istoria ne-o va crea cândva. Du-te acum, înainte să se facă întuneric.

Filistos făcu un gest vag, își aruncă mantia pe umeri și porni către locul în care își lăsase calul.

După trei zile, Hermocrates primi spre seară mesajul lui Dyonisios, scris cifrat pe o *skytale,* după obiceiul spartanilor, și îndată ce-l citi, fu cuprins de o mare agitație. Tonul mesajului dădea de înțeles că trebuia folosit un prilej care, poate, n-ar mai fi apărut altădată și, de aceea, era necesar să acționeze fără întârziere. Într-o asemenea situație, care cerea multă chibzuință, Hermocrates se lăsă copleșit de sentimente, simți dorința nestăvilită de a-și revedea patria, de a pune mâna pe putere, de a se răzbuna pe aceia care profitaseră de absența lui, pentru a-l lipsi de cele mai elementare drepturi, pentru a-l acuza de mârșăvii închipuite, care aveau să-i atragă ura poporului.

Vru să știe câți oameni avea în clipa aceea la dispoziție și i se răspunse că putea conta pe ceva mai mult de o mie de luptători gata să acționeze imediat la ordinele sale. Ceilalți erau plecați în diferite acțiuni de hărțuire a garnizoanelor cartagineze și nu se puteau întoarce mai devreme de una sau două zile.

— Nu am timp să-i aștept, spuse el. Spuneți-le ca îndată ce se vor întoarce să pornească imediat și să mă ajungă din urmă la Syracuza.

— Nu este bine, *heghemòn*, îi spuse Cleantes, unul dintre ofițeri. De ce atâta grabă? Ar fi mai bine să pornim la atac atunci când se vor aduna toate forțele pe care le avem.

— Nu. Mi s-a spus că acesta este momentul cel mai potrivit. Acum sau niciodată.

— Cum vrei, răspunse Cleantes. Poți să te bazezi pe mine, dar rămân la părerea că n-ar avea nici o importanță dacă mai așteptăm o zi.

Hermocrates păru să șovăie o clipă, asaltat de unele îndoieli. Îl îngrijora în bună măsură gândul că trebuie să pună totul în joc prin hotărârea aceea. Apoi, dintr-o dată, păru să găsească rezolvarea acestei probleme.

— Poate că ai și tu dreptate, spuse. Va trebui să facem așa: eu voi porni în orice caz, iar tu vei veni cu ceilalți în urma mea, în marș forțat. Aici, la Selinuntes, vei lăsa cel mult o mie de oameni. Atâția sunt de ajuns. Restul oamenilor vor veni cu tine. Să fie nu numai infanteriștii cu platoșe, ci și cei care au numai scuturi și cercetașii.

— Nu și cavaleria?

— Nu avem nevoie de ea. Va trebui să luptăm pe străzi, pe ulicioare...

— Avem destul de puțini oameni, spuse Cleantes. O să adun cât mai mulți voi putea.

— E bine. Așa, pot să plec liniștit. De campania asta depinde soarta mea, a ta, a orașului nostru și, poate, chiar a întregii Sicilii.

— Succes, *heghemòn*, spuse Cleantes. Și să sperăm că aliații noștri din oraș vor fi la fel de conștienți de ceea suntem pe cale să facem.

A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, trompetistul sună adunarea și, în scurt timp, o mie o sută de hopliți

și două sute de soldați cu scuturi și cercetași se adunară în agora.

Îmbrăcat în armură, Hermocrates îi trecu în revistă pe toți, când încă nu se luminase de ziuă și rosti o scurtă cuvântare.

— Soldați! De data aceasta ne așteaptă o misiune mult mai îndrăzneață și destul de dureroasă: ne întoarcem la Syracuza, dar numai o parte dintre concetățenii noștri ne așteaptă cu bucurie. Ceilalți vor lupta împotriva noastră și pe unii va trebui să-i omorâm. Din păcate, nu avem altă soluție. Întorcându-ne în oraș și luând puterea, putem porni revolta împotriva barbarilor și îi putem izgoni din Sicilia, după ce-i vom face să plătească pentru măcelul de la Selinuntes și crimele de la Hymera. Rănile se vor vindeca și viața noastră va deveni din nou îndestulată și liniștită, ca să putem uita de trecut. Dar acum trebuie să ne facem datoria. Ne vom lua la întrecere cu timpul, așa că nu vreau să aud pe nimeni spunând „sunt obosit". Vom mărșălui din zori până în noapte, oprindu-ne doar puțin la amiază pentru a mânca, astfel încât să ajungem la poarta apuseană a orașului în cel mult unsprezece zile. Veți merge mai ușor dacă veți pune scuturile în carele de la urma coloanei. Parola este „Arethusa". Fie ca zeii să ne ajute. Nu mai am altceva să vă spun.

Îndată după aceea, Hermocrates își luă sulița și porni la drum. Oamenii, încolonați câte patru în rând, îl urmară. Un ofițer începu un cântec, dar în scurt timp, mersul comandantului deveni tot mai rapid, așa că nimeni nu mai avu chef să cânte și își văzură cu toții de drum.

VIII

La trei zile după ce-i trimisese mesajul lui Hermocrates, Dyonisios îi puse în stare de alarmă pe oamenii săi din Frăție, astfel încât să fie cu toții gata să intre în luptă la semnalul său. Planul era să ocupe poarta de la apus, în cartierul Acradina, s-o păstreze deschisă până când Hermocrates și oamenii săi intrau în oraș și, după aceea, să se împartă în două detașamente. Primul, sub comanda lui, compus din cercetași cu armament ușor, trebuia să elibereze străzile de patrulele care-și făceau rondul. Al doilea, sub comanda lui Iolaos, urma să țină liberă calea de trecere pentru infanteria grea, comandată de Hermocrates care, la rândul ei trebuia să ocupe agora.

După aceea, aveau să atace Ortigia și să aresteze căpeteniile taberei adverse, iar la sfârșit, populația ar fi fost chemată de crainici în Adunare, pentru a li se aduce la cunoștință schimbarea puterii politice.

Totuși, Dyonisios nu avusese în vedere nerăbdarea lui Hermocrates de a ajunge în Syracuza cât mai repede. Deplasarea sa fusese atât de rapidă, încât avea un avans important față de trupele de sub comanda lui Cleantes. Acesta pornise la drum cu mai mult de o zi întârziere,

dar, în loc să recupereze această întârziere, o făcuse şi mai mare, astfel încât, atunci când Hermocrates se afla în apropiere de Syracuza, coloana lui Cleantes mai avea de mers încă două zile. Cleantes trimisese înainte cercetaşi călare, pentru a descoperi în ce loc ajunsese ariergarda lui Hermocrates şi le dăduse ordin să-l anunţe cât de mare era întârzierea; din păcate, misiunea lor nu dăduse nici un rezultat.

Primul contact dintre Dyonisios şi socrul său se făcu printr-un alt mesaj cifrat.

Dyonisios îl salută pe Hermocrates. Suntem gata să intrăm în acţiune în ziua şi la ora convenite. Este important ca tu să intri în oraş cu toate forţele pe care le ai: syracuzanii trebuie să aibă cât mai repede impresia că oraşul este ocupat, iar puterea se află în mâinile noastre. Dacă ar începe luptele de stradă, rezultatul lor ar fi foarte nesigur.

Hermocrates deveni şi mai îngrijorat. El, care nu şovăise niciodată în faţa inamicului, era asaltat de îndoieli tocmai în momentul în care conducea o acţiune militară chiar împotriva patriei sale. Îşi dădea seama că, dacă ar fi aşteptat prea mult, pândarii de pe ziduri l-ar fi observat şi ar fi dat alarma în oraş. Atunci, poate că armata ar fi ieşit să-l înfrunte şi s-ar fi pornit o bătălie în câmp deschis, iar în acest caz, rezultatul nu putea fi decât unul singur. Nu mai putea fi vorba de aşteptare: printr-un alt mesaj cifrat îi confirmă ginerelui său că se va afla în faţa porţii apusese în ziua şi ora care fuseseră stabilite, adică a doua zi în zori.

Dar guvernanţii oraşului primiseră unele informaţii despre nişte mişcări ciudate de trupe la apus de oraş, aşa

că instalaseră mai multe puncte de observație în diferite locuri, de-a lungul malurilor Anaposului și pe dealuri, ca să nu poată fi luați prin surprindere.

Cu toate acestea, Hermocrates izbuti să obțină un oarecare avantaj, după ce ordonă trupelor sale să se miște în tăcere la adăpostul întunericului, reușind astfel să se apropie foarte mult de poarta apuseană. Când văzu semnalul de cale liberă, năvăli în oraș, ajungând de îndată în fața lui Dyonisios și a tinerilor din Frăție, cu armele în mâini și gata să se pună imediat sub ordinele sale.

Hermocrates îl îmbrățișă pe tânărul comandant.

— În sfârșit, am reușit, spuse. Să atacăm împreună pe direcția agorei și de acolo vom porni asupra Ortigiei. Dacă vom reuși s-o ocupăm, controlăm în felul acesta golful și portul. Restul va veni de la sine. Ai niște echipe de cercetași buni?

— Sigur că da, îi răspunse Dyonisios. Uite-i. Și-i arătă vreo cincizeci de luptători pedeștri înarmați cu arc, săgeți și sabie scurtă și purtând scuturi tracice, în formă de semilună.

— Atunci, pleacă înainte cu ei, ca să ne deschizi nouă calea. Eliminați patrulele care-și fac rondul, înainte să poată da alarma.

Dyonisios dădu din cap aprobator și alergă înainte în fruntea cercetașilor.

Hermocrates porni și el în urma lui, ordonându-le pas alergător oamenilor săi, care se dispuseră în coloană câte șase, atât cât permitea lățimea străzilor.

La trecerea lui Dyonisios și a cercetașilor săi, cartierul părea ciudat de tăcut. Pe străzi nu era nici țipenie de om. Câte un câine se trezea pe neașteptate și începea să latre furios, dar nimeni nu părea să dea atenție unui asemenea

semnal de alarmă: ușile și ferestrele rămâneau ferecate. Dyonisios alerga mai departe, cu sufletul tot mai apăsat de neliniște, îngrijorat de înaintarea aceea atât de ușoară, de absența totală a patrulelor. Aproape că-i veni să se oprească și să se întoarcă pentru a-l convinge pe Hermocrates să renunțe, dar se gândi că poate își făcea griji degeaba, că liniștea aceea se datora orelor de dinaintea zorilor și că majoritatea patrulelor își făceau rondul între port și Ortigia.

La un moment dat, înaintea lui, la distanță de vreo sută de pași, se zări colonada de la intrarea în agora, acea piață largă destinată adunărilor populare, pe care trebuia s-o traverseze, ca să ajungă apoi la digul de legătură între insula Ortigia și uscat. Se vedeau deja primele sclipiri ale zorilor, care treceau prin pătura subțire de ceață de deasupra mării.

Dyonisios le făcu semn oamenilor să se oprească și să se lipească de zidurile caselor care mărgineau strada, după care îi chemă pe Biton și pe Iolaos, trimițându-i înainte ca să cerceteze terenul.

— Înaintați ținându-vă pe lângă ziduri, în zona mai întunecoasă, și mergeți până dincolo de coloane: dacă nu observați nimic suspect, fluierați și noi o să venim în urma voastră. Vom apăra intrarea și ieșirea din piață, până când va trece toată infanteria grea, apoi vom trece din nou în fruntea coloanei ca să deschidem calea pe dig, către Ortigia. Ați înțeles ce am spus?

Cei doi dădură afirmativ din cap și porniră fără nici un zgomot să îndeplinească misiunea primită. Dyonisios aștepta cu un nod în gât ca ei să ajungă la coloane. În același timp, trăgea cu urechea să audă pasul cadențat al infanteriei grele, care ar fi trebuit să se apropie, sub

comanda lui Hermocrates. Mai trecură câteva clipe și se auzi fluieratul lui Biton: calea era liberă.

Dyonisios înaintă în fugă, împreună cu oamenii săi.

— Nu-i nimeni pe-aici, spuse Iolaos.

— Asta-i bine, dar fiți atenți în continuare.

Dyonisios își împărți detașamentul în două grupuri.

— Voi, după mine, spuse el unuia dintre ele. Mergem către ieșirea care duce la Ortigia. Voi, ceilalți, rămâneți aici cu Biton și Iolaos și așteptați-i pe Hermocrates și pe ceilalți. După ce vor trece și ei, veniți după mine în fruntea coloanei și continuăm să înaintăm iarăși împreună.

Oamenii se împărțiră în două grupuri cam de câte douăzeci fiecare și primul îl urmă pe Dyonisios, ajungând în scurt timp în latura de răsărit a agorei.

De partea cealaltă nu se vedea nimeni și Dyonisios se rezemă de una dintre coloane, pregătindu-se să asigure trecerea celorlalți. Nu trecu mult timp și apăru capul coloanei lui Hermocrates. Mare parte din ceea ce aveau de făcut se realizase deja: insula Ortigia era acum la doar câteva sute de pași și, peste puțin timp, primele raze ale soarelui aveau să scalde în lumină acroterele poleite cu aur ale templului Athenei, în punctul cel mai înalt al insulei: era salutul soarelui către Syracuza.

În loc de aceasta, se dezlănțui infernul: exact când oamenii lui Hermocrates intrau cu toții în agora, coloane întregi de soldați, până atunci ascunse prin case, năvăliră de pe străzile laterale, din dreapta și din stânga, de la apus și de la răsărit, blocând toate ieșirile. De pe acoperișurile caselor din jur porniră mii de săgeți trase în plin de arcași, care până atunci rămăseseră ascunși vederii.

Dyonisios ripostă cu oamenii din Frăție, încercând să forțeze ieșirea dinspre răsărit, pentru a deschide o cale de

retragere către port, dar atacatorii prevăzuseră o asemenea manevră și puseseră pe latura aceea forțe de elită care ripostară fără întârziere, respingând toate asalturile.

În toate ungherele pieței se dezlănțui o luptă înverșunată și, pe măsură ce se lumina de ziuă, proporțiile dezastrului deveniră înspăimântător de evidente. Sângele curgea din belșug pretutindeni, pe jos zăceau o mulțime de morți și răniți, apărătorii syracuzani înaintau pas cu pas și părea să nu mai existe nici o cale de scăpare pentru luptătorii care fuseseră încercuiți în centrul imensei piețe.

Hermocrates încercă să-i adune în jurul său pe cei mai destoinici oameni de sub comanda sa, pentru a forța ieșirea din încercuire într-un loc din dreapta pieței, acolo unde inamicul părea să fi slăbit presiunea. Era destul de greu și pentru ei ca, pe un spațiu atât de mic, să păstreze o formație compactă menținând astfel încercuirea.

Dându-și seama de intenția lui Hermocrates, Dyonisios îi veni în ajutor cu oamenii săi și, porniră cu toții înainte, cu sulițele gata de atac și strigând în gura mare pentru a se încuraja unul pe altul. Inamicul păru să șovăie în fața unui contraatac atât de puternic al acelui grup de oameni disperați și dădu semne că era gata să cedeze. Loviturile necruțătoare ale sabiei lui Dyonisios, care lupta acum corp la corp, doborâră trei adversari unul după altul, astfel încât ceilalți camarazi ai săi, văzând că putea să fie posibilă ieșirea din capcană, începură să împingă din spate, ajutându-se cu scuturile, pentru a spori forța celor care luptau în primele rânduri. În cele din urmă, încercuirea inamică fu străpunsă și oamenii lui Dyonisios încercară să-și găsească scăparea prin cartierele apusene din Acradina. Dar în aceeași clipă, văzând ce se petrecea, unul dintre ofițerii inamici luă o

suliță și o lansă cu precizie de la vreo douăzeci de pași asupra lui Hermocrates, care în clipele acelea se afla sub razele soarelui abia răsărit, străpungându-i pieptul.

Lovit drept în inimă, Hermocrates se prăvăli ca fulgerat la pământ și un strigăt disperat se înălță din rândurile oamenilor săi, dar aceștia continuară să lupte cu și mai mare îndârjire, ca să răzbune moartea comandantului său.

Aflat deja în afara pieței, Dyonisios se întoarse ca să vadă ce se întâmplase, dar o lovitură de sabie îi străpunse umărul stâng. Scăpă din mână sabia și, printr-o lovitură nimicitoare cu scutul mai găsi puterea să-l doboare pe cel care-l rănise. Iolaos fu imediat lângă el, susținându-l ca să nu cadă, și-l târî într-o parte, lăsând în urmă o dâră de sânge.

Se opriră gâfâind în umbra unor arcade care se deschideau între două ulicioare laterale și de acolo puteau auzi, tunătoare printre zidurile orașului, urletele luptătorilor ca niște mugete de animale sacrificate într-un abator.

Iolaos îl sprijini de subsuori și-l îndemnă să meargă mai departe.

— Peste puțin timp o să ajungă și pe străzi ca să caute supraviețuitori, așa că trebuie să plecăm de aici.

Dyonisios se rezemă de un zid și păru copleșit de un gând îngrozitor.

— Oh, pe toți zeii, Aretis!

— Ce spui?

— Trebuie să ajung de îndată la soția mea. Este singură în casă și cu siguranță se știe că eu am luat parte la atac. Capcana asta e din cauza unei trădări.

— Trebuie să te vadă cât se poate de repede un medic, altfel ai putea s-o pățești rău de tot.

— Mai întâi, vreau să știu ce se întâmplă cu soția mea. Ajută-mă, te rog.

— Bine, oftă Iolaos, dar trebuie să oprim hemoragia, ca să nu pierzi tot sângele. Își sfâșie poala mantiei și bandajă rana cu ajutorul unei curele de la scut, după care porniră mai departe.

În acest timp, străzile orașului se umpleau de oameni care alergau ca înnebuniți în toate direcțiile, fără a-și da seama de cele întâmplate, iar pe la răspântii se auzeau deja crainici anunțând în gura mare încercarea lui Hermocrates și a lui Dyonisios de a desființa instituțiile democratice ale orașului, promițând recompense generoase pentru cei care capturau fugari sau îi denunțau.

— Ți-am spus eu, mormăi Iolaos.

— Știu, știu, dar hai să mergem mai repede, mi-e teamă...

Iolaos îl privi: era pământiu la față și simțea că mâinile îi erau reci ca gheața. Gâfâia la fiecare pas și asuda mult, din cauza efortului. Se opri de mai multe ori ca să-l lase să-și tragă răsuflarea și, mai apoi, ca să se odihnească înainte de a începe urcușul către casa lui. Dyonisios se rezemă de un altar închinat zeiței Hecato, aflat la încrucișarea a trei străzi. Când porni din nou, lăsă pe zid o pată mare de sânge.

Fură nevoiți să se mai oprească de câteva ori, mai ales când zăreau grupuri de soldați syracuzani care patrulau în căutarea fugarilor. Când dădeau peste unul, îl doborau imediat. Și prin oraș mișunau deja bandele de răufăcători care căutau locuințele complotiștilor, ca să le prade și să le pună foc.

Se aflau de-acum lângă casa cu boltă de viță și Dyonisios căzuse pradă unei agitații pe care nu și-o mai putea stăpâni. Iolaos îl duse lângă zidul care împrejmuia curtea.

— Așteaptă aici, spuse el. Mă duc eu înainte: s-ar putea să fie înăuntru cineva care ne așteaptă ca să ne omoare.

Se apropie de portița din spatele grădinii, intră în casă pe ușa din dos și porni către atrium privind în jur cu cea mai mare băgare de seamă. Îndată ce ochii i se obișnuiră cu penumbra, pe chip i se întipări o expresie îngrozită. Se răsuci pe călcâie ca să plece, dar dădu peste Dyonisios, palid ca un mort și clătinându-se pe picioare.

— Nu mai este nimeni înăuntru, spuse Iolaos încercând să vorbească pe un ton cât mai normal cu putință. Hai să plecăm... să căutăm un medic. Nu te mai poți ține pe picioare. Dar în ochii lui se putea citi groaza.

Dyonisios înțelese și-l împinse cu brațul sănătos.

— Lasă-mă să trec.

— Te rog... spuse camaradul său, fără a-și mai putea opri lacrimile. Te rog mult, nu intra acolo...

Dar Dyonisios trecuse deja pragul și intrase în casă. La scurt timp după aceea, i se auzi glasul răgușit de suferință pronunțând vorbe fără nici o noimă, se auziră suspinele și gemetele sale disperate răsunând între zidurile cu tencuiala scorojită. Iolaos se apropie de el, dar nu cuteză să-l atingă sau să rostească vreo vorbă. Dyonisios căzuse în genunchi în fața trupului dezgolit al soției sale și plângea deznădăjduit.

Aretis aproape că nu mai era de recunoscut: fusese violată până când o năpădise o hemoragie îngrozitoare. Zăcea într-o baltă scârboasă de sânge amestecat cu scuipați și tot felul de spurcăciuni, avea fața umflată de lovituri,

buzele rănite, corpul plin de jelituri și vânătăi. În bătaie de joc, îi tăiaseră și părul, așa cum se făcea cu prostituatele.

Dyonsios o cuprinse cu brațele, strângând-o la piept și începu să se clatine înainte și înapoi de parcă ar fi vrut s-o legene, căzând pradă unui plâns deznădăjduit, plin de o suferință sfâșietoare și scoțând din când în când vaiete animalice.

— Hai să plecăm, te rog din suflet, spuse după o vreme Iolaos. Fii sigur că o să vină din nou pe aici ca să te caute. Trebuie să scapi cu viață, Dyonisios, trebuie să trăiești ca să răzbuni grozăvia asta.

Dyonisios păru să-și mai revină puțin, auzind vorbele prietenului său.

— Ai dreptate, spuse. Trebuie să mă răzbun, trebuie să-i găsesc, să-i scot la lumină și să-i ucid pe toți, unul câte unul.... dar nu pot s-o las aici... nu vreau ca trupul ei să fie încă o dată pângărit.

— Ea nu mai simte nimic și, dacă ar putea, ți-ar spune și ea să-ți salvezi viața.

Dyonisios mângâie cu gingășie fruntea soției sale.

— Ajută-mă s-o duc jos. În pivniță este o ascunzătoare. O să stau acolo cu ea și am să-i țin de urât: i-a fost întotdeauna frică de întuneric.

Iolaos încercă să țină el aproape toată greutatea trupului fără viață al fetei, pentru că Dyonisios ar fi putut leșina în orice moment. Ridicară un chepeng, coborâră câteva trepte și ajunseră în beci.

Dyonisios îi arătă prietenului său o galerie, care ducea la o încăpere săpată în piatră, având intrarea ascunsă de niște rafturi pentru amforele de vin.

— Acum, îi spuse, du-te în seră: vei găsi acolo un cufăr cu haine curate. Lasă aici armele, schimbă-te,

spală-te pe față: vei putea trece mai ușor neobservat. Du-te la Filistos: locuiește în Ortigia, în casa cu portic din spatele fântânii Aretusei. Spune-i că-l aștept aici.

Iolaos dădu aprobator din cap.

— Am înțeles. Știu unde este. Tu stai aici și nu încerca să faci ceva necugetat. Stai liniștit, nu te mișca. Mă duc să-ți aduc apă: ai buzele arse de sete.

Dyonisios nu spuse nimic. Stătea ghemuit lângă perete și ținea în continuare pe brațe trupul fără suflare al lui Aretis, ca și cum ar fi vrut să-l încălzească. Iolaos îi aduse apă, își schimbă hainele și plecă.

Se întoarse după câteva ore și la vreo cincizeci de pași mai în spate veneau Filistos și medicul, ca să nu atragă atenția. Îl găsiră pe Dyonisios fără cunoștință, ținând încă în brațe trupul soției sale. Filistos își simți ochii invadați de lacrimi și rămase tăcut câteva clipe, copleșit de toate acele întâmplări peste măsură de dureroase. După puțin timp, intră și medicul. Împreună îl duseră pe Dyonisios în dormitor și-l întinseră pe pat. Încă mai respira, dar bătăile inimii erau foarte slabe; corpul îi era rece, iar buzele vinete. Îl dezbrăcară și ieși la iveală rana pe care sabia i-o făcuse între umăr și mușchii pieptului.

— Este o adevărată minune că nu i-a retezat tendoanele brațului și vena cea mare de aici, spuse medicul, arătând cu bisturiul un punct de sub claviculă. Țineți-l bine acum.

Filistos și Iolaos îi apucară strâns brațele și-l ținură nemișcat, cât timp medicul îi spălă rana cu vin amestecat cu oțet. Apoi, înroși bisturiul pe focul aprins de la flacăra felinarului și arse în interior carnea care continua să sângereze; la sfârșit, începu să coasă cele două margini

ale rănii. Dyonisios era atât de epuizat, că nu făcu nici o mișcare. Scoase doar un geamăt prelung atunci când medicul îi ardea carnea.

— Trebuie să se odihnească acum. Am făcut tot ce puteam, restul este la voia zeilor: să sperăm că rana n-o să se cangreneze.

Filistos îl trase într-o parte.

— Nu trebuie să vorbești cu nimeni despre ce ai făcut aici. Dacă vei păstra tăcerea, nu vei regreta și vei fi răsplătit și pentru asta.

Medicul dădu din cap și întinse mâna ca să ia banii pe care i-i dădea Filistos: cinci monede lucitoare de argint cu imaginea Aretusei înconjurată de delfini.

— Ce facem cu corpul fetei? întrebă Iolaos.

Filistos oftă.

— Deocamdată trebuie s-o îngropăm în beci, până când îi vom putea face ritualul funebru ca s-o ducem într-un mormânt demn de rangul ei și de iubirea pe care i-o purta Dyonisios.

O depuseră într-o groapă săpată în piatră și Filistos își reținea cu greu lacrimile în timp ce murmura:

— Primiți-o, oh, Demetra și Persefona, pe pajiștile înverzite, lăsați-o să-și aline setea bând din apele Lethei, ca în felul acesta să uite de grozăviile acestei lumi crude și să-și poată găsi pacea, așteptând ziua reîntâlnirii cu primul și singurul bărbat pe care l-a iubit în viață.

Urcară din nou în camera în care se afla Dyonisios și așteptară să se facă întuneric. Filistos se gândise la toate. La un moment dat, veni un servitor de-al său aducând un car plin cu fân, tras de doi catâri și intră în curte, la adăpostul zidului înconjurător. Îl urcară pe Dyonisios, acoperindu-l mai întâi cu un cearșaf și apoi cu fân.

Carul porni către poarta apuseană, unde, în clipa aceea se aflau doi membri ai Frăției, gata să ucidă santinelele dacă s-ar fi arătat prea bănuitoare, controlând oamenii și mărfurile care treceau pe acolo.

Nu fu nevoie de așa ceva. Carul trecu nestingherit dincolo de ziduri și se îndreptă către malul Anaposului, unde aștepta o barcă, în care urcară cei doi împreună cu rănitul, îndreptându-se după aceea spre interiorul insulei, la adăpostul tufișurilor dese de papirus.

În toiul nopții, în orașul peste care se așternuse tăcerea după acea zi însângerată, plină de urlete neomenești, din apropierea casei cu boltă de viță se auzi înălțându-se un cântec, un imn de iubire, o străveche melodie nupțială. O serenadă delicată și, în același timp, sfâșietoare, în locul acela pustiu și pângărit de atâta cruzime, ca un ultim omagiu adus de un fugar rănit de moarte iubirii sale pierdute pentru totdeauna.

Din rândurile celor care luaseră parte la acea nefericită încercare de a recuceri puterea, nu se salvă aproape nimeni: dintre cei care căzuseră prizonieri, fură uciși fără cruțare toți syracuzanii fugiți din oraș, pentru că făceau parte din tabăra atât de mult hulită a proprietarilor de terenuri. Aceia, însă, care-l urmaseră pe Hermocrates cu speranța că orașele lor, Selinuntes și Hymera, vor fi eliberate și ei își vor putea reconstrui casele, fură lăsați în viață, dar aveau să petreacă mulți ani în captivitate.

Dyonisios fu condamnat la moarte în contumacie, pentru că nu putu fi găsit viu sau mort. Filistos răspândi cu multă abilitate zvonul că tânărul murise din cauza rănilor căpătate în luptă și că trupul său fusese ars pe ascuns, noaptea, de niște prieteni credincioși, undeva pe malurile mlăștinoase ale râului Cianes.

În fruntea Adunării se instală o altă căpetenie a poporului, pe nume Dafneos, care se lăuda peste tot că ucisese mai mult de douăzeci de dușmani în noaptea îngrozitoare a luptei din agora. El anunță solemn că victoria consfințise pentru totdeauna triumful democrației și că nimeni nu mai putea îndrăzni vreodată să viseze la tiranie.

Lăudărosenia lui Dafneos dădu frâu liber imaginației multora și o sumedenie de mușterii ai cârciumilor din port începură să se laude că se bucuraseră și ei de trupul târfei aceleia, fiica trădătorului Hermocrates. Nimeni nu ar fi îndrăznit vreodată să spună așa ceva despre o femeie care avea lângă ea un logodnic sau un frate, dar memoria bietei Aretis nu era apărată de nimeni, așa că niște nemernici puteau spune orice grozăvie în legătură cu ea. Dar Filistos avea ochi și urechi peste tot, iar ca să afle orice voia, avea destui bani, fie din averea lui, fie din contribuțiile Frăției. Pe baza informațiilor pe care le căpăta astfel, începu să facă sârguincios o listă cu nume și porecle, adrese, meserii, locuri pe care le frecventau aceste persoane și orice altceva mai considera că ar fi util pentru a le găsi.

În ciuda pierderilor suferite, Frăția rămânea puternică și cu mulți membri, astfel încât, atunci când se răspândi în cel mai mare secret vestea că Dyonisios trăia și se ascundea în munți, într-un loc aproape inaccesibil, mulți se oferiră să meargă la el și să se pună din nou la dispoziția lui.

În vremea aceea, un mesager al lui Filistos, pe nume Demetrios, pleca în Asia pentru a-i da această veste și lui Leptines, fratele mai mic al lui Dyonisios, care trăia la Efes.

Un sclav deschise solului ușa, spunându-i că stăpânul nu era acasă.

— Dar unde este? întrebă solul.

— Nu știu, când pleacă seara de acasă nu-mi spune niciodată unde se duce.

Demetrios oftă.

— Asta înseamnă că trebuie să aștept până când se întoarce. Am misiunea de a-i comunica niște lucruri foarte importante. Până atunci, ai putea să-mi dai ceva de mâncare, pentru că toată ziua n-am avut timp să mănânc.

Sclavul șovăia să-l primească în casă pe necunoscutul acela, dar nici nu-l putea da afară cu forța, așa că îi aduse niște măsline și un codru de pâine.

Demetrios începu să mănânce, sorbind și câte o înghițitură din vinul pe care-l avea în ploscă.

— De obicei întârzie mult? îl întrebă pe servitor.

— De cele mai mult ori se întoarce dimineața, îi răspunse acesta.

Leptines apăru, însă, mult mai repede, asudat și trântind ușa în urma sa.

— Cine ești, prietene? îl întrebă pe sol, fără să se arate surprins de prezența acestuia.

— Mă numesc Demetrios și m-a trimis Filistos ca să-ți spun că...

Dar, în timp ce el vorbea, Leptines deschisese deja un cufăr din care scoase o desagă cu câteva lucruri necesare unei călătorii.

— O să-mi spui pe drum. În orașul ăsta nu mai este chip de trăit. Ai cumva o barcă?

— Da, cea care m-a adus până aici...

— Foarte bine. Atunci, s-o luăm din loc. Prin locurile astea, soții se supără foarte tare atunci când găsesc pe

altcineva în pat cu nevestele lor și pot deveni chiar peste măsură de violenți...

Ieșiră în fugă din casă, în timp ce sclavul striga în urma lor:

— Și eu ce trebuie să fac, stăpâne?

— Nimic! îi aruncă peste umăr Leptines. Dacă mai vine cineva, spune-i că am plecat. Tot ce este în casă îți rămâne ție și zeii să te aibă în paza lor!

Abia avură timp să se facă nevăzuți pe o ulicioară laterală, că un grup de indivizi înarmați cu ciomege se și înființaseră la ușa casei sale, pregătindu-se să dea buzna înăuntru.

Cei doi fugari alergară din răsputeri pe străzile întunecoase ale orașului, până ajunseră la barca lui Demetrios, legată de mal cu două parâme.

— Coboară pasarela! porunci Demetrios, care își dăduse de-acum seama de gravitatea situației.

Marinarul de pază îl recunoscu și întinse puntea de scânduri către chei, astfel încât cei doi putură urca în siguranță la bord.

Leptines răsuflă ușurat, se așeză pe un colac de frânghii și, ca și cum nimic deosebit nu s-ar fi întâmplat, îi spuse lui Demetrios:

— Și, spune-mi, cum mai merg lucrurile la Syracuza.

Demetrios îl privi cu un aer grav.

— Prost, răspunse el, și nici n-ar putea merge bine. Fratele tău are nevoie de ajutor.

Leptines se încruntă.

— Mai avem câteva ore, până când vom putea ridica ancora. Povestește-mi totul pe îndelete.

La zece zile după aceea, barca lui Demetrios acostă în portul Lakkios și Leptines porni în grabă către casa lui Filistos.

— Unde este Dyonisios? întrebă el chiar înainte de a trece pragul.

Filistos îi făcu semn să vorbească mai încet și-l conduse în biroul său.

— Este în siguranță.

— Te-am întrebat unde este, insistă Leptines, pe un ton amenințător.

— Nu pot să-ți spun, răspunse Filistos. Ar fi prea periculos. Dacă ai fi în locul cuiva care ar vrea să știe unde se află, dat fiind că soția lui a murit, pe cine ai ține sub supraveghere? Și cât timp crezi că sosirea ta în oraș va mai rămâne secretă?

Leptines înțelese ce voia să spună Filistos, așa că nu mai insistă.

În noaptea cruntei bătălii din agora, Dyonisios fusese lăsat în grija câtorva prieteni din Frăție și aceștia îl transportaseră, atât cât fusese posibil, cu barca, pe Anapos, la început vâslind împotriva curentului și apoi trăgând ambarcațiunea cu un catâr care mergea pe mal. Când albia râului deveni prea accidentată, camarazii săi mai cumpărară un catâr de la un țăran, făcură o targă, și-l așezară deasupra pe rănit, după care fixară mânerele pe spinarea catârilor așezați unul înainte și celălalt în spate. În acest fel ajunseră fără să-l zdruncine prea tare pe rănit până la izvoarele râului: era un loc minunat, cu un ochi de apă limpede în mijlocul unei pajiști pline de flori de leandru multicolore și de ginestre cu un parfum delicat, având de jur împrejur pereți foarte înalți de stâncă, străpunsă de nenumărate lăcașe, săpate cândva de locuitorii străvechi ai acelor ținuturi, pentru a-și îngropa morții cât mai aproape de cer.

Cineva fusese înștiințat de sosirea lor, și o platformă fu coborâtă la lumina lunii cu ajutorul unui scripete până la nivelul solului; camarazii așezară cu mare grijă trupul lui Dyonisios, legându-l cu mai multe curele din piele, după care dădură semnalul de ridicare. Priviră cu emoție cum fragila platformă făcută din crengi împletite se legăna în gol deasupra celor rămași jos, ajungând în cele din urmă la o înălțime amețitoare și dispărând înghițită de stânca neagră, printr-o scobitură întunecată ca orbita unui craniu.

Grupul de tineri dusese la bun sfârșit cu pricepere și devotament misiunea încredințată și porniră după aceea pe drumul de întoarcere acasă pentru a-i raporta lui Filistos că totul fusese făcut cum trebuia. Dyonisios se afla acum la loc sigur, într-un adăpost inaccesibil, un adevărat cuib de vulturi de pe crestele munților, lăsat acolo în grija unor mâini pricepute, care urmau să-l îngrijească până la vindecarea deplină: un muntean sicul, tămăduitor cunoscut și venerat de toți oamenii din ținut. Filistos avea mai multă încredere în el decât în medicii syracuzani, foarte buni și chirurgi iscusiți – obișnuiți fiind să curețe, să ardă cu fierul înroșit și să coasă rănile războinicilor întorși de pe câmpul de luptă – dar nu la fel de pricepuți în tratarea periculoaselor infecții care puteau apărea în urma acestor răni.

În acel loc, Dyonisios zăcu mai multe zile între viață și moarte, o mare parte din timp cufundat într-o toropeală adâncă, provocată de pierderea de sânge și de fierturile calmante pregătite de bătrânul sicul care-l avea în grijă. Când, în cele din urmă, se trezi la viață, primele imagini și senzații care-l impresionară fură un petic de cer traversat de nori și de zborul păsărilor, cântecul

ciocârliilor, mireasma ginestrelor și, venind parcă din interiorul stâncii care-l adăpostea, cântecul îngânat de o femeie.

Ceva mai târziu, zări și acea misterioasă ființă: avea părul negru ca pana corbului și privirea neastâmpărată, plină de curiozitate, a unei creaturi sălbatice.

IX

Dyonisios abia își dăduse seama de prezența acelei făpturi ciudate, că ea deja dispăruse. Poate că era o urmă a ultimului său vis ori, poate, una dintre multele înfățișări pe care Aretis avea să le ia, ca să-i fie aproape de fiecare dată când amintirea ei îi copleșea sufletul.

Se răsuci gemând pe culcușul pe care zăcea de nu mai știa când, și-și trecu palma mâinii drepte peste rană. Simți în locul acela o cicatrice încă dureroasă, când o atinse, dar aproape vindecată. Își pipăi fața și simți că barba îi crescuse lungă și deasă. Era atât de slăbit, încât până și cea mai mică mișcare îl făcea de îndată să transpire peste măsură, iar inima i se zbătea de parcă voia să-i sară din piept. Văzu o cană cu apă și bău cu lăcomie, după care încercă să se târască până la gura ciudatului său adăpost, ca să arunce o privire afară.

Se afla pe buza unei prăpăstii, pe fundul căreia soarele se oglindea cu un tremur neîncetat într-un ochi de apă, care avea de jur împrejur o pajiște înflorită. Crengile lungi ale unui platan, întinse pe deasupra apei și mișcate încetișor de vânt, făceau ca reflexele aurii ale astrului solar să pară pline de viață. Se simți cuprins de amețeală

și aproape absorbit de abisul acela de lumină, simți că în clipa următoare și-ar fi putut lua zborul prăvălindu-se din înalturi ca o ciocârlie îmbătată de razele soarelui; ar fi pus capăt dintr-o dată și pentru totdeauna chinului insuportabil care-i năpădea sufletul, pe măsură ce-și dădea seama de nesfârșita sa singurătate.

Îl ținu pe loc o mână viguroasă și un glas poruncitor îl trezi la realitate.

— Dacă ții neapărat să mori, n-ai decât, dar numai după ce prietenii tăi o să-mi plătească pentru câte am făcut pentru tine. Le-am promis că te vor putea lua de aici doar când vei fi vindecat cu totul.

— Cine ești? întrebă Dyonisios. Ce este aici?

— Nu te interesează cine sunt eu. Iar acesta este un cimitir: locul cel mai potrivit pentru unul care a fost mai mult mort decât viu.

Vorbea stricat grecește, dar se putea face înțeles, iar accentul era acela al siculilor.

— De cât timp sunt aici?

— De o lună. Și va mai fi nevoie de încă una, ca te înzdrăvenești de-a binelea.

— Aș vrea să cobor acolo, lângă apă, cred că mi-ar face tare bine. Îmi închipui ce miros îmbătător au florile acelea. Și aș mai vrea să fac și o baie: aici miroase cumplit.

Bătrânul îi lăsă lângă culcuș un coș cu pâine și brânză.

— Mănâncă. Dacă ai să mai prinzi puteri, am să te cobor acolo cât de curând. Acum, spală-te cu apa aia, spuse el arătându-i un burduf din piele de capră plin cu apă și atârnat de un cui de lemn înfipt într-o crăpătură a stâncii.

— N-a întrebat nimeni de mine?

— Ba da, de mai multe ori, dar tu nu erai în stare să vezi sau să auzi pe nimeni. Mâine va veni omul care a poruncit să fii adus aici.

— Filistos?

Bătrânul dădu din cap afirmativ. Îl mai privi încă o clipă, de parcă ar fi vrut să se asigure de ceva anume, după care ieși printr-o crăpătură din capătul peșterii, închizând după aceea trecerea cu un fel de portiță din lemn.

Dyonisios așteptă ca el să plece, apoi scoase dopul burdufului și-și turnă apă pe trup, gustând din plin plăcerea acelei băi rudimentare. Mâncă și apoi, sleit de puteri, se culcă la loc, căzând imediat toropit de somn.

Filistos sosi a doua zi spre seară și fu condus în adăpostul în care se afla Dyonisios. Se îmbrățișară și rămaseră tăcuți o vreme. Amândoi simțeau un nod în gât și nici unul dintre ei nu voia să se lase copleșit de emoțiile revederii.

În cele din urmă, Filistos fu acela care deschise gura.

— Să știi că fratele tău s-a întors la Syracuza. Trebuie să ne pregătim pentru întoarcerea ta și...

— Cine a fost? mârâi Dyonisios.

— Ascultă-mă... ascultă sfatul meu... întotdeauna te-am sfătuit de bine, știi asta. Nu te lăsa condus de mânie, nu trebuie să iei totul din punct de vedere personal. A fost o acțiune politică, nu înțelegi? Cel care a asmuțit gloata a urmărit să te distrugă, să-ți otrăvească sufletul, în caz că ai fi scăpat cu viață, după rănile căpătate în luptă. Ei îți cunosc prea bine vitejia, curajul, forța sufletească, ideile ca și puterea de convingere pe care o ai asupra poporului, dar, mai ales, asupra tinerilor și se tem de toate astea. Își dau seama prea bine că nu au pe nimeni care să-ți stea împotrivă în fața Adunării.

— Numele, repetă pe un ton glacial Dyonisios.

— Am cules o mulțime de informații, răspunse Filistos, după câteva clipe de șovăire. Dar, dacă ți le spun, îmi promiți că n-o să iei nici o inițiativă, fără să-mi ceri sfatul?

— Aș putea să-ți promit, îi răspunse Dyonisios, dar rămâne faptul că-i vreau morți. De la primul, până la ultimul. Și în privința asta nu sunt dispus să mă târguiesc. Dacă vrei să mă ajuți, am să-ți fiu recunoscător, dacă vrei să nu te amesteci, am s-o fac de unul singur... Tu... nu ai văzut ce era acolo... nici nu-ți poți închipui așa ceva... Nu poți ști ce simt eu, de fiecare dată când mă trezesc din somn și-mi dau seama că totul s-a petrecut aievea. Se opri de parcă vocea nu-l mai asculta și lăsă bărbia în piept.

— Mi-a povestit Iolaos. Și eu țineam la Aretis, o iubeam ca pe o soră și mă apasă gândul că n-am putut s-o apăr. La un moment dat, lucrurile au scăpat de sub control; n-a fost timp ca să ne organizăm, șefii militari ai orașului au reușit să-și păstreze secret planul până în ultima clipă. Nu a transpirat nimic, înțelegi? Iar eu nu mă puteam expune mai mult de-atât. Eram supravegheat. Ei știu că noi doi suntem prieteni, dar eu trebuie să demonstrez tuturor că, înainte de viața mea personală, sunt preocupat de binele statului; altfel nu te-aș mai putea ajuta și nici acum n-aș fi putut s-o fac. Crede-mă, Dyonisios, grozăvia aceea nu mă lasă nici pe mine să dorm liniștit, nu-mi dă pace și nu mă pot consola...

— Nu te învinovățesc câtuși de puțin, ba chiar îți sunt recunoscător pentru tot ce ai făcut pentru mine și toată viața mea am să-ți rămân dator. Dar trebuie să îndeplinesc ceea ce îmi impune onoarea și îmi poruncește

religia. Umbra lui Aretis trebuie îmbunată. Sunt sigur că nu reușește nici ea să-și găsească pacea... o doare... îi este frig... îi este mereu frig și se teme de întuneric... Ridică vocea. Ea mă strigă, știi asta? Și vine să mă viziteze în vis... Ieri mi-a apărut ca o ființă sălbatică... Plutea în aer, chiar acolo, la gura peșterii. Doar un spirit poate rămâne suspendat în gol... nu crezi?

Începuse să vorbească fără noimă și Filistos îl privi, încercând să-și ascundă compătimirea pe care o avea față de prietenul său, prefăcându-se că nu ia în seamă lacrimile care i se scurgeau bărbatului printre pleoape, șiroind pe obrajii acoperiți de barba neîngrijită.

Dyonisios îl privi țintă, drept în ochi.

— Trebuie să moară. De o moarte înceată și cumplit de dureroasă. Ei, ce ai de gând să faci?

— Rămân alături de tine, bineînțeles, răspunse Filistos. Ce altceva aș putea să fac? Te implor, însă, ascultă de sfatul meu. Frăția a rămas puternică și avem oameni de-ai noștri cu funcții importante în armată și în administrație, chiar și printre preoți. Am cules informații: știu cine sunt făptuitorii și mai știu și pe câțiva care i-au pus să facă asta. Banii deschid multe guri. Dar altele sunt problemele acum. Se pare că la primăvară cartaginezii vor ataca din nou și cei din Agrigent sunt îngrijorați: acum, ei sunt oraș de graniță. Am primit un mesaj de la Tellias: din cele ce-mi transmite el, atacul este aproape sigur. El a trecut deja la acțiune. A convins opt sute de mercenari campanezi, aflați într-o garnizoană de pe teritoriul cartaginez, să treacă de partea celor din Agrigent. I-a plătit din banii lui, o sumă uriașă. Dar tu știi că nu duce lipsă de bani. Ceea ce mă îngrijorează cel mai mult este situația noastră. Dacă nu vom avea o

strategie militară potrivită, dacă vom lăsa Agrigentul în mâna dușmanului, apoi se va întâmpla același lucru cu Gela și după aceea, nu mă îndoiesc că va urma Syracuza... Dar, între timp, primul lucru pe care trebuie să-l facem este să pregătim întoarcerea ta.

— Cred că pe capul meu s-a pus o recompensă.

— Nu, pentru că toți te cred mort. Cineva a depus mărturie în fața autorităților că ți-a văzut cadavrul.

— Iar morții nu se mai întorc.

— Nu întotdeauna. Există o lege, de care cei mai mulți dintre concetățenii noștri nu au habar, conform căreia dacă un om este considerat mort, fără a fi lăsat vreun testament, bunurile sale revin celor mai apropiate rude moștenitoare, dacă are, iar dacă nu, sunt preluate de stat. De aceea i-am spus fratelui tău, Leptines, să se întoarcă din Asia. În cazul în care, însă, cel care a fost considerat mort, apare, el nu mai are dreptul la nimic, nici măcar la cetățenie, decât doar dacă...

— Decât dacă? întrebă Dyonisios devenind curios datorită acelei înșiruiri de ipoteze neprevăzute pe care i-o prezenta Filistos cu formidabila lui pricepere de a urzi tot felul de planuri.

— Decât dacă există cineva care să-l adopte. În acest caz, el își primește înapoi toate drepturile și nimeni nu poate avea ceva împotriva lui. Se presupune, într-adevăr, că, dacă un om pe care toată lumea l-a crezut mort, este, de fapt, în viață, aceasta s-a întâmplat din voința zeilor și nimeni nu-și poate permite s-o încalce. Reapariția sa și adopția sunt considerate, prin urmare, o a doua naștere.

— Și cine ar putea dori să adopte pe unul ca mine?

Filistos zâmbi.

— Îl mai ții minte pe Heloris, crescătorul de cai?

— Da. M-a sprijinit în Adunare ca să mi se aprobe plecarea cu oamenii mei la Selinuntes.

— Așa este. Nu mi-a trebuit mult ca să-l conving. El este bucuros și onorat să facă acest lucru pentru tine, pentru că te admiră nespus și, în felul acesta, totul este rezolvat. Uite care este planul meu: tu o să mai rămâi aici, până când vei fi complet restabilit și în plină putere. Atunci am să-și aranjez întoarcerea în mare taină: doar așa vei putea să-i pedepsești pe aceia care te-au lovit atât de crunt. După ce îi vom afla pe toți, voi organiza apariția ta, care trebuie să-i ia pe toți prin surprindere.

Dyonisios tăcu, surprins și parcă neîncrezător, ca și cum nu putea să urmărească asemenea planuri ingenioase, dar simți mai ales căldura emanată de o prietenie atât de adâncă și plină de credință. Își îmbrățișă prietenul, fără să poată scoate nici o vorbă, dar Filistos înțelese din acea îmbrățișare viguroasă tot ceea ce bărbatul din fața lui simțea în adâncul sufletului și voia să-i comunice.

— Ai grijă de tine și vezi să nu faci prostii, spuse. Mă voi întoarce cât de repede voi putea.

Dyonisios încuviință și-l urmări din priviri pe prietenul său, care ieșea pe portița din fundul grotei.

În ultima clipă, înainte de a se face nevăzut, Filistos se întoarse către el.

— Ascultă... ceea ce ai văzut tu... nu cred că era Aretis, din păcate... Cred că era o biată femeie necăjită, care trăiește în acest loc trist, aproape neștiut de lume. Este o ființă sălbatică rămasă fără părinți încă din copilărie și crescută aici, în cimitir. Locuitorii din jur cred că este

o fantomă, pentru că apare și dispare pe neașteptate și se cațără ca un păianjen pe stâncile acestea. Știi cât de superstițioși sunt siculii... Rămâi cu bine.

La vreo zece zile după vizita lui Filistos, Dyonisios coborî la izvorul de pe fundul prăpastiei și avu sentimentul că se năștea a doua oară, atunci când putu să se arunce cu trupul gol în undele acelea cristaline, să respire aerul înmiresmat de florile din jur, să simtă mângâierea soarelui pe umeri, a vântului prin plete. Locul era de o frumusețe incredibilă, izolat cu totul de stâncile care-l înconjurau de jur împrejur și apărat de o interdicție religioasă foarte aspră, care nu permitea nimănui să pătrundă dinspre valea Anaposului decât o dată pe an, pe la sfârșitul verii, cu prilejul unei sărbători străvechi. Un platan uriaș creștea pe mal și-și întindea crengile până aproape de suprafața apei. Unele dintre ele erau atât de groase, încât semănau ele însele cu niște copaci și o mulțime de cuiburi de păsărele erau răspândite printre frunze. Ciripitul lor, amestecat cu țârâitul greierilor, erau singurele sunete care se puteau auzi între pereții abrupți ai stâncilor din jur, acoperite de tufele bălaie ale ginestrelor, în grădina aceea încântătoare, pitită în creierul munților ca un adevărat paradis.

Dyonisios simțea cum viața începe din nou să-i pulseze în vene, făcându-l să-și poată încorda din nou mușchii, și se gândi că tocmai forțele miraculoase ale izvorului îi dădeau o asemenea stare. Se întinse pe mal, pe nisipul curat, ca să se lase mângâiat de căldura soarelui și se lăsă purtat de valul amintirilor. I se părea acum că recunoaște în trilurile unei privighetori melodia ultimei serenade pe care-și dorise s-o audă în amintirea soției sale, înainte de

a-și pierde cunoștința din cauza durerii, înainte de a părăsi orașul natal pe furiș, asemenea unui răufăcător...

Cât de fericit ar fi fost dacă Aretis s-ar fi aflat și ea acolo, măcar pentru o clipă... Ce frumos ar fi fost dacă ar fi avut darul cântului, aidoma lui Orfeu, pentru a o face pe neînduplecata Persefona să-i lase dragostea să iasă liberă la suprafața apei, să răsară din lacul de cleștar, sub razele soarelui, măcar pentru o clipă, oh, zei, măcar o singură clipă!

Îl trezi din visare un foșnet iscat prin frunziș și o văzu pe ființa aceea, șezând pe o creangă aflată la o înălțime amețitoare, privindu-l cu atenție, mai mult curioasă decât înspăimântată. Arăta îngrozitor, cu părul zbârlit și murdar, atât de lung, încât îi acoperea fața și trupul până la brâu. Pielea îi era închisă la culoare din cauza soarelui care o dogorea în fiecare zi, iar picioarele îi erau cenușii, din cauza murdăriei și a bătăturilor.

Dyonisios nu-i mai dădu atenție și închise ochii, cuprins de o neașteptată toropeală. Când îi deschise din nou, peste mica vale se așternuse deja umbra, iar ființa aceea ciudată se afla acum pe creanga cea mai joasă, cu picioarele atingând oglinda apei. Probabil că stătuse de veghe până atunci, observându-l fără încetare, după cum se vedea după frunzele pe care le rupsese din platan, ca să-și omoare timpul, și care pluteau acum pe apă ca o flotă de bărcuțe mititele purtate spre mal de briza serii.

Se ridică în picioare fără a lua în seamă că era gol din cap până în picioare, considerând că are în față mai degrabă un animal decât o ființă umană.

— Cine ești? o întrebă. Ai un nume?

Încă de la primul cuvânt pe care-l auzi, ciudata apariție se sperie. Se strecură cu mare iuțeală printre

crengile copacului, după care sări pe pământ și începu să se cațere pe peretele de stâncă. Membrele sale se mișcau pe suprafața de piatră cu o îndemânare și o grație incredibile, aparent fără nici un efort și fără nici urmă de frică. Se balansa uneori între două ieșituri ale stâncii, apoi, cu o mișcare agilă, se desprindea de una și se atârna de cealaltă, ținându-se chiar și cu un singur braț până la următorul punct de sprijin, fără a lua în seamă golul care i se căsca sub tălpi.

La un moment dat dispăru, făcându-se nevăzută în una dintre nenumăratele găuri întunecoase săpate în stânci, lăsându-l pe Dyonisios cu gura căscată de uimire.

Își adună de pe nisip tunica pe care și-o spălase mai devreme, acum deja uscată, se îmbrăcă și porni cu pași rari către peștera unde-și avea refugiul. Îi fusese deja adusă cina obișnuită: pâine, brânză și diferite legume, având alături pentru prima dată și o căniță cu vin. Bău cu plăcere, deși era cam acru, simțindu-se încălzit de lichidul de un roșu rubiniu. Acum, când începuse să facă puțină mișcare și simțea că puterile îi revin, locul în care se afla i se părea o închisoare greu de suportat. Se gândea mereu la cei pe care ar fi vrut să-i știe morți, dar ei continuau să rămână în viață și fiecare clipă a vieții lor nelegiuite i se părea o insultă greu de îndurat. Ar fi vrut să plece imediat, dar nu știa încotro s-o ia și-și dădea seama că, dacă ar fi fost recunoscut, ar fi zădărnicit eforturile tuturor celor care încă mai țineau la el.

Începu astfel să se antreneze, ca să-i treacă mai ușor timpul, de fiecare dată când putea, înotând în undele răcoroase ale micului lac dintre munți, până când, într-o zi, o văzu din nou pe misterioasa locuitoare a văii. Stătea așezată pe o ieșitură a peretelui de piatră, cu picioarele

atârnând deasupra golului de dedesubt și îi veni pe neașteptate ideea că ar fi putut să facă și el același lucru, cățărându-se până sus la gura micii peșteri în care trăia de atâta vreme.

Începu să urce, încet, neluând în seamă durerea din umărul drept, julindu-și palmele în muchiile ascuțite ale stâncilor, sub privirile pline de curiozitate ale ciudatei creaturi. După ce reuși să urce câteva zeci de picioare, fata începu să dea semne de neliniște și dispăru, dar Dyonisios își continuă urcușul, mușcându-și buzele ca să-și înăbușe durerea, în timp ce oboseala devenea tot mai apăsătoare, din ce în ce mai greu de învins. Nici el nu-și dădea seama de ce făcea un asemenea lucru, dar își continua asaltul asupra stâncii din ce în ce mai golașe, ca și cum primejdia pe care o înfrunta nu avea nici o însemnătate, aidoma unui joc nebunesc având drept miză viața.

La un moment dat, ajunse într-un loc din care îi era imposibil să mai urce sau să coboare. Privi în jos și văzu prăpastia de sub el; simți cum golul îi tăia răsuflarea, strivindu-i plămânii, oboseala îi chinuia mușchii cu junghiuri insuportabile și se gândi că în câteva clipe avea să moară zdrobit pe fundul acelei prăpăstii, dar era ca și cum nu pe el îl aștepta un asemenea sfârșit. Nu se mai temea de nimic. Așa încât făcu ceea ce era capabil să facă doar un om care nu mai ține la viață: își dădu drumul în jos, gândindu-se că s-ar putea agăța de o ieșitură a peretelui de piatră aflată la vreo douăzeci de picioare sub el. Dar, în clipa în care își dădea drumul, simți că încheietura mâinii îi era prinsă ca într-un clește de o altă mână care, cu o forță nebănuită începu să-l tragă în sus. Ființa aceea misterioasă, apărută din cine știe ce scobitură a stâncii, era atârnată cu picioarele de trunchiul unui măslin sălbatic

de deasupra ei și, cu capul în jos, îl apucase în ultimul moment. Îl ridică până într-un loc din care putea să-și continue urcușul fără prea mare greutate, apoi își dădu drumul și făcu fără nici un efort lucrul pe care bărbatul nu l-ar fi reușit cu nici un chip. În numai câteva clipe, ajunse pe malul apei, cu mișcările iuți ale unei pisici sălbatice și dispăru în umbra de sub bătrânul platan.

Mult timp după aceea, cât timp mai rămase în peșteră, n-o mai văzu, dar era sigur că ea nu-l scăpa din ochi. Poate îl observa chiar și în timp ce dormea.

Într-o zi, când se simțea deja aproape însănătoșit, asistă la un eveniment care îl impresionă la culme: marea sărbătoare a celor Trei Mame la care luau parte toți băștinașii. Gazda sa îi spuse să nu coboare în vale pentru nimic în lume, dacă ținea la viață, ci să rămână ascuns în peșteră pe tot timpul ceremoniei. Putu vedea astfel totul din acel loc foarte potrivit, aproape de vârful stâncii.

Un alai nesfârșit de bărbați și femei de toate vârstele se vedea urcând din valea Anaposului către izvoare, avându-i în frunte pe cei care păreau să fie preoți. Erau bătrâni venerabili cu bărbi albe, îmbrăcați în tunici de lână împletită, lungi până la călcâie, mergând încet, sprijinindu-se în toiege frumos lucrate, având legați la capăt clopoței de bronz, care sunau la fiecare pas. În urma lor erau purtate imagini înfățișând cele Trei Mame: statui de lemn, foarte rudimentar sculptate, a căror formă era greu de apreciat, dar aduceau cu femei șezând și fiecare dintre ele alăpta din sânii enormi câte doi copii. Fiecare statuie era purtată pe umeri de câte șase bărbați și se înclina înainte și înapoi la fiecare denivelare a terenului. O ceată de tineri cu flaute din trestie, tamburine și clopoței făcea ca valea să răsune

de sunete stridente. Când procesiunea ajunse în apropierea izvorului, statuile fură lăsate pe pământ la umbra platanului, preoții cufundară în apa micului lac niște găleți din lemn și stropiră statuile celor Trei Mame, intonând în tot acest timp o melodie monotonă și ritmată pe numai câteva note joase, mult prelungite. După terminarea acestui ritual, la un semn al celui care părea să conducă întreaga ceremonie, își făcu apariția un șir lung de fete, în aparență foarte tinere. Fiecare dintre ele se apropia de cele trei statui, îngenunchea în fața fiecăreia și-și rezema fruntea de pieptul ei, ca pentru a primi o binecuvântare a fertilității.

Muzica deveni mai puternică, sunetele mai înalte și ascuțite, iar atunci când, la un moment dat, sunetul unui corn răsună singur și puternic peste toată valea, apărură ca prin farmec o mulțime de tineri, care până atunci stătuseră parcă ascunși. Fiecare dintre ei luă de mână o fată și o duse cu el printre tufele de leandru, de mirt și de ginestre. Muzica tamburinelor, a flautelor și a țimbalelor se făcu tot mai puternică, până când deveni un adevărat tunet înmulțit și amplificat între pereții de stâncă din jur.

Dyonisios se gândi că acel vacarm asurzitor însoțea ritualul împerecherii tinerilor cu fecioarele alese dinainte și, desigur, nu era prea departe de realitate. Poporul acela primitiv, care trăia mulțumindu-se cu condițiile aspre din munți, celebra în felul acesta ceea ce la toate popoarele lumii se petrece în moduri diferite, dar, în același timp, atât de asemănătoare, momentul cel mai dorit și înduioșător, cel mai intens și misterios al existenței umane: iubirea datorită căreia un bărbat se unește cu o femeie și, în felul acesta, perpetuează viața omului de-a lungul veacurilor.

Când se lăsă noaptea și în vale începură să se zărească focurile și se auzi cântecul monoton al păstorilor, Dyonisios își aminti de focurile din Agrigent și de cântărețul necunoscut, care își intona imnul închinat iubirii printre coloanele albe ale templelor de pe colină. Simți atunci și mai sfâșietoare suferința pentru pierderea soției sale torturate și ucise, iar amintirea iubirii sale pierdute îi aduse și mai multă amărăciune în suflet.

X

Pe la sfârșitul lunii, Filistos veni să-l ia și-l însoți în taină la Agrigent, lăsându-l pentru încă vreo cincisprezece zile în grija lui Tellias. Înainte de a se despărți, îi întinse o tăbliță, spunându-i:

— Am un dar pentru tine.

— Ce este asta? întrebă Dyonisios.

— Lista, răspunse Filistos. Completă. Nu lipsește nici unul. N-a fost nici simplu, nici ușor, dar acolo ai să-i găsești pe toți, chiar și pe cei care au comandat totul.

Spunându-i acestea, îl salută și plecă.

Tellias se apropie și-i puse o mână pe umăr.

— Este o listă cu oameni vii sau morți? întrebă el.

— Morți, răspunse Dyonisios, citind în fugă numele. Morți care încă mai fac umbră pământului. Dar nu pentru mult timp de acum înainte.

— Fii atent, spuse Tellias. Răzbunarea poate fi o alinare pentru un suflet care a suferit atât de mult, dar poate să fie totodată și începutul unui adevărat șuvoi de sânge, care s-ar putea să nu se mai termine niciodată.

— Nu cred, răspunse Dyonisios. Eu pot să ucid o mulțime dintre ei. Ei mă pot ucide doar pe mine, așa că, în orice caz, eu sunt în avantaj.

Se întoarse la Syracuza pe la sfârșitul lunii următoare și Filistos îi dădu întâlnire în casa lui Biton. Dyonisios îi îmbrățișă cu căldură pe amândoi, fără a scoate nici o vorbă. Dintotdeauna, acesta era modul în care obișnuia el să se comporte atunci când îl stăpânea o emoție din cale-afară de puternică.

— În sfârșit, iată-te! exclamă Biton. Credeam că n-o să te mai întorci vreodată. Cum te simți?

— Mai bine, răspunse Dyonisios, mai ales acum, când m-am întors acasă.

— Mai este aici cineva care abia așteaptă să te îmbrățișeze, spuse Filistos. Deschise ușa unei camere care dădea înspre atrium și în prag apăru Leptines. Cei doi frați rămaseră câteva clipe ca niște stane de piatră, fără să poată spune nici un cuvânt, apoi se aruncară unul în brațele celuilalt.

— Ați trecut prin multe voi doi, spuse Filistos, dar se pare că nu aveți nimic să vă spuneți.

Leptines se desprinse din brațele fratelui său și-l privi din cap până în picioare.

— Pe toți zeii, spuse, mă așteptam la mai rău, dar văd că arăți grozav!

— Nici cu tine nu mi-e rușine, îi răspunse Dyonisios.

— Am aflat că nu ți-a mers prea bine, mai spuse Leptines. Îmi pare rău. Aș fi putut să...

— Prezența ta aici n-ar fi schimbat lucrurile prea mult, din păcate... Mă bucur tare mult să te văd.

— Pe Hercule, și eu! E grozav să fim din nou împreună, ca pe vremea când eram copii. Îți aduci aminte cum ne mai băteam cu pietre cu cei din Ortigia?

— Ba bine că nu, răspunse Dyonisios cu un zâmbet.

— Bun, acum că m-am întors, lucrurile o să fie altfel... cu totul altfel! Abia aștept să trec la treabă. Cu cine vrei să începem?

Dyonisios îl luă la o parte și-i șopti ceva la ureche.

— Bine, am înțeles, încuviință Leptines. O să aștept.

Dyonisios plecă și rămase tot ascuns o vreme, stând pe rând în casa lui Iolaos, apoi a lui Leptines sau a lui Filistos. Nu-și reteză barba și nu-și tunse nici părul și ieși doar noaptea, înfășurat într-o mantie sub care ascundea o sabie și un pumnal, urmărind mișcările dușmanilor săi, aflându-le obiceiurile și drumurile pe care le făceau. Când știu tot ce trebuia, îl anunță pe Leptines:

— Eu sunt gata să încep lupta, dar am nevoie de ajutor. Te simți în stare?

— Glumești? Ți-am spus o dată că abia aștept!

— Bine, o să mă ajuți să pun mâna pe ei, dar restul trebuie să-l fac eu... mă înțelegi, nu-i așa?

— Sigur că te înțeleg. Hai să pornim!

Ieșiră din casă chiar în noaptea aceea, apoi și în nopțile următoare, în tăcere, nevăzuți, necruțători. Și-i prinseră, unul câte unul. Nu le fu prea greu, pentru că nici unul nu se aștepta la așa ceva și nu-și luase vreo măsură de precauție.

Unul se numea Hipparhos.

Al doilea, Eudoxios.

Al treilea, Augias.

Reușiră să-i prindă vii și Dyonisios îi târî singur, așa cum se înțelesese cu fratele său, în pivnița casei cu boltă de viță. Îi întinse pe jos, legați la mâini și la picioare, în locul în care fusese îngropată Aretis, apoi le tăie boașele și-i lăsă acolo până li se scurse tot sângele din trupuri. Urletele lor de durere se auzeau înăbușite de sub casă, ca niște mugete de animale sau ca vaietele unor strigoi

în toiul nopții, dar, în loc să le aducă salvarea, îi înspăimântară cumplit pe locuitorii din jur stârnind zvonuri înspăimântătoare, care se răspândiră curând în tot orașul. Alți doi fură uciși pe stradă, în timp ce se întorceau de la o petrecere. Erau Clitos și Protogenes. Leșurile lor fură găsite umflate și pe jumătate mâncate de pești în cala unei corăbii pe jumătate scufundate dintr-o margine a portului mare. Nu aveau nici ele boașe, dar nu din cauza peștilor, pentru că se vedea clar urma unei tăieturi de cuțit care le retezase.

În momentul acela, ceilalți începură să-și dea seama că, din umbră, cineva alcătuise o listă a celor care urmau să simtă ascuțișul sabiei, așa că se întâlniră cu toții ca să stabilească un plan de apărare.

Erau șase: Filippos, Anastorios, Schedios, Calistem, Gorgias și Callicrates, toți fiind destul de iscusiți în luptă. Patru dintre ei erau burlaci, iar doi căsătoriți. Se hotărâră să locuiască împreună o vreme și să-și procure arme și provizii din belșug. Se organizară ca să facă de veghe cu rândul, în timp ce ceilalți se odihneau, astfel încât să prevină orice atac.

Rămâneau treji cât mai mult, chiar până târziu în noapte, de teama somnului a cărui toropeală semăna prea mult cu moartea. Încercau să se încurajeze unul pe altul, mâncau și beau pe săturate; uneori, mai chemau și câteva fete cu care să se distreze, să se îmbete și să se împreuneze în neștire, cu gândul că astfel puteau uita de spaima morții strecurată în suflete. Dar, mai devreme sau mai târziu, începeau din nou să vorbească despre acest subiect, câteodată pe un ton batjocoritor și plin de lăudăroșenie, alteori doar cu glas scăzut, presărând totul cu înjurături care mai de care mai colorate.

— Doar n-o să ne lăsăm scopiți ca niște oi! spunea Anastorios. Noi suntem șase, iar nenorocitul ăla unul singur, așa că n-avem de ce să ne temem!

— Singur? îi replica Schedios. De unde știi tu că este singur? Cum a făcut atunci ca să omoare cinci de-ai noștri, buni în lupta cu sabia și pumnalul, bărbați obișnuiți să se bată fără frică și să țină ore întregi piept dușmanilor?

— N-are rost să mai discutăm degeaba, spunea Gorgias. Deocamdată trebuie să rămânem împreună și să ne ajutăm între noi. O să vină și clipa în care o să iasă la iveală. Atunci o să-l bumbăcim de-o să-i meargă fulgii, ca să-l pedepsim cum se cuvine sau va înțelege el singur că nu ne poate face nimic și va fi nevoit să ne lase în pace. Nu-i convine să se expună prea mult. În orașul nostru, pericolul este mai mare pentru el decât pentru noi. Eu cred că, dacă reușim să rezistăm cam o lună, o să renunțe. Nu-i convine, ascultați-mă pe mine, nu-i convine deloc să se dea de gol.

— De fapt, adăuga Callicrates, eu am impresia că ne facem griji pentru o nimica toată. S-ar putea ca el nici să nu știe dacă eram și noi pe-acolo și să creadă acum că a lichidat socotelile cu cei care i-au ucis soția...

Dar oboseau să mai vorbească atâta și unul câte unul tăceau mâlc; imaginile acelui viol se amestecau cu cele de coșmar, văzute în apele liniștite ale Portului Mare, cu leșurile câtorva dintre tovarășii lor, umflate ca niște broaște și înverzite deja de putrede ce erau.

Unul propuse la un moment dat să ofere o răscumpărare, dar o asemenea soluție nu fu acceptată de ceilalți.

— Nu cred că ar exista atâția bani în tot orașul ca să-l potolească pe un nebun ca el, i-o retezase scurt Schedios, care îl cunoștea cel mai bine pe Dyonisios. Singura

monedă pe care ar putea-o accepta sunt boașele noastre care să-i fie servite pe tavă sub formă de ouă răscoapte. Este vreunul dintre voi dispus la un asemenea sacrificiu?

Izbucniseră atunci cu toții în hohote deșucheate de râs și discuția se încheiase.

Continuară să trăiască așa cum stabiliseră de la început: în fiecare noapte, unul dintre ei stătea de pază pe acoperiș, la adăpostul întunericului, iar ceilalți dormeau până când venea rândul altuia să facă pe santinela. Trecu destul de mult timp, fără să se întâmple nimic, așa încât începură să creadă că tot acel coșmar luase sfârșit și nu mai era nici un pericol.

Dar nu se întâmplă astfel, pentru că, într-o noapte, Gorgias, care făcea de pază pe acoperiș, fu străpuns de o săgeată trasă cu o precizie extraordinară de pe o casă vecină și muri pe loc. Cu puțin timp înainte de al doilea schimb de pază, de jur împrejurul casei se înălțară flăcările și focul se înteți imediat datorită vântului care bătea puternic dinspre uscat. Cei cinci aflați înăuntru arseră de vii și focul fu stins cu mare greutate înainte de a se întinde la întregul cartier. Sute de oameni din vecinătate alergaseră într-un suflet și căraseră toată noaptea și ziua următoare găleți cu apă și nisip.

Mai rămăseseră în viață doar cei doi care puseseră la cale și comandaseră acea faptă. Ei nu mai aveau de-acum nici o îndoială asupra cauzei acelor morți, mai ales când se află că, în ajunul incendiului, dispăruseră trei amfore mari cu catran dintr-un depozit aflat în port, aproape de șantierul naval. În plus, atunci când izbucnise focul, oamenii simțiseră în jur un miros inconfundabil de pucioasă. Nu-și făceau, așadar, prea multe iluzii asupra celor ce aveau să li se întâmple și lor dacă nu luau cât

mai repede măsurile necesare. Erau doi membri de vază ai taberei democratice, pe nume Euribiades și Pancratios, așa că se duseră de îndată la Dafneos, care se afla în fruntea acestei tabere și avea controlul asupra Adunării, pentru a cere să fie protejați.

— Dacă vreți să vă ajut, le răspunse Dafneos, trebuie să-mi spuneți ce ați făcut și de ce vă temeți. Dar, dacă nu-mi spuneți totul, până în cele mai mici amănunte, nu voi mișca nici măcar un deget. Despre moartea acelor oameni circulă niște zvonuri ciudate, zvonuri cărora nu vreau să le dau crezare pentru că, dacă ar fi adevărate, ar trebui ca eu însumi să intervin pentru ca vinovații să fie pedepsiți cum se cuvine. Sper că ați priceput ce v-am spus.

Înțeleseseră prea bine și-și dădură seama că ei înșiși trebuiau să facă ceva ca să-și salveze pielea. Hotărâră de comun acord să plece din oraș și să se stabilească în Catania, cu speranța că, mai devreme sau mai târziu, apele se vor mai liniști sau se va putea negocia o despăgubire.

Ca să nu bată la ochi și să piardă timp cu prea multe pregătiri, porniră a doua zi în zori cu un car în care se aflau bagajele, însoțiți doar de doi sclavi, luând-o pe drumul către Catania împreună cu un grup de negustori. Aceștia aveau de făcut un transport de animale, o turmă de oi și vreo douăzeci de sclavi pe care urmau să-i vândă la târg, așa că fură mulțumiți să-i aibă pe noii-veniți ca tovarăși de drum: cu cât grupul era mai numeros, cu atât era mai puțin probabil un atac din partea hoților sau a tâlharilor de la drumul mare.

Totul merse bine timp de trei zile, astfel încât cei doi începură să se liniștească în privința viitorului. Se împrieteniseră la toartă cu negustorii: după accent, păreau

să fie oameni de pe coasta de vest a insulei, simpatici și veseli, cărora le plăcea să mănânce împreună cu ceilalți și primeau cu plăcere vinul oferit din belșug de bogații lor tovarăși de călătorie atunci când se opreau la popasuri.

În a patra zi de drum, convoiul se opri într-un sat în care se ținea târg și negustorii vândură o parte dintre animale. A doua zi, câțiva muncitori zilieri care se duceau în Campania pentru seceriș cerură voie să se alăture grupului și-și continuară drumul împreună cu ceilalți.

Dar, chiar în seara acelei zile, secerătorii lepădară mantiile și secerile, scoțând săbiile pe care le ținuseră ascunse. Înconjurară grupul de călători cerându-le negustorilor să plece unde vor vedea cu ochii, iar celor doi syracuzani să arunce armele și să țină mâinile la spate pentru a fi legați.

Euribiades și Pancratios crezură la început că era vorba despre un jaf, așa că încercară să ducă tratative.

— Suntem gata să plătim, spuse Euribiades. Avem bani la noi și putem face rost într-o clipă de mai mulți, la Catania sau la Syracuza.

— Nu vrem banii tăi, spuse unul dintre secerători, un tânăr abia trecut de douăzeci de ani, cu părul des și creț ca blana oilor, dar negru ca pana corbului.

Cuvintele acestea îi speriară de moarte pe cei doi. Știau foarte bine cât de periculos putea fi un om pe care nu-l interesau banii.

— Ce vreți atunci? întrebă Pancratios cu glas șovăitor și cu presimțiri sumbre în suflet.

— Noi? Noi nu vrem nimic, răspunse tânărul, zâmbind. Rămâneți cu bine.

Spunând acestea, plecă, urmat de tovarășii săi, luând cu ei animalele și sclavii. Tălăngile oilor se mai auziră

o vreme, în timp ce se îndepărtau și cei doi rămaseră singuri pe nesfârșita câmpie pe care nu se zărea nici țipenie de om.

— Ce proști am putut fi! spuse Pancratios. Era de așteptat și așa ceva. Prea mergea bine totul.

— Și ce facem acum? întrebă Euribiades.

— O să încercăm să ne eliberăm de legăturile astea, răspunse Pancratios, înainte să mai apară și alții. Hai, nu sta, apropie-te cu spatele de mine și încearcă să mă dezlegi. După aceea, am să te eliberez și eu pe tine.

Dar Euribiades nu se mișcă din loc.

— Las-o baltă, spuse el cu resemnare în glas. Uite că vine cineva.

Pe creasta unei coline se zărea silueta unui călăreț. Misteriosul personaj dădu pinteni calului și porni să coboare înspre ei.

— S-a zis cu noi, îngăimă Pancratios. O s-o sfârșim la fel ca și ceilalți... sau chiar mai rău.

— N-ai de unde să știi asta, încercă să-l liniștească Euribiades. Dacă ar fi vrut să ne ucidă, ar fi făcut-o până acum. E limpede că am fost supravegheați tot timpul, încă de la plecarea noastră din oraș. Am impresia că individul vrea să ducă tratative cu noi.

Bărbatul descălecă și se apropie de cei doi prizonieri care-l priveau înspăimântați: o mantie neagră îi acoperea trupul de la umeri până la călcâie, iar capul îi era acoperit de glugă. Pe față avea o mască de teatru comic, dar nici unul dintre cei doi nu avea chef de râs. Omul acela îi privea fix, fără să scoată nici o vorbă, iar privirea lui, ascunsă de glugă îi îngrozea mai mult decât dacă i-ar fi putut vedea ochii. După o vreme, scoase de sub mantie un cuțit și spuse:

— V-aș putea ucide în cele mai groaznice chinuri, făcându-vă s-o blestemați pe cățeaua de mamă care v-a adus pe lume. Știți asta?

Cei doi înțeleseră de ce bărbatul purta pe față acea mască: nu numai ca să-și acopere fața, ci și pentru a-și face de nerecunoscut vocea.

— Am înțeles, răspunse Euribiades, în numele amândurora. Dar suntem siguri că nu avem nici o vină.

— Cunosc în cele mai mici amănunte vinovăția voastră. În timp ce vorbesc cu voi, alții își primesc și ei pedeapsa pe care o merită, nu pentru că au luat parte la isprava aceea mârșavă, ci doar pentru că s-au lăudat cu asta. Dar aceia sunt niște nenorociți, niște oameni de nimic. Voi aveți un cuvânt de spus în viața politică a orașului, iar eu am niște interese în această privință.

Euribiades se gândi că ar fi fost în zadar să mai discute despre acuzațiile care li se aduceau, ca să nu-l enerveze prea tare pe necunoscut, așa că vru să înceapă imediat negocierea.

— Nu știu la ce te referi, dar suntem gata să-ți ascultăm propunerea, răspunse. Vorbește.

— Așa mai putem discuta, spuse necunoscutul. Iată care sunt condițiile mele: peste o lună, o persoană pe care toată lumea o consideră moartă se va întoarce în oraș și va apărea în fața Adunării, sub oblăduirea unui părinte adoptiv, pentru a-și primi înapoi drepturile de cetățean. Știți despre cine vorbesc, nu-i așa?

— Cred că știm, răspunse Pancratios.

— Ca să nu mai aveți nici o îndoială, am să vă spun că numele său este Dyonisios, considerat mort după masacrarea lui Hermocrates și a oamenilor lui în agora.

Votul vostru în Consiliu va fi hotărâtor. Îl pot asigura că acest vot al vostru va fi favorabil, nu-i așa?

— Da, da, nici nu încape îndoială, răspunseră într-un glas cei doi.

— Eram sigur că vom ajunge la o înțelegere. Dar, în orice caz, trebuie să vă amintesc de pe acum că, dacă nu veți respecta înțelegerea noastră, vă așteaptă o pedeapsă mult mai grozavă decât aceea de care au avut parte ceilalți.

Se apropie și mai mult de ei, fără a lăsa cuțitul din mână, și cei doi se cutremurară temându-se că necunoscutul voia să le arate cam cum ar fi fost pedeapsa care-i aștepta. El, însă, tăie frânghiile cu care prizonierii erau legați la mâini și la picioare. După aceea le întoarse spatele, încălecă și porni în galop, dispărând în scurt timp dincolo de dealuri.

La o lună după aceea, Adunarea convocată de Dafneos discuta despre pregătirile de război pe care le făceau cartaginezii. La un moment dat, Heloris se ridică și ceru să ia cuvântul.

— Ai cuvântul, îi spuse cel care conducea ședința.

— Cetățeni și conducători ai orașului, începu el, acum câtva timp, pe când făceam o călătorie în interiorul insulei ca să cumpăr cai, am găsit la marginea drumului un om grav rănit, mai mult mort decât viu. L-am luat de acolo și l-am îngrijit, fără a-l întreba cine este; abia când și-a venit în fire și s-a mai înzdrăvenit, mi-a spus cine era. Mi-a spus că numele lui era Dyonisios și fusese ginerele lui Hermocrates... Un murmur de surprindere și câteva cuvinte de ocară se auziră printre cei de față. Heloris continuă fără să le ia în seamă. Nu-l cunoscusem personal până atunci, dar știam că avea faima unui luptător

viteaz, unul dintre cei mai curajoși pe care-i crescuse cetatea. Alte proteste se făcură auzite din public. Dar, de data aceasta, izbucniră și exclamații aprobatoare. Membrii Frăției se făceau auziți din mai multe colțuri ale sălii.

— Știu de ce unii dintre voi protestează, continuă netulburat Heloris. Dyonisios s-a ridicat împotriva propriei sale patrii și a luat parte la nefericita lovitură de stat pe care a încercat-o Hermocrates, dar încercați, vă rog, să-l înțelegeți. Legăturile de sânge, dragostea pentru soția sa și admirația pentru omul acela care și-a servit atâția ani și cu mare devotament patria, l-au dus la un asemenea gest necugetat. A fost pedepsit cu cea mai mare asprime: casa i-a fost devastată, soția pe care o iubea peste măsură a fost siluită și ucisă. Nu vi se pare că a plătit cu vârf și îndesat pentru greșelile lui, care puteau fi iertate chiar și având în vedere doar vârsta sa crudă și lipsa de experiență? Și, desigur, nu din întâmplare a scăpat cu viață, ci din voința zeilor, recunoscându-și în fața mea vinovăția. Eu l-am crezut, adoptându-l ca fiu al meu și acum cer, cetățeni și conducători ai orașului, să-l primiți din nou printre voi, să-i dați din nou dreptul de a vota în această Adunare și de a-și relua locul printre luptătorii care luptă pentru libertatea patriei. La orizont se profilează amenințarea unui alt război și orașul are nevoie de fiecare dintre fiii săi, mai ales de cei curajoși.

Cu aceste cuvinte, Heloris își încheie cuvântarea și imediat se porni o adevărată ceartă între adversarii și susținătorii renăscutului Dyonisios. Nici unul dintre membrii Frăției nu lipsea în ziua aceea din Adunare și prezența lor în număr mare îi intimidă mai întâi pe adversarii cei mai înverșunați, după care îi reduse complet la

tăcere. Acum se auzeau doar strigăte ca: „Așa este drept! Dyonisios este un erou!", „Este victimă, nu vinovat!", „Avem nevoie acum de curajul lui!", „Dați-i înapoi toate drepturile!".

În privința drepturilor, ultimul cuvânt îl avea doar Consiliul și acesta se reuni în ședință restrânsă sub porticul care închidea partea de jos a sălii.

— Nu putem lua o hotărâre sub o asemenea presiune, spuse de la început Dafneos.

— Ai dreptate, îi răspunse un consilier. Este prea multă agitație și se vede limpede că susținătorii lui Dyonisios îi împiedică pe mulți cetățeni să-și exprime dezaprobarea.

Cel care vorbise era Demonathos și se înrudea cu unul dintre bărbații arși de vii în casa de lângă port.

— Mie nu mi se pare că lucrurile stau astfel... încercă să spună Euribiades.

Demonathos se întoarse furios înspre el, ca și cum nu-i venea să-și creadă urechilor.

— Cum adică nu ți se pare? Dar și un orb ar vedea ce se întâmplă în Adunarea asta. Și mă mir că tu spui asta, tu care ai fost printre cei mai aprigi susținători ai condamnării la moarte a lui Dyonisios în cazul în care ar fi fost prins.

Pancratios încercă și el să-și susțină prietenul.

— Lucrurile se mai schimbă. Doar pietrele rămân neschimbate, pe Hercules. Evenimentele au decurs astfel încât...

— Cum au decurs? vreo zece oameni au fost făcuți bucățele sau arși de vii de un asasin fără milă, a cărui identitate nu este greu de ghicit și aș putea să vă spun chiar mai mult: dacă mai continuați cu asemenea idei

tâmpite, am să cer oficial să se deschidă o anchetă asupra voastră. Unele schimbări în părerile oamenilor par cel puțin suspecte.

Situația începea să devină încordată și Pancratios încercă să se situeze pe o poziție mai conciliantă, de așteptare, care putea fi pe placul colegilor săi, ajungându-se în acest fel la o amânare a deciziei de reprimire a lui Dyonisios printre cetățenii orașului și în armată. Dar Euribiades îi dădu pe furiș un ghiont, arătându-i din priviri ceva din partea mai înaltă a sălii. Lui Pancratios i se păru că deslușește o expresie de spaimă în ochii tovarășului său: își ridică și el privirea către șirul de coloane care închidea partea de sus a amfiteatrului Adunării și nu se putu abține să nu tresară: de una dintre coloane era atârnată o mască teatrală comică și ea părea să semene izbitor cu cea pe care o purta misteriosul personaj de pe câmpia de la sud de Catania.

Rânjetul grotesc al măștii le aminti pe dată o înțelegere nescrisă, dar nu mai puțin demnă de respect. Pancratios suspină și rămase mut timp de câteva clipe, după ce schimbase priviri semnificative cu celălalt. Apoi, în timp ce Demonathos își continua șirul acuzațiilor, îi șopti ceva la ureche.

Imediat Euribiades ceru cuvântul și spuse:

— N-are rost să mai amânăm probleme pe care, oricum, tot va trebui să le rezolvăm cândva. Mai bine să terminăm acum. Și, ca să nu se mai repete situația care îi intimidează acum pe toți în Adunare, eu propun Consiliului să ia de îndată o hotărâre, prin vot secret.

— Eu sunt de acord, spuse Pancratios. Este cel mai bun lucru pe care-l putem face.

Nimeni nu avea motive să se opună unui procedeu atât de obișnuit, așa că toată lumea fu de acord. Reprimirea lui Dyonisios în oraș fu aprobată cu o diferență de un singur vot și Demonathos părăsi furios Consiliul.

Dyonisios primi vestea aceasta chiar prin Heloris, dar tatăl său adoptiv îl sfătui să nu se prezinte o vreme la întrunirile Adunării, ca să nu dea naștere unor certuri și chiar tulburări de care adversarii săi l-ar fi putut face răspunzător.

Apăru în public cu o asemenea ocazie, abia când fu sigur că Frăția dobândise cea mai largă majoritate în Adunare, convingându-i cu binișorul sau prin metode mai dure pe cei care încă mai șovăiau.

Când își făcu apariția, era proaspăt bărbierit, cu părul strâns la ceafă, îmbrăcat cu o pelerină albastră și se așeză între prietenii săi, păzit cu strășnicie de aceștia. Pancratios și Euribiades îi zâmbiră lingușitor, ca și cum ar fi vrut să-i arate cât de mare fusese meritul lor în crearea unei asemenea atmosfere favorabile. Dyonisios le răspunse și el cu un zâmbet, iar cei doi fură siguri că disputa de până atunci se încheiase cu bine și pentru totdeauna.

Se înșelau amarnic.

Într-o seară, la puțin timp după ce se înnoptase, Pancratios era surprins în timp ce se întorcea de la petrecere cu niște prieteni. Fu legat, după care, cu gura astupată de un căluș și înfășurat într-o rogojină, fu dus în pivnița casei cu boltă de viță. La două zile după aceea, seara, Euribiades fu luat chiar din casa lui, în toiul nopții. Auzind lătratul câinelui, demnitarul se sculase și, cu un felinar, ieșise să vadă ce se întâmpla. Când îi văzu pe sclavii săi legați de portiță și cu gurile astupate, înțelese ce avea să se întâmple, dar nu mai putea face nimic:

patru bărbați înarmați săriră pe el, îl amețiră cu o lovitură de bâtă, îl vârâră într-un sac și-l luară cu ei.

Se trezi abia în casa cu boltă, tot în pivniță; lângă el se afla Pancratios, moale ca o cârpă și cu priviri îngrozite, iar în picioare, cu sabia în mână, Dyonisios.

— Dar... aveam o înțelegere, bolborosi el.

— Nu-mi amintesc să fi avut vreo înțelegere, răspunse Dyonisios.

— Omul cu masca aceea de comedian... tu erai... sau unul dintre oamenii tăi. Ni s-a promis că vom fi lăsați în viață, dacă vom vota în favoarea primirii tale înapoi în Adunare.

— N-am purtat niciodată o mască. Eu îmi arăt întotdeauna chipul atunci când mă aflu față în față cu dușmanii mei.

— Dar noi te-am ajutat, spuse Pancratios, în timp ce tovarășul său suspina cu lacrimi în ochi.

— Este adevărat și de aceea veți avea parte de o moarte ușoară. Să nu mă blestemați: dacă aș asculta de inima mea, v-aș face bucăți și v-aș da ca hrană câinilor. Voi nu aveți habar de spectacolul pe care l-am avut în fața ochilor, când am trecut pragul acestei case după măcelul din agora, ce am simțit când am văzut trupul fără viață, dezgolit și pângărit al soției mele. Cei care au chinuit-o și au ucis-o și-au recunoscut măcar vina pentru ceea ce au făcut, voi nici măcar curajul acesta nu l-ați avut.

— Te implor, nu se lăsă Euribiades. Greșești. Noi nu suntem amestecați în asta, n-avem nici o vină pentru ceea ce s-a întâmplat. Ne pare rău... putem înțelege suferința ta, dar te asigur că nu suntem vinovați, crede-mă... În numele tuturor zeilor, nu-ți păta mâinile cu sângele a doi oameni nevinovați!

Dyonisios se apropie de ei.

— S-ar putea să greșesc și în acest caz o să am parte de judecata zeilor. Dar umbra soției mele, Aretis, trebuie să fie îmbunată. Adio.

Nu mai spuse nimic și-i străpunse cu sabia, unul după altul, cu câte o singură lovitură la baza gâtului.

Trupurile celor doi nu mai fură găsite niciodată.

Filistos se întâlni cu el în secret, într-o livadă de măslini de pe Epipoli.

— Mi-ai promis că o să-i lași în viață dacă te vor primi înapoi în Adunare, îi spuse el pe un ton aspru.

— Am mințit, răspunse Dyonisios. După care îi întoarse spatele și plecă.

XI

Pe parcursul verii, în atenția autorităților și a oamenilor de rând din Syracuza se aflară veștile amenințătoare pe care le trimiteau iscoadele atât din Cartagina, cât și din Grecia, astfel încât reglările de conturi în oraș trecură repede pe planul al doilea. Se află că Hannibal trimisese o solie la Atena pentru a convinge guvernul orașului să continue războiul cu spartanii chiar și după ce marele general Alcibiade se refugiase în Asia. În acest fel, Sparta n-ar mai fi putut interveni în Sicilia în ajutorul Syracuzei, atunci când ei s-ar fi hotărât să atace. Se află după aceea că atenienii trimiseseră și ei o delegație la generalii cartaginezi, rămași în Sicilia. Atât de mare era ura față de syracuzani că s-ar fi aliat cu oricine numai să facă un rău orașului care îi respinsese și-i învinsese cu șapte ani înainte.

Guvernul Syracuzei protestă printr-o notă oficială contra unor asemenea pregătiri de război, dar nu primi nici măcar un răspuns formal. Dafneos hotărî atunci să trimită o flotă de patruzeci de nave pe coasta de vest a Siciliei, întărind totodată cât se putea de bine portul din Selinuntes ca să poată respinge o debarcare cartagineză. Avu loc și o primă luptă navală, în decursul căreia

syracuzanii scufundară cincisprezece corăbii dușmane dar, când Hannibal trimise în larg întreaga sa escadră de optzeci de nave militare, Dafneos ordonă flotei sale să se retragă pentru a nu fi distrusă și trimise de îndată soli pentru a cere ajutor de la toți grecii din Italia și, de asemenea, de la spartani. Aceștia din urmă îl trimiseră pe generalul Deuxippos cu o mie o sută de mercenari și acesta debarcă la Gela, ajungând apoi la Agrigent, unde îi luă sub ordinele sale și pe cei opt sute de mercenari campanezi pe care Tellias îi convinsese să-i părăsească pe cartaginezi în schimbul unor salarii generoase.

Hannibal debarcă la mică distanță de Agrigent, pe la începutul primăverii următoare. Era acum prea în vârstă așa că, alături de el fusese trimis vărul său Himilko, mai tânăr și mai energic. Trimise o parte din trupe la răsărit de oraș ca să prevină un eventual atac din direcția aceea și construi o tabără fortificată la apus, începând să dărâme mormintele monumentale din necropolă ca să înalțe o rampă de pornire pentru un atac asupra zidurilor.

În cetate, nimeni nu părea să ia în serios amenințarea armatei care distrusese deja Selinuntes și Hymera: provizii erau din belșug, zidurile se înălțau deasupra câmpiei, pe o temelie de stâncă, și erau de necucerit. În plus, se știa că în curând avea să ajungă de la Syracuza, Dafneos, în fruntea unei importante armate. Atmosfera era de-a dreptul destinsă, astfel încât comandanții armatei dădură un ordin prin care se preciza că santinelele nu puteau avea la dispoziție mai mult decât o saltea și două perne de fiecare. Din când în când, cavaleria mai făcea câte o incursiune de hărțuire, atacând unități izolate, care mergeau pe câmp ca să adune furaje pentru animale și provizii pentru soldați.

În scurt timp, căldura deveni toridă și duhoarea gunoaielor și a excrementelor celor șaizeci de mii de oameni și cinci mii de cai adunați în zona aceea joasă, umedă și cu o circulație redusă a aerului, ajungea până sus, pe metereze.

Tellias urca în fiecare dimineață acolo ca să admire priveliștea din jur, profitând de ora la care vântul dinspre uscat ducea departe mirosurile fetide. Orașul dormea încă și ultimul schimb de santinele cobora de pe ziduri, lăsând locul pazei obișnuite de zi. Soarele care răsărea scălda în lumină marele sanctuar al Atenei de pe acropole după care, pe rând, casele, grădinile, porticurile, colonadele și abia la urmă construcția uriașă a templului lui Zeus, care se construia chiar în anii aceia. Munca nu fusese întreruptă și sculptorii lucrau încă la marele fronton care reprezenta căderea Troiei: încleștarea de trupuri bărbătești lua forme și contururi din ce în ce mai clare, cu fiecare zi care trecea. Doar statuile zeilor, înalte sub streașina timpanului și cu priviri nepăsătoare, fuseseră terminate și câteva erau vopsite chiar atunci în culori vii pe care pictorii le așterneau pe chipurile lor și pe membre, pe păr și pe îmbrăcăminte. Giganții de deasupra colonadei păreau să-și încordeze mușchii în sforțarea titanică de a susține greutatea arhitravei bogat împodobite; părțile poleite cu aur ale acroterelor străluceau sub razele soarelui de dimineață, iar stoluri de ibiși roșii se ridicau în zbor de la gura de vărsare a Akragasului, trecând pe deasupra migdalilor și a măslinilor din vale.

Spectacolul era atât de încântător, armonia dintre operele oamenilor și cele ale naturii atât de completă, încât imaginea prostiei omenești care, datorită războiului, punea în pericol această frumusețe neînchipuită îi dădea

lui Tellias un sentiment de adâncă revoltă, o presimțire chinuitoare a unui sfârșit inevitabil. Gândul la Aretis îi revenea mereu în minte: își amintea cât de mult îi plăcea fetei Agrigentul, cât de fascinant găsea ea acel oraș minunat în toate privințele, neostenit și plin de sete de viață, cât de mult își dorea acea ființă să trăiască o viață întreagă ca soție a bărbatului pe care-l alesese pentru a-i sta alături. Deplângea în sinea sa sfârșitul ei cumplit și nu putea găsi în nici un caz o consolare la gândul răzbunării, cu aceeași cruzime, a lui Dyonisios.

Singura lui speranță era ca Agrigentul să poată supraviețui și recita de multe ori în șoaptă versurile lui Pindar ca pe o rugăciune. Agrigent... la înălțime, scăldat în lumină, pe povârnișurile muntelui, scânteierea îndepărtată a mării, pădurile de pini și de stejari, măslinii plantați din vremea celor care întemeiaseră orașul, focul sacru de pe acropole, niciodată stins de când fusese aprins pentru prima oară: era oare posibil ca toate acestea să fie șterse de pe fața pământului ca și cum n-ar fi existat niciodată? Se putea întâmpla așa ceva? Soarta Selinuntesului și a Hymerei se putea repeta iar și iar, la infinit?

Odată, pe când era cufundat în contemplare și gânduri triste, Tellias putu asculta ce vorbeau generalii care comandau armata. Își băteau joc de inamicul care, acolo jos, părea îndepărtat și neputincios. Corăbiile sale, mici din cauza distanței, păreau inofensive ca bărcuțele cu care se jucau copiii în bazinul cel mare din vale. Erau atât de siguri că vor învinge... aveau, desigur, motive serioase să creadă aceasta. Unul tocmai spunea:

— Uitați-vă la ei, și-au făcut tabără în mijlocul propriului lor rahat! Poate își închipuie că o să ne învingă sau o să ne predăm singuri doar din cauza putorii care vine de la ei!

Când în tabăra cartagineză izbucni ciuma, secerând mii de vieți și răspândind descurajarea în rândul trupelor inamice, se părea că și cele mai optimiste prevestiri se adevereau. Fumul rugurilor și mirosul insuportabil al cărnii arse otrăvi aerul pe o mare suprafață din jurul orașului. Hannibal însuși se îmbolnăvi și muri, iar când vestea aceasta ajunse în oraș, oamenii se bucurară la gândul că, în aceste condiții, cartaginezii vor ridica asediul și vor pleca acasă.

Tellias fu atât de bucuros, încât organiză o reprezentație grandioasă. Adună un mare număr de actori, interpreți ai unor roluri de tragedie, și îi instrui să apară noaptea, ca niște fantome, printre mormintele dărâmate de cartaginezi, scoțând vaiete înfricoșătoare și pronunțând blesteme grele în limba fenicienilor. Lumini de asemenea fantomatice fură aprinse în cimitire, în nopțile fără lună, și alte apariții înfricoșătoare fură văzute pe cărările întunecate de la țară atunci când se întâmpla ca pe acolo să treacă detașamente de soldați cartaginezi de aprovizionare, în căutare de furaje și de alimente. O teamă superstițioasă răspândi și mai mare neliniște în armata dușmană, așa încât nimeni nu mai voia să iasă noaptea din corturi.

Dar comandantul care rămăsese în viață, Himilko, nu era un neghiob. Îi chemă la el pe vracii care însoțeau întotdeauna armata și le porunci să găsească imediat un mijloc cât mai impresionant și mai spectaculos, pentru a îmbuna spiritele morților izgoniți din morminte, iar aceștia, după ce se sfătuiră, declarară că trebuia făcut un sacrificiu uman.

Un sărman băiat de prin partea locului, devenit sclav cu ocazia celeilalte campanii a cartaginezilor fu ucis pe

altar și trupul lui fu aruncat în mare. După aceea, Himilko anunță că spiritele erau mulțumite și că după aceea lucrurile vor merge mai bine. Două ploi torențiale spălară mizeria care se adunase în jurul taberei și situația se îmbunătăți, confirmând spusele vracilor și promisiunile comandantului, ce porunci să se reia cu și mai mare stăruință lucrările la rampa de asalt.

Tellias privea cu îngrijorare cum această construcție înainta văzând cu ochii.

Între timp, la Syracuza, Dyonisios își recucerea, cu fiecare zi care trecea, o poziție de prestigiu și, când armata aliată – cu forțe de douăzeci de mii de syracuzani, zece mii de mercenari și douăzeci de mii de italieni din cetățile prietene – fu gata să pornească la drum, el avea gradul de aghiotant al statului major.

În noaptea din ajunul plecării, porunci ca rămășițele pământești ale bietei Aretis să fie dezgropate din pivnița în care zăcuseră până atunci și să fie duse într-un mormânt splendid, construit după dorința sa dincolo de poarta de apus a orașului, pe drumul care ducea la Kamàrina. Trupul fu găsit incredibil de bine conservat și el se gândi că minunea aceasta era un semn al zeilor, mai degrabă decât un efect al salinității pământului, după cum credea Filistos, o întâmplare de-a dreptul miraculoasă, posibilă doar datorită răzbunării sale.

Ceremonia de înmormântare se făcu aproape în secret, după apusul soarelui, și, când lespedea grea de calcar fu așezată peste mormânt, Dyonisios vru să rămână singur, ca să vorbească timp îndelungat cu ea, în speranța că iubita sa soție i-ar putea răspunde. În cele din urmă, adormi lângă mormânt, răpus de oboseală și de nesomn, visând că se prăvălea de pe stânca aceea înaltă în izvorul

cu ape cristaline, într-un fel de disperare chinuitoare și fără de sfârșit.

Îl trezi Leptines, care îi devenise în ultimul timp un fel de gardă de corp, urmându-l peste tot, mereu destul de departe și suficient de aproape.

— Hai, să mergem, îi spuse, să ne întoarcem acasă.

Armata orașelor aliate porni în marș a doua zi, înainte de ivirea zorilor: în față mergeau syracuzanii, la mijloc mercenarii și în spate aliații italieni; cavaleria se afla pe flancuri. În fruntea coloanei înainta Dafneos cu statul major și Dyonisios. Leptines călărea ceva mai în urmă cu grupul lui de cercetași. Cavaleria propriu-zisă era formată aproape numai din membri ai aristocrației care nu suportau să se amestece cu ceilalți.

Ajunseră de la Syracuza la Agrigent în șapte zile, fiind aprovizionați de flota care naviga paralel cu țărmul, trimițând din când în când alimentele și tot ce mai era nevoie cu zeci de șalupe, care făceau ore întregi curse între corăbii și malul mării.

În seara celei de-a șaptea zi, putură zări în depărtare orașul și-și instalară tabăra nu departe de flancul de răsărit al armatei cartagineze. Dyonisios dădu imediat pinteni calului și, urmat de Leptines, Biton, Doriscos și alți câțiva prieteni din Frăție, porni în recunoaștere și aprecie că forțele inamicului numărau cam treizeci de mii de oameni. Observă cu această ocazie că orașul nu era chiar de necucerit și reuși să-și dea seama de strategia inamicului: unitățile de pe flancul răsăritean, cele pe care le aveau acum în față, urmau să blocheze sosirea ajutoarelor de la Syracuza, în timp ce grosul armatei pregătea asaltul final cu mașini de război și cu berbecii de pe rampa care era de-acum aproape gata.

Înainte de lăsarea serii, făcu un ocol prin partea de nord a zidurilor, ajungând până în spatele necropolei apusene, de unde se putea vedea rampa înălțată acum până la nivelul platformei naturale pe care fusese construit orașul. Ca să se apere de săgețile trase de arcașii de pe ziduri, cartaginezii se foloseau de niște paravane mobile, montate pe roți, acoperite cu blănuri tăbăcite care nu puteau lua foc, protejându-i astfel pe oamenii care consolidau acum rampa.

Când se întoarse în tabără, fu anunțat că începuse o întrunire a statului major și se duse imediat acolo.

— În primul rând, începu Dafneos, trebuie să atacăm flancul răsăritean al armatei lui Himilko: acolo este câmp deschis și terenul este aproape neted. Vom porni la atac în zori, când este încă răcoare: formație compactă cu opt rânduri în adâncime; noi, împreună cu aliații sicilieni în centru, aliații italieni în dreapta, mercenarii în stânga. Cavaleria, pe cele două laturi.

— Și dacă armata lui Himilko ne atacă atunci când ne aflăm în toiul luptei? întrebă Dyonisios. Eu aș fi de părere să punem câteva unități de cavalerie la o distanță convenabilă între noi și tabăra cartagineză de la apus, pentru ca să putem fi anunțați imediat dacă suntem atacați din direcția aceea.

Comandantul cavaleriei, un aristocrat de viță veche, pe nume Cratippos, îl privi cu o expresie cruntă, ca și cum tânărul i-ar fi adresat o insultă.

— Nu cred că tu ai vreo căderе să hotărăști cum trebuie folosită cavaleria, spuse el pe un ton disprețuitor.

— Faceți cum vreți, îi replică Dyonisios, dar sunt convins că lucrul cel mai rău pe care-l poate face cineva este să respingă o propunere de bun simț doar din cauza

unor principii. Dacă ar fi după mine, te-aș fi arestat deja sub cea mai gravă acuzație pe timp de război: aceea de prostie.

Plin de furie, Cratippos făcu un gest să scoată sabia din teacă și să spele cu sânge insulta, dar Dafneos puse capăt disputei, izbind cu pumnul în masă. Filistos, care participa la ședință, în calitate de consilier, nu-și putu reține un zâmbet răutăcios.

— O să punem acolo niște curieri, spuse Dafneos. Trebuie să știm în fiecare clipă ceea ce se întâmplă dincolo de frontul de luptă.

— Pot să spun ceva? întrebă Dyonisios.

— Cu condiția să nu mai insulți pe cineva, îi răspunse Dafneos.

— Ne-am înțeles cu cei din cetate în privința acțiunilor de luptă?

— Nu, răspunse Dafneos. De ce trebuia să facem asta?

— De ce? strigă Dyonisios. Pentru că mi se pare o nebunie să nu o facem! Ei de unde vor ști ce trebuie și ce nu trebuie să facă? Și cum vom putea noi să profităm de sprijinul poate hotărâtor al miilor de luptători care se află, bine instruiți și perfect echipați, în spatele zidurilor cetății?

— Nu va fi necesar, răspunse sec Dafneos. Nu avem nevoie de ei și nu am încredere în mercenarii lor campanezi: mai întâi au fost în serviciul cartaginezilor și acum luptă împotriva lor, dar s-ar putea să treacă din nou de partea inamicului chiar în timpul luptei. Mâine vom ataca și-i vom nimici pe barbarii aceia. Apoi, de îndată ce vom avea o ocazie prielnică, vom ataca tabăra întărită și îi vom azvârli în mare. Atât am avut să vă spun. Puteți pleca. Deșteptarea va fi dată fără sunete de trâmbiță, din om în om. Parola este „Akragas". Succes.

Dyonisios se retrase în cortul său, se schimbă, se înfășură într-o mantie neagră și ieși din tabără pe latura de la apus, împreună cu Leptines, sub pretextul că fac un control al posturilor de pază. Dar, de îndată ce ieșiră din raza vizuală a santinelelor, o luară la fugă și intrară în pădurice deasă de stejari care ajungea până la povârnișul de unde începeau zidurile cetății Agrigent. Când ajunse suficient de aproape, îi spuse lui Leptines să-l aștepte pe loc, pentru a-i acoperi retragerea. După aceea, strigă la santinela care patrula încoace și încolo pe coama zidului.

— Hei! strigă el. Hei, tu!

— Cine este acolo? întrebă santinela.

— Sunt un soldat syracuzan. Sunt singur, lasă-mă să intru, trebuie să vorbesc cu comandanții tăi.

— Așteaptă, spuse omul și-l chemă pe ofițerul comandant al pazei.

— Ce vrei? îl întrebă ofițerul, aplecându-se prudent peste marginea parapetului.

— Trebuie să intru în oraș, repede! repetă Dyonisios. Sunt syracuzan și trebuie să vorbesc cu șefii voștri.

— Cum te numești?

— Dyonisios.

— Te cunoaște cineva în oraș?

— Da. Un om de vază, pe nume Tellias.

— Ia-o la dreapta până la tufele de acolo, spuse ofițerul. După tufe este o portiță, trimit pe cineva să-ți deschidă. Te ținem sub supraveghere: dacă îți arde de glume, ești un om mort.

Dyonisios făcu întocmai cum i se spusese și, la scurt timp după aceea, se afla în cetate, în fața unui grup de ofițeri de rang înalt.

— Cine te-a trimis? întrebă unul dintre generali, un bărbat cam de patruzeci de ani, cu o barbă neagră foarte bine îngrijită și purtând o platoșă care părea mai mult de paradă, decât de luptă.

— Nimeni. Vin din proprie inițiativă.

— I-auzi! exclamă ofițerul și, după aceea, se întoarse către camarazii săi. Omul acesta nu-mi place, s-ar putea să fie un spion. Eu aș fi de părere să-l închidem undeva, până când o să știm mai multe despre el.

— Garantez eu pentru băiatul acesta! răsună o voce din spatele lor. Era Tellias, care urca, gâfâind, către grupul de ofițeri, ținându-și cu mâinile poala mantiei ca să nu se împiedice și înaintând cât îi permitea de repede statura sa uriașă. Cum este posibil, continuă Tellias cu răsuflarea întretăiată și ștergându-și fruntea de sudoare, să nu-l recunoașteți? Este Dyonisios, eroul care i-a adus până aici pe fugarii din Selinuntes și care s-a luptat ca un leu sub zidurile Hymerei. Vorbește, măi băiete, comandanții noștri sunt nerăbdători să te asculte.

Nimeni nu îndrăzni să mai scoată vreo vorbă: prestigiul și autoritatea omului, care înrolase pe cheltuiala sa aproape o mie de mercenari, erau suficiente ca să le atragă atenția.

Dyonisios începu să vorbească.

— Sunteți siguri că nu aveți spioni printre voi? fu primul lucru pe care îl întrebă el.

— Cum îndrăznești să... începu să spună ofițerul care vorbise mai înainte.

— Băiatul are dreptate, interveni Tellias. Să ne adunăm cu toții în templul Atenei, unde nu ne poate auzi nimeni. Spioni au existat dintotdeauna și multe orașe au

fost cucerite prin trădare. N-are nici un rost să ne supărăm pentru asta.

Templul era deja luminat în interior ca pentru noapte și micul grup se îndreptă către un colț mai retras, chiar în spatele statuii zeiței.

— În realitate, continuă Dyonisios, dintr-un anumit punct de vedere, pot fi și eu însumi considerat un spion. Cei de față schimbară între ei priviri mirate, dar Tellias îi făcu semn să spună mai departe. Da, un spion aliat. Comandanții mei nu s-au gândit până acum să trimită o delegație pentru a coordona acțiunile noastre, așa că am venit eu să vă spun cum stau lucrurile. Armata noastră are aproape cincizeci de mii de oameni, bine înarmați și instruiți. Flota o s-o vedeți mâine de pe ziduri: cam treizeci de trireme și vreo zece vase de transport. Mâine, înainte de ivirea zorilor, Dafneos vrea să atace forțele cartagineze din fața noastră, pentru a concentra imediat după aceea toate forțele noastre într-un atac asupra taberei dușmane fortificate. Presupun că abia atunci are de gând să vă ceară ajutorul.

— Comportarea ta ar trebui să fie pedepsită cu cea mai mare asprime, spuse un alt ofițer, mai în vârstă decât primul, înalt și uscățiv, purtând o platoșă de piele neagră împodobită cu ținte de argint. Dyonisios nu mai văzuse niciodată niște generali atât de eleganți. Ai luat o inițiativă periculoasă, fără a le cere părerea superiorilor tăi, ai riscat să fii capturat de inamic și, prin urmare, să dezvălui secrete militare de mare importanță, ai...

— Am făcut ceea ce era mai potrivit pentru a salva acest oraș, îl întrerupse Dyonisios, cu un gest autoritar al mâinii, punându-mi la bătaie pielea mea și pe aceea a altora. Pentru că am văzut căzând deja două orașe și n-aș

vrea să cadă și Agrigentul. Faceți cum credeți, eu v-am avertizat. Dacă m-aș afla eu la comanda armatei de aici, aș ordona o ieșire în afara zidurilor, pentru a-i ataca din spate pe inamicii din fața noastră și a-i nimici. Ar fi suficient să lăsați doar o garnizoană redusă, ca să păzească zidurile pentru că, după ce vom ieși victorioși, vom lua cu asalt împreună și tabăra de la vest de oraș. În cazul în care cartaginezii ar încerca să atace, profitând de forțele reduse rămase în cetate, noi îi vom lovi din spate, strivindu-i sub ziduri. Asta este ce aș face eu. Dar răspunderea este a voastră. Eu voiam doar ca voi să știți toate acestea. Dacă nu aveți întrebări de pus sau mesaje de trimis, eu mă voi întoarce în tabără înainte ca ai mei să-mi observe lipsa și să mă încătușeze. Mâine nu vreau cu nici un chip să scap spectacolul care va avea loc.

— Eu aș propune să-l arestăm, spuse un al treilea ofițer, cu siguranță un aristocrat de modă veche după felul în care părul lung îi era adunat într-un coc, în creștetul capului. Îl vom da pe mâna comandantului său, atunci când se va sfârși războiul și-o să vedem atunci dacă va mai avea chef să facă pe fanfaronul.

Dyonisios se apropie de el și-l privi țintă, drept în ochi, de la o palmă depărtare.

— Atâta îți trebuie, încearcă s-o faci, îi spuse printre dinți.

Tellias interveni ca să calmeze spiritele.

— *Heghèmones*, vă rog, nu-i momentul potrivit ca să luăm niște decizii atât de grave. Ați primit vizita neoficială a unui ofițer aliat, asta-i tot. Ce găsiți ciudat în asta?

— Atacați de îndată ce noi vom intra în luptă cu dușmanul, spuse atunci Dyonisios, retrăgându-se și

privindu-i în ochi pe rând pe toți cei patru generali din fața lui. Atacați fără să pierdeți nici o clipă. Rămâneți cu bine. Dădu să plece, dar se răsuci pe călcâie și veni în fața lui Tellias. Îl privi îndelung și vechiul său prieten își dădu seama că ar fi vrut să-i spună multe, dar nu era în stare să vorbească în momentele acelea.

Îl bătu cu palma pe umăr.

— Du-te acum. Avem tot timpul să stăm de vorbă, după ce ne vom termina treaba.

Dyonisios se îndepărtă fără să mai spună nimic, așa cum făcea întotdeauna când își simțea sufletul apăsat de o neliniște vagă. Tellias rămase tăcut, ascultând zgomotul pașilor săi, care răsunau între pereții marelui sanctuar.

— Ei, cum a mers? întrebă Leptines când îl văzu apărând pe nesimțite în fața sa.

— Prost, răspunse Dyonisios.

XII

Himilko fu informat fără întârziere de sosirea, precum și de efectivele armatei aliate, ordonând trimiterea de întăriri: mercenari iberici și campanezi care se duseră să-și ocupe pozițiile în timpul nopții, străbătând fără nici un zgomot pădurile care se întindeau între oraș și țărmul mării.

Cât despre Dafneos, înainte de ivirea zorilor, el își înșiră armata pe malul râului Hymera, dând imediat după aceea ordinul de traversare prin vad, pentru a ajunge în spatele taberei inamice.

Armata înaintă la început în coloană și apoi, printr-o manevră complicată, se așeză pe un front larg cu câte opt rânduri în adâncime. De pe aripa stângă, Dafneos însuși dădu ordinul de atac care se transmise cu mare iuțeală între rânduri, până când ajunse în capătul celălalt al formației de luptă. Și, pe măsură ce cuvântul de ordine trecea de la un om la altul, acesta își ridica scutul și cobora în față lancea, așa încât părea că un val de bronz și de fier se propaga de la un capăt la altul al impunătoarei formații.

Urmară câteva clipe de tăcere plină de încordare în așteptarea momentului în care linia luminoasă îngustă,

care se întrezărea la răsărit, să se lățească pentru a risipi întunericul de deasupra pământului. Dafneos comunicase că semnalul de atac va fi dat atunci când oamenii își vor putea vedea umbra, așa încât fiecare își ținea privirile ațintite asupra peticului de pământ din fața sa, așteptând cu o neliniște crescândă ca trupul să-și lase umbra acolo. Dintr-o dată, umbrele apărură cu claritate, alungite pe pământul din fața fiecăruia și, în aceeași clipă, se auziră trâmbițele, ofițerii scoaseră strigătul de luptă care fu repetat din adâncul rărunchilor de fiecare soldat și înfricoșătoarea falangă porni la atac.

Din fața lor răspunse sunetul prelung al cornilor și armata cartagineză porni și ea la atac, avându-i în frunte pe mercenarii iberici și campanezi, veterani ai nenumăratelor războaie purtate sub diferite stindarde. Primii, purtând plăci de metal pe deasupra tunicilor, iar pe cap având coifuri de piele groasă, cu creastă roșie; ceilalți, cu pieptare groase de blană, cu coifuri având deasupra un ornament spectaculos, format din trei panașuri și apărându-se cu scuturi mari, pictate în culori vii. Înaintau urlând fără încetare, aruncând o ploaie deasă de săgeți și o mulțime de pietre din prăștii mânuite cu pricepere ucigătoare. La fiecare asemenea val, falanga înălța scuturile, pentru a para proiectilele care făceau pe scuturile mari din bronz un răpăit ca de grindină, apoi înainta din nou în fugă, pentru a grăbi cât mai mult momentul ciocnirii care se produse cu un bubuit înspăimântător la o jumătate de stadiu de tabăra inamică. Cele două formații se aruncară una asupra celeilalte și forța metalică a scuturilor și a lăncilor grecești se abătu ca o avalanșă peste libieni, iberici și campanezi, mai îndemânatici în lupta corp la corp, prin agilitate și expe-

rientă, dar mai puțin rezistenți la ciocnirea cu o formație atât de compactă și bine instruită. Ciocnirea frontală dură destul de mult și bătălia deveni tot mai înverșunată și sângeroasă, apoi frontul cartaginez începu să cedeze teren, sub presiunea din ce în ce mai puternică a adversarilor, lăsând pe câmpul de luptă morți și răniți. Aceștia din urmă erau uciși unul câte unul, cu vârful lăncilor, de luptătorii din ultimele rânduri, pe măsură ce înaintau în urma camarazilor din frunte.

În tot acest timp, pe meterezele cetății se adunaseră o mulțime de războinici care își încurajau cu strigăte puternice aliații ca și cum aceștia, în toiul unei lupte atât de zgomotoase, i-ar fi putut auzi. Dar, cu siguranță, strigătele lor ajungeau până la tabăra dușmană, provocând acolo îngrijorare sau teamă.

La un moment dat, când era limpede că trupele lui Himilko dădeau înapoi, războinicii din cetate începură să se adune în jurul comandanților, cerându-le să deschidă porțile și să-i trimită în luptă pentru a-i lua din două părți de dușmani, nimicindu-i o dată pentru totdeauna.

„Ce mai așteptăm?" strigau ei. „Să pornim, să terminăm de data asta cu ei!".

„Să-i ucidem pe toți!

„Răzbunare pentru Selinuntes și Hymera!

Dintre generali, cel care răspundea la numele de Cratippos încercă să-i potolească.

— Faceți liniște! strigă el. Tăcere! Ascultați-mă!

Gălăgia păru să se mai potolească, dar vuietul bătăliei, care ajungea până pe metereze, provoca printre oameni un freamăt de nestăpânit, o încordare generală, care se putea citi pe chipuri, în priviri și în tremurul mâinilor. Doreau cu toții să ia parte la acea adevărată sărbătoare a

răzbunării, la măcelul acela feroce, înainte ca acesta să ia sfârșit.

— Ascultați-mă! repetă Cratippos. Dacă noi ieșim acum din cetate, o lăsăm neapărată și am face aceeași greșeală care a condamnat Hymera la pieire. Himilko ar putea să iasă din tabăra lui, să atace în timp ce noi suntem afară, și să cucerească Agrigentul încă de la primul asalt. Vă dați seama de asta?

— Gata cu vorbăria, vrem să ieșim la luptă! strigă unul dintre cei de față.

— Ce fel de comandanți sunteți voi? exclamă un altul. Nu sunteți în stare să vă conduceți oamenii în luptă!

În timp ce oamenii aduceau astfel de acuzații comandanților, se răspândi zvonul că urma să se facă o ieșire în afara zidurilor, pentru a-i izgoni pe barbari de pe pământul care aparținea Agrigentului. Mii și mii de luptători echipați de luptă, cu lăncile și scuturile în mâini, se adunară în câteva clipe, înjurând și chiuind. Cei aflați pe metereze, putând vedea astfel ce se întâmpla pe câmpie, strigau și mai tare, ca și cum s-ar fi aflat într-o arenă sau la un hipodrom și gălăgia urca până la cer.

De teamă că ar putea scăpa situația de sub control, Cratippos îl chemă la el pe unul dintre aghiotanții săi, un tinerel cam de treizeci de ani, pe nume Argeos, și-i strigă la ureche ca să poată fi auzit.

— Du-te de îndată la cartierul general al mercenarilor campanezi și ordonă-le să baricadeze toate porțile și să instaleze pază puternică peste tot: nu-i putem lăsa pe oamenii aceștia să iasă în dezordine și să lase orașul fără apărare. Hai, du-te repede!

Argeos fugi să execute ordinul primit, făcându-și cu greu loc prin mulțimea care continua să înjure, strigând:

— Lașilor, mișeilor! Vânduți ce sunteți!

Trecu o vreme până când ordinul comandantului să fie îndeplinit și, atunci când în mulțimea celor care protestau se află că porțile fuseseră închise și păzite, de pe ziduri se auzi un strigăt:

— Priviți! Veniți repede să vedeți ce se întâmplă!

La auzul acestor cuvinte, se repeziră cu toții pe scările care duceau spre metereze: armata cartagineză se retrăgea în dezordine, dușmanii alergau cât îi țineau picioarele să se adăpostească în tabăra fortificată. Izbucni un strigăt de satisfacție sălbatică, dar nu trecu mult și îndemnurile pline de entuziasm se amestecară cu strigăte de nemulțumire, când se văzu limpede că Dafneos nu-și lăsa oamenii să-i urmărească pe fugari. Era evident că se temea să nu cadă într-o capcană, așa cum se întâmplase mai demult cu armata lui Diocles la Hymera. Dacă ar fi fost mai aproape, l-ar fi putut vedea pe Dyonisios, aflat pe aripa dreaptă, plin de sângele dușmanilor răpuși, strigând ca ieșit din minți ceea cu toții strigau la unison, că trebuiau să meargă mai departe și să lupte până la victoria deplină.

Dar nu se întâmplă nimic de felul acesta. Armata aliată se opri ascultând de semnalele trâmbițelor și, în felul acesta, grosul armatei cartagineze își găsi adăpost în spatele fortificațiilor taberei.

Văzând cele întâmplate, luptătorii din Agrigent se resemnară în fața acestui fapt împlinit. Armata aliată era la vreo două stadii depărtare și nu avea nici un rost să atace doar ei. Vedeau cu amărăciune cum se irosea o bună ocazie de a scăpa de amenințarea care îi apăsa pe fiecare dintre ei.

Nu trecu mult, însă, și dezamăgirea se transformă în nemulțumire, iar după aceea în furie. Luptătorii se

îngrămădiră amenințători în jurul comandanților și începură să strige:

— V-ați lăsat cumpărați! Cu cât v-a plătit barbarul? Trădătorilor! Vânduți ticăloși!

Tellias încercă să calmeze spiritele.

— Potoliți-vă! Nu puteți acuza astfel, fără să aveți nici o dovadă! Dar vocea sa firavă și pițigăiată nu putea acoperi strigătele mulțimii.

Pietrele începură să zboare din toate părțile și multe dintre ele își atinseră ținta. Lovit în cap, Cratippos căzu lat și, asemenea lui, încă trei generali care aveau comanda supremă a marilor unități ale armatei se prăbușiră la pământ. Scăpă nevătămat doar Argeos, tânărul ofițer care alergase ca să asigure paza porților. Se întoarse abia când cei trei comandanți erau deja morți, aproape îngropați sub un morman de pietre. Oamenii care îi pedepsiseră astfel formaseră acum un cerc în jurul cadavrelor, într-o tăcere deplină și nici nu-l luară în seamă când se strecură printre ei, apropiindu-se palid și fără să poată scoate vreun cuvânt de trupurile fără viață.

Toți cei de față erau cuprinși de amărăciune și silă pentru ceea fuseseră în stare să facă, conștienți că acea execuție crudă era cel mai nedrept lucru pe care-l puteau face, că poate pedepsiseră în mod exagerat o faptă care avusese la bază nehotărârea sau poate fusese la mijloc doar simpla prostie.

Ciocnirea fusese cumplită și cartaginezii lăsaseră pe câmpul de luptă aproape șase mii de morți, în timp ce armata aliată pierduse mai puțin de trei sute de oameni, dar nemulțumirea învingătorilor era fără margini, regretând că scăpaseră printre degete o victorie decisivă.

Dyonisios alergă la Dafneos și-i strigă:

— De ce nu ne-ai lăsat să continuăm lupta? De ce ne-ai oprit? Asta este laşitate, este...

— Dacă mai scoți o vorbă, pun să fii executat. În clipa asta!

Dyonisios își mușcă buzele și se întoarse în formație, scrâșnind din dinți de furie.

Dafneos nici nu se gândea să atace tabăra întărită a cartaginezilor – apărată de un șanț adânc, un zid și o palisadă – așa că-și trimise oamenii în tabăra de la răsărit pe care dușmanii cuprinși de panică o părăsiseră. Chiar în noaptea aceea, ajunse la el o delegație din Agrigent, care-i povesti ce se întâmplase în cetate și cum fuseseră pedepsiți comandanții. Dafneos se înfioră de groază și nu știu ce să spună.

Dyonisios ieși din nou în față.

— Dacă m-ai fi ascultat, nu s-ar fi întâmplat așa ceva și, la ora asta, Himilko fugea cu toată armata lui și n-ar mai fi avut scăpare.

— Nimeni nu poate face profeții, îi răspunse Dafneos. Într-un război, lucrul cel mai de preț este calmul. Ei se află acum în situația de a se apăra, baricadați în tabără, în timp ce noi controlăm toate căile de acces și de ieșire, le putem tăia orice posibilitate de a se aproviziona și îi vom face să se predea din cauza foamei. Îndată ce mercenarii lor vor rămâne fără hrană și fără bani, se vor răscula și Himilko este pierdut.

Pentru o vreme, faptele păreau să-i dea dreptate lui Dafneos. Vara trecuse de-acum și cineva – mai târziu nimeni nu-și mai aminti cine fusese – aduse vestea că navele cartagineze de la Palermo se aflau deja în docuri, pentru lucrări de întreținere sau trase pe uscat, astfel că

nu mai puteau naviga până în primăvara următoare. Flota syracuzană era, în schimb, perfect funcțională și continua să aprovizioneze armata.

De fiecare dată când Himilko trimitea afară din tabără vreun detașament în căutare de provizii sau furaje, cavaleria syracuzană pornea de îndată în urmărirea lui și-l nimicea. Dintr-o zi în alta se aștepta capitularea inamicilor, cu atât mai mult cu cât se apropia iarna.

La gândul că vremea se va înrăutăți, fu plănuită o ultimă aprovizionare masivă de grâne și alte alimente pentru locuitorii Agrigentului, înainte ca navigația să devină prea periculoasă din cauza furtunilor. Dar, când flota syracuzană putu fi zărită la orizont, din direcție opusă apăru, cu totul surprinzător, flota cartagineză de aproape cincizeci de corăbii bine pregătite pentru luptă.

Soarta bătăliei nu putea fi decât una: navele syracuzane erau foarte greoaie, din cauză că fuseseră încărcate până la refuz, în timp ce ale cartaginezilor – cu pânzele deja ridicate, mai numeroase și având vântul din spate – puteau ataca în voie, datorită vitezei și capacității de manevră infinit superioare.

Puținele nave syracuzane în stare să riposteze la acest atac fură aproape imediat scoase din luptă, celelalte fură nevoite să eșueze pe nisip, tocmai pe porțiunea de țărm care se întindea în spatele taberei cartagineze, astfel că mercenarii lui Himilko, ajunși la capătul răbdării și gata să dezerteze, se grăbiră să le jefuiască și, după ce masacrară echipajele, transportară pe mal încărcătura de alimente destinată Agrigentului.

Întâmplarea aceea schimbă total soarta unui război care părea deja câștigat. Locuitorii orașului, care nu duseseră niciodată lipsă de ceva și nici nu-și drămuiseră

vreodată proviziile, își dădură seama dintr-o dată că rezervele existente erau infime.

Comandantul spartan Deuxippos, unul dintre puținii generali rămași, îi chemă la el pe toți ofițerii și ținu sfat cu ei.

— Câte zile putem rezista cu ceea ce mai avem?

— Trei, patru zile cel mult, îi răspunseră ei.

— În cazul acesta, trebuie să evacuăm orașul. Chiar mâine.

La auzul acestor cuvinte, se lăsă o tăcere apăsătoare: nimeni nu îndrăznea să-l contrazică pe general, dar, în același timp, fiecare își frământa mintea, căutând cu febrilitate o altă posibilitate de rezolvare a unei situații atât de îngrozitoare.

— Trebuie să știe asta și Consiliul, fu de părere unul dintre ofițeri, pentru ca populația să fie înștiințată.

— Ia stați o clipă, interveni unul dintre comandanți, care până atunci nu scosese nici o vorbă, un militar din Gela, pe nume Euritoos. Vrei să spui că trebuie să golim un oraș cu două sute de mii de suflete și să plecăm cu toții... așa? Și scoase un zgomot ascuțit, plesnindu-și o palmă de alta.

— Chiar așa, repetă Deuxippos, fără să clipească. Există vreo altă soluție?

— Să luptăm, de exemplu. Să ne croim un coridor liber până în interiorul insulei și să ne aprovizionăm din sate.

— Sau să luptăm în câmp deschis împreună cu syracuzanii. Încă mai putem să-i învingem pe cartaginezi! strigă altul, un tânăr comandant de batalion din armata locală.

Nu mai fu nevoie să fie anunțat Consiliul: avându-l în frunte chiar pe Tellias, bătrânii orașului urcau din

bouleuterion, ca să se alăture șefilor militari și să discute despre situația în care se afla populația.

— Am înțeles eu bine? vorbi primul Tellias. Este cineva care vrea să evacueze orașul?

— Ai înțeles foarte bine, îi răspunse Deuxippos. Nu avem de ales. Fără hrană și aprovizionarea cu alte materiale nu putem opune rezistență.

— Ești nebun sau laș sau de amândouă felurile, strigă Tellias cu vocea lui subțire. Noi o să deschidem porțile cetății, îi vom trimite afară pe bravii noștri soldați înarmați până în dinți și o să-i facem praf pe ticăloșii ăia. Apoi o să ne luăm înapoi grânele și toate celelalte și o să le tăiem o dată pentru totdeauna cheful să mai apară prin părțile astea!

— Dacă ar fi atât de simplu, îi replică Deuxippos, aș face-o eu însumi. Dar lucrurile nu stau așa. Nenorociții ăia o să rămână închiși în tabără și nu se vor lăsa atrași într-o ciocnire la câmp deschis. Vor aștepta să ne vadă lihniți de foame, apoi ne vor ataca și ne vor face praf. Mai bine plecăm acum, cât mai avem vreme.

Tellias clătină din cap.

— Așa ceva nu se poate... spuse. Eu nu pot să cred. Este posibil să nu existe și o altă cale? Este posibil să nu avem de ales? Ar trebui să mai existe o posibilitate... trebuie să mai existe!

Nu termină bine ce avea de spus, că sosi una dintre santinelele care făceau de pază pe metereze.

— Mercenarii campanezi din solda noastră au ieșit pe poarta de sud și au pornit către tabăra cartagineză. Când au aflat că în oraș nu mai este nimic de mâncare, au părăsit porțiunea de zid pe care o păzeau!

— Ei, vedeți? spuse Deuxippos. Dacă mai aveam până acum unele îndoieli, asta mi le-a risipit cu totul: mai mult de un stadiu din zidurile împrejmuitoare este în momentul acesta nepăzit, vă dați seama?

— Dar, pe Hercule, acolo, afară, sunt syracuzanii și aliații italieni! interveni Tellias, îngrijorat. Încă mai putem reuși! Ascultați-mă, să intrăm în legătură cu Dafneos și cu aliații și să hotărâm împreună ce este de făcut. Nu trebuie să ne grăbim astfel... Încă mai avem timp... Dar glasul lui era șovăitor în timp ce spunea aceste cuvinte, părea aproape stins.

— Cum vrei, răspunse Deuxippos. Dar să ne grăbim. Chemă o santinelă. Ia un cal, ieși pe poarta de răsărit și caută-l pe Dafneos. Spune-i că nu mai avem alimente și că ne gândim să evacuăm orașul dacă el nu ne propune o altă soluție care să poată fi pusă în aplicare. Ai înțeles?

— Da, răspunse santinela. Și dădu imediat să plece.

— Stai puțin, spuse Tellias. Spune-i că suntem gata să ne întâlnim unde vrea el, chiar și acum. Și întreabă de un ofițer numit Dyonisios: este aghiotantul statului major. Spune-i că am vrea să fie și el prezent dacă va avea loc o întâlnire.

— Așa am să fac, răspunse santinela și plecă. După câteva clipe, omul fu văzut ieșind în galopul calului și îndreptându-se în grabă către tabăra syracuzană.

Se porni un vânt rece, care făcea ca mâinile tuturor să se înțepenească de frig, și din cer începu să cadă o ploaie măruntă. Cei de față se adăpostiră sub portic și așteptară multă vreme, în tăcere, ca mesagerul să se întoarcă și să le dea o veste care să poată hotărî soarta Agrigentului. Dar, în acest timp, vestea că orașul urma să fie evacuat se răspândea ca un incendiu de la o casă la alta, dintr-un

cartier în altul și disperarea nu ocolea nici o locuință, nici măcar pe cele ale bogaților. Îngrijorarea îi cuprindea pe toți la gândul că aveau să-și părăsească locurile în care se născuseră și trăiseră, iar alături de îngrijorare își făcea loc nesiguranța sau sentimentul că totul nu era decât o scorneală. Nu se ajungea la o asemenea stare după o îndelungată agonie, ci pe neașteptate, după multe luni de război care, totuși, nu-i loviseră prea mult pe oameni și în oraș nu fuseseră victime sau pagube însemnate.

Răspunsul lui Dafneos sosi la căderea nopții: le dădea întâlnire oficialităților orașului și comandanților militari lângă necropola de la răsărit, în locul în care aceasta era mărginită de drumul spre interior, în cartierul Kàmikos. Santinela spuse că-l gasise pe syracuzan descurajat, într-o dispoziție foarte proastă.

— Să nu vă așteptați la minuni din partea lui, spuse omul, după ce raportă îndeplinirea misiunii. Moralul din tabăra syracuzană nu mi s-a părut mai ridicat decât la noi în oraș.

— Să nu vorbim despre asta, până nu ne întâlnim cu ei, îl întrerupse Tellias. Să așteptăm să auzim ce are să ne propună Dafneos. O hotărâre extremă trebuie luată doar atunci când nu mai există într-adevăr nici o cale de salvare.

Plecară imediat cu toții, ieșind pe o portiță de pe latura de răsărit a zidurilor și ajunseră călare la locul de întâlnire stabilit. Tellias călărea o catârcă, un animal foarte blând, care cunoștea toate obiceiurile stăpânului.

Dafneos veni având alături doi dintre ofițerii săi cei mai înalți în grad și pe Dyonisios. Erau înarmați până în dinți și la mică distanță în urma lor venea escorta: vreo cincizeci de călăreți și cam treizeci de cercetași pedeștri.

Tellias remarcă din primul moment că după aspect și după stemele de pe scuturi erau syracuzani, gelani și kamarinezi, greci sicilieni cu toții și lucrul acesta i se păru oarecum ciudat.

Vorbi el pentru început, simțindu-se mai liniștit datorită prezenței lui Dyonisios.

— Unii dintre comandanții noștri militari, în special Deuxippos, cel care se află aici în dreapta mea, consideră că ar trebui să evacuăm orașul începând chiar de mâine, pentru că proviziile pe care le mai avem pot ajunge doar pentru câteva zile...

— Și, în plus, îl întrerupse Deuxippos, mercenarii noștri campanezi au trecut la inamic lăsând fără apărare o porțiune de aproape un stadiu din zidurile cetății.

— Prea mare, își spuse Dyonisios și i se păru că la fel gândise și el sau spusese, cine știe când, ca într-un vis.

— I-am văzut și noi, spuse Dafneos.

— Este adevărat, continuă Tellias, dar în oraș mai avem mii de războinici bine înarmați, iar tu ai aici o armată puternică și încă neatinsă. Putem folosi toți acești oameni ca să-l înfrângem pe dușman, nu-i așa?

Dafneos nu-i răspunse imediat și acele clipe de tăcere fură ca niște pietre de moară care apăsau sufletele celor de față. Dyonisios își privea drept în ochi prietenul, cu o expresie de neputință dureroasă. În cele din urmă, Dafneos vorbi:

— Din păcate, nu mai este posibil: grecii și italienii ne părăsesc. Mâine pleacă la casele lor.

— Cum adică? exclamă Tellias. Doar nu vorbești serios.

— Din nefericire, da. Pleacă, așa cum ți-am spus.

— De ce?

— Asta era înțelegerea: că vor rămâne până la solstițiul de iarnă; trebuie să-și pregătească ogoarele pentru semănat și nu vor să rişte ca vremea rea să-i țină prea mult timp departe de casă. De fapt, mai sunt șapte zile până la solstițiu, dar nu cred că asta schimbă prea mult lucrurile...

— Nu-mi vine să cred... murmură Tellias, clătinând mâhnit din cap. Nu pot crede...

— După cum vezi, spuse Deuxippos, care părea să nu fi așteptat altceva, aveam dreptate. Evacuarea orașului este cel mai bun lucru pe care-l putem face. Vom folosi trupele pentru protejarea refugiaților.

— V-ați putea adăposti la Leontinis, spuse Dafneos. Orașul este în construcție... o să trimitem și noi...

— Nu-i adevărat... nu poate fi adevărat. Trebuie să existe și o altă posibilitate... exclamă deznădăjduit Tellias. Ești militar, pe Hercules! Trebuie să-mi spui de ce nu vrei să lupți: la ce-ți mai servesc armele pe care le porți? La ce-ți servește sabia aceea? Părea din ce în ce mai agitat și vocea lui pițigăiată semăna cu țipătul unei păsări rănite de moarte.

— Trebuie să vă împăcați cu soarta, răspunse Dafneos. Nu putem risca. Dacă eu joc totul pe cartea unei bătălii în câmp deschis, în condiții de inferioritate numerică și pierd, las și Syracuza fără apărare... și dacă mai cade și Syracuza, atunci totul este pierdut. Nu pot face așa ceva, trebuie să mă înțelegeți.

— Înseamnă că acesta este adevăratul motiv: ți-e frică să rişti! Dar nu înțelegi că, apărând Agrigentul, aperi și Syracuza? Nu pricepi? Faci aceeași greșeală pe care a făcut-o și Diocles la Hymera. Îngrozitoare... îngrozitoare și prostească...

Dafneos lăsă privirile în pământ, fără să mai scoată nici o vorbă, în timp ce ploaia începu să cadă din ce în ce mai deasă, udând coifuri, platoșe și scuturi, făcându-le să strălucească din când în când la lumina fulgerelor din depărtare.

Tellias, cu fața brăzdată de lacrimi și udă de ploaie, dar cu o expresie de profundă mândrie, se întoarse către Dyonisios.

— Așa gândești și tu? Spune-mi, asta este și părerea ta?

Dyonisios clătină din cap în tăcere, apoi își ridică privirile către Dafneos și Deuxippos, cu o expresie de nimicitor dispreț.

— S-au înțeles între ei, nu-i așa? spuse Tellias, necruțător. Totul era pregătit. Poate că și ei s-au lăsat cumpărați... Da, sigur că da... Altfel, de ce ar fi apărut zvonul acela că flota cartagineză era în reparații exact atunci când se pregătea să atace corăbiile syracuzane? Spune-mi, de ce?

— Ești nebun, ripostă Dafneos, bați câmpii. Nu te ucid chiar în clipa asta pentru că ești un biet bătrân și nu știi ce vorbești. Nu mai vreau să te ascult nici măcar o clipă. Se întoarse către ceilalți consilieri din Agrigent, care rămăseseră muți de uimire și ascultaseră înmărmuriți cuvintele acelea îngrozitoare. Faceți cum v-a spus Deuxippos, spuse, ascultați-l și veți rămâne măcar în viață. Rămâneți cu bine.

Încălecă și dispăru în bezna nopții, urmat de escortă.

Tellias căzu în genunchi hohotind de plâns, fără să mai ia în seamă ploaia torențială care cădea fără încetare.

Dyonisios îl ajută să se ridice și-l strânse la piept.

— Întoarce-te în oraș, îi spuse, încercând să-l mai liniștească, întoarce-te acasă și ai grijă de soția ta. Pre-

gătiți-vă de plecare. O să vă găzduiesc în casa mea și o să vă iubesc întotdeauna ca pe părinții mei... Te rog... nu te da bătut...

Un fulger lumină ca ziua peisajul trist al necropolei și urmă un tunet asurzitor. Tellias își șterse obrajii.

— N-o să-mi părăsesc orașul, măi băiete, spuse el, mă înțelegi? Niciodată! și se îndepărtă călare pe catârca lui.

A doua zi, autoritățile dădură ordinul de evacuare și întregul oraș răsună de plânsete și de vaiete disperate. Casa Consiliului fu înconjurată de o mulțime ieșită din minți, dar acolo nu mai era nimeni care să-i poată asculta și nici să ia alte măsuri decât cele deja anunțate. Panica începea să se răspândească peste tot, lumea o lua în fugă spre poarta de răsărit, ca și cum inamicul ar fi pătruns deja în oraș, așa că soldații reușiră cu greu să restabilească ordinea și să îndrume fugarii pe drumul care ducea spre Gela.

În vacarmul acela de urlete și de gemete, în vârtejul de spaimă care purta totul în aceeași direcție, fură lăsați de izbeliște neputincioșii, bătrânii și bolnavii care n-ar fi putut cu nici un chip să suporte chinul unui marș de sute și sute de stadii. Unii dintre cei abandonați se sinuciseră, alții își așteptară cu indiferență soarta, gândindu-se că în orice caz moartea era de preferat pierderii patriei, a locurilor dragi și a celui mai frumos oraș din lume.

Tellias și soția sa care refuză să-l lase singur se aflară printre aceștia din urmă. În zadar Dyonisios privi atent și plin de îngrijorare șirurile de refugiați, în zadar strigă peste tot numele acelor oameni dragi, trecând înainte și înapoi, călare, pe lângă coloana fugarilor, întrebându-i

pe toți dacă nu-i văzuseră. Nu avea de unde să știe că în clipele acelea ei se aflau sus, în locul cel mai înalt al orașului, pe impunătoare stâncă a Athenei, privind, cu ochi care nici nu mai puteau lăcrima, lungul șarpe uman întins până departe, pe câmpie, mulțimea nesfârșită a refugiaților care părăseau Agrigentul, ca un val de sânge pornit să se scurgă năvalnic dintr-un trup rănit de moarte.

Mai târziu, pe străzi începură să se audă urletele barbarilor care năvăleau peste tot, jefuind, distrugând, măcelărindu-i pe toți cei care le ieșeau în cale. Puseră foc și la mărețul templu al lui Zeus, încă acoperit de schelele din lemn, și minunatele sculpturi ale căderii Troiei, sculptate în piatra frontonului, se însuflețiră tragic de real sub asaltul flăcărilor.

Atunci, Tellias o luă de mână pe tovarășa sa de viață și porniră amândoi către templul sacru, care domina acropola cu silueta sa elegantă. Mergeau liniștiți, ca și cum ar fi vrut să se bucure pentru ultima oară de o plimbare pe cea mai frumoasă cale sacră a orașului. Se opriră sub colonadă, întoarseră privirile în urmă și văzură valul năvălitorilor care urcau către platforma cea mai înaltă a muntelui. Intrară atunci în templu și închiseră ușile. Bărbatul o îmbrățișă pentru ultima oară pe cea care-i stătuse alături toată viața, schimbă cu ea o scurtă privire de înțelegere, apoi luă o torță și puse foc sanctuarului.

Arseră amândoi, laolaltă cu zeii și cu amintirea unor vremuri fericite.

XIII

Toate drumurile și cărările care duceau la Gela era înțesate de o mulțime uriașă, disperată și înspăimântată. Mai ales femei, copii și oameni în vârstă. Bărbații în stare să poarte o armă escortau coloana de refugiați. Bătrânii și bolnavii fuseseră abandonați în oraș pentru că nu puteau ține pasul cu ceilalți, într-o călătorie atât de lungă și de obositoare. Multe fete, chiar și cele din familii nobile și bogate, mergeau pe jos, unele purtându-i în brațe pe frățiorii mai mici, dând dovadă de o mare tărie sufletească și curaj pentru că, după o vreme, tălpile lor delicate, obișnuite cu sandale elegante, se umpluseră de bășici și acestea se transformaseră mai apoi în răni. Își mușcau buzele ca niște luptători pe câmpul de luptă și-și ștergeau pe furiș lacrimile ca să nu-i facă pe cei mici să plângă și mai tare, iar pe părinți să nu-i îngrijoreze mai mult, ei fiind deja chinuiți de suferința sfâșietoare, pentru că-și părăsiseră atât de neașteptat patria, casa în care trăiseră dintotdeauna și mormintele strămoșilor. Erau cu toții ca niște plante smulse din rădăcină de o vijelie nemiloasă și duse departe, către locuri străine și neprimitoare. La durere se adăuga spaima, pentru că mulți

dintre ei nici măcar nu cunoșteau motivul unei asemenea neașteptate și înspăimântătoare nenorociri și aflau, la fiecare pas pe care-l făceau, tot felul de lucruri noi, deseori absurde și bătându-se chiar cap în cap.

Nu puteau găsi vreun adăpost cât de mic împotriva vrăjmășiei vremii și nici nu puteau scăpa de greutățile unui drum greu de străbătut chiar și în vremuri normale; puțini dintre ei aveau câte ceva de mâncare și mai puțini erau aceia care aveau apă. Înaintau prin mocirla care acoperea drumurile și din când în când întorceau capul, ca și cum ar fi auzit din urmă glasuri stăruitoare, amintiri, regrete și imagini ale unei vieți întregi pe care o lăsau undeva departe, în spatele lor. În afară de foame și oboseală, îi chinuiau cumplit vântul rece, ploaia care se pornea la răstimpuri, cerul plumburiu, parcă dușmănos.

Singura consolare le era prezența părinților, fiilor sau soților, care, făcând încă parte din unitățile militare, căutau pe cât posibil să meargă mai aproape de rude sau prieteni pentru că și pentru ei prezența unor chipuri prietenoase le dădea forța de a continua să-și facă datoria.

Dyonisios trecuse de mai multe ori înainte și înapoi de-a lungul coloanei de refugiați, căutând să-l zărească pe Tellias sau pe soția lui și-i întrebase de ei pe mulți oameni pe care-i cunoștea sau doar i se părea că-i cunoaște, dar fără rezultat, până când un bărbat îi dăduse răspunsul pe care nu și-ar fi dorit să-l primească:

— Tellias a rămas acolo. L-am văzut eu împreună cu soția. Toți fugeau către poarta răsăriteană, dar el urca spre acropole ținând-o de mână. Un căpos bătrân! Întotdeauna a făcut cum a vrut el.

Auzind acestea, Dyonisios dădu pinteni calului, îl ajunse pe Dafneos, care mergea în fruntea coloanei, și-i ceru permisiunea să se întoarcă în oraș.

— Ești nebun. Ce vrei să mai faci acolo? îl întrebă Dafneos.

— Au rămas în urmă niște prieteni de-ai mei. Vreau să văd dacă nu-i pot ajuta.

— Din păcate, nu mai ai pe cine ajuta. Știi ce se întâmplă când năvălesc ăia. Pe bărbații în putere îi iau ca sclavi, iar pe toți ceilalți îi ucid. Cine erau prietenii tăi?

Dyonisios clătină din cap.

— Nu mai are nici o importanță acum, spuse el, n-are rost, și se întoarse la locul lui pe lângă coloană. Îl impresionase imaginea unei fete murdare de noroi și zgribulită, care mergea ținând de mână un băiețel și o fetiță, probabil frățiorii ei mai mici. Îi aminteau într-un fel de Aretis și de situația aceea îngrozitor de asemănătoare în care o cunoscuse pe tânăra lui soție. I se părea acum că zeii îl îndemnau s-o ajute și acum, alinându-i suferința pe care, cu siguranță, o purta cu ea și în Hades.

O căută pe fata aceea și, apropiindu-se de ea, descălecă și-i întinse mantia sa.

— Ia-o, spuse el, mie nu-mi trebuie.

Tânăra îi răspunse cu un zâmbet obosit și-și continuă drumul sub ploaia care nu mai contenea.

Cartaginezii se instalară în Agrigent, după ce puseseră mâna pe o pradă uriașă, așa cum se așteptau s-o găsească într-un oraș care, în cei două sute de ani ai existenței sale, nu fusese niciodată cucerit sau prădat. Nu dărâmară casele, pentru că aveau nevoie de ele ca să petreacă iarna la adăpost. Făcând aceasta, își manifestau limpede intenția de a nu renunța la campania militară de cucerire a unor noi teritorii. Nu voiau să se oprească decât atunci

când pe pământul Siciliei n-ar mai fi existat nici o cetate grecească.

Acum, noua frontieră era Gela, orașul în care murise Eschil, marele tragedian. Pe mormântul lui din necropolă era sculptată o inscripție care nu amintea deloc de gloria poetului, ci doar de soldatul care luptase la Marathon împotriva persanilor. Erau cuvinte care sunau acum ca un avertisment în situația aceea din ce în ce mai îngrijorătoare. Refugiații din Agrigent fură găzduiți în Leontinis, în așteptarea unor vremuri mai bune, care să le permită întoarcerea acasă.

Dafneos ținu sfat la Gela cu ofițerii săi, la care se alăturară spartanul Deuxippos și generalii gelani.

— Ce credeți că este de făcut? întrebă. Ce aveți de gând?

— Noi vrem să rezistăm, răspunse comandantul suprem al celor din Gela, un bărbat de vreo cincizeci de ani, pe nume Nicandros. Era un aristocrat de modă veche, părând să fie cu totul hotărât să acționeze, chiar dacă fiecare trăsătură a chipului său și fiecare cută a frunții trădau îngrijorarea care-l cuprinsese.

— Dacă aceasta este decizia voastră, răspunse Dafneos, noi vă vom ajuta. Vom face tot ce putem ca să-i respingem pe barbari și să evităm o altă catastrofă. Ceea ce s-a întâmplat la Agrigent nu se va mai repeta. A fost ceva neprevăzut, poate chiar o trădare care ne-a luat prin surprindere chiar când puteam spune că am câștigat războiul.

— Niciodată nu se poate vorbi despre victorie atât timp cât inamicul n-a fost nimicit, îi replică acru Nicandros. Oricum, vă mulțumesc, în numele orașului nostru, că sunteți dispuși să ne dați ajutor.

— Deuxippos va rămâne aici cu voi, răspunse Dafneos, împreună cu mercenarii lui, până când vor fi reluate operațiunile militare.

— Deuxippos este un idiot, își spuse în gând Dyonisios, dacă nu cumva un vândut. Dar nu scoase nici o vorbă. Stătea în picioare în sala Consiliului, cu spatele rezemat de tocul ușii și cu brațele încrucișate la piept, ca o cariatidă, iar chipul său nu trăda nici o emoție, ca și cum ar fi fost sculptat în marmură. Se gândea la Tellias și la soția lui, pe care o iubea nespus și pe care nu avea s-o mai vadă niciodată, la suferințele pe care le îndurase ei înainte de a muri, în Agrigentul pierdut și pângărit, la biata fată căreia îi dăduse mantia sa și care poate că în momentul acela era căzută în noroi, sleită de puteri, avându-i alături pe cei doi micuți plângând sub rafalele de ploaie. Ar fi vrut și el să plângă, să strige, să blesteme.

După ce își îndeplini îndatoririle, plecă pe o stradă întunecoasă care ducea la poarta apuseană, gânditor și posac, sigur în sinea sa că orașul Gela va cădea și el, așa cum căzuseră Selinuntes, Hymera și Agrigent din cauza neputinței comandanților, din cauza lașității lui Dafneos și prostiei lui Deuxippos. Autoritățile gelane îi asiguraseră o locuință în pritaneu, dar el preferase să închirieze pe cheltuiala sa o căsuță modestă de lângă zidul cetății, fiindcă nu voia să stea împreună cu ceilalți ofițeri pentru care nu avea nici o stimă.

Intră și urcă imediat pe terasa de sus, ca să se bucure de priveliștea orașului și a mării. Asta trebuia să facă: să observe, să învețe, să cunoască, să-și întipărească în minte fiecare detaliu al teritoriului, căile de acces și de refugiu, punctele slabe ale zidurilor cetății, traseele cele mai rapide pentru aprovizionare, curenții marini, direcția

vânturilor, trecerile către interiorul insulei și de-a lungul țărmului. Abia după aceea avea să ia o decizie, să strângă din dinți și să meargă înainte, cu orice preț, fără a asculta de nimeni, pentru a învinge, a alunga, a nimici orice dușman. Asta însemna să comande o armată și s-o ducă la victorie. Ce știau despre așa ceva fanfaronii aceia, în stare doar să scoată pe gură promisiuni sforăitoare pe care nu aveau să le îndeplinească niciodată?

Soarele răzbătu timp de câteva clipe prin norii deși, după care ultimele raze roșietice dispărură dincolo de orizont. Marea deveni imediat plumburie, agitată sub bătaia vântului dinspre Africa și talazurile purtând coame de spumă cenușie începură să se spargă de țărm, cu un vuiet care ajungea până pe dealuri. Începeau să se aprindă luminile prin casele orașului, fumul vetrelor se vedea ieșind pe hornuri și luna părea o fantomă palidă dincolo de perdeaua de nori zdrențuiți. Oftă.

Îl făcu să tresară zgomotul neașteptat al cuiva care bătea din răsputeri în ușa de jos, se scutură parcă de gândurile care-l asaltau, coborî la parterul casei și întrebă:

— Cine este?

— Eu sunt, deschide, se auzi vocea lui Filistos.

— Hai, intră mai repede, spuse Dyonisios, deschizându-i ușa. Ești ud leoarcă, dă-mi mantia.

Filistos intră, vânăt de frig și clănțănind din dinți.

— Stai puțin să aprind focul. Dyonisios aprinse o așchie de la o lampă care ardea în dreptul unei imagini sacre pictate pe perete și dădu foc unei grămăjoare de vreascuri de pe vatra din mijlocul camerei goale. De îndată se auzi trosnetul crengilor de pin, care ardeau răspândind imediat în jur o căldură plăcută.

— Nu am mare lucru de mâncare, îi spuse oaspetelui. O bucată de pâine, dacă vrei, și puțină brânză. De băut, doar apă.

— N-am venit la tine ca să mănânc sau să beau, îi răspunse Filistos. Îți aduc salutări de la fratele tău Leptines, de la părintele tău adoptiv și de la căpeteniile Frăției. Vestea despre înfrângerea de la Agrigent a ajuns deja la Syracuza și orașul este în culmea agitației. Aici, la Gela, ce s-a hotărât?

— Oamenii vor să reziste, răspunse Dyonisios, așează pâinea și brânza să se încălzească puțin pe piatra vetrei, după care mai puse câteva crengi pe foc.

Filistos ridică din umeri.

— Ca la Agrigent, ca la Hymera, ca la Selinuntes.

— Așa este.

— Nu putem asista la un alt dezastru fără să facem ceva.

— Există un singur mod de a-l evita, spuse Dyonisios privindu-l țintă pe prietenul său, sub reflexele flăcărilor.

— Așa cred și eu. Tu ești pregătit?

— Da, sunt, răspunse Dyonisios.

— Și noi.

— Atunci, dați-i drumul. Eu voi veni direct la Syracuza.

— Când?

— Când se va întoarce armata.

— Prea târziu. Totul este pregătit pentru viitoarea Adunare. Exact peste șapte zile.

— Nu pot să plec așa de repede. Dafneos nu așteaptă decât așa ceva, ca să mă acuze de dezertare și să mă aducă în fața arcașilor cu mâinile legate la spate.

— La asta m-am gândit eu. Mâine dimineață, în zori, va primi un ordin din partea Consiliului, prin care se cere

întoarcerea ta neîntârziată din raţiuni de stat. Nu este adevărat, desigur. Tu prefă-te că te opui, ca şi cum lucrul acesta nu ţi-ar face nici o plăcere. Dar să nu exagerezi totuşi.

— Am înţeles.

— Foarte bine. Eu te voi aştepta la Kamàrina, acasă la Proxenos, fabricantul de scuturi, după care vom face drumul până acasă împreună.

Dyonisios încuviinţă în tăcere. Privirile sale erau aţintite asupra flăcărilor de pe vatră.

— Ai aflat de Tellias? întrebă el pe neaşteptate.

— Ce să aflu?

— A rămas în Agrigent, împreună cu soţia lui.

— Era de aşteptat să nu-şi părăsească oraşul. Nu era el omul care să îndure umilinţa înfrângerii şi fuga din faţa duşmanului.

— I-am pierdut. Îmi erau foarte dragi.

— Ştiu. Şi ei te iubeau ca pe fiul pe care şi l-au dorit dintotdeauna şi pe care n-au reuşit să-l aibă.

— Mulţi vor trebui să plătească pentru asta. Barbarii în primul rând, dar şi unii dintre greci.

Filistos nu răspunse. Îşi luă mantia întinsă în faţa focului ca să se usuce.

— Dar este încă udă, spuse Dyonisios.

— N-are importanţă. N-am timp să aştept până se usucă. Trebuie să mă întorc în oraş.

— S-a întunecat de-acum. Dormi aici şi mâine poţi să pleci în zori.

— În ultima vreme este întuneric peste tot: ce importanţă mai are? Îşi aruncă mantia pe umeri şi ieşi din casă.

Dyonisios rămase în prag, urmărind cu privirea silueta prietenului său, care se îndepărta şi ascultând

tunetul care parcă bombănea în depărtare, pe crestele munților Ibleos.

A doua zi după răsăritul soarelui, Dafneos îl chemă la el.

— Trebuie să pleci, imediat la Syracuza, îi spuse. Te vei prezenta în fața Consiliului peste cel mult trei zile. Pe drum vei putea schimba calul în garnizoanele noastre.

— De ce trebuie să plec? Eu sunt mai folositor aici.

— Trebuie să pleci, pentru că ți-am ordonat eu. Ne putem descurca foarte bine și fără tine. Dyonisios se prefăcu nemulțumit că trebuia să plece și, înainte de a ieși de la Dafneos, aruncă o privire asupra mesajului de pe masa lui Dafneos, având încă alături sigiliul de ceară. Îl privi apoi drept în ochi pe comandantul său, cu o expresie greu de înțeles, dar care nu promitea nimic bun.

Ajunse la Kamàrina înainte de a se înnsera, galopând ca scos din minți, și se opri la casa lui Proxenos, fabricantul de scuturi care-l găzduia pe Filistos, ca să înnopteze.

În oraș, vestea despre căderea Agrigentului crease panică și mulți dintre locuitori se pregăteau deja să plece undeva spre interiorul insulei, în special cei care aveau acolo moșii sau ferme, dar atât conducerea cetății, cât și Adunarea militarilor hotărâseră încă de pe acum să trimită întăriri la Gela, dacă orașul ar fi fost atacat, și să-l apere cu orice preț.

— Au înțeles până la urmă că nimeni nu se poate salva de unul singur, trase concluzia Filistos.

— Cred că au știut asta dintotdeauna, răspunse Dyonisios. La Agrigent, armata era de două ori mai mare decât aceea pe care au avut-o atenienii în timpul războiului contra noastră. A lipsit de fiecare dată un om care să o conducă.

— Este adevărat, adeveri Proxenos. Exact asta se întâmplă acum la Atena. Am fost acolo acum trei luni, cu un transport de arme. Încă nu și-au revenit după bătaia pe care au luat-o aici, în Sicilia, și acum l-au alungat pe singurul om care putea fi în stare să câștige o bătălie navală: Alcibiade, nepotul lui Pericle. L-au acuzat că se distra cu hetaire, în timp ce flota lui dădea o luptă cu Lisandros, lucru care poate fi adevărat, dar pe mâna cui au lăsat acum comanda? A lui Conon: bietul de el n-a câștigat în viața lui o bătălie și primul lucru pe care l-a făcut a fost să se lase blocat în portul Mitilenes...

— Ai mai fost la teatru în ultimul timp? îl întrerupse Filistos, ca să schimbe vorba.

— Da, chiar dacă acum nu prea mai este nimic de văzut. După ce au murit Euripide și Sofocle, teatrul tragic s-a terminat. Mai poți doar să râzi la teatru. Am fost la o comedie de Aristofan și pot să vă spun că am murit de râs. Nu s-a mai văzut unul ca el, care să dea de pământ cu politicieni, avocați, filosofi, să se ia chiar și de cei din public. Ce mai, toată lumea râde nebunește la piesele lui.

— Dacă spartanii ar ieși învingători, interveni Dyonisios, aducând discuția din nou pe făgașul de la început, ar fi liberi să trimită armata și flota în ajutorul nostru.

— Nu te baza pe ei, răspunse Proxenos. S-au săturat și ei de războaie. De aproape treizeci de ani o duc tot într-un război. Oricum se va termina și acolo, nu vor exista învingători și nici învinși. Cu toții își plâng fiii seceraţi în luptă, ogoarele pârjolite, recoltele pierdute, zecile de orașe distruse, populații întregi ajunse în sclavie. Ca să nu mai vorbim de comerțul de zi cu zi, de prețurile care au crescut nemăsurat de mult, de lipsa celor mai necesare alimente.

— Aici este altceva, insistă Dyonisios. Acum este în joc chiar existența noastră... dar n-are importanță, o să ne descurcăm și singuri dacă va fi nevoie. Da, singuri...

După câteva zile, Filistos și Dyonisios sosiră la Syracuza, la timp pentru a lua parte la Adunarea generală a orașului. Dyonisios era înscris să ia cuvântul, al doisprezecelea. Alături de el se afla Leptines și din când în când schimba priviri și semnale numai de el știute cu alți prieteni din Frăție, răspândiți în toate colțurile sălii. La un moment dat, secretarul de ședință ridică o plăcuță cu litera „M", semn că venise rândul numărului doisprezece și Dyonisios luă cuvântul.

Fără să ia în seamă frigul din acele zile de iarnă, purta doar tunica militară scurtă și, de pe podiumul pe care se urcase, i se puteau vedea astfel, ca niște decorații, semnele rănilor recente din bătălii, pe brațe, pe coapse, pe umeri. Fu întâmpinat de un murmur susținut și de strigăte puternice venite din toate părțile sălii. El ridică brațele musculoase pentru a le mulțumi celor care-l aclamau și a cere să se facă tăcere, după care începu să vorbească.

— Cetățeni și conducători ai Syracuzei! Am venit aici pentru a vă anunța o nouă catastrofă. Știu că a ajuns deja la voi vestea despre căderea Agrigentului și despre felul în care a pierit acel oraș glorios, dintotdeauna aliat și frate. Dar nimeni, cred eu, nu poate fi în stare să vă descrie mai bine decât mine acel dezastru, cel mai mare la care am asistat în acești ani, petrecut din cauza incapacității totale a ofițerilor care comandau trupele noastre...

Secretarul se ridică și îi atrase atenția.

— Ai grijă ce spui: nu-ți este permis să insulți oameni care se bucură încă de încrederea orașului ca șefi supremi ai armatei.

— În cazul acesta, voi vorbi mai pe înțelesul tuturor, spuse Dyonisios și, cu un glas tunător, continuă. Îl acuz aici, în fața voastră, pe comandantul Dafneos și întregul său stat major, de înaltă trădare și de înțelegere cu inamicul!

Secretarul îl întrerupse din nou.

— O acuzație atât de gravă, formulată în felul acesta, este un delict. Te amendez cu zece mine. Gărzi, executați ordinul!

Doi mercenari de serviciu se îndreptară către Dyonisios, ca să încaseze suma pe care, desigur, n-o avea asupra lui și, în acest caz, să-l aresteze.

Filistos sări imediat în picioare și, ridicând brațul, strigă:

— Plătesc eu, continuă!

În clipa următoare își trimise servitorul ca să ducă zece mine secretarului, mut de uimire.

— Îi acuz de trădare, continuă Dyonisios, pentru că, având la îndemână victoria definitivă asupra inamicului, ne-au oprit în plin atac și ne-au obligat să ne retragem. A fost o dublă trădare pentru că au profitat de respectul nostru față de disciplină și de supunerea față de glasul patriei și al comandanților, pentru a le oferi barbarilor o cale de scăpare.

Strigăte, aplauze, încurajări se auziră de peste tot din sală, mai ales din locurile în care se aflau grupuri compacte de membri ai Frăției. Aceștia își manifestau gălăgios susținerea entuziastă a vorbitorului și dezaprobarea față de cei pe care acesta îi acuza, făcându-i de îndată și pe cei din jur să reacționeze în același mod.

Văzând acestea, secretarul, uluit de spusele lui Dyonisios și de procedeul neobișnuit prin care fusese plătită amenda, trăgea nerăbdător cu ochiul la nisipul care se scurgea în clepsidră, așteptând momentul în care,

conform regulamentului, ar fi putut aplica o nouă amendă, mult mai mare.

— Douăzeci de mine! strigă el de îndată ce văzu că vasul de deasupra se golise, fără a mai lua în seamă ce spunea Dyonisios.

— Plătit! strigă Filistos, ridicând din nou brațul.

Un nou vuiet se auzi în sală, ca și cum mulțimea s-ar fi aflat într-o arenă, încurajându-și favoritul și Dyonisios își reluă discursul incendiar, descriind momentele cele mai importante ale bătăliei, deciziile nesăbuite, dramatica întâlnire cu reprezentanții orașului, ordinul absurd al evacuării. Povesti și despre vestea falsă, conform căreia navele cartagineze se aflau pe uscat la Palermo, când, de fapt, ele se pregăteau să atace prin surprindere flota syracuzană. Puse fără nici un fel de ezitare acest zvon pe seama lui Dafneos și a prietenilor săi, convins în adâncul sufletului că acesta era adevărul, iar faptul că pentru moment nu putea să-l dovedească era pentru el un element secundar, fără nici un fel de importanță.

Glasul din ce în ce mai plângăreț al secretarului continua să anunțe amenzi tot mai mari, imediat achitate din averea în aparență fără limite a lui Filistos, astfel încât în unele momente aceasta părea să fie punctul de vârf al celei mai dramatice adunări din toate câte se văzuseră până atunci, iar alteori semăna cu o licitație în care marfa vândută la un preț tot mai mare era adevărul.

În cele din urmă, secretarul se resemnă și nu mai încercă să pună opreliști în calea elocvenței avântate a lui Dyonisios. Cuvintele oratorului înflăcărau asistența, amintirile și scenele descrise emoționau publicul, îl făceau să se înfioare de groază, să se revolte, să scoată strigăte de furie, de condamnare, de protest.

Când simți că ținea acum toată Adunarea cu sufletul la gură, vorbitorul își încheie intervenția, sigur că nu i se mai putea refuza nimic.

— Cetățeni! se auzi glasul lui tunător. Barbarii vor putea distruge și orașul nostru care, totuși, a învins Atena. Vă veți vedea astfel nevestele violate, fiii făcuți sclavi înainte de a fi torturați fără milă sau trecuți prin ascuțișul sabiei. Eu i-am văzut, am luptat împotriva lor, am ucis sute dintre ei, pentru a-i salva pe frații noștri din Selinuntes, din Hymera, din Agrigent, dar nu sunt suficiente dragostea și curajul unui singur om pentru a salva patria. Voi, care vă puneți viața în pericol în primele rânduri ale luptei, voi care țineți într-o mână scutul și în cealaltă lancea trebuia să vă alegeți generalii nu gândindu-vă la averea și rangul lor social, ci la stima pe care o aveți pentru ei! Trebuie să-i condamnați în lipsă pe acești ofițeri fără onoare, care au trădat și s-au lăsat cumpărați de inamic, să-i condamnați la exil pe viață și chiar la moarte, dacă vor îndrăzni să se întoarcă în oraș, fără permisiunea voastră. Urmează mai apoi să-i alegeți pe cei pe care îi respectați: cei pe care i-ați văzut întotdeauna luptând cinstit și cu dăruire, cei pe care nu i-ați văzut niciodată aruncând scutul și rupând-o la fugă. Ei trebuie să fie cei care vă conduc în luptă și care îi conduc pe aliații noștri. Să punem capăt o dată pentru totdeauna acestui șir de înfrângeri și măceluri! Cum pot barbarii aceia mercenari să fie mai presus de niște cetățeni disciplinați și curajoși, fără să fie ajutați de trădare? Dar am să vă mai spun ceva: cei care ne conduc sunt niște incapabili și nu merită funcțiile în care au fost aleși. Să-i alungăm pentru totdeauna și să-i alegem pe cei pe care îi considerăm demni de încrederea noastră!

Strigăte puternice de aprobare se ridicară din sala Adunării, astfel încât Dyonisios și Filistos reușiră cu mare greutate să facă liniște. Îndată după aceea, Heloris puse la vot propunerea de condamnare în contumacie a generalilor trădători. După ce propunerea fu aprobată cu o majoritate covârșitoare, dădu citire unei liste de candidați pentru funcțiile de comandanți ai celor mai importante unități ale armatei, cei mai mulți dintre ei necunoscuți, cu excepția lui Dyonisios, care avu parte de o susținere aproape unanimă.

Când părăsi la amiază Adunarea, ovaționat de toți cei prezenți, el era omul cel mai puternic din Syracuza, ceilalți ofițeri care îi erau colegi fiindu-i mai puțin decât niște umbre, datorându-i totul, inclusiv alegerea.

La trei zile după aceea, Dafneos și ai săi primeau copia procesului-verbal de la ședința aceea prin care erau condamnați la exil. Dyonisios fu ales oficial în funcția de comandant suprem al forțelor armate și apăru în fața trupelor într-un echipament strălucitor, împodobit cu argint și cu aramă, ținând în mâna dreaptă lancea și în stânga scutul, care purta pe el imaginea unei gorgone cu colții însângerați. Strigătele și ovațiile războinicilor săi se înălțară până la templul Athenei de pe acropole și ecoul lor făcu să vibreze marile uși din bronz.

XIV

Generalii syracuzani exilați se refugiară la Henna, stabilindu-se acolo în așteptarea unor vremuri mai bune și simțiră, desigur, pe propria lor piele, ceea ce suportaseră sutele, uneori miile de cetățeni care fuseseră alungați din oraș doar pentru că tabăra politică din care făceau parte fusese învinsă. Dafneos se străduí să organizeze întoarcerea în Syracuza, dar fu găsit mort în propria lui casă pe la sfârșitul iernii. Se zvoni că fusese o execuție sumară ordonată de Dyonisios și adusă la îndeplinire de câțiva membri ai Frăției.

În acest timp, Dyonsios se pregătea să-și consolideze propria putere asupra orașului și să ducă războiul așa cum considera el că este necesar. Nu accepta să fie condiționat de nimic. Nu cunoștea nici o limită.

— Greu de făcut așa ceva într-o democrație, îi atrase atenția Filistos când se întâlniră în biroul său.

— Vreau să învíng și, ca să învíng, am nevoie ca întreaga comandă să fie în mâinile mele.

— Diocles o avea la Hymera, iar Dafneos la Agrigent și amândoi au pierdut.

— Au pierdut pentru că erau niște incapabili. Dacă ar fi avut puteri și mai mari, lucrurile ar fi mers mult mai

rău. Mie nu mi se va întâmpla așa ceva: știu ce am de făcut, îți jur, am totul foarte clar în minte. Îți aduci aminte de noaptea aceea de la Gela?

— Da, cum să nu, era o vreme groaznică...

— După ce ai plecat tu, am încercat să mă culc pentru că eram frânt de oboseală, dar nu reușeam să adorm, așa că am umblat prin oraș, pe lângă ziduri, pe metereze, înspre mare și înspre uscat. Mai târziu m-am întors de mai multe ori, în secret. Himilko va ataca Gela peste puțin timp, o dată cu primele zile calde ale primăverii, și eu am să-l fac praf.

— Fii atent la ce spui.

— Știu ce vorbesc. Tu vei pleca de îndată ce se va putea naviga pe mare și te vei duce la aliații noștri din Locris, din Crotona și la alții ca să-i convingi că trebuie să ne trimită fără întârziere toate trupele pe care le au. Convinge-i că, dacă vom cădea noi, după aceea va veni și rândul lor. Dacă ți se pare necesar, inventează tu un document fals în limba punică, un plan de invazie a coloniilor grecești din Italia, spune-le că am prins o iscoadă de-a lor și... mă rog, știi tu cum se fac lucrurile de felul acesta. Ai înțeles ce vreau să spun.

— Am înțeles.

— Ești de acord să faci asta?

Filistos zâmbi.

— Te-am dezamăgit eu vreodată?

— Bine. Acum trebuie să scap de ceilalți ofițeri, cel puțin de aceia care îmi stau în cale.

— Nu poți să faci așa ceva.

— Ba sunt sigur că pot.

— Știi ce înseamnă acest lucru, nu?

— Nu este ce crezi tu. Pentru început, vreau doar să-i discreditez. Să răspândim zvonul că au o înțelegere cu cartaginezii, că primesc bani de la Himilko.

— Nu conta pe mine în privința asta. Amărâții ăia n-au făcut nimic din toate astea. Este o treabă scârboasă.

— Dar necesară pentru salvarea orașului.

— Iar salvarea orașului este totuna cu puterea ta.

— Nu, cu conducerea de către mine. Numai eu pot conduce poporul în luptă, pentru că numai eu sunt în stare să salvez orașul de distrugere, templele de profanare, poporul de sclavie.

Filistos rămase tăcut vreme îndelungată, neștiind ce să-i răspundă. Mergea încolo și încoace prin birou, privind în pământ și simțea că privirile lui Dyonisios erau ațintite asupra lui.

— Știi ceva? spuse la un moment dat, oprindu-se în mijlocul încăperii. Tu ar fi trebuit să te naști în epoca eroilor lui Homer. Uite, aceea era vremea ta. Ar fi trebuit să te naști ca unul dintre cei de atunci: Ahile, Diomede, Agamemnon... Dar vremurile acelea s-au sfârșit... pentru totdeauna și nu se vor mai întoarce niciodată. Trăim în orașe mari, în care toate păturile sociale vor să fie reprezentate și unde conducătorii sunt aleși și izgoniți în funcție de meritele sau defectele lor.

— În funcție de intrigile lor! exclamă Dyonisios.

— Intrigi? Dar tu ce propui în loc? Cu ce ești tu mai bun?

Dyonisios se apropie de el în tăcere și privirile sale erau atât de arzătoare, încât Filistos se temu o clipă că prietenul său era gata să-l lovească. Dar el plecă fruntea și spuse pe un ton scăzut:

— Am nevoie de sfaturile tale, de prietenia ta. Nu mă lăsa singur. Nu știu să-ți explic în ce privințe sunt mai bun, te pot întreba doar dacă ai încredere în mine sau nu, dacă îmi ești prieten sau nu, dacă ești cu mine sau împotriva mea, Filistos.

— Îl ai pe Leptines. Este fratele tău.

— Leptines este un băiat bun și îmi este credincios, dar eu am nevoie de experiența și, mai ales, după cum ți-am spus, de prietenia ta... Ce răspuns îmi dai?

— Îmi ceri să-ți aprob orbește toate hotărârile și viziunea ta despre lume.

— Da, asta îți cer. În numele tuturor lucrurilor care ne leagă pe unul de altul, al tuturor întâmplărilor prin care am trecut împreună.

Filistos suspină.

— Știi bine că aș face orice pentru tine. Dar există niște convingeri morale la care mi-e foarte greu să renunț... Mai mult decât greu, dureros.

— Știu. Și oricât ți s-ar părea de ciudat, te înțeleg. În orice caz, problema este greu de rezolvat, dar simplă: trebuie să privești în tine însuți și să vezi dacă dragostea pe care o ai pentru mine este mai puternică decât principiile. Nimic altceva. Dar am nevoie de un răspuns. Acum.

Filistos nu spuse nimic și se apropie de fereastră ca să privească pescărușii care zburau printre catargele și pânzele Portului Mare, pe deasupra acoperișurilor roșii din Ortigia și a templului Athenei. Când se întoarse, avea ochii umezi și părea să-și fi pierdut obișnuita siguranță de sine, proverbialul său control asupra oricăror emoții.

— Sunt alături de tine, spuse el, oftând. Sunt gata să te urmez.

— Până în infern?

— Până în infern.

Dyonisios îl îmbrățișă, apoi îl privi drept în ochi.

— Știam eu că n-o să mă părăsești.

— Era gata s-o fac.

— Încă mai ai timp. Nu te oprește nimeni.

Filistos nu mai scoase nici o vorbă.

Dyonisios îi dădu o foaie de papirus cu un șir de nume.

— Aceștia sunt ofițerii de care trebuie să scăpăm. Ceilalți ne datorează nouă faptul că au fost aleși așa că, măcar pentru o vreme, vor face cum spun eu.

Filistos dădu din cap aprobator și luă peticul de papirus, în timp ce Dyonisios se îndrepta către ieșire.

— Stai puțin, îi spuse.

Dyonisios se opri în pragul ușii.

— Nu erai așa, n-ai fost niciodată. De unde atâta duritate nemiloasă?

În ochii lui Dyonisios apăru un fulger disperat, atât de neașteptat și de rapid că putea trece foarte ușor neobservat.

— Știi foarte bine de ce, spuse. După care ieși din încăpere.

Filistos se întoarse cu pași rari la fereastră ca să privească din nou pescărușii care zburau peste tot. Doar rândunicile care săgetau în zbor, foarte aproape de acoperiș, îi putură zări lacrimile.

La șapte zile după aceea, străduțele înguste din Ortigia răsunară în toiul nopții sub pașii apăsați ai mercenarilor lui Dyonisios: șase dintre cei zece ofițeri superiori care formau consiliul de război fură treziți din somn și întemnițați sub acuzația de colaborare cu inamicul. Cei patru rămași se grăbiră să-și afirme credința

necondiționată față de șeful suprem al orașului. Arestații fură înlocuiți cu prieteni de-ai lui Dyonisios, printre ei aflându-se și tatăl său adoptiv, Heloris, fratele său, Leptines, prietenii Biton, Iolaos și Doriscos, cu toții membri ai Frăției.

În anul acela se împrimăvără târziu și mai multe furtuni împiedicară mult timp navigația. Himilko părăsi Agrigentul pe la începutul verii, după ce dăduse foc templelor, profanase sanctuarele și sfărâmase operele de artă care le împodobeau. Statuile zeilor și ale eroilor Troiei, multe dintre ele adevărate capodopere, fură făcute țăndări cu lovituri de baros. Toate obiectele din bronz, argint, aur sau fildeș fură adunate pentru a fi trimise în Cartagina. Printre ele se afla faimosul taur din bronz despre care se spunea că fusese folosit de tiranul Falaris pentru a-i tortura sau ucide pe adversarii săi politici. Cartaginezii îl duseră la Tyr, metropola lor, în semn de omagiu și supunere.

Apoi, armata porni către Gela, pe uscat, în timp ce flota venea în urma ei pe mare, transportând piesele demontate ale mașinilor de război.

În primele momente, locuitorii din Gela hotărâră să evacueze femeile și copiii la Syracuza, dar femeile refuzară să plece din oraș. Așa cum făcuseră cândva femeile din Selinuntes și Hymera, ele se refugiară în temple, în jurul altarelor, declarând că nu-și vor părăsi cu nici un chip orașul și casele. Nimeni nu le putu convinge să renunțe, dar repetarea unor asemenea gesturi și situații aducea cu o presimțire nefastă, care se adeverise deja de prea multe ori.

La început, Himilko se gândi să trimită un detașament de luptători de-ai săi la răsărit de râul Gela, așa cum

făcuse la Agrigent, dar preferă să renunțe și se limită doar la construirea unei tabere întărite la apus de oraș. Abia după aceea asamblă turnurile de asalt și începu să bată zidurile cu berbecii.

La fel ca acelea de la Selinuntes, zidurile cetății Gela fuseseră înălțate atunci când asemenea mașini de război nu existau nici măcar în închipuirea oamenilor, astfel încât, la primele izbituri ale unor berbeci atât de grei și mânuiți cu pricepere, începură să crape și să se năruiască. Dar, noaptea, în timp ce luptătorii – sleiți de puteri în urma luptelor de peste zi – încercau să atipească pentru a se mai reface puțin, femeile, bătrânii și copiii lucrau ca furnicile pentru a repara stricăciunile, închideau spărturile, întăreau zidurile acolo unde apăreau crăpături cât de mici, care puteau deveni periculoase. În acest fel, trecu mai mult de o lună fără ca nici una dintre părți să iasă victorioasă.

Înfuriați de rezistența înverșunată a gelanilor, cartaginezii își vărsară focul pe unul dintre simbolurile cele mai sacre ale orașului: o statuie gigantică a lui Apollo care se afla în afara zidurilor, nu departe de tabăra lor. Era înaltă de douăzeci și două de picioare și se afla acolo, pe plajă, din vremuri imemoriale, pentru a marca locul în care puseseră prima oară piciorul pe țărm întemeietorii așezării, amintind urmașilor că zeul Apollo Cuceritorul îi condusese peste mări până la poalele colinei pe care se stabilise după aceea comunitatea lor.

Cartaginezii, folosind mașinile de război și odgoanele de pe corăbii, reușiră mai întâi să miște statuia de pe soclul său și, după aceea, s-o culce la pământ. La sfârșit, făcând-o să alunece pe bârne unse cu seu, o urcară pe o navă care fu remorcată până la Cartagina.

Văzând că simbolul acela sacru se mișcă din locul lui și se îndepărtează de Gela, toți locuitorii simțiră că le stă inima în loc de amărăciune, ca și cum în clipele acelea dispărea întreaga istorie a orașului. Dar curajul și furia rămâneau în continuare la fel de puternice și aveau darul să-i îndârjească și mai mult pe luptători, dându-le noi forțe.

Timpul trecea și generalii gelani trimiteau mereu mesaje disperate în care cereau ajutor Syracuzei, unde Dyonisios nu rezolvase încă în totalitate problemele cu Adunarea. Într-o ședință furtunoasă propusese ca luptătorii exilați în urma nefericitei lovituri de stat a lui Hermocrates să fie rechemați în patrie, dar stârnise din partea multora proteste pline de indignare.

— Cu ce curaj putem noi să cerem ajutor aliaților noștri, îi întreba Dyonisios pe concetățenii săi, într-o cuvântare înflăcărată ținută atunci, să le cerem să-și pună viața în pericol pentru a ne susține, dacă noi nu lăsăm sute de syracuzani să lupte pentru patria lor? Nu vreau să discutăm acum gravitatea faptelor pe care le-au comis; mai mult, știți cu toții că nu i-am avut niciodată la inimă pe aristocrați și pe proprietarii de pământuri: sunt unul dintre voi, mă trag din popor! Dar un lucru este sigur: ei au primit de mai multe ori oferte din partea barbarilor de a lupta alături de ei, de multe ori li s-a promis, în schimbul trădării, că se vor întoarce acasă și-și vor primi înapoi proprietățile și demnitatea de cetățeni: au refuzat de fiecare dată! Patria are acum nevoie și de acești fii ai săi, acum ne amenință un pericol de moarte, nu ne mai putem permite nici un fel de dezbinare! Eu vă cer să-i primiți înapoi și să le dați ocazia să-și ispășească greșelile din trecut!

Și de această dată, măiestria oratorică a lui Dyonisios obținu efectul așteptat, iar cererea sa fu aprobată. În plus, primi funcția de Comandant Unic, ceea ce îi conferea puteri aproape absolute.

În cele din urmă, sosiră aliații italieni însoțiți de Filistos în persoană. Dyonisios se simți parcă renăscut și fu sigur că va învinge, chiar dacă în ultima vreme de la Gela soseau vești care descriau un oraș ajuns la capătul puterilor, incapabil să-și mai prelungească prea mult rezistența. Dar Dyonisios nu se gândea doar la viitoarea campanie militară. Fiind convins că puterea lui trebuia întărită cu orice preț, mai zăbovi până când putu pune în funcțiile cheie ale statului și în toate centrele de putere, doar prieteni de-ai săi.

Nu se mulțumi cu aceasta și, înainte de a pleca la luptă, ceru și obținu din nou de la Adunare dublarea salariului mercenarilor săi, aducând dovezi că Himilko trimisese în oraș ucigași plătiți ca să-l asasineze. Vara era pe sfârșite, când plecă în fruntea armatei către Gela.

Grecii din Sicilia erau aproape treizeci de mii, din care douăzeci erau syracuzani. Cei din Italia erau cincisprezece mii, mercenarii cinci mii. Cavaleria, formată aproape în totalitate din aristocrați, număra cam două mii de oameni foarte bine echipați.

Când armata aliată putu zări în depărtare Gela, de pe zidurile cetății se înălță la unison un strigăt de bucurie atât de puternic, încât fu auzit și de cartaginezii din tabăra lor. Dyonisios intră în oraș călare, purtând arme strălucind de luau ochii tuturor și un coif cu o creastă impunătoare, trecând prin mulțimea care îl aclama înnebunită de fericire. În urma lui, în pas cadențat, defilau trupele

de elită cu platoșe de fier și de bronz și scuturi mari având pictate pe ele imagini fantastice ale unor monștri celebri: gorgone, șerpi, hidre, cetacee. Pe scutul lui Dyonisios, îmbrăcat în argint lustruit, se putea vedea trischela, simbolul Siciliei.

Cu toate acestea, chiar și printre acele aplauze și aclamații, în acea frenezie entuziastă, se aflau destui care în sinea lor nu puteau uita că armata poposită sub ziduri, la apus de cetate, ieșise întotdeauna învingătoare, fără milă și fără a putea fi oprită. Împrăștiase și distrusese comunitățile una după alta, fără ca nici oamenii și nici zeii s-o poată împiedica vreodată.

În aceeași seară, Dyonisios ținu sfat cu generalii gelani, unii dintre ei fiind nobili plini de ifose, care îl puseră destul de repede în dificultate. După primele clipe de euforie, își amintiră că-l mai văzuseră cândva, încă din iarna precedentă, pe tânărul acela cu un comportament destul de arogant și nu puteau crede că în mâinile lui se afla comanda unei asemenea armate. Ei considerau că războiul ar fi trebuit să fie purtat sub o comandă colectivă, cu decizii luate în comun.

Leptines se ocupă el însuși de ei și în opt zile dispărură fără urmă patru dintre cei șapte generali. Răspândi apoi zvonul că dezertaseră și trecuseră la inamic. Averile lor fură confiscate și scoase la vânzare, iar cu banii rezultați Dyonisios plăti lefurile mercenarilor lui Deuxippos, care rămăsese fără nici un ban. Îl disprețuia și-l considera un incapabil, dar, pentru moment, avea nevoie de el și nu avea de ales.

După șapte zile, Dyonisios ținu un consiliu de război pe cel mai înalt turn al zidurilor, de unde se putea vedea întregul oraș, câmpia dinspre interiorul insulei, linia

țărmului și tabăra cartagineză. Erau prezenți Leptines și Heloris, Iolaos și Doriscos, trei ofițeri gelani și doi italieni, comandantul cavaleriei, Deuxippos și chiar Filistos în calitate de consilier al comandantului suprem.

— Planul meu este perfect întocmit, începu Dyonisios. Îl studiez de luni de zile, mi-am întipărit în minte fiecare mișcare, fiecare fază, fiecare amănunt mai deosebit al acțiunii. Ne aflăm pe un teren greu, pentru că orașul se întinde pe această colină paralelă cu marea și Himilko a fost foarte deștept instalându-și tabăra atât de aproape. În felul acesta nu ne lasă prea mult spațiu de manevră. Dacă m-aș fi aflat eu la comanda armatei de aici din Gela, aș fi ocupat în primul rând poziția aceea, dar acum ce-a fost a fost și n-are rost să mai discutăm despre asta. Ați observat probabil că șesul este slab apărat în partea dinspre mare: este limpede că nu se așteaptă să fie amenințați din direcția aceea, dar tocmai de acolo vor primi cea mai periculoasă lovitură. Noi vom face prima mișcare: Heloris îi va conduce pe sicilieni împreună cu cavaleria, înaintând dinspre nord îndată după răsăritul soarelui și intrând imediat în formația de luptă. Himilko va crede că noi dorim o ciocnire frontală și hotărâtoare, așa cum a făcut Dafneos la Agrigent, și va trimite la atac infanteria grea libiană, incomodată de faptul că va înainta cu soarele în ochi. Dar, în același timp, italienii vor ataca dinspre mare, lovind tabăra chiar pe latura care nu este apărată.

— Dar cum o să facem asta? întrebă unul dintre generalii gelani. Nu este loc suficient pentru a putea trece pe acolo forțe destul de numeroase pentru un asemenea atac. Ar trebui să înainteze în coloană și, când primii vor fi pe punctul de a ataca, cei din urmă se vor afla încă în spatele lor.

Dyonisios zâmbi.

— Vor fi debarcați de pe mare, toți în același timp. Flota noastră, ascunsă dincolo de colină, va înainta până va ajunge foarte aproape de țărm și va lăsa pe uscat cinci batalioane care se vor opri pe platoul de acolo, feriți vederii inamicului, în așteptarea unui semnal pe care îl voi da eu însumi de la poarta apuseană: un steag roșu fluturat de trei ori. Între timp, eu voi traversa orașul de la răsărit la apus, cu trupele mele de elită și mercenarii, iar Heloris, comandând grosul armatei, va trimite înainte cavaleria. Doriscos și Iolaos vor fi comandanții din subordinea lui. Himilko va trebui să-și împartă forțele, pentru a face față unei duble amenințări dinspre miazăzi și miazănoapte. Acela va fi momentul în care voi intra eu în acțiune. Mă voi găsi la poarta apuseană, gata să pornesc la atac. Imediat ce voi ajunge la primele lor linii de apărare, cu cercetașii și cu detașamentele de asalt, infanteria grea gelană va trebui să ni se alăture pentru a susține atacul nostru. În acest timp, Heloris va trimite cavaleria în spatele trupelor care vor ieși din tabără ca să-l respingă, iar infanteria lui grea îi va ataca frontal pe inamici. Cam într-o oră, manevra combinată a trupelor mele și a italienilor îi va copleși pe apărătorii taberei. Himilko va fi strivit între trupele mele unite cu gelanii și cu italienii și cele ale lui Heloris. În felul acesta, nu vor mai avea scăpare. Lăsați-i în viață pe cei care se predau în grupuri mari, îi vom putea vinde ca să ne recuperăm o bună parte din cheltuielile războiului. Ofițerii cartaginezi trebuie executați pe loc, dar fără torturi. Detașamentele de mercenari vor fi primite la noi dacă dezertează... Pe Himilko îl vreau viu, dacă este posibil. Dacă cineva are o altă părere, să vorbească acum. O părere bună este întotdeauna binevenită.

Nimeni nu mai spuse nimic. Îndrăzneala unui asemenea plan îi captivase pe toți cei de față și nimeni nu avea de obiectat în privința lui. Totul era atât de clar, mișcările trupelor în teren atât de simple, iar diferitele unități ale armatei erau coordonate perfect.

— Aș avea eu o întrebare, spuse la un moment dat Deuxippos.

— Spune, răspunse Dyonisios.

— De ce pleci cu oamenii tăi de pe latura de răsărit a orașului? Asta te obligă să străbați tot orașul, ca să ajungi la poarta apuseană de unde vrei să pornești la atac.

— Pentru că din orice altă parte aș porni, aș fi imediat observat. Vreau ca atacul meu să fie o adevărată lovitură decisivă, ca de baros. Voi apărea pe poarta agrigentină ca un actor din spatele scenei și în momentul acela va începe spectacolul! Ce părere aveți de asta?

Urmară câteva nesfârșite clipe de tăcere în locul exclamațiilor de aprobare la care s-ar fi așteptat Dyonisios, după care un ofițer din Locris, pe nume Cleonimos, spuse:

— Un plan strălucit. Demn de un strateg desăvârșit. De la cine ai învățat toate astea, *heghemòn*?

— De la învățătorul și tatăl soției mele, Hermocrates. Și din greșelile altora.

— Oricum, continuă Cleonimos, vom avea nevoie și de puțin noroc. Să nu uite nimeni că noi eram ca și învingători atunci, la Agrigent.

Filistos se duse la el în vizită în toiul nopții.

— Îngrijorat? îl întrebă.

— Nu. O să ieșim învingători.

— Sper.

— Și totuși...

— Și totuși nu te simți prea bine și nu poți dormi. Și știi de ce? Pentru că, acum, a venit și rândul tău. Ceilalți comandanți puteau avea câte o scuză: puteri limitate, un stat-major cu care nu se putea ajunge la o înțelegere, neînțelegeri interne... Tu ai acum puteri depline și armata cea mai mare care s-a adunat vreodată în Sicilia ultimilor cincizeci de ani. Dacă pierzi, va fi doar vina ta și lucrul acesta te înspăimântă.

— O să învinge.

— Asta speră toți din partea ta. Iar planul tău este foarte interesant.

— Interesant? Este o adevărată capodoperă a strategiei.

— Da, dar are și un defect.

— Care?

— Pare un joc de copii. Pe câmpul de luptă, lucrurile stau altfel: există mii de lucruri neprevăzute. Legătura între unități, riposta inamicului și... timpul, mai ales timpul. Cum vei face să coordonezi felul în care se mișcă o armată formată din oameni de la țară, o unitate debarcată, o armată orășeană care iese dintre ziduri și un batalion de cercetași care va trebui să se miște dintr-o parte în alta a orașului?

Dyonisios rânji.

— Un alt strateg teoretician. Nu te știam atât de priceput în treburile războiului... O să meargă, îți spun eu. Am instalat puncte de semnalizare și mai multe ștafete. Trebuie să meargă.

Filistos nu mai avu nimic de spus și rămase dus pe gânduri, iar vântul de la apus aduse, greu de deslușit, cântecele trupelor iberice ale lui Himilko, aflate de veghe în jurul focurilor.

Dyonisios ieși pe terasa care dădea înspre apus.

— Mâine pe vremea asta n-o să le mai ardă de cântat. Îți spun eu.

— Așa să vrea și zeii, prietene, răspunse Filistos. Așa să vrea și zeii. Noapte bună și noroc.

Dyonisios își îndreptă privirile către gorgona uriașă pictată pe timpanul dinspre răsărit al templului Athenei Lindia, după care se urcă pe metereze ca să vadă ce se întâmpla jos, pe câmpie: armata lui Heloris și trupele siciliene înaintau în formație desfășurată, cu douăzeci de batalioane pe două linii și se putea distinge chiar și comandantul călărind la pas în fața tuturor.

Porunci să se fluture un steag roșu de pe acoperișul Athenaionului și așteptă ca un semnal de răspuns din fruntea armatei să-i confirme că ordinul fusese primit. Trecu atunci pe partea opusă a zidurilor, către miazăzi, de unde se vedea flota legănându-se la ancoră în fața gurii de vărsare a râului Gela, făcând trei semnale cu un scut bine lustruit care reflecta razele soarelui abia răsărit. Nava amiral răspunse imediat, ridicând un steag roșu pe catargul de la pupa. Imediat după aceea se văzură vâslele afundându-se în apă și uriașa corabie porni încet pe lângă țărm, înspre apus, urmată de celelalte vase, în rânduri de câte patru.

În aceeași clipă, se puseră în mișcare, mergând pe jos, trupele grecești din Italia, deja adunate pe plajă și așteptând doar pornirea din loc a flotei.

Dyonisios lovi cu pumnul în parapetul de piatră și le strigă ofițerilor adunați în jurul său:

— Foarte bine! Totul merge de minune. Acum este rândul nostru, trebuie să traversăm orașul în tot atâta timp cât îi va trebui flotei ca să parcurgă porțiunea de

țărm dintre gura Gelei și tabăra cartagineză. Coordonarea operațiunilor care vor urma depinde de noi. Gata, să plecăm.

Merseră de-a lungul laturii de miazăzi a templului, coborând către centrul orașului și intrară apoi în labirintul de străduțe care se înșirau mai mult sau puțin paralele de la un capăt la altul al așezării. Dar în curând, începură necazurile.

Dyonisios le comunicase tuturor locuitorilor să stea închiși prin casele lor cât timp treceau trupele, dar coloana ajunse la un moment dat pe o stradă înțesată de oameni și care greoaie, pline cu tot felul de mărfuri, îndreptându-se, tocmai atunci către poarta răsăriteană, adică în direcție opusă aceleia în care se deplasau trupele. Era limpede că foarte mulți locuitori nu mai credeau în posibilitatea ca armata aceea de strânsură să-l învingă pe dușman. Ba chiar se răspândise zvonul că la comanda supremă se afla un băiețandru de douăzeci și patru de ani, care nu mai avusese niciodată ocazia să comande o divizie, nici măcar un batalion.

Dyonisios se simți cuprins de o neașteptată îngrijorare: neprevăzutul despre care vorbea Filistos, *Tyche*, norocul capricios și răutăcios apărea deja ca o piedică în calea planului perfect pus la cale de el. La ordinul său, heralzii începură să le strige oamenilor să elibereze drumul, pentru a lăsa loc de trecere coloanei, dar mulți nu auzeau, iar cei care auzeau erau împinși din spate de cei care nu auziseră ordinele. Și, desigur, soldații nu-și puteau croi drum folosindu-se de arme într-un oraș prieten, pe care veniseră să-l apere...

În acest timp, Heloris continua să înainteze, dar câmpul proaspăt arat, trunchiurile măslinilor arși și tot

felul de sfărâmături le blocau drumul și le încetineau mersul. Cea mai mare parte a efectului surprizei se pierdu în van și, când, în cele din urmă, sicilienii avură condiții ca să intre în formația de luptă, armata lui Himilko îi văzuse deja și pornea cu furie la atac.

În partea opusă, italienii ajungeau pe uscat și se grupau pe unități, în funcție de orașul din care proveneau. Se țineau la adăpostul promontoriului de la miazăzi, ca să nu fie văzuți, dar curând fură ajunși din urmă de un curier care le spuse că tabăra cartagineză nu era apărată pe latura aceea și că toată infanteria lor grea se afla afară, în luptă cu armata lui Heloris. Trebuia declanșat imediat atacul, înainte ca dușmanul să-și dea seama de prezența lor.

— Nu, răspunse Cleonimos, comandantul celor din Locris, ne-am înțeles să așteptăm semnalul lui Dyonisios de la poarta apuseană! Nu se mișcă nimeni fără ordinul meu.

Trupele rămaseră pe loc, dar comandanții își dădeau seama că luptătorii erau deja cuprinși de febra atacului, de ceea ce veteranii numeau *orgasmòs*: un fel de încordare frenetică a sufletului și a mușchilor de dinaintea unei bătălii, o stare de concentrare a tuturor energiilor corpului înainte de a intra în luptă. Dar o asemenea stare nu trebuia prelungită în gol prea mult, pentru că putea provoca după aceea la soldați o cădere bruscă a forțelor fizice și morale.

— Trebuie să ne hotărâm, pe toți zeii! exclamă un comandant de batalion pe nume Carilaos.

— Nu, răspunse cu încăpățânare ofițerul locrez. Am promis că voi aștepta semnalul.

Comandantul Carilaos se întoarse către un camarad și-i făcu un semn ciudat din ochi, iar omul strigă:

— Semnalul! Semnalul! Priviți acolo!

— Eu nu văd nimic, răspunse comandantul locrez.

— Vă spun eu, l-am văzut! Și uitați-vă! Au apărut trupele lui Dyonisios!

Se vedeau într-adevăr unități de infanterie ieșind pe poarta apuseană și intrând în formația de luptă.

Dar nu era Dyonisios. Erau luptătorii gelani care, nevăzându-l sosind, se urcaseră pe înălțimea aceea care domina terenul din jur pentru a putea interveni eventual în caz de necesitate.

Convins în cele din urmă, comandantul locrez se gândi că omul lui Carilaos văzuse într-adevăr semnalul și, în orice caz, chiar dacă nu era așa, nu se putea aștepta la nesfârșit. Dădu prin urmare ordinul de atac. Aliații italieni scoaseră strigătul de război și, cu scuturile gata de luptă, ieșiră la vedere și începură să alerge către tabăra inamică. Străbătură în scurt timp distanța până acolo și începură o luptă îndârjită cu apărătorii cartaginezi care alergau să blocheze intrările.

Reușiră să-i împingă înapoi și să intre în tabără, dar se treziră destul de curând în inferioritate numerică față de trupele bine instruite ale infanteriei iberice și campaneze lăsate de Himilko în apărarea taberei.

După o luptă furioasă corp la corp, înconjurați din toate părțile, italienii începură să dea înapoi și fură respinși către țărmul mării. Văzând aceasta, gelanii alergară de pe colină pentru a-i ajuta pe aliați, dar aceștia, împinși până la apă, se aflau în mare dificultate. Din fericire, un ofițer de pe corăbii dădu ordin arcașilor să riposteze și nori de săgeți se abătură asupra ibericilor și campanezilor, decimându-i, până când preferară să se retragă din nou în interiorul taberei.

După eșuarea acestei tentative de atac, grecii din Italia se îmbarcară pe nave, iar gelanii care încă mai luptau cu dușmanul preferară să se retragă, pentru a nu lăsa orașul fără apărare.

Când, într-un târziu, Dyonisios putu ieși pe poarta apuseană, văzu că, după ce constatase că atacurile celorlalți dăduseră greș, Heloris se retrăgea către miazănoapte pentru că Himilko, având acum la dispoziție toate forțele, îl ataca într-o covârșitoare superioritate numerică. Dyonisios reuși să se întoarcă la timp în oraș, pentru a evita o catastrofă. Aliații italieni pierduseră șase sute de oameni, iar Heloris mai mult de o mie, deși provocase dușmanilor pierderi grele. Nimeni nu mai credea în acele clipe că Dyonisios mai putea fi în stare să conducă o a doua acțiune împotriva cartaginezilor. Planul său, atât de atent studiat și pregătit cu atâta grijă, eșuase. Orașul căzuse pradă unei totale descurajări.

XV

Dyonisios îi adună în aceeași seară pe toți ofițerii într-un consiliu de război și atmosfera era încordată, nelipsind protestele, reclamațiile și acuzațiile. El însuși era tulburat și îngrijorat de o nereușită pe cât de răsunătoare, pe atât de previzibilă, dar se gândi să joace totul pe o carte, să nu se apere, ci să atace, așa că începu imediat să vorbească pe un ton foarte ridicat pentru a acoperi bombănelile ofițerilor prezenți și a face liniște.

— Prieteni! începu el. Planul pe care vi l-am propus și cu care voi ați fost de acord în ajunul acestei bătălii era fără cusur. Iar ceea ce s-a întâmplat nu poate fi explicat altfel decât printr-o trădare.

Se porni un murmur prelungit printre generali și rânjete ironice în rândul comandanților cavaleriei syracuzane, cu toții niște aristocrați plini de aere.

— Nu vreau să acuz pe nimeni dintre cei de față, continuă, dar cum vă explicați ceea ce s-a petrecut în dimineața aceasta? Mulțimea aceea de oameni de pe singura stradă pe care trebuia s-o parcurgem într-un anumit timp ca să ajungem la poarta apuseană? Fratele meu Leptines a străbătut-o de cel puțin cinci ori cu un

detașament de soldați pentru a calcula cât timp ne trebuie ca să ajungem la locul de adunare. Ei bine, comandanți, în dimineața aceasta ne-a trebuit un timp de cinci ori mai mare pe care l-am putut măsura după lungimea umbrei lăsate de lancea mea!

— Așa este! adeveri Leptines. Eu însumi am comunicat peste tot ordinul de a se lăsa liber acest parcurs!

— Ce căutau toți oamenii aceia cuprinși de panică, la ora aceea și în locul acela? Cine le-a spus că trebuiau să se pregătească pentru a fugi pe poarta spre Kamàrina? Protestele încetară ca prin farmec. Și mai este și altceva, continuă Dyonisios. Cine a dat ordin să se pornească atacul asupra taberei cartagineze? Cu siguranță, nu eu, pentru că, atunci când am ajuns acolo, aliații noștri italieni se retrăgeau deja.

Cleonimos îl privi instinctiv pe ofițerul care îi spusese că vede semnalul de la poarta apuseană, dar acesta întoarse capul în altă parte. Îl văzuse cu câteva clipe înainte schimbând câteva vorbe cu unul dintre comandanții cavaleriei syracuzane și lucrul acesta i se păruse cam ciudat. Spuse:

— Eu am fost acela care a dat ordinul! Unul dintre oamenii mei a strigat că vede semnalul și imediat după aceea niște soldați au ieșit pe poartă. Era infanteria gelană, dar de la distanța aceea nu puteam distinge mare lucru.

— Nu te acuz, Cleonimos, răspunse Dyonisios, dar fă cercetări, dacă poți, asupra omului care a strigat că văzuse semnalul: s-ar putea să ai niște surprize.

— N-are rost să ne certăm din cauza celor petrecute. Din păcate, am pierdut și... începu să spună un ofițer al cavaleriei syracuzane, un anume Heloros, membru al

uneia dintre cele mai vechi familii din oraș, urmaș direct, după spusele lui, el însuși fondatorului așezării.

— Nu este adevărat! exclamă Dyonisios. Am suferit pierderi, știm asta, dar și noi am provocat pierderi mult mai grele inamicului. În realitate, dacă privim lucrurile sub acest aspect, noi suntem învingătorii. Dar acum nu vreau să discut despre asta. Eu sunt gata să atac din nou chiar mâine. Da, oameni buni, să atacăm, cu numai două corpuri de armată: unul din trupele debarcate de pe mare, celălalt din grosul forțelor de uscat. Să-i atacăm pe nenorociții ăia și să vedem cine are vână de bărbat!

Nu avu nici un rezultat. Nimeni nu răspunse la acea neașteptată chemare la luptă.

— Locul acesta nu este potrivit pentru așa ceva, spuse Cleonimos. S-a văzut și astăzi. Și, de altfel, noi, italienii ne-am sfătuit deja. Campania aceasta a început prea târziu: dacă se strică vremea, riscăm să nu mai putem traversa strâmtoarea. Orașele noastre ar rămâne fără apărare. Avem și noi barbarii noștri pe care, după cum bine știți, trebuie să-i ținem sub observație.

— Eu sunt de aceeași părere, spuse Heloros, comandantul cavaleriei syracuzane. Mulți dintre caii noștri și-au rupt picioarele în buturugile măslinilor, așa că a trebuit să-i ucidem. Acesta nu este un teren potrivit pentru o acțiune a cavaleriei.

Dintr-o dată, Dyonisios simți că-i fuge pământul de sub picioare. Se întoarse către tatăl său adoptiv, Heloris.

— Și tu? Ești și tu de aceeași părere cu ei?

— Aici nu este vorba de curaj, măi băiete; trebuie să avem în vedere condițiile din teren, miza pusă în joc și situația în care ne aflăm. Să presupunem că ticălosul de acolo, și arătă cu degetul mare în spate, spre mare,

se hotărăşte să se baricadeze în tabără şi să nu accepte lupta. Cine-l poate obliga să lupte cu cei pe care i-a asediat? Dar noi avem aici cincizeci de mii de oameni, plus populaţia oraşului şi trebuie să asigurăm hrana pentru toate aceste guri: dacă se schimbă vremea, este un dezastru.

— N-ai ce face, aşa este, îl susţinu Carilaos.

— Dacă vrei să ataci, eu sunt alături de tine! protestă Leptines.

— Pe Zeus, şi eu! exclamă Doriscos.

— Şi noi, li se alăturară Biton şi Iolaos, comandanţi de batalion în infanteria syracuzană.

Dar, de-acum, Dyonisios îşi dădea seama că oamenii nu mai aveau forţă morală şi nici spirit combativ. Adevărata problemă era că nu credeau în el. Nu-l simţeau ca pe un adevărat şef al lor.

Ei luptaseră, iar el nu, ei înfruntaseră inamicul, iar el nu, ei îşi riscaseră viaţa cu sabia în mână, iar el nu. Şi atunci când avuseseră nevoie de a fi călăuziţi şi încurajaţi, el nu apăruse în fruntea lor. Se simţi singur şi îngrijorat.

Leptines îşi dădu seama de ceea ce era în sufletul fratelui său, observând dintr-o dată broboanele de sudoare de pe frunte şi de pe buza superioară, aşa că se apropie de el şi-i şopti în jargonul de altădată din cartierul în care crescuseră:

— Ai grijă, nu le arăta că eşti îngrijorat, altfel o să te facă bucăţi!

Dyonisios văzu şi expresia alarmată de pe chipul lui Filistos, care stătea mai retras, în apropierea uşii. Îşi dădu seama că nu avea de ales şi, gândindu-se la ceea ce avea să facă peste puţin timp, se simţi copleşit de ruşine, de furie şi de durere. Era pe cale să comită aceeaşi

mârșăvie pe care o comiseseră cândva Diocles și Dafneos, era pe cale să umple încă o dată drumurile de fugari disperați, de femei și copii cu ochii în lacrimi, gata să lase pe mâna jefuitorilor templele și casele unui oraș vechi de secole, întemeiat din voința unui oracol sacru. Își dădea seama că gestul cel mai onorabil pe care-l putea face era să iasă de acolo sub un pretext oarecare și să-și ia viața chiar cu sabia sa, o armă respectată și fără reproș.

Dar Leptines îi înfipse în braț degetele tari ca niște pumnale, mârâind:

— Pe toți zeii, fă ceva!

Dyonisios tresări și începu din nou să vorbească. Cu o expresie tulburată, dar cu un glas plin de hotărâre și pe un ton aspru, spuse:

— Ascultați-mă. Un comandant trebuie să prevadă totul, chiar și trădarea care face parte și ea din război, iar eu în privința asta am greșit, pentru că îmi iubesc atât de mult orașul meu și celelalte orașe ale elenilor din Sicilia, că nu le-aș putea trăda pentru nimic în lume și în nici o situație. Voi lua, prin urmare, o hotărâre inevitabilă, cea mai amară. Voi goli acest oraș de locuitorii săi și îi voi duce într-un loc sigur. Da, vă vorbesc vouă, curajoși comandanți gelani, vouă, care îi veți vedea pe concetățenii voștri pornind pe calea exilului chiar în noaptea aceasta. Da, chiar la noapte. Vă vorbesc și vouă, viteji comandanți care ați venit din Peninsulă ca să ne ajutați, să aruncați în luptă viețile celor mai mândri tineri și vă vorbesc vouă, prieteni syracuzani. Vă jur pe toți zeii și pe toți demonii din infern că barbarul nu va învinge, vă jur că-l voi izgoni din orașele noastre, le voi lua înapoi unul după altul, jur că vă voi aduce înapoi în casele voastre și că numele elenilor din Sicilia și Italia îi va

îngrozi pe barbari, care nu vor mai îndrăzni nici să viseze că i-ar mai putea considera drept dușmani.

În sală se așternu o tăcere adâncă. Generalii gelani păreau fulgerați și nu reușeau să mai scoată nici o vorbă. Italienii murmurară pe ascuns câteva cuvinte către ceilalți camarazi, dar, desigur, nimeni nu-i putea acuza de ceva când făcuseră dovada unui curaj extraordinar în timpul debarcării și atacului asupra taberei cartagineze, plătind un preț foarte mare în vieți omenești. Syracuzanii se simțeau pe deplin răspunzători pentru hotărârea anunțată, fiind ținta următoarei acțiuni a barbarilor. Aveau aerul unora care trăiesc un adevărat coșmar și nu reușesc să se trezească din el. Dyonisios luă din nou cuvântul.

— Vom face singurul lucru care ne mai rămâne de făcut și vom trece imediat la acțiune. Două mii de oameni din infanteria ușoară vor rămâne toată noaptea pe ziduri, ținând aprinse focurile de semnalizare, astfel încât cartaginezii să creadă că suntem în continuare aici. Comandanții gelani vor transmite imediat peste tot ordinul de evacuare, cartier cu cartier, pentru ca populația să nu intre în panică. Soldații din escortă vor fi aleși în funcție de cartierul din care provin, ca să inspire liniște și siguranță rudelor, prietenilor și vecinilor. Peste o oră cel mai târziu, primele coloane vor începe să iasă pe poarta apuseană, pe întuneric și într-o tăcere absolută. O solie va porni în acest timp către tabăra cartagineză pentru a propune un armistițiu și restituirea corpurilor neînsufletite ale camarazilor noștri. Și aceasta ne va ajuta să mai câștigăm timp. Înainte de a se lumina de ziuă, trupele rămase pe ziduri vor alimenta focurile și vor coborî cât vor putea de repede înainte de a se face ziuă. Le mulțumesc aliaților noștri pentru ajutorul pe care ni l-au dat și, salutându-i, vreau

să-i asigur că ne vom revedea în curând și că, de data aceasta nimeni și nimic nu ne va mai opri. Altceva nu mai am de adăugat. Mergeți cu bine și zeii să vă aibă în pază.

Spunând acestea, îi îmbrățișă unul câte unul pe generalii grecilor italieni care plecau și, de asemenea, pe comandanții gelani. La început, aceștia din urmă îi răspunseră la salut cu oarecare răceală, apoi din ce în ce mai călduros, văzând privirea lui Dyonisios plină de un regret dureros.

Dyonisios se întoarse la locuința sa ca să-și ia bagajele și să se pregătească de drum. Peste puțin timp veni și Filistos.

— Ai venit ca să-mi amintești de presimțirile tale aducătoare de rele?

— Am venit ca să-ți aduc aminte că puterea unui singur om nu poate învinge anumite provocări. Am venit ca să-ți aduc aminte că ai ordonat evacuarea orașului și că pleci lăsând neîngropate trupurile oamenilor tăi căzuți pe câmpul de luptă. Vrei să spui că nu este așa? Pentru că povestea cu solia către cartaginezi este o păcăleală, nu-i așa? Tu vei pleca de aici cu primul grup și-i vei lăsa neîngropați, așa cum a făcut Diocles la Hymera, cum a făcut Dafneos la Agrigent!

— Știu! strigă Dyonisios. Știu toată povestea! Scutește-mă de asemenea discuție!

— Mi-ai cerut să-ți ofer prietenie și credință absolută. Am dreptul să știu în cine am avut toată încrederea!

Dyonisios se întoarse către perete ascunzându-și fața cu brațul, scoțând un fel de geamăt, apoi spuse:

— Ce vrei să știi?

— Dacă acele cuvinte pe care le-ai rostit la Consiliul de război erau sincere.

— Care cuvinte?

— Toate frazele acelea despre eleni și despre vitejia tinerilor care au căzut în luptă... Vreau să știu dacă veneau din inimă sau dacă erau doar o poveste ipocrită pentru ca să nu fii ucis cu pietre, așa cum s-a întâmplat cu generalii din Agrigento.

— Și asta ți-ar fi de-ajuns?

— Cred că da.

— Dar nu cred că-ți pot dovedi sinceritatea vorbelor mele.

— Nu. Cred că nu.

— Atunci, cel mai bine ar fi să crezi ceea ce ți-ar face plăcere să crezi. Hai să plecăm, ne așteaptă o noapte lungă și grea.

Își atârnă sabia la cingătoare, cureaua scutului și-o petrecu peste umăr, luă lancea în mână și ieși.

Filistos ar fi vrut să-l oprească și să-i mai spună și altele, dar nu putu rosti nici un cuvânt. Rămase singur în camera goală și la urechi îi ajunse plânsul deznădăjduit al femeilor din Gela, care își părăseau căminele.

Kamàrina avea ziduri solide și era apărată la răsărit de o mlaștină din cauza căreia, măcar pe latura aceea, nu se puteau folosi mașinile de război. Orașul putea fi apărat, dacă Himilko s-ar fi oprit la Gela. Dar nu fu așa. Îndată ce-și dădu seama că orașul era gol, îl lăsă la cheremul mercenarilor ca să-l jefuiască, ordonă să fie uciși toți bătrânii și bolnavii care rămăseseră în urmă pentru că nu aveau pe nimeni ca să-i ajute și porni din nou în marș. Nu se temea de vremea rea, nu-l interesa că marea agitată i-ar fi putut scufunda flota. Era sigur acum că nimeni nu-i mai putea rezista și că, una după alta, cetățile grecești aveau să cadă ca într-un joc de copii.

În fiecare zi, ștafetele lăsate în urmă veneau la Dyonisios ca să-i raporteze unde se afla cu exactitate armata cartagineză.

Inamicul nu se oprea. Nimic nu-l putea opri.

Grecii din Italia se despărțiseră deja de armata celor din Sicilia, pornind pe drumul cel mai scurt către strâmtoare, așa că nimeni nu s-ar mai fi putut gândi să reziste.

Orașul Kamàrina trebuia părăsit și el.

Deși trupele erau cu moralul la pământ, ordinele lui Dyonisios erau respectate și toată lumea i se supunea ca unui adevărat comandant al armatei syracuzane.

A doua zi dupa evacuarea Kamàrinei, Heloros, comandantul cavaleriei syracuzane, raportă că fuseseră semnalate niște mișcări suspecte pe drumul de dincolo de oraș, la o distanță de vreo cincizeci de stadii, și ceru permisiunea să meargă înainte ca să asigure, dacă era necesar, trecerea armatei și a coloanelor de refugiați.

Dyonisios fu de acord și ofițerul porni în galop cu unitatea sa. Erau cam o mie de oameni.

Leptines se apropie de el.

— Unde pleacă oamenii aceia?

— Au fost observate mișcări suspecte la vreo cincizeci de stadii în față. N-aș vrea să fie cumva cavaleria cartagineză care putea să ne-o ia înainte. Au plecat ca să ne asigure trecerea.

— Să ne asigure trecerea? Poate să-ți întindă o cursă. Nu-mi plac. Sunt toți niște aristocrați îngâmfați, plini de ifose: ne disprețuiesc, pentru că nu facem parte din casta lor și vorbim cu accentul din cartierele sărace. Și sunt sigur că se bucură de faptul că ai fost umilit. Nu le pasă de durerea nenorociților ăstora... continuă el, arătând

înspre coloana refugiaților care înainta pe drumeagul mocirlos. Pe ei nu-i interesează decât să te vadă învins. Nu uita asta.

Dyonisios nu spuse nimic. Naivitatea era acuzația care îl durea mai mult decât oricare alta. Ar fi preferat să fie considerat un tâlhar decât un naiv prostănac.

— Unde este Filistos? întrebă.

— Nu știu. Ultima oară când l-am văzut era în urmă, ajuta o bătrână care nu mai putea să țină pasul cu ceilalți.

— Nu știu ce să cred. La urma urmelor, eu...

— Pentru că te-ai însurat cu fata lui Hermocrates? Uită de asta. Mulți dintre ticăloșii ăia au petrecut și s-au îmbătat zdravăn de bucurie în noaptea aceea în care tu ai fost rănit și ea...

— Termină! strigă Dyonisios atât de tare încât câțiva dintre refugiații care se aflau în dreptul lor întoarseră speriați capul spre el.

— Cum vrei, răspunse Leptines, dar lucrurile stau așa cum ți-am spus eu, chiar dacă asta te doare.

— De unde știi? întrebă după o vreme Dyonisios.

— Lucrurile astea se află până la urmă. Le-a aflat și Filistos. Și, dacă vrea, ți le poate confirma.

— Mi-a spus că atât făptuitorii, cât și cei care au comandat totul au fost cu toții... loviți.

— Oh, da, sigur că da. Ticăloșii ăia pe care i-am castrat, măcelărit și prăjit. Dar stăpânii, nobilii, urmașii eroilor neamului și ai zeilor, ăia nu-și murdăresc mâinile. Nu trebuie nici măcar să le dea ordine celorlalți, este suficient să le dea doar de înțeles că unele lucruri le-ar face plăcere. Uneori nu este nevoie nici măcar de asta. Ajunge o vorbă aruncată în vânt, o privire piezișă înspre unul care nu le este pe plac.

— Încalecă, îi ordonă Dyonisios. Ia cu tine vreo douăzeci de oameni dintre cei mai iuți și mergi pe urmele lor fără să ieși la vedere. După aceea întoarce-te și spune-mi ce ai făcut. Pleacă!

Leptines nu așteptă să i se spună de două ori. Strigă ceva în dialect și o ceată de cercetași călare veniră în fața lui din diferite puncte ale coloanei. La un semnal, porniră în galop, iute ca vântul.

Se întoarse după vreo două ore, cu calul în spume, gata să se prăbușească. Între timp, Dyonisios încetinise pasul, ca să poată fi ajuns din urmă de Filistos care, din noaptea plecării, nu-i mai vorbea.

— Ei, cum e? întrebă Dyonisios.

— N-am găsit pe nimeni acolo. Nici picior de cartaginezi sau de alții, răspunse Leptines.

— Și cavaleria noastră?

— Dispăruți. Parcă au intrat în pământ. Dar urmele duc spre Syracuza.

Filistos se apropie cu o expresie mohorâtă și-l întrebă pe Leptines:

— Ce naiba spui tu?

— Adevărul și numai adevărul. Am trimis pe urmele lor doisprezece dintre băieții mei, cu ordinul de a-i urmări și de a-mi raporta prin ștafete. Dacă mergem în continuare, la fiecare douăzeci de stadii vom primi vești proaspete.

— Se duc la Syracuza ca să îndemne poporul la răscoală, spuse Dyonisios. Sunt sigur de asta.

— Nu există nici o îndoială, fu de acord și Filistos. Trebuie să ne mișcăm cât se poate de repede, altfel totul s-a sfârșit. Trebuie să pleci înainte, în marș forțat, cu toate trupele pe care le avem.

Dyonisios privi la șirul nesfârșit de refugiați care mai mult se târau decât mergeau și simți că inima îi bătea nebunește și cu forță, la fel ca atunci când intrase prima oară într-o luptă, pe la optsprezece ani.

— N-am nevoie de prea mulți oameni, spuse. Călăreții care au mai rămas și cercetașii. Leptines, tu o să mă înlocuiești aici...

— Nici nu mă gândesc, vin la Syracuza cu tine.

— Sunt comandantul tău, îl puse cu asprime la punct Dyonisios. O să execuți ordinele mele.

Interveni și Filistos.

— Ai nevoie de el, Dyonisios. Este o situație extrem de periculoasă. Lasă-i comanda lui Iolaos. Ți-a fost credincios întotdeauna și este deja comandantul celui de-al patrulea batalion al falangei.

— Bine. Așa să facem. Dar, pe toți zeii, să plecăm mai repede!

Iolaos fu chemat în grabă, ca să primească ultimele dispoziții. Înainte de a încăleca, Dyonisios îl îmbrățișă și, cu gura aproape lipită de urechea lui, îi șopti:

— Ai grijă ca oamenii ăștia să nu aibă parte de alte suferințe; au pătimit destul. Apără-i chiar cu prețul vieții dacă este nevoie. Se îndepărtă de el și, privindu-l țintă, adăugă cu voce tare. Și spune-le că anul viitor îi voi aduce în casele lor.

— O să le spun, *heghemòn*. Ne vedem la Syracuza.

Dyonisios încălecă, făcu un semn grăbit de salut înspre Filistos și porni în galop împreună cu garda sa de mercenari campanezi, cu Leptines și cu cercetașii acestuia. Un batalion de infanterie grea porni după el în marș forțat.

După douăzeci de stadii întâlniră prima ștafetă formată din trei oameni care descălecară, plini de

sudoare amestecată cu praf. Vremea era încă destul de călduroasă.

— *Heghemòn*, îl întâmpinară ei. Nu avem nici o îndoială. Cavaleria s-a îndreptat către Syracuza.

— Bine. Duceți-vă la ceilalți, cereți ceva de mâncare și odihniți-vă.

— Dacă ești de acord, noi am vrea să mergem cu tine. O să-ți fim de folos și nu suntem deloc obosiți.

— Atunci, luați niște cai odihniți și veniți după mine.

Continuară să meargă cu aceeași iuțeală până când se întâlniră cu ultima ștafetă la cel mult cincisprezece stadii de Syracuza.

— Poarta este închisă, spuse șeful echipei, și nu știm ce se petrece în momentul acesta în oraș.

— Este vreun pichet de pază la poartă?

— Nu, după câte am observat noi.

— Înseamnă că nu bănuiesc că suntem atât de aproape. Mai departe!

Dar unul dintre călăreți îi făcu semn să se oprească.

— *Heghemòn*...

— În numele zeilor! făcu Dyonisios, nemulțumit. Spuneți tot ce aveți de spus și să plecăm mai repede!

— Au făcut ceva care n-o să-ți fie pe plac...

Dyonisios încercă să ghicească în ce fel l-ar mai fi putut lovi de la distanță, dar nu reuși să-și imagineze nimic.

— Au deschis mormântul soției tale, *heghemòn*... continuă soldatul.

— Nu se poate! strigă Dyonisios.

— Și i-au profanat trupul... Câinii l-au...

Dyonisios strigă și mai tare, cuprins de o furie atât de grozavă, că soldatul amuți și rămase ca o stană de

piatră privindu-l cum sărea pe cal și pornea ca fulgerul înainte, învârtindu-și prin aer sabia, de parcă dușmanii s-ar fi aflat chiar atunci în fața sa.

— După el! strigă Leptines. Nu mai știe ce face!

Dar, cu toată furia lui, Dyonisios era perfect lucid. Trecând prin fața arsenalului din Portul Mare, ordonă oamenilor să ia niște catran și puse foc porții, pentru a deschide drumul gărzii și cercetașilor.

Călăreții erau adunați în agora și se sfătuiau cum să convoace a doua zi Adunarea, pentru ca aceasta să declare că puterea „tiranului" luase sfârșit. Acum hotărau ca adversarul lor politic să fie chemat la judecată.

Fură luați prin surprindere și Dyonisios, amintindu-și cum el și oamenii lui Hermocrates fuseseră înconjurați în piața aceea, își trimise oamenii pe străzile și ulicioarele din jur pentru a bloca orice cale de ieșire, după care dădu ordinul de atac și porni în fruntea trupelor, cu sabia într-o mână și scutul în cealaltă, într-un adevărat măcel.

Nu scăpă nimeni cu viață. Nu fură cruțați nici măcar aceia care se aruncară plângând la picioarele lui, cerând milă.

În toiul nopții, el însuși, ajutat doar de Leptines, arse pe un rug improvizat osemintele profanate ale lui Aretis, adună cenușa și o îngropă într-un loc secret, știut numai de el. Și, tot în noaptea aceea îngropă într-un loc și mai secret și adânc din sufletul său orice urmă de îndurare, orice fărâmă de milă.

XVI

Cei mai credincioși oameni din jurul lui Dyonisios ținură sfat în locuința lui Filistos din Ortigia. În afară de comandantul suprem și de stăpânul casei, mai erau de față Iolaos, Doriscos și Biton; ceva mai târziu ajunse Heloris, încins de graba cu care venise. Leptines sosi ultimul și, la un semn al lui Dyonisios, începu să raporteze ceea ce aflase.

— Au jefuit Kamàrina, dar nu s-au oprit. Vin înspre noi.

— Ești sigur? întrebă Dyonisios, fără să se arate prea tulburat.

— Eu aș zice că sunt mai mult decât sigur. Drumul pe care au luat-o duce în părțile astea și nu cred că vin într-o vizită de curtoazie.

— Ar putea ajunge și aici, dar aici li se va înfunda. Zidurile noastre i-au respins pe atenieni. Flota noastră este neatinsă, iar armata la fel. Ce rost ar avea să încerce o asemenea aventură al cărei sfârșit îl știu dinainte?

— Pentru că sunt convinși că vor reuși, interveni Filistos. Au învins de patru ori, de ce nu și a cincea oară? Mercenarii lor sunt trupe foarte bune și, dacă mor, nimeni nu-și face probleme din asta: nu au nevoie de funeralii

oficiale, de discursuri sau de epitafuri pe morminte. Îi aruncă într-o groapă comună și toarnă peste ei câteva lopeți de pământ: o leafă mai puțin de plătit. Noi, însă, trebuie să dăm seamă de fiecare om pe care-l pierdem, în fața familiei și a orașului.

— Mie mi se pare că așa este drept, spuse Doriscos. Suntem eleni.

— Fiecare dintre noi are o familie, adăugă Biton.

— Este foarte adevărat, recunoscu Dyonisios. Dar, atunci, cum au reușit acum șaptezeci de ani Teron din Agrigent și Ghelon din Syracuza să nimicească armata cartagineză la Hymera? Vă spun eu cum: pentru că aveau în jur un teritoriu întins, care le oferea resurse de tot felul, materiale și umane. Noi suntem doar niște pâlcuri de case înfipte pe țărmul stâncos al mării. Ne pot cuceri pe rând. În teorie, trupele noastre sunt superioare ca armament și metode de luptă, dar în armatele noastre nu există o transmitere adevărată a comenzii: câte unul hotărăște că vrea să plece și pleacă. Și nimeni nu-l poate opri s-o facă. Te pomenești dintr-o dată cu cincisprezece, douăzeci de mii mai puțin și te afli din momentul acela într-o gravă inferioritate numerică. Și asta de ce? Pentru că oamenii trebuie să meargă acasă pentru a-și însămânța ogoarele. Să însămânțeze, vă dați seama? Pe Hercule, războiul este o treabă serioasă! Este o treabă pentru profesioniști.

— Nu sunt de acord, se opuse Iolaos. Mercenarii se vând celui care oferă un preț mai bun și te lasă baltă în orice moment dacă nu le convine lor ceva. Aduceți-vă aminte de Agrigent. Din cauza dezertării campanezilor, orașul a rămas fără apărare.

— Nu-i chiar așa, îi replică Dyonisios. Mercenarii stau alături de cel care învinge și nu de cel care pierde

sau este sortit să piardă. Stau pe lângă aceia care le dau lefuri mai mari, posibilitatea de a jefui, pe lângă aceia care știu să-i conducă și nu le pun fără nici un rost viețile în pericol. Țin și ei la pielea lor și știu foarte bine cât valorează.

— Ți-ai dori o armată de mercenari? întrebă Heloris nu fără oarecare uimire.

— Măcar un nucleu, da. Oameni care să nu mai fie altceva decât soldați, să-și petreacă timpul doar instruindu-se, antrenându-se în mânuirea armelor, în trasul cu arcul la țintă. Oameni care să nu aibă nici ogoare de muncit, nici prăvălii din care să scoată un profit, oameni care să aibă doar sabia și lancea ca singură sursă de venit. Ideal ar fi ca ei să fie greci, n-ar avea importanță de unde, dar greci să fie.

Leptines sări în picioare.

— Eu nu pot să cred ce mi-e dat să aud: nenorociții ăia se apropie de zidurile noastre și noi stăm să discutăm despre ceea ce nu avem și ar trebui să avem. Are vreunul dintre voi idee cum ne-am putea descurca pentru a reuși?

— Fii liniștit, îi răspunse Dyonisios, își vor rupe coarnele în zidurile noastre și, dacă le trece prin cap să vină pe mare, ieșim cu toată flota și-i băgăm la fund. Dar eu nu cred că va fi necesar. O să vedeți că vor dori să ducem tratative pentru că noi suntem un os prea tare chiar și pentru dinții lor. Deocamdată, trebuie să apărăm zidurile, zi și noapte, să întărim porțile și să ținem flota la gura porturilor ca să nu fim luați prin surprindere și blocați în interior. Și să așteptăm.

— Să așteptăm? întrebă mirat Leptines.

— Da, să așteptăm, întări Dyonisios.

Plecară cu toții să execute ordinele primite. Filistos se întoarse acasă în oraș și se așeză în fața mesei de lucru. De mai multă vreme își dăduse seama că evenimentele la care asista meritau să fie povestite și era convins că tot ce mai avea să se întâmple în viitor ar fi trebuit să-și găsească locul într-o lucrare de istorie, pentru că urma să aibă loc una dintre cele mai înverșunate lupte pe care omenirea o văzuse până atunci între greci și barbari, pe măsura războaielor persane povestite de Herodot în *Istoriile* sale. Avea impresia că deslușește planurile de viitor ale lui Dyonisios: crearea unui imperiu teritorial syracuzan fără nici un fel de condiționare, din partea grecilor sau a barbarilor, și formarea unei noi armate care să-i fie în totalitate credincioasă și cu ajutorul căreia să poarte o luptă pe viață și pe moarte, fără răgaz și până la ultima picătură de sânge, cu dușmanul cartaginez.

Luă un sul de papirus curat din lădiță, îl întinse și-l fixă pe masă, apoi începu să scrie un nou capitol, cel în care vorbea despre prietenul său, Dyonisios. Filistos nu dicta altora, așa cum făceau toți cei care voiau să scrie o operă literară de orice fel, ci prefera să scrie cu mâna lui, ca un scrib oarecare, pentru că îi plăcea să audă scârțâitul delicat al tocului care aluneca, muiat în cerneală, pe foaia de papirus și să vadă cum cuvintele se înșiruiau unele după altele pe spațiul alb. Simțea în momentele acelea o forță mai mare decât oricare alta de pe lume: aceea de a fixa în scris evenimente și isprăvi ale oamenilor pentru anii și poate secolele ce aveau să vină. Puterea de a înfățișa oamenii, părțile lor bune sau rele, pe baza judecății sale de nezdruncinat. El era în momentul acela un *histor,* cel care povestește pentru că

ştie şi ştie pentru că a văzut şi a auzit, dar judecă totul doar cu mintea sa şi nu se lasă influenţat de nimic altceva.

Iar despre Dyonisios el scria:

Asistase la distrugerea unor oraşe minunate, la masacrarea miilor de bărbaţi, femei şi copii, la strămutarea unor popoare întregi şi, peste toate, la pângărirea şi uciderea preaiubitei sale soţii, pe când era încă foarte tânăr, de către înşişi concetăţenii săi, în timpul unor răzmeriţe interne. Şi, aşa cum se întâmplă în asemenea cazuri, două idei s-au întipărit ca scrise cu fierul înroşit în mintea sa: prima era că democraţiile sunt ineficiente în cazul în care este necesar să se ia decizii imediate în vederea unor acţiuni bazate pe opţiuni radicale şi, în acelaşi timp, nu sunt în măsură să stăvilească excesele gloatei şi ale răufăcătorilor; a doua, că orice cartaginez viu pe pământul Siciliei înseamnă o ameninţare pentru existenţa elenilor şi, deci, este preferabil să moară. În ce îi priveşte pe greci, Dyonisios avea în faţa sa spectacolul întristător oferit de metropole. Cu optzeci de ani în urmă, alianţa dintre toate oraşele importante ale Eladei îl învinsese pe Marele Rege al persanilor, cel mai mare suveran care existase vreodată pe faţa pământului, dar acum oraşele acelea se sfâşiau între ele într-o luptă fără sfârşit, care nu putea să ducă decât la propria lor ruinare. Era, prin urmare, convins că lucrul acesta trebuie evitat, cel puţin în Apus şi că nu există altă cale decât alierea grecilor din Sicilia şi Italia într-un stat unic. Iar autocraţia, după cum gândea el, ar fi fost singurul mijloc. Ştia, cred eu, câtă singurătate trebuie să îndure cel care vrea să guverneze de unul singur, câte pericole şi capcane. Dar se putea baza, cel puţin la început, pe prietenii pe care îi

cunoștea încă din copilărie și pe fratele său, Leptines. Părinții și-i pierduse încă de când se afla în pragul adolescenței.

Doriscos era fiul unui negustor de grâne, iar mama sa era italiancă din Medma. Era de-o seamă cu Dyonisios și dădea dovadă de un curaj deosebit. În adolescență, luase parte la jocurile olimpice ca luptător cu pumnii și ieșise învingător la categoria sa de vârstă. Luase parte la toate campaniile militare, căpătând multe răni ale căror cicatrice le arăta întotdeauna cu mândrie.

Iolaos, cu câțiva ani mai mare, era atent și cugetat, calități pe care și le cultivase studiind cu diferiți profesori. Se spunea că mersese și la școlile pitagoreice din Italia, la Crotona și la Tarant, unde învățase multe despre spirit, dar și despre corpul uman.

Biton era singurul rămas în viață dintre cei doi gemeni ai părinților săi, care le dăduseră copiilor numele mitice Kleobis și Biton, eroii care trăseseră carul mamei lor din Argos până la templul Herei, devenind prin aceasta nemuritori. Era un tânăr plin de forță, dar cu o fire calmă. Pentru că pierduse un frate geamăn, considera că-l poate înlocui cu Dyonisios, fiindu-i nespus de credincios acestuia.

Leptines, mai mult decât frate, era un prieten, cel mai bun pe care și l-ar fi putut dori cineva, dar cu o fire impulsivă, mare iubitor de vin și de femei, iar neașteptatele sale accese de furie erau ca niște elemente necunoscute într-un război, unde vitejia și îndrăzneala pe care le poseda într-un grad înalt nu erau întotdeauna suficiente pentru a asigura un rezultat favorabil operațiunilor.

Și, în orice caz, pentru Dyonisios acesta era riscul: de a-și întemeia guvernarea pe relații personale și de rudenie pe care nu le putea înlocui cu nimic altceva.

Când ele încep să lipsească dintr-un capriciu al întâmplării, pierderi în luptă, boli, singurătatea autocratului devine din ce în ce mai mare, iar sufletul său din ce în ce mai arid și asemănător unui deșert...

Himilko apăru în fața Syracuzei pe la începutul toamnei, își instală tabăra în câmpia mlăștinoasă de pe țărm, lângă gura de vărsare a râului Cianes, pentru că era singurul loc în care puteau poposi atâtea mii de oameni și trimise la scurt timp după aceea un sol cu propuneri de armistițiu. Era, prin urmare, evident că armata cartagineză se afla în locul acela mai mult ca o manifestare a puterii ei, decât ca o amenințare propriu-zisă.

Dyonisios îl primi pe ambasadorul lui Himilko în Ortigia, în cazarma mercenarilor săi. În ultima vreme își părăsise casa cu boltă de viță din cartierul Acradina, pentru că suporta din ce în ce mai greu amintirile pe care i le evocau aceste locuri, iar vița se întinsese peste tot, în dezordine, târându-se chiar și pe pământ, fără a mai da rod, pentru că nimeni nu o mai îngrijea.

Îl primi pe ambasador în sala de scrimă, o încăpere nemobilată și rece, cu săbii și lănci atârnate pe toți pereții. Dyonisios purta platoșă, sabie și apărători pentru picioare, iar coiful corintic era așezat la îndemână într-un cârlig, astfel încât semăna cu un fel de mască rece și nepăsătoare a războiului.

— Ce dorește de la mine stăpânul tău? îl întrebă pe șeful solilor, când aceștia fură aduși în fața lui. Era un grec din Cirenaica, mic de statură și cu părul creț, care avea meseria de negustor de purpură.

— Nobilul Himilko, începu solul, vrea să-ți dovedească mărinimia sa. Are de gând să cruțe orașul tău,

deşi l-ar putea cuceri în scurt timp, la fel ca pe toate celelalte....

Dyonisios nu spuse nimic, dar îl ţintui cu o privire îngheţată, pătrunzătoare ca un vârf de lance.

— Este dispus să le permită grecilor sicilieni să se întoarcă şi să trăiască în oraşele lor, ocupându-se de negustorie sau de alte activităţi. Dar nu-şi vor putea reconstrui zidurile cetăţilor şi vor avea de plătit dări Cartaginei.

„Nenorocit blestemat", îşi spuse în sinea sa Dyonisios. „Vrei să aduci locuitorii înapoi în oraşe pentru că ai nevoie de banii lor şi de taxe".

Dar vorbi pe un ton detaşat, cu o voce voit indiferentă.

— Mai sunt şi alte condiţii?

— Nu, răspunse ambasadorul. Nimic altceva. Dar nobilul Himilko îţi oferă şi posibilitatea de a-i răscumpăra pe prizonierii de război capturaţi în ultimele campanii.

— Ah, da, înţeleg, spuse Dyonisios.

Ambasadorul rămase ca împietrit în aşteptarea unui răspuns care, însă, nu mai venea. Dyonisios îl privea în tăcere, astfel încât sărmanul om simţea cum îl năpădeşte o sudoare de gheaţă, având aţintite asupra lui privirile acelea ca nişte pumnale. Ar fi vrut să întrebe ceva, dar nu îndrăznea. Avea impresia că, dacă ar fi rupt tăcerea aceea, lumea întreagă s-ar fi prăbuşit sub tălpile lui şi l-ar fi înghiţit. În cele din urmă, îşi făcu totuşi curaj şi întrebă:

— Ce trebuie să-i spun măritului Himilko?

Dyonisios îl privi cu expresia unuia care a fost trezit brusc dintr-un vis şi spuse:

— Nu crezi că aş putea să mă gândesc un pic la toate astea? Nu-i uşor de luat o asemenea hotărâre.

— Oh, da, sigur că așa este, răspunse imediat ambasadorul. Sigur, sigur...

Urmă aproape o oră de tăcere adâncă în care Dyonisios nu lăsă să i se descifreze pe chip vreun gând, cât de mic, și nici un mușchi nu se clinti pe fața sa, ca și cum s-ar fi transformat într-o statuie, în timp ce solul își ștergea din când în când cu o cârpă fruntea, pe care sudoarea curgea în valuri, sprijinindu-se pe un picior sau pe altul pentru că în cameră nu se putea așeza pe nimic.

Într-un târziu, Dyonisios lăsă să-i scape un suspin ușor și cu degetul arătător îi făcu ambasadorului semn să se apropie. Acesta veni mai aproape cu pași mici, temându-se de ce putea fi mai rău, și Dyonisios spuse:

— Îi poți spune nobilului Himilko, din partea mea...

— Da, *heghemòn*...

— Că, dacă aș putea să mă exprim așa cum mă îndeamnă sufletul, i-aș răspunde...

— Da? îl încurajă ambasadorul să continue.

— Că poate să-i lase pe toți ai lui să-i ciuruiască fundul.

Solul făcu ochii mari.

— Că poate să...?

— Să-i lase pe toți ai lui să-i ciuruiască fundul. Totuși, continuă el, între niște conducători trebuie să folosesc unele cuvinte mai rezervate. Îi vei spune, deci, că, deocamdată, sunt dispus să semnez tratatul de pace în aceste condiții și să-i răscumpăr pe toți prizonierii, lucru acesta fiind posibil de îndată ce el va ridica asediul și va pune capăt ostilităților.

Ambasadorul dădu din cap, mulțumit că primise în sfârșit un răspuns, apoi se dădu înapoi cu pași prudenți, țâșnind imediat afară, de îndată ce ușa se deschise.

Himilko, care dorea o acceptare necondiționată și imediată a propunerilor sale de pace, hotărî să înceapă fără nici o întârziere operațiunile militare. O vreme stătu pe gânduri în privința modului în care avea să facă acest lucru. Configurația terenului nu era prielnică, zidurile intimidau pe oricine prin dimensiunile lor și, de asemenea, era imposibil să se blocheze porturile, amândouă fiind apărate de navele cele mai puternice ale marinei syracuzane. Cele câteva încercări de a dărâma zidurile cu mașini de asalt eșuară, iar căldura sufocantă a verii care amenința să se prelungească și la începutul toamnei, făcea ca din mlaștini să se ridice o umiditate insuportabilă, slăbind forțele și strecurând descurajarea în sufletele inamicilor. Duhoarea de la excrementele atâtor mii de oameni plutea peste tot, făcând ca aerul să devină irespirabil, așa încât nu trecu mult și izbucni epidemia de ciumă. Sute de cadavre erau arse în fiecare zi pe ruguri și nemulțumirea creștea printre soldați, până când deveni o amenințare pentru comandant și pentru ofițerii săi. Himilko nu înceta să spere că se va întâmpla, ca la Agrigent, ceva care să schimbe situația. Era convins că syracuzanii ar putea încerca un atac frontal pe uscat sau pe mare, dar zilele treceau una după alta și nu se întâmpla nimic.

Dyonisios rămânea închis înăuntrul formidabilei împrejmuiri de ziduri și primea în permanență provizii de tot felul prin portul Lakkios de la miazănoapte, astfel că locuitorii nu aveau deloc pierderi și nu sufereau de foame.

În cele din urmă, Himilko, numărându-și morții și oamenii rămași în viață, își dădu seama că nu mai avea forța să atace și hotărî să ridice asediul. Îi trimise pe mercenarii campanezi în partea apuseană a insulei ca

să apere orașele pe care le cucerise acolo, iar el, îmbarcându-i pe africani pe corăbii luă drumul pe mare spre Cartagina.

Chiar în zilele acelea, Dyonisios primi vestea că, în Tracia, flota spartană comandată de Lisandros o surprinsese pe cea ateniană trasă pe uscat, aproape fără echipaje, și o distrusese într-un loc numit „Râurile caprei", un nume absurd, la fel ca și întâmplarea aceea. Amiralul atenian, Conon, se salvase cu numai opt nave și se adăpostise la Pireu. Atena era înconjurată pe uscat și pe mare, într-o situație care părea disperată.

— Ce crezi despre asta? îl întrebă Filistos.

— Pentru noi, lucrurile nu se schimbă prea mult, îi răspunse Dyonisios. Teoretic, spartanii vor fi mai liberi ca să ne poată ajuta, practic, eu aș prefera ca ei să rămână deoparte. Noi trebuie, de fiecare dată când putem, să ne rezolvăm singuri problemele.

— Nu m-ai înțeles: voiam să te întreb ce crezi că se va întâmpla acum cu Atena?

— Vrei să știi ce aș face eu dacă m-aș afla în locul lui Lisandros?

— Da, te rog să-mi spui.

— Atenienii sunt cei mai buni. Au învățat lumea întreagă să gândească și măcar datorită acestui lucru ar merita să trăiască, oricâte crime ar fi comis în cei treizeci de ani de război.

— Ceea ce contează, așadar, este doar strălucirea minții? Nu contează și felul în care se comportă oamenii?

— Vrei să începem acum o discuție filosofică? Sunt probleme despre care am mai vorbit cândva. Întrebarea ta ar avea un sens, dacă ar exista un judecător suprem care iartă și condamnă, dacă ar exista o forță care să-i ocrotească

pe cei nevinovați și să-i pedepsească pe răufăcători, dar un astfel de judecător nu există, iar această forță este doar violența oarbă și întâmplătoare, asemănătoare cu cea a furtunilor și a uraganelor care lovesc la întâmplare, aducând moarte și distrugere pe unde nimeresc.

— Și totuși, judecătorul despre care vorbești există...

— Ah, da? Și cine este?

— Istoria. Istoria este judecătorul. Ea își amintește cine le-a făcut oamenilor un bine și îi condamnă pe cei care i-au asuprit, pe cei care i-au făcut să sufere fără motiv.

— Ah, Istoria... răspunse Dyonisios. Pricep. Prin urmare, după tine, cineva trebuie să se comporte gândindu-se la ce va spune Istoria despre el atunci când omul nostru nu va mai fi decât cenușă și nu-l va mai interesa nimic? Dar Istoria, de fapt, cine o scrie? Oameni care, cu siguranță, nu valorează mai mult decât mine... Eu fac Istoria, prietene. Ai înțeles? Eu știu sigur că pot face ca evenimentele să se supună voinței mele, chiar dacă totul pare să demonstreze contrariul. Oricum, ține minte că încă n-ai văzut nimic... nimic, înțelegi? Ceea ce este mai important de-abia de-acum înainte se va întâmpla.

— Te înșeli când îți faci asemenea iluzii: Istoria este povestea însăși a omenirii trecută prin mintea și inteligența unor oameni care au darul de a înțelege. Iar Istoria merge încotro vrea ea, Dyonisios, este ca un fluviu enorm care acum curge cu o forță invincibilă, spulberând totul în cale; alteori, însă, înaintează lent, cu întorsături leneșe și pare că se lasă domesticit și călăuzit chiar și de oameni mediocri. Istoria este un mister, un aluat făcut din pasiuni, grozăvii, speranțe, entuziasme, meschinărie; este soartă și întâmplare, așa cum este și produsul unor

voințe precise și încăpățânate ca a ta, desigur. Istoria este dorința de a depăși mizeria noastră umană, este singurul monument care ne va supraviețui. Chiar și atunci când templele și zidurile cetăților noastre se vor ruina, când zeii și eroii noștri nu vor mai fi decât niște fantome, imagini ofilite de trecerea timpului, statui mutilate și roase de ani, Istoria își va aminti ceea ce am făcut și amintirea care va rămâne despre noi este singura nemurire care ne-a fost îngăduită.

— Bine, răspunse Dyonisios, atunci ia aminte, Filistos, pentru că știu că tu scrii despre toate astea de mult timp. Eu am luat deja o hotărâre și sunt gata să-mi pătez amintirea pentru secole întregi, fiind pomenit ca un monstru în stare de orice nelegiuire, dar și ca un bărbat adevărat, în stare să dea curs evenimentelor în funcție de voința lui. Doar acest tip de oameni poate fi asemuit zeilor. Doar dacă ești cu adevărat mare, oamenii te vor ierta pentru că le-ai îngrădit libertatea, altfel te vor face bucățele și te vor călca în picioare de îndată ce te vor simți câtuși de puțin slab.

Filistos tăcu, impresionat de acele cuvinte pline de îngâmfare și aroganță, dar și de credința aceea oarbă în propriul destin pe care Dyonisios știa s-o transmită prin cuvinte și prin ardoarea pătimașă din priviri.

— Așadar, ce ai de gând? îl întrebă după o vreme.

— Trebuie să angajez alți mercenari, să construiesc o fortăreață în Ortigia – care va deveni reședința mea și va trebui să includă arsenalul, astfel încât nimeni să nu mă poată bloca dinspre mare – și un zid care să traverseze istmul și să izoleze restul orașului pe uscat, pentru că dușmanii mei pot ajunge acolo din orice direcție, din exterior sau din interior. Iar cei care vin din interiorul

insulei pot fi cei mai cruzi și de temut: atacul din partea fraților este cel mai rău dintre toate.

Filistos îl privi uimit.

— Este un plan grandios. De unde vei lua bani?

— Stai liniștit, n-o să-ți cer ție.

Filistos făcu un gest de nemulțumire.

— Nu cred că te-am refuzat vreodată...

— Nu asta voiam să spun. Tu ai făcut deja prea mult pentru mine. Nu vreau să te amestec și pe tine în căderea mea, dacă așa va fi să se întâmple. Vreau ca tu să ai parte de o viață liniștită, atât cât se poate. Și, în orice caz, nici măcar averea ta, despre care nu știu de altfel mare lucru, n-ar fi suficientă pentru o asemenea lucrare.

— Și, atunci, cum o să faci?

— Deocamdată nu știu, răspunse Dyonisios, dar voi găsi o soluție. Cel care îndrăznește să gândească lucrurile în mare, găsește întotdeauna o soluție. Acum am nevoie să respir puțin aer curat, aerul mării. Vrei să vii și tu cu mine?

— Cu cea mai mare plăcere, răspunse Filistos.

— Atunci, acoperă-ți cât de cât fața, este mai bine să nu stârnim curiozitatea uneori bolnavă a mulțimii.

Ieșiră din cazarmă pe o portiță secretă, înfășurați în mantii cu glugi, și porniră pe străduțele cufundate în beznă ale Ortigiei.

Dyonisios o luă înspre rada portului unde marile corăbii de război ale flotei sale erau trase la mal pentru întreținerea și reparațiile de toamnă. De acolo o luă pe drumul care ducea spre miazănoapte, spre cheiurile comerciale.

— Ia te uită ce ciudățenie, spuse la un moment dat Filistos. Privește acolo, la al doilea cheu.

Dyonisios își îndreptă privirile într-acolo și văzu că un vas reușise să acosteze sub ultimele raze ale asfințitului și acum debarca un transport de sclavi. Se apropiară și Dyonisios observă că unul dintre ei avea părul foarte blond, aproape alb. Era complet gol și pielea îi era înroșită, arsă de soare. Singurul lucru pe care-l purta, în afară de micul tatuaj de pe piept, era un fel de zgardă rigidă în formă de centură, care se termina în față cu două capete mici de șarpe sculptate în lemn.

Dyonisios îl examină timp de câteva clipe, apoi îi spuse lui Filistos:

— Întreabă cât costă.

Filistos se apropie de negustor.

— Prietenul meu vrea să știe cât costă celtul acela cu pielea arsă de soare.

— Spune-i prietenului tău să vină mâine de dimineață și să se așeze la coadă împreună cu ceilalți cumpărători ca să ofere un preț, răspunse negustorul, fără măcar să se întoarcă.

Dyonisios șopti ceva la urechea prietenului său, îi făcu un semn și se îndepărtă. Filistos se apropie iarăși de negustorul de sclavi.

— Prietenul meu este foarte interesat de sclavul pe care îl ai la vânzare și este dispus să-ți ofere bani buni.

— Cred și eu. Știi câți poponari bătrâni o să vină mâine dimineață ca să se poată bucura de păsărica blondului flăcău din Nord? Doar nu crezi că prietenul tău este cel mai drăguț dintre toți, nu-i așa? Ți-am spus o dată: dacă vrea să cumpere exemplarul acela minunat va trebui să se lupte în sunetul statelor de argint cu ceilalți clienți.

Filistos își lăsă gluga pe spate ca să i se poată vedea fața.

— Pe prietenul meu îl cheamă Dyonisios, îi replică. Îți spune ceva numele acesta?

Negustorul își schimbă imediat expresia și atitudinea.

— Vrei să spui, Dyonisios *acela*? întrebă el, holbând ochii spălăciți.

— Chiar el, răspunse Filistos aruncându-i o privire grăitoare. Și, ascultă sfatul meu, dacă aș fi în locul tău, i-aș face un preț bun.

— Și, după tine, cât ar fi prețul bun?

— Cinci mine mi s-ar părea corect.

— Cinci mine? Dar face de cel puțin trei ori pe-atât.

— Foarte adevărat. Ți-aș fi oferit și eu atât, dar ai lăsat să-ți scape ocazia. Acum trebuie să te mulțumești și cu atât, dacă nu vrei să riști s-o iei pe cocoașă.

— De unde știu eu că nu mă păcălești?

— N-ai de unde să știi, ai dreptate. Tu hotărăști dacă poți să ai încredere în ce spun eu. Dacă nu-ți convine, nu primești absolut nimic. Ce zici?

— Bine, du-te naibii, răspunse negustorul cu năduf.

Filistos îi dădu banii promiși și instrucțiuni asupra locului unde trebuia predat sclavul, după care îl ajunse din urmă pe Dyonisios la malul mării.

— Cum a mers? îl întrebă acesta.

— Cinci mine. Bani în mână.

— Un preț bun.

— Așa este.

— O să-ți dau banii înapoi mâine.

— De ce te interesează sclavul acela?

— Ai observat ce purta la gât?

— Da, dar...

— Și tatuajul de pe piept?

— Cred că da...

— Omul acela face parte dintr-un fel de frăție de războinici foarte temută. Aș putea spune că este cea mai de temut. Sunt grupuri nomade care se comportă ca niște haite de lupi în căutarea prăzii, dar uneori se angajează și ca mercenari. Sunt atât de puternici că merg în bătălii goi, fără nici o protecție decât sabia și scutul. Nu se tem absolut deloc de moarte și singurul scop pe care îl au în viață este să-și arate curajul în orice situație au ocazia. Nu pot să-mi dau seama cum de a fost capturat viu. Știi cumva dacă vorbește grecește?

— Nu.

— Încearcă să afli asta și întreabă-l de unde vine și cum de a ajuns sclav. Mă rog, află totul despre el. Dacă nu vorbește grecește, pune pe vreunul dintre mercenarii noștri să-l învețe.

— Încă nu mi-ai spus ce vrei să faci cu el.

— Garda mea de corp, răspunse Dyonisios. Și se îndepărtă.

XVII

Scos din lanțuri, celtul intră cu pași nesiguri în sala armelor, luminată doar de două lămpi agățate pe pereți. În fața lui se vedea un bărbat așezat pe un taburet, nemișcat, întors cu spatele. Războinicul se apropie fără să facă nici cel mai mic zgomot cu tălpile goale pe pardoseala de piatră. Se opri la mică distanță de bărbatul care semăna cu o statuie.

Îți ținu răsuflarea și descoperi în clipa aceea în capătul sălii o ușiță pe jumătate deschisă: o cale spre libertate. Înaintă, ușor ca o umbră, către rastelul lung în care se aflau aliniate zeci de săbii și de lănci sclipitoare, apoi, înșfăcă fulgerător o sabie, se întoarse gata să lovească, dar ochii săi albaștri se înnegurară de spaimă când văzură că pe taburet nu se mai afla nimeni. Un fulger al intuiției instinctive îl făcu să se răsucească la timp ca să facă față amenințării tăcute care i-o luase înainte din umbră. O sabie șuieră și el reuși cu greu să evite lovitura. Cele două arme se ciocniră scoțând scântei și zăngănitul lor sfâșie tăcerea sălii goale, se răsfrânse în pereții goi și pe tavan, loviturile se înmulțiră, la fel și ecourile, iar freamătul asurzitor al acelei lupte deveni înspăimântător.

Celtul era incredibil de sprinten, corpul său gol și strălucind de sudoare țâșnea în diferite direcții cu mișcările unei fiare, cu o energie care părea să crească, în loc să scadă cu fiecare clipă care trecea.

Deodată, adversarul său intră cu totul în raza de lumină a lămpilor și acolo se opri din nou, rămânând nemișcat. Și el era dezbrăcat și desculț, dar chipul îi era acoperit complet de un coif corintic care lăsa doar ochii să strălucească în umbra vizierei. Nu gâfâia: pieptul era nemișcat, corpul ars de soare părea din bronz. Deodată ridică sabia în poziție orizontală și îndreptă vârful spre toracele adversarului, înaintând încet. Celtul scăpă îndoind genunchii, adunându-și forțele pentru atacul ce avea să urmeze și vârful sabiei părea să pregătească lovitura care avea să-i aducă victoria. Mișcarea decisivă veni de sus și lama încercă să-l facă pe celălalt să scape sabia din mână, dar adversarul evită fulgerător impactul, retrăgându-se. În timp ce sclavul era dezechilibrat în elanul său, adversarul fără chip îl lovi cu piciorul în genunchi, apoi o altă lovitură în spate îl făcu să se lungească pe pardoseală. În clipa următoare, celtul simți vârful rece al sabiei lipit pe spinare, între omoplați.

— Moartea este rece, răsună înăbușit vocea dinăuntrul coifului, nu-i așa?

Vârful sabiei se ridică și războinicul blond profită imediat de aceasta pentru a-și apuca și el arma, rotindu-se pe călcâie ca un șarpe, dar imediat sabia inamicului i se lipi de pielea gâtului. Îl apăsa, gata să-i cresteze pielea.

Mai era încă înarmat, dar era sigur că, dacă ar fi schițat cea mai mică mișcare, vârful ascuțit ar fi trecut imediat peste fragilul prag al vieții, retezându-i răsuflarea și scurgerea sângelui. Se lăsă în genunchi, lăsând să-i scape sabia.

— Ridică-te, auzi spunându-i-se și imediat după aceea, timbrul vocii se schimbă. Coiful se ridică pe creștetul capului, lăsând să se vadă doi ochi negri și pătrunzători, o gură cărnoasă și bine conturată, o figură umbrită de o barbă scurtă și neagră.

— Știu că înțelegi limba greacă, spuse din nou vocea. Cum te numești?

— Aksal.

— Din ce trib ești, insubri sau cenomani?

— Boi.

— Ridică-te în picioare.

Sclavul se ridică și era mai înalt cu aproape un cap decât cel care îi vorbea.

— Tribul boi este în Gallia. De ce te aflai în Italia?

— Mulți noi trec Liguria.

— Pe unde?

— Munți.

— Cine te-a făcut prizonier?

— Etrusci. Capcană. Apoi vândut.

— De ce ai vrut să mă ucizi?

— Pentru că Aksal liber.

— Ai o singură soluție ca să fii liber: să mă servești pe mine. Eu sunt Dyonisios și sunt șeful acestui trib foarte puternic, numit Syracuza. Mai sunt câțiva dintre frații tăi care luptă pentru mine. Arătă cu degetul înspre zgarda și tatuajul celtului. Știu ce înseamnă. Războinicul se dădu înapoi ca și cum ar fi simțit din nou vârful sabiei la gât. Dyonisios continuă. Și eu sunt șeful unei „frății" ca aceasta, războinici care au jurat să se ajute ca între frați și să nu se lase întrecuți de nimeni în mânuirea armelor și în vitejie. Suntem cei mai buni și de aceea te-am învins. Dar ți-am

și salvat viața. Acum trebuie să te hotărăști: vrei să fii umbra mea sau vrei să te duci la un nou stăpân?

— Umbra ta, răspunse celtul fără să stea pe gânduri.

— Bine. Ieși pe ușa aceea: ți se vor da haine, arme și o locuință. Cineva o să te ajute și să ne înveți limba... Asta cu timpul. Și rade-ți mustățile. Arăți ca un barbar.

Aksal porni spre ușă cu pasul lui neauzit și dispăru.

Dyonisios își aruncă pe umeri o hlamidă și porni în direcție opusă, către locuința sa. Se lungi pe salteaua tare ca fierul și adormi imediat.

Îl trezi în toiul nopții fratele său, Leptines.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Dyonisios, ridicându-se în capul oaselor pe pat, alarmat.

— Liniștește-te. Totul este bine.

— Ce faci aici la ora asta?

— Vin de la o întâlnire a Frăției. Eram cu toții în casa lui Doriscos. Când am ieșit, s-a apropiat de mine un bătrân care părea să fie cerșetor și mi-a spus: „Nu vreau nimic de la tine. Du asta fratelui tău și spune-i că se citește cu șapte". Și Leptines îi întinse o fâșie de piele.

Dyonisios se ridică, se duse pe coridor și privi obiectul acela în lumina unui felinar. Erau scrise pe ea niște cuvinte, dar prescurtate și greu de descifrat.

— O *skytale*, spuse. Cum arăta bătrânul acela?

— Destul de corpolent, aproape chel. Mai avea păr doar ca o coroană, pe ceafă și la tâmple. Cred că avea ochii negri, dar era întuneric beznă... Totul pare negru noaptea.

— Chiar nu ți-a spus nimic altceva?

— Nu.

— Nu avea un accent anume? Vreau să spun, vorbea la fel ca noi? Sau ca unul din Selinuntes? Din Agrigent? Sau poate din Gela? Ca un străin?

— A mormăit cu jumătate de glas cuvintele acelea, mi-a dat obiectul din mâna ta și s-a făcut nevăzut. Singurul lucru pe care l-aș putea spune este că era grec, nu barbar.

Dyonisios rămase pe gânduri timp de câteva clipe, apoi spuse:

— Așteaptă-mă aici, nu pleca. Vin imediat.

Se întoarse în dormitor, deschise o ladă ascunsă sub podea și scoase de acolo o cutiuță de bronz dintre alte vreo zece care se aflau rânduite înăuntru. Înfășură în jurul ei fâșia de piele, apoi se duse din nou pe coridor, ca să citească mesajul la lumina felinarului.

— Ce scrie acolo? întrebă Leptines.

— Nimic care să te poată interesa, răspunse Dyonisios. Îți mulțumesc. Du-te acum să te culci. Vino mâine la cazarmă și ocupă-te de instruirea noului recrut, un celt pe care l-am cumpărat din port. Nu cu lance, doar cu arme scurte și arc, dar în așa ceva cred că este deja foarte priceput. Și întreabă-l pe Filistos dacă poate să-i găsească un profesor care să-l învețe limba greacă: vorbește ca o brută. Tu mută-te aici și ține-mi locul. Va trebui să lipsesc puțin din oraș.

— Să lipsești? Dar unde te duci?

— Nu pot să-ți spun, dar tu trebuie să ai grijă de tot ce se întâmplă pe aici. Deschide bine ochii. Nimeni nu trebuie să știe că eu nu sunt aici: s-ar putea să ne fie fatal. Tuturor, nu numai mie.

— Dar când te întorci? nu se lăsă Leptines.

— Cât de curând, răspunse Dyonisios și se făcu nevăzut în camera sa.

Se lumina de ziuă când gonea călare către interiorul insulei, urcând pe valea Anaposului. Vegetația era

aproape uscată din cauza secetei prelungite și pământul din jurul albiei râului era uscat așa că, pe alocuri, se vedeau chiar crăpături adânci. Turmele păsteau pe mirişti, acolo unde nu se arase sau rătăceau în toate direcțiile clătinând din cap în atmosfera apăsătoare și parcă plină de funingine. Destul de curând, pe margini se înălțară pereți de stâncă și râul deveni din ce în ce mai îngust, până când, spre seară, se văzură sclipind apele izvoarelor. Lui Dyonisios i se păru că retrăiește zilele în care se afla între viață și moarte. Mult mai aproape de moarte decât de viață, și totuși magice, ca într-un delir.

Simți din nou energia aceea dureroasă care-i trezea sentimente pierdute sau înmormântate, simți o privire sălbatică sfredelindu-i spatele și ceafa. Simți cum îi pătrund în întreaga ființă fluxul vital care venea dinspre izvor, mireasma izmei sălbatice care se uscase de-a lungul malurilor, fâlfâitul păsărilor de pradă care-și luau zborul din cuiburile de pe peretele de stâncă.

Un glas răsună pe neașteptate în vale.

— „Apropie-te".

— Cine ești? întrebă Dyonisios, apucând mânerul sabiei.

— „Las-o, n-ai nevoie de așa ceva. Vino încoace."

Se întoarse și văzu o umbră care aluneca prin spatele unui trunchi de măslin sălbatic. Merse pe urma ei. Umbra se opri și se contopi cu altele apărute de-a lungul peretelui.

— Ai un nume? întrebă Dyonisios.

— „Nu. Am un mesaj să-ți transmit."

— Care?

— „Cineva a lăsat pentru tine o comoară".

— Cine?

— „Dacă tu nu știi, cu siguranță, eu nu pot să-ți spun așa ceva".

— Atunci, spune-mi unde este.

— „La Agrigent, în lac, în dreptul celei de-a patra coloane a porticului. O să-ți trebuiască animale de povară. Cel puțin trei, dacă nu chiar patru".

— Cine te trimite?

— „Cineva care nu se mai află printre noi".

Și umbra dispăru de parcă o înghițise peretele de piatră.

Dyonisios se întoarse către malurile izvorului ca să caute din nou atingerea acelor forțe miraculoase. Dădu să se cufunde în apele reci, când văzu ceva mișcându-se sub suprafața apei... să fi fost o nimfă a acestor ape?

Apăru imediat din apă și-i văzu părul atârnând strălucitor pe spate, picăturile care i se scurgeau ca lacrimile pe chipul brun, ochii negri sub gene prelungi, buzele de culoarea rodiei. Cum se putea așa ceva? Cum putea fi aceea ființa sălbăticită care-i bântuia visele și delirurile febrile?

Se apropie mai mult de el și continuară să răsară din apă umerii, apoi sânii, frumos sculptați și viguroși ca mușchii unui războinic, pântecele supt și încordat și, în cele din urmă, pubisul și coapsele alungite și lucioase ca bronzul. Acum era atât de aproape, că-i simțea mirosul pielii. Un iz aspru, dar plăcut, asemănător cu cel al vinului proaspăt fermentat.

Recită în gând versurile lui Homer:

Cine ești, stăpână? O femeie muritoare
sau una dintre ale Olimpului locuitoare?

Lăsă sabia din mână ca Menelau la vederea frumuseții Elenei, ca Odiseu în fața Circei, apoi se aplecă și culese

un mic crin sălbatic, poate ultimul din vara aceea atât de încinsă, și i-l întinse. Ea rămase timp de câteva clipe nemișcată, se retrase încet în apă, apoi luă floarea, o vârî în gură, mestecând-o fără grabă. Dyonisios își lepădă hlamida, după care coborî și el în apa izvorului. I se alătură fără grabă în apele acelea cristaline, iar ea se încolăci pe trupul bărbatului, mușcându-l și zgâriindu-l, gemând ca o mică fiară, strigând în culmea extazului, un strigăt răgușit și întretăiat, care slăbi la sfârșit într-un suspin de abandon. Se întinseră amândoi pe nisipul din jurul izvorului, lăsând ca adierea blândă a vântului să le zvânte trupurile.

Rămaseră mult timp astfel și se auzi iarăși o voce care spunea:

— Ia-o cu tine.

Dyonisios tresări, de parcă uitase cu totul de ce se afla în locurile acelea.

— Ce spui? N-a plecat niciodată de aici, n-ar putea să trăiască în lumea de dincolo de valea asta.

— Ia-o cu tine, repetă vocea. Te va urma oriunde.

— De ce ar trebui să fac asta?

— Pentru că ea poate să stea sub apă mai mult decât oricine altcineva. Poate că este o nimfă a apelor: ai cucerit-o și te va ocroti, la fel cum Athena îl proteja pe Odiseu. Ți-am spus tot ce trebuia să-ți spun. Rămâi cu bine.

Dyonisios alergă spre peretele de stâncă, de unde se auzise vocea, dar acolo nu se afla nimeni.

Vorbise cu un ecou.

Tăie cu sabia o deschizătură rotundă în mijlocul mantiei sale și i-o trecu peste cap, i-o fixă pe șolduri cu câteva ramuri împletite de salcie și ea, ascultătoare, nu

opuse rezistență. Era ca și cum așteptase de mult timp așa ceva, gata să facă orice doar să rămână alături de el. În vale încă mai era întuneric, dar sus, pe vârfurile stâncilor, razele soarelui poleiau cu lumină piatra golașă. Un nechezat înăbușit se auzi din apropiere și Dyonisios văzu nu departe de el trei cai legați de un copăcel. O privi atunci pe fată și-i spuse:

— Dacă vrei să vii cu mine, trebuie să urci pe cal, uite-așa.

Încălecă pe calul cu care venise și-l luă de căpăstru pe primul dintre ceilalți trei. Fata îl urmă o vreme mergând pe jos, apoi păru să se oprească pentru a privi cu o expresie ciudată veșmântul pe care îl purta.

Dyonisios se opri și el, se întoarse ca s-o salute cu o ultimă privire, gândindu-se că nu va îndrăzni să treacă dincolo de limitele văii, dar ea își făcu vânt și, dintr-o săritură, ajunse, cu o sprinteneală neobișnuită pentru un om, pe șaua primului dintre cai. Animalul nu reacționă în nici un fel, ca și cum creatura aceea n-ar fi avut greutate sau miros, și își continuă liniștit drumul, condus de picioruşele acelea goale, cu tălpile bătătorite de mersul pe stânci.

În aceeași zi, pe înserat, îi tăie cu sabia părul până în dreptul umerilor și fata își schimbă din nou expresia, devenind pentru o clipă asemenea unui efeb oacheș, după care, timp de încă o singură, foarte scurtă clipă, fu Aretis. Și-l privi cu ochii ei.

Porniră mai departe înainte de revărsatul zorilor și străbătură ținuturi sterpe și pustii pe care războiul le lovise de moarte, călătorind tot timpul în tăcere. Din când în când, el o privea și o vedea căzând pradă unei misterioase suferințe. Prezența ei mută îi accentua într-un fel

sentimentul de singurătate și, în același timp, locurile dezolante pe care le străbăteau fără răgaz făceau ca prezența acelei creaturi să capete parcă dimensiuni uriașe, ca ale unei adevărate divinități.

Merseră timp de opt zile, traversând munții, dormind doar câteva ore pe noapte, până când Agrigentul apăru în fața lor într-o dimineață, pe înălțimea unei coline învăluite în aburul spectral al toamnei.

Orașul era pustiu și animale de tot felul – câini rămași fără adăpost, vulpi, corbi – își făcuseră sălaș printre ruine. Pretutindeni pe străzi se puteau vedea semnele distrugerilor sau ce mai rămăsese din trupurile celor care nu plecaseră și fuseseră uciși de năvălitori.

Nu îndrăzni să urce până pe acropole, dar trecu prin fața casei lui Tellias și intră. Îl întâmpinară pereți scorojiți, mobile arse, vase de preț făcute cioburi pe podele, tavane înnegrite de fum. Își sprijini fruntea de un zid și ochii i se umplură de lacrimi. Fata se apropie de el și-i puse o mână pe ceafă. Simțea din instinct ce durere îl copleșise și parcă încerca să ia o parte din ea asupra sa.

Dyonisios se întoarse, o privi țintă în ochi și spuse:

— Vino, să mergem la lac.

Apa era călduță, aproape fierbinte și nu se mai vedeau peștii de altădată. Probabil că în iarna care trecuse ocupanții îi prinseseră ca să-i mănânce. Se aruncă în apă, dar izbuti abia după mai multe încercări să ajungă la fundul apei. Văzu în cele din urmă două lăzi legate cu frânghii de cânepă, dar toate sforțările sale de a le ridica fură zadarnice. La un moment dat se hotărî să taie legăturile ca să vadă ce era înăuntru: sute de monede de aur și argint. Tezaurul lui Tellias!

Nu mai avea aer în plămâni și împinse cu picioarele ca să iasă la suprafață, dar ceva îl împiedica să se ridice: funia pe care o retezase și se încolăcise pe un picior și-l ținea la fund.

Să moară astfel? Totul se sfârșise? De-a lungul trupului se ridicau bășici de aer, imagini din viață se amestecau într-o atmosferă verde ireală, vaiete ale muribunzilor îi treceau pe sub piele, flăcările incendiilor îi ardeau plămânii, ochii în lacrimi ai fetelor nevinovate erau ațintiți din alte lumi asupra lui...

Simți apoi o smucitură și trupul lui începu să urce cu repeziciune, după care o forță extraordinară îl trase pe mal. Fata sălbatică se urcase cu genunchii pe pieptul lui și încerca să-i dea afară din stomac apa – și focul – din plămâni. Tuși, scuipă, trupul i se zbătu și în cele din urmă reuși să respire.

Privi în jur și nu văzu pe nimeni. Auzi apa bolborosind din nou și o văzu pe fată aruncând pe mal doi pumni de monede de aur și de argint, dispărând apoi din nou sub apă.

Făcu asta fără întrerupere toată ziua, nu se opri nici măcar o clipă ca să se odihnească și în vremea aceasta Dyonisios umplea desagii pe care urmau să-i urce la sfârșit pe spinarea cailor.

Se înserase de-acum și toată comoara aceea era acum scoasă din apă: o bogăție uriașă.

— Să plecăm, spuse Dyonisios și porni către cai cu ultimul sac, dar auzi pe neașteptate un zgomot slab și se opri. Încordarea atât de mare după o asemenea zi, vederea neprețuitei grămezi de bani, prezența sa și a ciudatei fete în orașul acela fantomatic îl aruncaseră într-o lume de vis, dar zgomotul acela îl readuse de îndată la realitate.

Simți un fior pe șira spinării. Fusese de-a dreptul nebun să facă așa ceva de unul singur, în locul acela parcă bântuit de strigoi.

— Cine-i acolo? strigă.

Nu primi nici un răspuns, dar zări câteva umbre strecurându-se de la o casă la alta, lipite de ziduri.

— Încalecă repede, nu sta! îi spuse fetei și o făcu să înțeleagă prin gesturi ce însemnau acele cuvinte. Dar ea rămase pe loc. Părea să adulmece aerul din jur și-și dezgolea dinții, ca o fiară. Dyonisios trase caii după el și porni către poarta răsăriteană.

Dar și acolo se auziră zgomote amestecate cu strigăte înăbușite și văzură alte siluete înaintând înspre ei. Căzuseră într-o capcană.

Doi indivizi veniră înspre ei, strângând în mâini bâte noduroase. Îmbrăcămintea le era zdrențuită, iar pletele și bărbile erau lungi și murdare: tâlhari? dezertori?... supraviețuitori? Păreau mai degrabă animale, decât oameni. Dyonisios stătu pe loc și trase sabia din teacă. Fata, însă, luă de pe jos două pietre și le aruncă în cei doi cu o precizie ucigătoare. Îi atinse drept în frunte și agresorii se prăbușiră la pământ unul după altul, fără să scoată nici un sunet. Dar alte strigăte de îndemn răsunară de jur împrejur și o gloată de vreo cincizeci de indivizi veni în goană spre ei amenințându-i cu bâte și cuțite.

— Repede, plecăm, să scăpăm din locul acesta! strigă Dyonisios luând-o pe fată de mână și lăsând caii pe loc. Dar era limpede că urmăritorii voiau să-și răzbune tovarășii și continuară să fugă după ei.

Dyonisios coti după colțul unei case, dar se ciocni în plin cu cineva care venea din direcție opusă. Încercă să-l doboare pe individ cu o lovitură de sabie, dar acesta îi strigă în grecește:

— Stai pe loc, fir-ar să fie, vrei să-mi iei gâtul?

— Leptines, tu ești?

— Da' cine crezi că putea fi? Se întoarse către cei din spatele său. Hai, terminați-i pe nenorociții ăia!

Un detașament de vreo șaizeci de mercenari, cu Aksal printre ei, porniră în goană și-i uciseră pe primii pe care-i întâlniră în cale, după care, cu săgeți bine țintite îi secerară pe toți cei care încercau să scape cu fuga. Nici unul dintre agresori nu scăpă cu viață.

— Eu îți dădusem un ordin clar, spuse Dyonisios, când totul se termină.

— Pe Hercule, doar ce ți-am salvat viața. Nu știu cum de mai ai nas să... începu să spună Leptines.

— Îți dădusem un ordin clar! strigă scos din sărite Dyonisios.

Leptines lăsă capul în jos, mușcându-și buzele.

— M-aș fi descurcat și fără tine, continuă. Ăștia nu-s decât niște păduchioși, dar nesupunerea ta putea să pună totul în pericol. Pricepi?

— L-am lăsat pe Doriscos la Syracuza: este un ofițer foarte bun și membru dintru început al Frăției. N-o să se întâmple nimic. M-am gândit că era prea periculos pentru tine să umbli singur prin asemenea locuri, așa că am mers pe urmele tale. Data viitoare am să te las să crăpi, e mai bine așa?

— Data viitoare să faci doar ce-ți ordon eu, altfel o să uit că îmi ești frate și o să te dau pe mâna călăului pentru nesupunere. Ai priceput?

Veni și Aksal ținând de păr două capete retezate ale unor dușmani.

— Aksal este umbră la tine, ai văzut? și-i puse la picioare cele două trofee.

Dyonisios se strâmbă.

— Da, da, bine. Luați caii aceia și să plecăm cât mai iute de aici.

— Ea cine este? întrebă Leptines arătând către fată.

Dyonisios se întoarse și el în direcția aceea, dar ea fugi departe, făcându-se nevăzută în orașul pustiu și cufundat acum în beznă.

— Așteaptă! strigă. Stai puțin! și alergă după ea, dar își dădu seama curând că nu avea nici un rost. N-avea s-o mai găsească niciodată.

— Dar cine era? îl întrebă din nou Leptines.

— Nu știu, răspunse scurt Dyonisios.

Porniră la drum trecând prin cartierele din partea de răsărit a orașului ca să ajungă la poarta spre Gela, luând-o apoi înspre necropola răsăriteană, în timp ce luna răsărea în spatele lor, revărsându-și lumina palidă peste templele de pe colină. Dyonisios îl privi pe fratele său care mergea în tăcere, folosind coada de frasin a lăncii ca toiag.

I se părea ciudat că Leptines luase de unul singur hotărârea de a veni după el.

— Spune drept: cine te-a îndemnat să vii după mine? Filistos?

Leptines se opri și se întoarse către el.

— Nu. Filistos nu are nici un amestec.

— Atunci, cine?

— Necunoscutul acela. Bărbatul acela grăsuliu cu țeasta plesuvă, cel care mi-a dat mesajul. M-am pomenit cu el în atriumul cazărmii și mi-a spus: „Fratele tău este în pericol. Trebuie să te duci numaidecât după el, pe drumul către Agrigent" N-am avut timp să deschid gura că el se și făcuse nevăzut. Ce puteam face?

Dyonisios nu răspunse. Porni din nou la drum. Nimeni nu-i putu vedea ochii în lacrimi strălucind prin întuneric și nici nu-i auzi cuvintele spuse în șoaptă cu emoția unei neînchipuite revelații.

— Tellias... dragul meu prieten.

XVIII

După ce se întoarse la Syracuza, Dionisios porunci să se înceapă câteva lucrări impunătoare: o reședință fortificată care cuprindea și arsenalul în inima orașului vechi și un zid care bloca istmul Ortigia. În afară de aceasta, ordonă să se construiască treizeci de nave de război. Hotărî totul fără a mai convoca Adunarea și, în felul acesta, fu clar pentru toți că puterea sa trebuia să fie nelimitată. O asemenea comportare dădu naștere unor reacții violente din partea adversarilor săi, aceștia fiind mai ales din rândul familiilor care rămăseseră legate de cavalerii exilați la Etna. Denunțau pe față tirania care se instalase în oraș și chemau poporul la revoltă.

Reacția lui Dyonisios fu necruțătoare. Își trimise mercenarii să facă razii peste tot, controlând fiecare casă și arestându-i pe cei care i se opuneau, după care îi întemnița pe toți în fortăreața din Ortigia. Acolo, după un proces sumar, erau condamnați la exil. Bunurile lor sechestrate fură împărțite între mercenari, care în felul acesta se simțiră legați și mai mult de stăpânul și binefăcătorul lor, alegându-se cu un nou și prestigios nivel de trai.

În tot acest timp, n-o mai revăzu pe fata de la izvoarele Anaposului și nici nu se mai duse în locurile acelea, preocupat cum era de gânduri și griji, dar, în unele nopți, când se odihnea în camera sa mare și austeră din palatul locuit doar de el și de mercenari, se gândea la ea și la momentele în care făcuseră dragoste cufundați în apele izvorului. Își amintea de miraculoasa ei apariție și de faptul că-l urmase fără a pregeta în peripețiile dintre ruinele Agrigentului. Se gândea la vocea care îi vorbise dintre stânci, în șoaptă, de parcă n-ar fi vrut să se facă auzită decât de el.

Pe la începutul primăverii, în port începură să acosteze diferite nave și, o dată cu navele, soseau și tot felul de vești. Atena fusese cucerită, chinuită de foame și de suferințele unui asediu prelungit dinspre uscat și de pe mare; puternica metropolă, îngenuncheată, nu mai avusese altceva de făcut decât să capituleze necondiționat. Se spunea că aliații Spartei, în special tebanii și corintienii, ceruseră de mai multe ori ca orașul să fie ras de pe suprafața pământului, dar Lisandros se opusese: distrugerea Atenei ar fi fost ca și cum Grecia și-ar fi pierdut unul dintre cei doi ochi. Condițiile fuseseră dure: dărâmarea Zidurilor Lungi, puternica fortificație care lega orașul de portul Pireu, predarea flotei de război cu excepția a opt nave și, cea mai umilitoare dintre aceste condiții, o garnizoană spartană pe acropole.

Dyonisios se gândi că acel declin imposibil de oprit începuse sub zidurile Syracuzei, unde pierise floarea tineretului atenian. Se gândi de asemenea că sosise vremea să-și pună în aplicare planul și adună Consiliul: Heloris, Filistos, Leptines, Doriscos, Iolaos și alți prieteni din Frăție.

— Războiul din Grecia s-a încheiat, începu el. Atena a pierdut. Mii și mii de oameni, obișnuiți de ani de zile doar să lupte, incapabili să mai facă orice alt lucru, sunt acum gata să intre în slujba celui care oferă un preț mai bun. Tu, Leptines, vei pleca imediat la Sparta și vei angaja cât poți de mulți. Încearcă să te întâlnești cu Lisandros și, dacă reușești, stabilește cu el o înțelegere. Se spune că este un om practic și știe să aprecieze corect orice situație

— Și Corintul? întrebă Leptines. Corintul este metropola noastră și a fost întotdeauna interesată de ceea ce se petrece în oraș fie pentru a ne ajuta, fie pentru a face diferite presiuni.

— Ia cu tine vreo ofrandă pentru templul lui Poseidon de pe istm. Un act formal de omagiu este mai mult decât suficient. Noi suntem mai puternici decât Corintul: nu avem nevoie de ei. Cea care comandă acum este Sparta, adevărata putere care a câștigat războiul. Iar în Sparta, Lisandros este omul cel mai puternic, mai puternic chiar decât regii. Între timp, noi o să ne mișcăm aici. Tu, Doriscos, vei pleca în fruntea armatei ca să-i supui pe toți sicului. Primul oraș care ne interesează este Herbessos. Dacă va cădea acesta, vor urma și celelalte. Vei lua cu tine și trupele orașului. Eu voi veni în urma ta cu mercenarii.

— Dar cartaginezii? întrebă Filistos. Toate aceste acțiuni s-ar putea să-i neliniștească...

— Nu se vor clinti din loc, răspunse Dyonisios. Am aflat că epidemia de ciumă încă nu s-a oprit, orașul este slăbit, iar Himilko nu se mai bucură de aceeași considerație. N-o să facă nimic. Nu imediat.

Doriscos plecă împreună cu armata după trei zile și se îndreptă direct spre orașul sicul Herbessos, aflat în

interiorul insulei. Trimise înainte o delegație care să le declare locuitorilor orașului că siculii fuseseră întotdeauna supuși Syracuzei și că trebuiau să facă parte din teritoriul syracuzan. Locuitorii răspunseră că nu acceptau o asemenea declarație și lucrurile se târâgănară câteva zile, fără rezultate concrete. Pe de altă parte, Doriscos trăgea de timp, așteptând sosirea lui Dyonisios cu mercenarii lui pentru a declanșa atacul decisiv.

Într-o noapte, pe când inspecta posturile de pază din jurul taberei, fu înconjurat împreună cu escorta sa de un grup de oameni înarmați ascunși după niște tufișuri, și ucis. Îndată după aceea fură uciși membrii statului-major credincioși lui Dyonisios și ceilalți ofițeri adunară armata și anunțară prin crainici că tirania era abolită și cei exilați erau rechemați în patrie. Acum era necesar să fie curățat orașul de barbarii aflați în serviciul lui Dyonisios, iar tiranul trebuia capturat pentru a fi judecat și condamnat la pedeapsa pe care o merita.

Armata, pusă în fața faptului împlinit, aprobă aceste măsuri și porni în marș către Syracuza, întărită destul de curând de mai mulți călăreți care, era limpede, fuseseră anunțați din vreme asupra acestor evenimente.

Filistos află primul de această lovitură de stat și-și dădu seama imediat că nu era vorba, desigur, despre o acțiune spontană sau improvizată: sosirea cavaleriștilor de la Etna, participarea celorlalți ofițeri, atacul direct asupra Ortigiei, totul făcea parte dintr-un plan bine gândit și poate că răul cel mare încă nu se produsese. Trimise prin urmare un escadron de cavalerie ușoară și rapidă ca să-l anunțe pe Dyonisios, pregătind fără ezitare un plan de apărare a Ortigiei. Printre altele, reluă o serie de contacte importante și, după trei zile, tabloul situației fu completat cu alte vești.

Toate erau rele.

Din exilul de la Etna, cavalerii aristocraţi luaseră legătura cu Rhegion şi Messena, care le oferiseră o bună parte din navele flotei lor pentru a bloca amândouă porturile oraşului. Dar nu se limitaseră doar la asta: o solie ajunsese până la Corint, metropola Syracuzei, şi convinsese guvernul că trebuia trimis un comandant capabil să restabilească legalitatea în oraşul subordonat, Syracuza. Nu era mare lucru pe plan militar, însă pe cel ideologic era o lovitură mortală. Deşi metropolele nu îngrădeau cu nimic independenţa şi opţiunile politice ale coloniilor, totuşi, o intervenţie directă a unui trimis de-al lor pentru reglementarea unor chestiuni interne căpăta valoarea unui gir necondiţionat sau a unei condamnări fără drept de apel. Corintul trimise un general pe nume Nikoteles, un om aspru, veteran al marelui război, cu simpatii declarate pentru sistemele de guvernare oligarhice. Avea, după câte se vorbea, doar un punct slab: îi plăcea vinul fără apă, un obicei periculos pentru un grec care era obişnuit să-l dilueze cu trei sau cinci părţi de apă şi poate chiar mai periculos pentru un soldat.

Dyonisios făcu cale-ntoarsă în marş forţat cu mercenarii şi se închise în fortăreaţă; blocă istmul şi pe timpul nopţii puse să se întindă un lanţ gros la intrarea în portul Lakkios. Aksal îl însoţea peste tot şi dormea pe jos, de-a lungul pragului de la uşa camerei în care dormea stăpânul lui. Moartea lui Doriscos, prieten al său din copilărie, slăbise moralul lui Dyonisios şi-i strecurase în suflet un pesimism apăsător.

Nu trecu mult şi începură atacurile asupra zidului proaspăt construit pe istm şi continuară zile întregi, fără încetare, punând la grea încercare fortificaţiile şi capacitatea de rezistenţă a mercenarilor.

Dyonisios ținu sfat cu cele mai credincioase ajutoare ale sale: Filistos, Leptines, Iolaos, Heloris și alți doi sau trei din Frăție. Atmosfera era apăsătoare.

— Cunoaștem cu toții situația în care ne aflăm, începu Filistos. Nu cred că mai putem rezista mult.

De fapt, nu se întrezărea nici o cale de ieșire din impas. Singurele variante erau în acel moment când și unde să fugă sau unde să găsească un refugiu.

Văzând că Dyonisios ședea împietrit pe scaunul său și nu scotea nici o vorbă, Heloris avu impresia că se resemnase în fața unui sfârșit inevitabil și, vrând să mai destindă frunțile cu o vorbă de duh, ajunse în cele din urmă să spună o frază nefericită, care înăspri după aceea raporturile dintre ei.

— Nu uitați, spuse, că un tiran își părăsește locul numai dacă este târât de acolo legat de picioare.

Filistos lăsă privirea în pământ, Leptines se strâmbă, revoltat. Nici cuvântul „tiran", nici propria lui imagine de cadavru târât afară din palat ca un animal tăiat la abator nu puteau să-i placă lui Dyonisios. Îl văzură pălind de furie și, văzându-i privirea, se temură că va pune mâna pe sabie, dar nu se întâmplă nimic. Vorbi ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, cu o voce hotărâtă și sigură:

— Tu, Leptines, pleci imediat, înainte să apară cei din Rhegion și din Messene ca să ne blocheze. Te duci la Sparta, la Lisandros, și închei cu el un acord. Corintienii sunt aliații lui, dar i-au dat mai mereu bătăi de cap și, în plus, sunt prea bogați, prea puternici în comparație cu spartanii și un asemenea lucru dă naștere invidiei și neîncrederii, toate acestea fiind în avantajul nostru. Războiul s-a încheiat și ei au mii de oameni care de ani întregi știu să facă doar un singur lucru: să lupte.

Asemenea oameni sunt o problemă și reprezintă un element care poate duce la destabilizare. Noi suntem în stare să rezolvăm această situație, cel puțin în parte: angajezi cât de mulți poți, după care te întorci fără să mai zăbovești pe acolo. M-ai înțeles?

— Cred că da, răspunse Leptines.

— Nu vreau promisiuni și răspunsuri în doi peri. Trebuie să fiu absolut sigur că vei face exact așa cum ți-am spus. Ei, așa va fi?

— Stai liniștit. Poți să fii sigur că-i vei avea pe oamenii aceștia.

— Nu-ți voi da scrisori, ar fi prea periculos. Vei vorbi de-a dreptul în numele meu. Doar îmi ești frate: este ca și cum aș vorbi eu.

— Ne-am înțeles, confirmă din nou Leptines.

— Foarte bine, încheie Dyonisios. Filistos...

— Da, spune.

— Ție îți revine o misiune nu mai puțin delicată. Vei pleca de aici chiar la noapte cu o corabie de comerț și te vei îndrepta către apus. Vei debarca într-un loc izolat de pe țărm și-ți vei continua drumul cu catâri, ca să nu bată la ochi, până la granița cu teritoriul cartaginez... Filistos se foi pe scaun, cam îngrijorat de ceea ce auzea, dar Dyonisios se făcu că nu observă și continuă. Vei lua legătura cu mercenarii campanezi pe care Himilko i-a lăsat ca garnizoane în provincia cartagineză și le vei oferi un angajament...

— Ce spui? Vorbești despre fiarele acelea blestemate care i-au masacrat pe cei din Selinuntes și din Agrigent, niște bestii lacome de sânge...

— Sunt mașini de război, nu oameni. La fel le-ar fi făcut și cartaginezilor dacă s-ar fi aflat în solda noastră.

Am mai vorbit despre asta și ți-am spus ce cred eu. Bagă de seamă ce-ți spun: ăia se plictisesc de moarte prin garnizoanele de provincie și abia așteaptă să se miște puțin. Noi o să le dăm o asemenea ocazie. Oferă-le cât vor, dar adu-i de partea noastră. Îndată ce termini cu asta, dă-mi de veste și eu trimit acolo un ofițer ca să-i ia sub comanda sa. Acum, pregătește-te de plecare. Să nu aveți îndoieli: vom ieși din capcana asta și situația se va schimba înainte de sfârșitul iernii.

— Și dacă misiunile acestea vor da greș? întrebă Heloris.

— Dacă s-ar întâmpla așa, mă voi bate până în ultima clipă, voi lupta cu atâta avânt și energie încât, atunci când voi cădea, nimeni nu va avea motiv de bucurie, pentru că vor fi nenumărați morți de plâns, de ars și de îngropat în orașul acesta. Nici unul dintre voi nu este obligat să mă urmeze. Cine vrea poate să plece, pot să mă descurc și singur, în special dacă lucrurile vor merge din rău înspre și mai rău.

Filistos făcu un semn aprobator din cap. În sinea sa se gândea că totul era zadarnic și că la sfârșit vor fi cu toții morți, dar spuse:

— Voi pleca în cel mai scurt timp. Va dura numai cât să adun banii și să pregătesc un vas.

Leptines plecă după trei zile și Dyonisios îl conduse până în port.

— L-ai mai văzut de atunci pe omul acela? îl întrebă pe fratele său când acesta păși pe pasarelă.

— Care om?

— Cel care ți-a spus să vii după mine la Agrigent.

— Nu. Nu l-am mai văzut.

— Ce crezi, cine putea fi?

— N-am nici cea mai vagă idee. Am crezut că era înțeles cu tine și că îl cunoșteai. Pe moment, nu m-am gândit să aflu mai multe. Dar de ce mă întrebi?

— Pentru că este un mister pe care nu reușesc să mi-l explic, iar eu n-am crezut niciodată că există mistere, ci doar probleme, probleme care trebuie rezolvate... Hai, pleacă acum. Fă ce ți-am spus și ai grijă să iasă totul bine. Îți doresc să ai drum bun.

Leptines păși pe pasarelă, apoi se întoarse către fratele său.

— Ascultă...

— Ce este?

— Crezi cu adevărat că ne putem descurca? Vreau să spun, n-ar fi mai bine dacă...

— Ia te uită ce-ți poate trece prin minte? Ce naiba spui?

— Doar că totul mi se pare în zadar...

Dyonisios își încleștă mâna pe umărul lui.

— Ascultă, pe Hercule, îți aduci aminte de vremurile copilăriei, când băieții din banda de pe Ortigia ne-au închis în magazia aceea din port și se pregăteau să ne ucidă pe toți cu bâtele?

— Ba bine că nu! răspunse Leptines.

— Și nu tu erai acela care ne spuneai atunci că nu trebuia să ne lăsăm învinși pentru nimic în lume?

— Așa este...

— Și, îți aduci aminte ce s-a întâmplat până la urmă?

— Tu m-ai luat pe umeri și m-ai ajutat să ies prin acoperiș. Eu m-am dus ca să chem ajutoare și...

— Și noi ce facem acum?

Leptines clătină din cap.

— Așa este... Dar mă tem că acum situația este destul de diferită.

— Este exact la fel. Doar că s-au schimbat pozițiile și proporțiile. Acum noi suntem stăpâni în Ortigia... și vom învinge așa cum am învins și atunci. Voi dovedi tuturor că eu sunt omul sortit să conducă nu numai Syracuza, ci pe toți grecii din Sicilia și din Italia împotriva dușmanului lor de moarte. Dar am nevoie ca și tu să crezi asta. În fiecare zi și în fiecare noapte pe care le voi petrece în această fortăreață, controlând în permanență meterezele, va trebui să fiu sigur că tu vei sosi cu întăririle necesare. Că vei sosi dintr-o clipă în alta, înțelegi? Și știind asta... ce-mi răspunzi?

— Ah, să le-o dăm la moacă, fir-ar ai naibii! exclamă Leptines cu aceeași expresie de jargon pe care o foloseau în anii copilăriei, atunci când cei din gașca lor se băteau aruncând cu pietre în adversarii din cartierele de pe colină.

— Să le-o dăm la moacă, spuse și Dyonisios. Hai, acum la treabă!

Dezlegă cu mâna lui parâma care ținea nava legată de mal. După aceea, trirema alunecă spre mijlocul radei, apoi se învârti încet și, purtată înainte de vâslași, își îndreptă prora către largul mării.

Filistos plecă și el a doua zi cu un mic vas de marfă, având la el suficiente monede de argint, ca să angajeze cinci mii de oameni.

Plecase la timp: flotele aliate ale Messenei și Rhegionului apărură la scurt timp după aceea și corăbiile lor de război se înșirară blocând Portul Mic și Portul Mare.

Mai trecu o zi și, întâmpinată cu entuziasm de mulțime, armata intră în oraș pe poarta dinspre Catania, grăbin-

du-se imediat după aceea să ia poziție pe istmul dintre oraș și Ortigia.

Dyonisios era singur. Heloris nu se mai bucura de aceeași simpatie din partea lui, iar tinerii ofițeri din Frăție nu aveau suficientă experiență și nici capacitatea de a vorbi cu el de la egal la egal. Trecea prin sălile întunecoase și străbătea coridoarele fortăreței, coborând deseori la depozitele din port, ca să controleze rezervele care scădeau alarmant, cu fiecare zi care trecea, în timp ce atacatorii nu slăbeau nici măcar pentru o clipă strânsoarea și continuau să lanseze atacuri după atacuri, din zori și până pe înserat.

Mercenarii începură să dezerteze, la început câte unul, apoi în grupuri mici. Dyonisios îi prinse pe doi dintre ei asupra faptului, cu ajutorul lui Aksal. Dădu ordin să se sune adunarea, lumină curtea interioară cu zeci de torțe și puse să fie răstigniți în văzul întregii armate. Dar își dădea seama că nu-i mai putea reține prea multă vreme doar prin înfricoșare, că ar fi fost de-ajuns chiar și un lucru de nimic ca să provoace destrămarea armatei sale. Atunci, l-ar fi făcut bucăți pe el însuși, pe tiran, l-ar fi ucis fără milă, târându-l apoi afară legat de picioare, cum spusese Heloris, ciopârțit ca un animal, batjocorit în toate felurile, lăsat neîngropat, pradă câinilor și corbilor...

Într-o noapte, pe când trecea de-a lungul zidului de pe istm, înfășurat într-o mantie groasă de lână, i se păru că vede un bărbat masiv, cu țeasta pleșuvă, mergând grăbit în direcția portului și tresări.

— Ei, tu! îl strigă. Stai pe loc! Dar omul mergea mai departe ca și cum n-ar fi auzit nimic și dispăru în bezna nopții. Se făcu nevăzut de parcă n-ar fi existat vreodată. Dyonisios crezu că văzuse ceva ce nu putea exista, că

oboseala, încordarea și nesomnul îi jucau feste. Se gândi la Aretis, la Tellias, la Doriscos și la alte persoane pe care le iubise cândva. Și acum poate că venise și rândul lui. Se gândi și la fata sălbăticită care probabil că se întorsese în vizuina ei dintre munți, la izvoarele Anaposului, și, cu siguranță, nu se mai gândea la el. Poate că pe drumul de întoarcere dispăruse sau fusese capturată și vândută ca sclavă...

Erau doar niște rătăciri, îndepărtarea de o realitate din ce în ce mai vrăjmașă și dificilă, pe care trebuia acum s-o privească în față. Cavalerii aflați de cealaltă parte a zidului continuau să țină în stăpânire istmul, siguri că predarea lui nu era decât o chestiune de timp... timp care trecea fără să se întâmple nimic nou. Timp care începea să-i lipsească, zi cu zi, oră cu oră...

Într-o dimineață, pe la revărsatul zorilor, primi de la Filistos un mesaj, prins de coada unei săgeți. Recunoscu imediat scrisul prietenului său, cu înfloriturile pe care acesta le făcea la literele „gamma" și „sigma". Începea astfel: „Trebuie să negociezi predarea cu cavalerii...". Vru să rupă foaia de papirus, dar continuă să citească, din ce în ce mai captivat de acel plan nebunesc... absolut nebunesc. Și totuși... s-ar fi putut să funcționeze. La urma urmelor, ce avea de pierdut? Chemă un herald și-l trimise la cavaleri cu o propunere de negociere.

— Spune-le că sunt gata să discut cu ei despre capitulare.

— Capitularea, *heghemòn*? Am înțeles eu bine?

— Ai înțeles foarte bine: trebuie să tratezi predarea mea. Le vei spune că sunt dispus să părăsesc orașul și că vreau doar cinci corăbii și o escortă de cinci sute de oameni. Fără nici o inspecție la bordul navelor.

— Așa voi face *heghemòn*, răspunse heraldul. Ceru să i se deschidă poarta și ieși purtând însemnele de pace îndreptându-se după aceea spre postul de pază de pe istm. Un ofițer comandant al pichetului îi ieși în întâmpinare și în scurt timp îl duse în fața șefilor săi.

Începură astfel tratativele care se prelungiră mai multe zile, dar, în acest timp, oboseala se făcea simțită și în tabăra atacatorilor. Vremea era destul de rea: ploua deseori și într-o noapte se așternu chiar și un strat subțire de zăpadă. Oboseala, pierderile omenești și lipsurile acelui asediu îndelungat începură să răspândească printre membrii comandamentului suprem tensiuni și neînțelegeri. În mod special aroganța aristocratică a cavalerilor devenea pe zi ce trecea mai greu de suportat pentru ceilalți ofițeri – care proveneau din clasa de mijloc a micilor proprietari, a negustorilor și a întreprinzătorilor din port – până când, într-o zi, se duseră la comandantul corintian Nikoteles ca să le dea drumul acasă, afirmând că, în câmp deschis, cavaleria ar fi fost mult mai utilă, așa că ei puteau fi chemați din nou atunci când ar fi fost nevoie de ei.

Nikoteles, obligat de vremea rea să nu se miște din loc, începuse din nou să bea și, fără a da dovadă de un elementar tact, le comunică nobililor din cavalerie părerea celorlalți ofițeri syracuzani. Aceștia, simțindu-se jigniți, plecară furioși și luară drumul către Etna. Ofițerii care nu plecaseră, deși rămâneau pe o poziție dură în cadrul tratativelor, erau deja convinși că Dyonisios se hotărâse să renunțe la putere așa că începuseră să slăbească supravegherea, cu atât mai mult cu cât comandantul suprem trimis din metropolă nu dădea nici pe departe un bun exemplu de disciplină și de cumpătare.

Când veni ultima lună a iernii, mulți hopliți cerură să plece ca să-și poată pregăti ogoarele pentru semănături și fură lăsați la vatră. Istmul era atât de îngust, că nu era nevoie de mulți oameni pentru a-l bloca.

Era exact ceea ce aștepta Dyonisios. În dimineața următoare, trimise un om de-al său, travestit în pescar, să iasă din port într-o bărcuță. Marinarii din Rhegion și Messena îl lăsară să treacă, după ce percheziționară mica ambarcațiune, iar omul navigă în jurul promontoriului Plemmirion până când găsi un loc de acostare pe malul de sud. Ajunse într-o fermă și vorbi cu stăpânul, un crescător de animale, care încălecă de îndată și dispăru înspre miazănoapte.

Înainte de lăsarea serii, Filistos fu anunțat că istmul era slab apărat și că poarta de la apus a orașului rămânea deschisă în fiecare zi până la asfințit. I se mai spuse și că, după niște informații demne de crezare, Nikoteles cădea învins mai ales spre seară de vinul băut peste zi.

Filistos îl chemă la el pe comandantul mercenarilor campanezi, o adevărată mașină de ucis oameni, pe jumătate etrusc și pe jumătate napolitan, cu ochiul stâng acoperit de un petic de piele neagră, care intră de îndată în acțiune. La indicația lui Filistos, lăsă toate carele de transport și proviziile într-un sătuc din interiorul insulei, după care înaintă în grabă, având cu el doar soldați călare.

Năvăli cu totul pe neașteptate pe poarta apuseană și traversă orașul atacând atât de violent pozițiile atacatorilor încât îi împinse pe cei mai mulți dintre ei în mare. Nikoteles fu găsit în locuința sa cu beregata tăiată și nu se află niciodată cine îl ucisese.

Filistos însuși îl întâlni pe Dyonisios în curtea interioară a fortăreței.

— Totul a mers așa cum ai prevăzut tu, spuse el, îmbrățișându-l. Nu-i așa că nu-ți vine să crezi?

— Cum să nu cred? răspunse Dyonisios. Nu m-am îndoit niciodată că vom reuși.

— Eu, da, spuse Filistos.

— Știu. Ți se citește pe față... Ce vești ai de la Leptines?

— Ar trebui să se întoarcă dintr-o zi în alta.

— N-o să-i fie ușor să treacă de blocada navală.

Filistos zâmbi.

— Nu cred. După câte am aflat, vine împreună cu Lisandros în persoană.

— Ce-ai spus?

— Dacă informațiile mele sunt adevărate, chiar așa este. Șmecherul acela a reușit. Lisandros vine aici ca să încheie cu tine o înțelegere. Și vine și cu o mie de mercenari, cu toții din Peloponez, cei mai buni. Nu cred că amărâții ăștia din Rhegion și Messena vor îndrăzni să înfrunte puterea Spartei. Suntem din nou stăpâni pe situație, prietene. Am învins.

— Am învins, repetă Dyonisios și parcă nu-i venea să creadă ce spune. Cuprins de un entuziasm pe care nu și-l mai putea stăpâni, aruncă la pământ mantia și porni în fugă să urce scările până în vârful celui mai înalt turn al fortăreței

De acolo de sus strigă acele cuvinte cât îl ținea gura, un urlet ascuțit ca acela al unui șoim și tunător ca strigătul de victorie al lui Ahile.

Tăcu în cele din urmă, gâfâind. Privi cerul care se întuneca la apropierea nopții și apoi orașul care, uluit de cele întâmplate, amuțise la picioarele sale.

XIX

Mica escadră a lui Lisandros și cele trei corăbii cu care plecase Leptines sosiră după numai câteva zile și intrară fără opreliști în rada portului, pentru că flotele venite din Rhegion și Messena ridicaseră deja ancora, îndreptându-se spre casă. Nimeni nu avea chef să-i înfrunte pe spartani, chiar dacă erau puțini și chiar dacă ar fi fost unul singur, în special dacă ar fi fost vorba despre învingătorul în Marele Război.

Dyonisios se duse să-l întâmpine în port. Cel dintâi coborî Leptines și-i ieși în întâmpinare ca să-l îmbrățișeze.

— În sfârșit, iată-te! exclamă Dyonisios. Dacă te așteptam pe tine, acum eram deja mort și îngropat.

— M-am grăbit cât am putut, dar n-a fost o treabă prea simplă. Și, apoi, știam că tu, oricum, te-ai fi descurcat.

— Dar să știi că era cât pe ce... El cum e?

— Lisandros? Nu mă întreba: niciodată nu știi ce are în minte. Este... cum să spun? Ca un țipar. Un mare comandant, dar caracterul nu-i este nici pe departe ca al unui soldat.

— Un mare ticălos.

— Ei da, chiar așa.

— Bine, atunci o să ne putem înțelege.

— Fii atent, uite-l că vine.

Lisandros cobora chiar în clipa aceea de pe pasarela triremei sale. Cam de șaizeci de ani, păr cărunt, ochi cenușii-verzui, mai mult cenușii decât verzi, cu părul cam rărit pe la tâmple, dar cu pletele lungi, după moda spartană. Nu era înarmat și purta haine civile, dar la deget avea un inel prea arătos pentru un spartan: putea să fie vreo amintire din peregrinările sale prin Asia și era un semn că în patria lui era suficient de puternic încât să nu-i pese de protestele eforilor, păstrători neînduplecați ai străvechilor obiceiuri spartane.

— *Heghemòn*... îl salută Dyonisios. Fii binevenit în Syracuza.

— *Heghemòn*... îi răspunse la salut Lisandros. Mă bucur să te văd.

Dyonisios fu mulțumit că spartanul îi acorda același titlu pe care el i-l recunoștea: era un fel de confirmare, semn că puterea sa în oraș fusese acceptată la Sparta. Îl invită să meargă în fortăreață, unde poruncise să fie pregătită cina. Aksal îl escorta înarmat până în dinți, semănând acum întru totul unui războinic grec; Lisandros, însă, porni la drum împreună cu gazda sa, fără să aibă nici măcar un om ca escortă. Era limpede că se simțea atât de puternic, încât să nu aibă nevoie de așa ceva.

Dyonisios porunci să fie condus în camera lui, ca să se poată spăla și schimba de haine, dacă dorea, dar îl văzu peste puțin timp coborând cu aceeași îmbrăcăminte pe care o purtase și pe drum. Îl invită să se așeze în capul mesei, iar el luă loc în fața lui, la capătul celălalt. Leptines se așeză pe latura lungă, la distanță egală de cei doi. Nu erau nici mese adevărate, nici divane. În loc de

masă, era o bârnă de stejar bine lustruită, înaltă de o palmă; scaunele erau ceva mai mult decât niște taburete.

— Pe aici este cam ca la Sparta, spuse de îndată Lisandros și din tonul lui nu se putea ghici dacă o spunea cu bucurie sau cu o nemulțumire abia ascunsă.

— Suntem oameni simpli, răspunse Dyonisios, ducem o viață cumpătată. Cu toate acestea, supa voastră de linte este prea mult și pentru noi. Ți-am pregătit pește, și arătă spre o tavă care era adusă chiar atunci, împreună cu pâinea și cu un lighenaș cu apă călduță pentru clătitul degetelor.

— Așa trebuie să fie pentru niște adevărați oameni ai armelor, răspunse Lisandros și nu se înțelegea nici de data aceasta dacă făcea un compliment sau era doar sarcasm.

„Fecior de cățea", își spuse în sinea lui Dyonisios. Apoi, considerând că introducerea cu amabilități fusese deja făcută, intră imediat în miezul problemelor.

— Mi-ar fi de mare ajutor dacă aș ști care este motivul venirii tale aici, la Syracuza.

Lisandros îl privi țintă, drept în ochi, devenind pe neașteptate serios, aproape rece.

— Sparta a câștigat acest război, dar nu are motiv să se bucure prea tare. Am pierdut mulți oameni, am avut multe pagube și același lucru li s-a întâmplat și aliaților noștri. Acum am instalat garnizoane de-ale noastre în toate orașele fostei ligi ateniene, sub comanda ofițerilor noștri care au și puteri politice, dar ne dăm seama că nu va fi prea ușor să menținem această ordine. Persanii ne-au ajutat numai pentru că Atena fusese întotdeauna un pericol pentru ei: puteau schimba politica dintr-un moment în altul. Avem, prin urmare, nevoie de prieteni și aliați peste tot. Sparta a fost dintotdeauna o prietenă a

Syracuzei și, mai mult, poate că datorează Syracuzei propria ei victorie finală. Sub zidurile acestea puterea atenian㠠a început să slăbească... Pe de altă parte, voi n-ați fi reușit să faceți prea mult fără ajutorul nostru.

— Aici, însă... răspunse Dyonisios pe un ton voit mai coborât, nu este vorba despre Syracuza pentru că eu sunt cel care... o reprezintă.

Pe chipul lui Lisandros apăru abia schițat un rânjet care ar fi putut semăna și cu un zâmbet.

— Voi vorbi deschis cu tine, *heghemòn*, este mult mai ușor să tratezi cu un singur om decât cu o Adunare. M-ai înțeles?

— Foarte bine. Și, evident, sunt de acord. Fratele meu mi-a spus că vom putea angaja mercenari din Peloponez și că primii vor sosi în curând.

— Așa este, dar inițiativa aceasta a fost a lui. Noi nu ne amestecăm. Nu avem nici o treabă cu asta.

— Înțeleg foarte bine, răspunse Dyonisios. Și nici nu cer mai mult.

— Te-am ajutat să păstrezi puterea pentru că, în momentul acesta, interesele noastre au nevoie de așa ceva. Sper că m-am exprimat clar...

— Foarte clar...

— Dacă s-ar întâmpla ca lucrurile să se schimbe...

— Va trebui să mă descurc de unul singur.

— Exact.

— Și ce aș putea face ca lucrurile să nu se schimbe?

— Ocupă-te de Sicilia.

— Așa voi face.

Lisandros oftă, ca și cum abia atunci, pe neașteptate, ar fi simțit oboseala călătoriei.

— Poate că vrei să te retragi, spuse Dyonisios.

— Da, nu mai rămân mult, răspunse spartanul. Privirea i se opri asupra lui Aksal, care stătea cu statura lui uriașă lângă zid, neclintit în spatele stăpânului său. Era înarmat după regulile grecilor cu platoșă și pulpare, dar își păstrase colierul de la gât și mustățile la care nu renunțase nici în ruptul capului.

— Cine-i ? întrebă.

— Garda mea de corp.

— Din ce țară vine? Ar părea trac, dar este prea înalt.

— Este un celt, spuse Dyonisios. L-am cumpărat de la târgul de sclavi

— Un celt zici? Dar toți sunt așa ca el?

— El zice că frații lui sunt chiar și mai mari.

— Ah, am auzit că trăiesc pe țărmurile Oceanului de la miazănoapte și că, atunci când vine mareea și le inundă satele de pe coastă, intră în apă și-și pun scuturile în fața talazurilor ca și cum ar vrea să le oprească... Probabil că se bazează mult pe forța lor. Dacă, într-o zi, își vor da seama de frumusețea și bogăția ținuturilor noastre, vor deveni o mare problemă. Sunt greu de ținut sub control... Îl mai examină câteva clipe. Pe Zeus, pare un titan! Ți-ai dat seama dacă are și puncte slabe?

— Da, soarele. Nu suportă soarele, pentru că pielea i se arde imediat. Medicii mei au descoperit, însă, că uleiul de măsline amestecat cu coajă verde de nucă, pisată, ajută la evitarea arsurilor.

— Interesant, murmură Lisandros, într-adevăr interesant... A fost bun peștele vostru. Acum, dacă nu te superi aș merge la culcare. Toate eforturile războiului mi-a cam slăbit rezistența. Nu mai sunt cel de altădată.

Un servitor veni să ia din fața lui farfuria goală pe care se mai vedea doar conturul unui pește, iar un altul îl

conduse pe oaspete în dormitorul lui. Dyonisios îi făcu un semn lui Aksal și plecă și el.

Mai rămăsese doar Leptines, care până în clipa aceea nu scosese nici o vorbă.

— Am impresia că totul a mers bine, nu-i așa? A fost destul de clar. A spus că...

— N-a spus nimic, îl întrerupse Dyonisios. A venit aici doar ca să vadă ce fel de om sunt.

— Și, după tine, acum a aflat?

— După mine, da.

— Totuși, pare să fie interesat de o alianță cu noi.

— Nici vorbă de așa ceva.

— Atunci?

— Nu-l interesează decât un singur lucru: să slăbească forța Corintului care este un aliat prea puternic și încăpățânat. Corintul a ieșit destul de scărmănat din aventura aceasta din Sicilia și tocmai lucrul acesta le convine spartanilor. Asta-i tot. Dacă, mai apoi, îi luăm și niște mercenari zurbagii de pe cap ca să-i înrolăm în armata noastră, le convine și mai mult. În fond, spartanii sunt niște oameni cărora nu le plac lucrurile neprevăzute și nici aventurile și, mai ales, așa cum se întâmplă cu adevărații soldați, nu le place războiul. Lisandros a veni singur aici doar ca să vadă dacă este liniște și dacă eu nu am în cap cine știe ce idei ciudate. O să vezi că va pleca repede.

Și așa se întâmplă. Oaspetele plecă după trei zile și nu mai puse niciodată piciorul în Sicilia.

Dyonisios se ocupă de îndeplinirea planului său: distrugerea cartaginezilor din Sicilia și răzbunarea masacrelor de la Selinuntes, Hymera, Agrigent și Gela. Ca să

poată duce la bun sfârșit o asemenea acțiune, a dus timp de trei ani o serie de campanii atât cu milițiile orășenești, cât și cu mercenari, în proporțiile cerute de situație.

Cuceri Etna, cuibul cavalerilor aristocrați, cei mai înverșunați adversari ai săi, și rase orașul de pe fața pământului. De acolo înaintă către interior ca să-i supună pe siculi, ocupă Herbita, apoi urcă spre Henna, așezare din creierul munților, printre păduri, în centrul insulei.

Acolo se afla sanctuarul Demetrei și al Persefonei, fata care fusese soția lui Hades, zeul cel mai respectat din toată Sicilia. Fecioara fusese răpită chiar în acele locuri, pe când se juca împreună cu alte fete și dusă în împărăția întunecată a umbrelor, în sălașul de suferință al morților.

Exista un loc, ocolit de toată lumea, chiar și de păstori, o gură a văgăunii care făcea legătura între lumea de afară și cea de dincolo de moarte. Aceasta era peștera în care se făcuse nevăzut carul în care se aflau Hades și Persefona, tras de armăsari negri care scoteau flăcări pe nări, fiind înghițit de abisuri. Acolo coborâse Orfeu în căutarea Euridicei, preaiubita sa soție. Prin cântecul lui a înmuiat inima celei care stăpânea peste lumea întunericului, frumoasa dar stearpa Persefona. Și făcuseră o înțelegere: Euridice urma să se întoarcă în lumea celor vii, mergând la un pas în urma lui Orfeu, dar acesta, sublimul poet, nu trebuia pentru nimic în lume să privească înapoi până ce ajungeau la suprafața pământului, la lumina soarelui. Dacă ar fi făcut aceasta, soția sa ar fi dispărut pentru totdeauna.

Orfeu a pornit, așadar, să urce în lumea celor vii și-și imagina în urma sa pașii ușori ai iubitei sale, încerca să-i simtă respirația rece în spate și se gândea că soarele o va

încălzi, buzele ei palide vor lua culoarea rodiei, visa la gura ei frumoasă care avea să se deschidă precum o floare sub sărutările lui. Dar nu reușea să creadă că toate acestea se puteau întâmpla aievea, bănuiala unei înșelătorii creștea în sufletul lui până când, tocmai când începea să se zărească lumina slabă a zilei, se întoarse către ea.

Și timp de o clipă o văzu, minunată în durerea ei, după care nu-i mai auzi decât strigătul de groază pe când era absorbită înapoi în Erebus.

Dyonisios vru să ajungă în locul acela, deși toată lumea încerca să-l convingă să renunțe, pentru a primi inițierea vechilor mistere, bând lichidul roșu a cărui origine doar preoții o cunoșteau. Leptines îl însoți, așa cum Teseu îl însoțea pe Piritou, dar, ajungând la numai câțiva pași de peșteră, el, care nu se temea de nimic, înfruntând cu nepăsare orice nenorocire sau masacru, păli și se simți năpădit de o sudoare înghețată.

— Nu te duce. Nu-i nimic acolo, nimic de văzut.

Dar Dyonisios nu-l luă în seamă și înaintă de unul singur până la gura peșterii. Era la asfințit și umbrele începeau să se lungească pe platoul dintre munți. Pânze subțiri de ceață se târau pe deasupra pădurilor, ca niște degete fine care voiau să mângâie lumina verde a pajiștilor.

Porni să coboare singur către locul în care se spunea că, o dată pe an, în noaptea echinocțiului de primăvară, chipul ceresc al Persefonei se vedea urcând la suprafață ca s-o viziteze pe Mamă.

El, care nu credea în nimic, de data aceasta fu încredințat că Aretis îl putea vedea din locul trist în care se afla. Se gândi că l-ar putea auzi când începu să-i invoce numele cu strigăte din ce în ce mai puternice, atât de disperate, încât peștera vuia.

În cele din urmă, se prăvăli epuizat la pământ, aproape sleit de puteri și simți un freamăt ușor, o senzație nelămurită de frig care-i cuprindea trupul începând de la extremități. Acela să fi fost sărutul lui Aretis? Era felul ei de a se apropia de el, de a-și face simțită prezența? El nu avea darul lui Orfeu și n-ar fi reușit niciodată s-o emoționeze pe Persefona sau să-l înduplece pe Hades cel învăluit în tenebre, dar se gândi la un cântec, la muzica blândă a acelei străvechi serenade, la cântărețul necunoscut din Agrigent care cânta imnul iubirii care ei îi plăcea atât de mult, iar lui îi umpluse sufletul de bucurie în noaptea căsătoriei lor. Oh, cum de nu se gândise la asta? De ce nu chemase un cântăreț bun, priceput să cânte la liră, pentru ca acest cântec al lor să ajungă acum până la ea.

Se simțea copleșit de un somn rece, uita parcă să mai respire, de parcă lucrul acesta nici n-ar fi fost important, iar mintea se pierdea într-un vis: Aretis lua înfățișarea fetei sălbatice cu care se iubise la izvoarele Anaposului, avea ochii și pielea ei, gustul buzelor.

Simți cum inima îi bătea năvalnic și o văzu!

Fata sălbatică era în fața lui, purtând un veșmânt neînchipuit de frumos, un peplum minunat de subțire și de transparent, ca acela pe care fetele din Ortigia îl dăruiau în fiecare an zeiței, în templul său de pe acropole. Părul, strâns la ceafă, era legat cu o panglică de un roșu sângeriu. Buzele îi erau roșii și umede, ochii adânci ca noaptea. Ce transformare miraculoasă! Cum se putea așa ceva, dacă ea n-ar fi fost o creatură de pe lumea cealaltă? Simți cum brațele ei îl cuprindeau, trupul îi era rece cum nu mai fusese niciodată și, în același timp, îl simțea cum ardea ca focul. Și o auzi, pentru prima oară de când o știa, vorbind cu glasul ei și spunându-i în sfârșit pe nume.

— Ia-mă cu tine, dacă tu nu te mai poți întoarce, îi spuse și simți răsunând în toată ființa lui acele cuvinte, ca și cum nu le-ar fi pronunțat ci le-ar fi gândit, ca și cum le-ar fi spus bărbatul care ar fi vrut să fie și care nu mai era. Apoi, chipul și trupul ei se topiră în umbră. Peplumul său flutură spre zări ca fuioarele de ceață în aerul serii.

Se trezi în toiul nopții într-un loc liniștit, lângă un foc care ardea trosnind. Deschise ochii și văzu figura lui Leptines.

— Am văzut-o. Sunt sigur că ea este. Am știut dintotdeauna. De data asta a vrut să mă asigure că era ea.

Leptines nu-i răspunse. Îl ajută să se ridice în capul oaselor și-i masă timp îndelungat umerii, ceafa și brațele, până când își recăpătă culoarea și căldura. După aceea, spuse:

— Să mergem. Stelele care te ocrotesc sunt pe cale să apună.

Reușind să-i supună pe siculi, așa cum făcuse cu mulți ani în urmă Ghelon, învingătorul cartaginezilor la Hymera, Dyonisios se îndreptă către coloniile calcidice Naxos, Catania și Leontinis. Era ferm convins că grecii sicilieni trebuie să formeze o singură coaliție pentru a lupta împotriva dușmanului lor permanent, uitând de discordia internă. Știind, totuși, că acest lucru este imposibil, hotărâse să ajungă la acest rezultat prin forță, așa cum făcuse și în cetatea sa. Îl chemă pe Filistos și îi spuse:

— Nu vreau masacre atunci când este vorba despre o mare acțiune a tuturor grecilor. Aceste orașe trebuie să cadă prin trădare.

Obișnuit de-acum cu toate, Filistos îl privi totuși uluit.

— Ce tot spui?

— Nu ești de acord?

— Trădarea este odioasă pentru cine o săvârșește și pentru cine care nevoie de ea.

— N-o să încetezi niciodată să mă surprinzi, prietene: continui să nutrești în sufletul tău idei etice derivate de la bătrânul sofist cu nasul mare și cu ochi ca de porc, care strecoară idei ciudate în mintea tinerilor atenieni.

— Socrates nu este un sofist.

— Ba cum să nu. Nu spune el: „Adevăratul înțelept este cel care știe că nu știe"? Și acesta nu este cel mai înșelător și, în același timp, cel mai abil dintre sofisme? Moșul ăla ticălos este cu siguranță convins nu numai că este un înțelept, dar și că îi poate păcăli pe toți.

— Spune-mi ce vrei, curmă discuția Filistos.

— Orice om are un preț. Află cine din Catania și Naxos sunt mai dispuși să se lase cumpărați, plătește-le cât cer și fă-i să predea orașul. Mai târziu o să ne mulțumească. N-are rost să-ți mai spun că unii, ca să trădeze, au nevoie de justificări care să-i facă să se simtă mai puțin mârșavi decât sunt. Dă-le tu o idee în privința asta. Binele tuturor grecilor, de exemplu, mi se pare o justificare foarte bună. Cât despre bani, fă-i să creadă că este o despăgubire, o ofrandă pentru a-i îmblânzi pe zei, o moștenire de la o rudă îndepărtată, mă rog, ce crezi tu că se potrivește... La sfârșit, o să-mi spui cât a costat. Dar, Filistos, dacă se poate, fără vărsare de sânge.

În decurs de o lună, Arcesilaos îi oferi fără nici un efort Catania, iar Procles îi puse la picioare Naxos, cea mai veche colonie a grecilor în Sicilia, atât de veche încât statuia „Întemeietorului", înălțată la intrarea în port, era atât de roasă de vânturi și de sarea din apa mării, încât ajunsese de nerecunoscut.

Rămas singur, orașul Leontinis capitulă fără să opună rezistență și Dyonisios hotărî să mute toți locuitorii la Syracuza.

În anul următor, Rhegion și Messena, și ele colonii calcidice, crezând că în curând le va veni și lor rândul, pregătiră o flotă și mobilizară o armată cu care porniră spre sud ca să lupte împotriva lui Dyonisios. Leptines propuse o bătălie în câmp deschis, pentru a-i nimici și a tăia astfel răul din rădăcină, dar Dyonisios reuși să-l oprească în ultimul moment și, dimpotrivă, îl chemă din nou pe Filistos.

— Crezi că vechea metodă poate să meargă și în cazul unei armate?

Filistos ridică din umeri.

— Nu te mai codi și răspunde-mi. Poate să meargă sau nu?

— Cred că da.

— Atunci, apucă-te de treabă. Războinicii aceia ar putea să pornească peste un an alături de noi împotriva provinciei stăpânite de cartaginezi. Nu vreau să moară nici ei și nici ai noștri. Și acum spune-mi: dacă vom avea succes și în cazul acesta, care acțiune este mai morală, a mea, bazată pe corupere, sau cea pe care ne-o propune filosoful tău, bazându-se pe rigorile moralei?

— Nu cred că trebuie să gândim astfel, obiectă Filistos. Întrebarea este, pur și simplu, pusă incorect. Pornind de la niște presupuneri greșite, nu există nici o îndoială că...

Dyonisios clătină din cap.

— Ah, filosofii ăștia! Trebuie să mă feresc de ei, așa cum mă feresc de rahatul câinilor de pe drum.

Filistos oftă.

— Ai în vedere pe cineva în mod special sau trebuie să găsesc eu omul potrivit?

Dyonisios îi dădu un petic de papirus pe care se vedeau câteva nume scrise cu cărbunele și, după ce citi, Filistos își trecu degetul mare peste ele, frecând papirusul până când scrisul deveni imposibil de descifrat. Apoi, în timp ce consilierul său se îndrepta spre ușă, adăugă:

— Suntem tocmai în perioada semănatului. Ai putea avea din asta un motiv bun.

Filistos se duse acasă și-i chemă pe oamenii de încredere care lucrau pentru el. După numai trei zile, la doar câteva ore diferență unul de altul, atât în armata celor din Rhegion, cât și cea de la Messena, doi ofițeri superiori cerură să fie convocată Adunarea armatei și vorbiră cu atâta vehemență în sprijinul încetării ostilităților, acuzând aventurismul celor doi comandanți supremi, încât, atunci când moțiunea fu supusă la vot, retragerea imediată a armatei întruni o majoritate zdrobitoare.

Dyonisios fu fericit. Acum, el era conducătorul de netăgăduit al orașului său și avea să fie în curând și al întregii națiuni din insulă. Când se întoarse la Syracuza, fu primit cu aclamații de populație și, la scurt timp după aceea, îi convocă din nou pe Leptines, Filistos și pe doi prieteni din Frăție. Bătrânul Heloris fusese în ultima vreme evitat de ofițerii tineri și nu mai lua parte de mai multă vreme la întrunirile din fortăreață.

— A venit momentul să mă însor, începu Dyonisios.

Filistos și ceilalți se priviră unii pe alții, luați complet prin surprindere. Aveau cu toții o expresie uluită, semn că nici unul dintre ei nu era la curent cu această intenție.

— Ea cine este? întrebă Filistos.

— Vrei să spui „ele".

— „Ele"? Cum asta?

Leptines rânji la fel ca și ceilalți.

Filistos sări în picioare.

— Ce este de râs aici? Am impresia că este doar o glumă caraghioasă. Ce sens ar avea? Dacă ai prea multă vigoare bărbătească, sunt sigur că ai avea posibilitatea să ți-o descarci.

— Nu pricepi. Dubla mea căsătorie va avea un caracter simbolic...

— Ia aminte, îl întrerupse Filistos. Până acum, într-un fel sau altul, poporul te-a urmat. În fond, oamenii te respectă pentru inteligența și determinarea ta, pentru trecutul tău de războinic erou, dar dacă începi cu chestii dintr-astea o să ajungi de râsul tuturor, o să devii un personaj de comedie.

Leptines și ceilalți se distrau pe mutește.

Dyonisios bătu cu pumnul în masă, strigând:

— Hai, gata, terminați!

Toți cei de față amuțiră.

— Dacă vreți să știți de ce am de gând să mă însor cu două femei în aceeași zi, am să vă spun. De altfel, o s-o fac oricum, dar cel dintâi care va schița chiar o jumătate de zâmbet nu va avea timp nici măcar să se căiască.

Filistos îi explică:

— Nu voiam să te jignesc, dar rămân la părerea mea: este o greșeală. Aș fi curios să aflu de ce vrei să faci un asemenea lucru.

Dyonisios se potoli.

— Mă voi însura cu două fete: una italiancă și cealaltă siciliană, ca simbol al poziției mele de conducător și comandant suprem peste amândouă aceste teritorii. Fata siciliană va trebui, evident, să fie din Syracuza. În ce-o

privește pe italiancă, mă gândeam la vreo fată din Rhegion, ca să le întind celor de acolo o mână prietenească. Cred că nu lipsesc din Rhegion fetele frumoase și dintr-o familie bună. Tu, Leptines, te vei duce s-o petești pe syracuzană, iar tu, Filistos, pe italiancă, din Rhegion.

Leptines ridică un deget.

— Pot să întreb ceva?

— Da, dacă nu este vreo tâmpenie.

— Este vorba despre anumite puncte de vedere.

— Atunci spune și nu mă mai bate la cap.

— Să presupunem că soțiile se înțeleg între ele și că una acceptă să te împartă cu cealaltă. Cum crezi că o să te descurci acasă? Vreau să spun, o să pui să ți se facă un pat de trei persoane sau cum? Și, pe de altă parte, cu care dintre ele o să te culci mai întâi, cu italianca sau...

Dyonisios îi trânti un pumn zdravăn în față, făcându-l să se rostogolească sub masă. Apoi se ridică și ieși trântind ușa după el.

— Am impresia că ai căutat-o cu lumânarea, spuse Filistos, ajutându-l să se ridice de pe jos.

XX

Locuitorii din Rhegion discutară îndelung în Adunare propunerea lui Dyonisios de a se însura cu una dintre fetele din oraș, iar Filistos, cel care le transmisese oficial propunerea, aștepta răbdător ca ei să ajungă la un rezultat.

Părerile erau contrare: unii susțineau importanța unui aliat puternic cum era tiranul din Syracuza, alții se gândeau, însă, că i-ar fi fost prea periculos tocmai pentru că viitorul mire era un tiran și un aventurier și, dacă ar fi pierdut puterea, i-ar fi tras după el pe toți cei care făceau parte din familia fetei. În plus, soarta Naxosului și a Cataniei fusese destul de tristă, iar pe de altă parte era vorba despre calcidieni ca ei care ajunseseră departe de metropola Chalkis din Eubeea.

Mai erau și unii care se revoltau pe față împotriva acestei propuneri, considerând-o nerușinată și imorală, și propuneau să fie trimisă ca logodnică o prostituată oarecare pentru a-l face pe tiran să înțeleagă câtă considerație aveau față de el. În cele din urmă, fu acceptată ideea cea mai cuminte: să fie refuzat, dar nu într-un mod jignitor.

Pe drumul de întoarcere acasă, lui Filistos nu-i făcea deloc plăcere să-i dea lui Dyonisios un asemenea răspuns

care, cu siguranță, nu-l mulțumea. Când prietenul său îl primi, remarcă ușurat că de față era și Leptines, semn că frații făcuseră pace și că furtuna trecuse.

Dyonisios nu păru să fie prea nemulțumit. Spuse doar:

— O să se căiască pentru asta.

— Îmi pare rău, se scuză Filistos.

— Nu este vina ta. Sunt sigur că ai făcut tot ce puteai... Le-ai spus că mă voi însura și cu altă fată?

— N-aveam de ales.

— Nu, sigur că da, nu aveai cum să nu le spui.

— Chiar ești sigur că nu te-ai putea mulțumi cu o singură soție? Sunt atâtea fete care te pot satisface în pat... ești cel mai puternic om de la apus de Golful Ionic.

— Nu-i vorba despre asta. Am luat o hotărâre și nu mă răzgândesc, știi bine. Vreau două soții: una italiancă și alta syracuzană. Vei pleca din nou cât de curând poți.

— Unde să mă duc?

— La Locris. Ce spui de Locris?

— Așa este: orașul femeilor...

— Cei de acolo ne-au fost întotdeauna prieteni. O să vezi că n-o să refuze.

— Sper. Dar, dacă mi-ar da posibilitatea să aleg? Ce fel de fată ai prefera?

— Blondă, brunetă? interveni și Leptines.

Dyonisios lăsă capul în jos și-și spuse în gând: „Aretis...", apoi ridică ochii către Filistos, cu o expresie ciudată în priviri.

— Brună... da, aș prefera să fie brunetă...

— Doar atât? Sunt sigur că locrienii îmi vor prezenta cele mai arătoase fete pe care le au în oraș.

— Șolduri înalte, sâni frumoși... adăugă Dyonisios. Trebuie să-ți spun eu chiar tot? Dar... de fapt, nici nu

este prea important dacă face parte dintr-o familie bună și are o zestre bună.

— Bineînțeles, încuviință Filistos.

— Vei pleca peste exact douăzeci de zile.

— Douăzeci de zile? De ce, trebuie să se întâmple ceva peste douăzeci de zile?

— Se va întâmpla că va fi gata ceva... Vino, vreau să vezi asta cu ochii tăi.

— Un cadou? Un dar deosebit? întreba Filistos, coborând treptele în urma lui, împreună cu Leptines și cu nelipsitul Aksal.

— Ai răbdare și o să vezi.

Dyonisios se îndreptă cu pași hotărâți spre intrarea în arsenal, în timp ce Filistos încerca să ghicească din expresia lui Leptines ce căutau ei acolo, ce trebuia să vadă într-un loc plin de fum și de zgomot. Ajunseră în fața unui bazin împrejmuit de un gard înalt, păzit de un cordon de soldați. Doi dintre ei deschiseră o ușă mare și-i lăsară să intre. Filistos rămase înmărmurit, cu gura căscată de uimire.

— O penteră, spuse Dyonisios, zâmbind și arătând către formidabila navă înconjurată de proptele solide, aflată în mijlocul șantierului și aproape gata pentru a fi lansată la apă.

— O penteră? Dar ce înseamnă asta?

— Înseamnă o navă cu cinci rânduri de vâslași, asta însemnând cu o sută mai mulți decât o triremă și cu un pinten având trei muchii din fier masiv, de douăzeci de talanți, de două ori mai puternic decât cele care s-au folosit acum. E frumoasă, nu-i așa? Eu am proiectat-o.

— Este cea mai mare navă de război care s-a construit vreodată în lume, adăugă Leptines. A fost botezată *Boubaris*.

— Și cu el te vei duce la Locris, ca s-o iei pe logodnica mea, continuă Dyonisios, păşind de-a lungul impunătoarei ambarcaţiuni. Îţi închipui cât de miraţi vor fi oamenii care o vor vedea intrând în port, cu sculptura de la proră împodobită cu aur şi argint, cu steagurile fluturând în vânt. Imaginează-ţi ce zvonuri vor începe să se răspândească, descrierile făcute de marinari care ajung în multe alte porturi, umflând realitatea, uimirea şi admiraţia. Şi închipuie-ţi ce va fi când te vei întoarce: m-am gândit la toate. Îndată ce la orizont va apărea *Boubaris*, de la casa logodnicei mele syracuzane va pleca un car cu patru cai albi. Şi exact în momentul în care fata va coborî de pe navă, aici la arsenal, din partea opusă a palatului, va apărea cealaltă într-o cvadrigă strălucitoare.

Filistos oftă din adâncul rărunchilor.

— Frumoasă ceremonie, n-am ce zice.

— Şi asta nu-i tot, adăugă Dyonisios şi-l conduse pe prietenul său pe o platformă de unde puteau vedea o bună parte din arsenal. Uite acolo, alte douăzeci şi nouă de vase ca acesta se construiesc chiar acum.

— Pe toţi zeii... exclamă Filistos, mut de uimire, după care privirea sa trecu în grabă peste şirul uriaşelor nave în jurul cărora trebăluiau sute de dulgheri, călăfătuitori, frânghieri, armurieri, fierari.

— Şi tot nu s-a terminat, continuă Dyonisios. Mai sunt şi alte lucruri minunate de văzut. Vino după mine. Coborî de pe platformă şi se îndreptă către o latură a palatului, unde se deschidea o poartă ducând în una dintre cele două curţi interioare.

Filistos mergea în urmă, încercând să ţină pasul cu el şi în acelaşi timp mai sporovăia cu Leptines.

— *Boubaris*... este un nume neobișnuit... De unde l-ați găsit?

— Eu l-am descoperit, răspunse Leptines. Știi, când eram copii, aveam în curte o rață atât de mare și de grea că o botezasem așa, „*Boubaris*", adică „grea-ca-un-bou".

— O rață... spuse Filistos, clătinând din cap. O rață... ia te uită!

Intrară în curte și Filistos rămase mai surprins și plin de admirație: trei mașini gigantice erau montate în mijlocul curții și în jurul fiecăreia lucrau de zor câte zece artileriști. Unii manevrau brațele unui vinci, înfășurând pe tamburul lui frânghia unui arc enorm care se încorda. Apoi, la un ordin scurt al șefului de echipă, piedica fu eliberată, coarda arcului se destinse și aruncă o lance grea, din fier masiv, care se înfipse cu un zgomot înăbușit într-o scândură groasă de zece degete, străpungând-o dintr-o parte în cealaltă.

— Am numit-o „balistă". Dacă lovește într-un șir de infanteriști poate face printre ei un adevărat măcel, dacă se înfige în bordul unei nave, sub linia de plutire, o poate scufunda și asta chiar de la o distanță de o sută de picioare. Dar uită-te la aceea. Îi arătă o mașină cu un braț lung din lemn flexibil terminat cu un fel de lingură în care se afla un bolovan cam de o sută de livre. Un sistem de scripeți îndoia brațul până aproape de punctul de rupere, după care îi dădea brusc drumul. Chiar în fața lor, bolovanul lovi într-un zid făcut din blocuri de lavă vulcanică și-l sfărâmă complet.

— Pe aceasta am numit-o „catapultă".

— Tu ai scornit toate astea? întrebă, uluit, Filistos.

— Da, răspunse Dyonisios, muncind zi și noapte, mai întâi la desene, apoi la modelele reduse construite de arhitecți și, la sfârșit, au apărut mașinile pe care le vezi aici. Funcționează perfect. Acum construim vreo cincizeci de bucăți. În comparație cu astea, berbecii lui Himilko vor părea niște biete jucării!

— Te pregătești de război, spuse Filistos.

— Da, în sfârșit îi voi alunga pe cartaginezi din toată Sicilia. Îi voi aduna sub steagurile mele pe supraviețuitorii de la Selinuntes, Agrigent, Hymera și Gela, voi aduna mercenari din toate țările și voi ajunge până la Motya și la Palermo.

— De necrezut... murmură Filistos, fără a-și putea dezlipi ochii de la mașinile care-și mișcau brațele cu scrâșnete sinistre.

— Și încă n-ai văzut mare lucru, interveni Leptines. Dacă nu te simți prea obosit, du-te să dai o raită prin oraș și n-o să-ți vină să-ți crezi ochilor. Lungim zidurile cu șapte stadii, cuprinzând Epipolisul, care a fost dintotdeauna punctul nostru vulnerabil și construim acum un castel în vârf, o fortăreață inexpugnabilă numită Eurialos. Este un șir de bastioane care ar întrece și Zidurile Lungi ale Atenei: va fi cel mai impunător sistem de fortificații văzut vreodată.

— Hai să mergem, răspunse Filistos, încă nu reușesc să-mi dau seama ce faceți cu adevărat din orașul acesta.

— Te va conduce Leptines, spuse Dyonisios. Eu trebuie să mă ocup de reglarea mașinilor mele. Vreau să funcționeze fără greșeală atunci când va veni momentul să le înșir pe câmpul de luptă.

Traversară istmul Ortigiei și intrară în Acradina, urmărind cu privirile zidurile care creșteau văzând cu

ochii. Lui Filistos nu-i venea să creadă ceea ce vedea. În cele două luni în care lipsise de acasă, lungimea zidurilor se triplase, iar întregul oraș era un șantier uriaș. Mii și mii de pietrari, hamali, salahori, meșteri zidari lucrau în același timp la fortificații.

— Dyonisios a născocit un sistem care face minuni, îi explică Leptines. A împărțit toată lungimea zidurilor în sectoare de câte o sută de picioare și a dat fiecare sector în grija unei echipe conduse de un șef de șantier care răspunde de calitatea execuției și mersul înainte al lucrărilor. Fiecare echipă este plătită pe baza sectorului de zid pe care reușește să-l construiască, iar plata crește pe măsură ce timpul este mai scurt. În felul acesta, fiecare muncitor dă cel mai înalt randament. Sclavilor li s-a promis chiar eliberarea și asta face ca ei să depună niște eforturi care, în alte condiții, ar fi fost de neimaginat. Lucrând în schimburi, zi și noapte, fără a se opri vreodată, sub supravegherea inspectorilor care trebuie să dea socoteală în fața lui Dyonisios, plătind chiar cu viața, dacă lucrarea nu este executată cum trebuie.

Merseră aproape o oră până să ajungă la Epipolis și de acolo la fortăreața Eurialos, înconjurată de un șanț adânc. De acolo puteau cuprinde dintr-o privire orașul cu cartierele sale noi, zidurile șerpuitoare, cele două porturi și Ortigia.

— Peste trei luni, tot cercul de ziduri și fortăreața vor fi terminate. Syracuza va deveni un oraș invincibil.

— Cred, răspunse Filistos, dar, cu siguranță, toate astea nu pot trece neobservate. În Cartagina probabil că se știe totul, așa că vor face și ei pregătiri speciale.

— Eu n-aș fi atât de sigur. Cartierul cartaginez este înconjurat de mercenari și nimeni nu poate intra sau

ieși fără un permis special. La cea mai mică bănuială, îi arestăm și-i aruncăm în temniță. La nevoie, folosim și tortura.

— Uite, astea sunt primele consecințe nefericite ale războiului, spuse Filistos cu tristețe. Oamenii aștia au trăit întotdeauna alături de noi, făcând comerț și diferite afaceri, cu profit de ambele părți. Acum, pe neașteptate, devin dușmani periculoși care trebuie închiși, persecutați...

— Ei au început primii, nu? obiectă Leptines.

— Nimeni nu poate ști cine a început primul, crede-mă. Și războiul acesta va deveni o ciocnire între două rase diferite, a noastră și a lor, și nu se va încheia până când una dintre cele două nu va fi nimicită.

— Ești ciudat, spuse Leptines. De partea cui ești?

— Crezi că mai este nevoie să întrebi? De fapt, pregătirile pe care le-am văzut mă îngrijorează. Dyonisios sacrifică sume imense de bani pentru război, sigur de victorie, dar, de partea cealaltă a mării se află un dușman perfid și inteligent, o mare putere navală care poate bloca rutele noastre de aprovizionare și comerț...

— Dar Dyonisios vrea să se și însoare... își dorește să aibă moștenitori. Asta înseamnă viață, viitor, nu crezi?

— Așa este, cele două soții. Pot să știu și eu măcar cine este aleasa aici, în Syracuza?

— Aristomaches, răspunse Leptines, devenind imediat serios.

— Fiica lui Hipparinos? Parcă nu-mi vine să cred.

— A fost de la început membru al Frăției și nu unul dintre cei mai puțin importanți.

— Da, dar a fost dintotdeauna un adversar al lui Heloris, tatăl adoptiv al lui Dyonisios.

— Heloris va trebui să se resemneze. Fiicele sale, în treacăt fie spus, sunt una mai urâtă decât cealaltă. Aristomaches este minunată. Știi, o cunosc încă din copilărie, ne jucam amândoi în curte. Când m-am dus ca s-o pețesc, am putut s-o privesc pe îndelete: este frumoasă ca Afrodita, sânii sunt semeți și frumoși, mâinile parcă sunt făcute ca să mângâie trupul unui bărbat și...

— Gata, ajunge, îl întrerupse Filistos. Nici nu vreau să cred că am auzit asemenea cuvinte. Ba, mai mult, nici nu le-am auzit. Fratele tău ți-ar tăia gâtul dacă ar ști cum vorbești despre ea.

— Da, ai dreptate, recunoscu Leptines, cred și eu că mi-ar tăia gâtul.

O dată cu venirea primăverii, *Boubaris* coborî maiestuoasă în valurile mării, despicând apa cu pintenul ca un fier de plug și stârnind pe unde trecea câte un val înalt de fiecare parte a prorei. Dyonisios era nerăbdător să-i vadă forța și dăduse ordin să fie dusă în larg o navă cartagineză capturată în cursul unei patrulări în apele din dreptul orașului Selinuntes, pentru a servi drept țintă. La bord urcară atât Filistos, cât și Leptines, fiind invitat și viitorul socru, Hipparinos.

La un semn al comandantului, omul de la tobă începu să dea ritmul vâslitului, din ce în ce mai rapid și mereu mai puternic. *Boubaris*, cu pânzele strânse porni pe apă cu o forță impresionantă, ajutată și de un vânt tărișor din spate.

La un nou ordin al comandantului, vâslele fură retrase într-o sincronizare perfectă, pintenul ascuțit pătrunse în bordul țintei cu un trosnet asurzitor și despică în două nava cartagineză. Dyonisios și prietenii săi erau bine

legați de parapet, dar șocul ciocnirii fu înspăimântător. Frânghiile de siguranță le sfâșiară tuturor veșmintele și le julită pielea, iar Filistos fu în pericol să-și rupă șira spinării.

Cele două jumătăți ale epavei se scufundară în câteva clipe. *Boubaris* trecu mai departe și apoi vină, condusă de timonierii de la pupa, în timp ce vâslele se afundau din nou în apă.

Un strigăt de triumf se ridică din piepturile marinarilor și Dyonisios alergă la pupa ca să vadă cele două resturi ale țintei care încă mai pluteau în derivă pe valurile înspumate.

— *Nike*! *Nike*! strigă el. Am învins! Pentera este cea mai înfricoșătoare navă care plutește pe mare în zilele noastre!

Cu toții îl felicitau pe creatorul navei, dar, în sinea sa, Filistos se gândea că, dacă pe corabia aceea s-ar fi aflat cartaginezi în carne și oase, ei nu ar fi rămas pe loc în chip de țintă, așteptând să fie izbiți în plin de cei șapte talanți de fier ai monstruosului pinten și că, într-o luptă pe mare, lucrurile stăteau cu totul altfel. Dar preferă să nu strice atmosfera sărbătorească din jurul său, așa că se alătură și el ovațiilor. Cu atât mai mult cu cât chiar *Boubaris* avea să-l ducă peste câteva zile la Locris ca s-o ia de acolo pe logodnica italiancă a lui Dyonisios.

— De ce ai spus că Locris este orașul femeilor? îl întrebă Leptines pe când coborau pe uscat. Îți amintești? Atunci când te-ai întors de la Rhegion.

— Sigur că-mi amintesc. Și, dacă tu ai avea ceva mai multe cunoștințe, n-ar mai fi nevoie să-ți dau explicații. După cum spun cronicile din vechime, în timp ce locrienii din metropolă se aflau la război, femeile,

sătule să stea tot timpul singure acasă, au început să se culce cu sclavii, rămânând însărcinate cu ei. Când soții lor s-au întors de la război, le-au repudiat, iar ele s-au urcat în corăbii și au venit în peninsulă cu tot cu copiii, întemeind orașul Locris. Așa încât, toate familiile locriene au ca prim strămoș o femeie, iar moștenirile și numele se transmit pe cale feminină. De aceea Locris a fost numit oraș al femeilor...

Leptines rânji.

— Cu o asemenea poveste a întemeierii orașului nu mi se pare de bun augur să te însori cu o locriană, dar asta-i treaba lui...

— Ai dreptate, e treaba lui... încuviință Filistos.

Boubaris se întoarse în șantier și imediat constructorii o inspectară până în cele mai mici amănunte, pentru a vedea dacă suporturile care țineau pintenul nu aveau cumva crăpături sau dacă sub punte totul era în regulă după acea ciocnire. Totul era perfect și chila, deși fusese lungită cu aproape douăzeci de picioare, rezistase fără probleme la impact. Prima penteră construită vreodată se pregătea să devină regina bătăliilor navale.

Ieși în larg după numai câteva zile, ca să-l ducă pe Filistos la Locris, unde logodnica lui Dyonisios fusese deja hărăzită prin hotărârea celei mai influente familii din oraș care oferise pe cea mai frumoasă și nobilă fiică a sa, Doris.

Nu era brunetă, așa cum își dorise Dyonisios. Era blondă, cu ochi albaștri, păr mătăsos și strălucitor ca de aur, sâni de toată frumusețea și drepți, așa încât susțineau peplumul într-un mod foarte elegant; era un peplum ionic, diafan și moale, care lăsa să se ghicească formele armonioase ale trupului.

Știa foarte bine că va trebuie să-și împartă soțul cu o altă femeie, totuși era fericită să vină în Syracuza: părea o copilă nerăbdătoare să ajungă la o sărbătoare. Filistos crezu în prima clipă că poate familia ei era foarte rigidă și severă, astfel că trecerea de la autoritatea tatălui la cea a soțului i se părea o ușurare, dar îndată după aceea își aminti că la locrieni capii de familie erau femei, așa că își schimbă părerea. Poate că era la mijloc tocmai tradiția aceea feminină care nu recunoștea formele de posesie exclusivă tipică pentru niște bărbați obsedați de dorința de a domina. Poate că era mulțumită la gândul că va avea copii sau că va trăi alături de un bărbat despre care se spuneau tot felul de lucruri minunate și nu-și mai punea alte probleme. La urma urmelor, faima lui Dyonisios făcea ca el să valoreze cât doi.

Filistos luă parte timp de trei zile la tot felul de ceremonii și de festivități și cu ocazia unui asemenea eveniment îi oferi viitoarei mirese cadoul din partea mirelui: un medalion foarte vechi din aur cu chihlimbar, lucrat de un mare artist. După aceea, le îmbarcă pe corabie pe fată împreună cu mama ei și cu o zestre impunătoare în bani, veșminte, mobile, giuvaieruri, animale domestice, stofe, parfumuri, tablouri, vase vechi și moderne, obiecte sacre pentru cultul în cadrul casei.

Printre acestea din urmă, atenția lui Filistos fu atrasă de o statuetă a Athenei, destul de grosolan și primitiv sculptată; nu era frumoasă, dar exercita o mare fascinație asupra privitorului, mai ales că, în mod ciudat, o înfățișa pe zeiță cu ochii închiși.

— Ce este aceasta? o întrebă el pe fată.

— Este o reproducere după Paladion, imaginea sacră a Athenei, care făcea ca Troia să fie invincibilă și care a

fost furată de acolo de Odiseu și de Diomede. La picioarele Paladionului, Ajax Oileos a necinstit-o pe prințesa Cassandra. Zeița a închis atunci ochii ca să nu vadă o asemenea grozăvie. De atunci, în fiecare an, ca ispășire a acelei fapte nedemne, orașul nostru trimite la Troia două fecioare din cele mai nobile familii ca să slujească în templul Athenei din Ilion, vechiul nume al Troiei.

— Și ai fost și tu acolo? întrebă Filistos.

— Nu, dar mi-aș fi dorit foarte mult să merg. Să văd armele lui Ahile, mormântul său și al lui Patrocle...

— Cunoști foarte multe lucruri...

— Știu, pentru voi, dorienii, o femeie învățată este un lucru aproape scandalos, dar aici aceasta este regula. Noi, femeile, suntem acelea care impunem regulile traiului în comun și de aceea societatea noastră este mai dreaptă și mai echilibrată.

— Și nu ți-e frică să ajungi în patul celui mai de temut dintre acești dorieni, cel pe care toți îl numesc „Tiranul"?

— Nu, răspunse fata, zâmbind, cu ochii ei albaștri. Ba chiar sunt curioasă să văd dacă este la înălțimea pretențiilor pe care le are.

Stătură mult timp de vorbă, de mai multe ori în timpul călătoriei, astfel încât deveniră prieteni și Filistos consideră că ar fi corect să-i spună fetei ce fel de viață avea să ducă la Syracuza.

— Știi ce te așteaptă, îi spuse. Dyonisios a poruncit să se construiască două iatacuri lângă dormitorul său și va dormi pe rând cu fiecare dintre voi. Dar veți lua masa împreună toți trei, în afară de situațiile în care una dintre voi s-ar simți rău și ar rămâne în apartamentul său. Dar nu v-aș sfătui să vă îmbolnăviți mai mult de o dată sau două ori într-un an.

— Înțeleg, spuse Doris și se rezemă de parapetul bordului, lăsându-și pletele dezmierdate de briza mării, până când Filistos o anunță:

— Privește, Syracuza!

Aristomaches sosi într-o caretă trasă de patru cai albi mânați de un vizitiu îmbrăcat într-o tunică brodată cu fir de purpură. Fata avea părul negru ca pana corbului și purta un peplum roșu ca focul, strâns pe talie cu o centură de aur.

Doris veni și ea din port într-o lectică purtată de opt sclavi, printre care se afla și un etiopian care stârni curiozitatea celor de față. Dar aplauzele de admirație ale oamenilor se îndreptau către syracuzană și cu toții își doreau în sinea lor ca ea să fie prima care-i va dărui un moștenitor lui Dyonisios, pe care poporul îl accepta acum ca pe un suveran întemeietor al unei dinastii.

Trecură în același timp, una pe poarta răsăriteană, cealaltă pe poarta apuseană a fortăreței din Ortigia, conform unui protocol studiat cu atenție de mai multe ori de maeștrii de ceremonii și chiar repetat cu ajutorul unor figuranți.

Data fusese aleasă astfel încât nici una dintre cele două fete să nu aibă ciclu în perioada aceea.

Mirele purta un chiton alb foarte simplu, lung până la glezne și, la încheietura mâinii avea o brățară din fier împodobită cu o singură piatră roșie. Se spunea că bijuteria aceea fusese făcută din fierul pumnalului cu care îi ucisese pe asasinii soției sale, Aretis.

Avu loc o dublă ceremonie nupțială și îndată după aceea fu pregătit un banchet cu zece mii de tacâmuri la care fură invitați atât străini, cât și ofițeri și subofițeri ai

mercenarilor, precum și locuitori ai orașului de toate rangurile. Cu toții remarcară absența tatălui adoptiv al mirelui, bătrânul Heloris care se simțise atât de jignit că fiicele sale nu se număraseră printre alesele lui Dyonisios, încât plecase în exil la Rhegion. După aceea, ajunsese căpetenia cavalerilor syracuzani care nu fuseseră prezenți sau scăpaseră cu viață la capitularea Etnei și acum organizau acolo un fel de rezistență armată împotriva tiranului.

Când banchetul oficial luă sfârșit, cele două mirese fură conduse fiecare în dormitorul ei, unde fură dezbrăcate și pieptănate de slujnice. Un grup de muzicanți intonă un imn nupțial syracuzan și, îndată după aceea, unul syracuzan.

Dyonisios intră mai întâi în camera în care se afla Doris și o admiră îndelung la lumina unei mici lămpi, ea fiind întinsă complet goală pe pat, astfel că soțul ei putu să-i admire formele desăvârșite. Mama sa o învățase cum să-și miște coapsele pentru a-i spori bărbatului plăcerea și a-l face să-și lase cu folos sămânța și astfel syracuzanei să nu-i rămână mai nimic.

Dar, la învățăturile mamei sale, Doris mai adăugă și ceea o îndemna să facă nevinovata și sfruntata poftă de fată, prelungind foarte mult împreunarea; în tot acest timp își încânta soțul cu vorbe meșteșugite și-i lăuda în toate felurile virilitatea, lucru care nu putea să nu-i satisfacă acestuia vanitatea.

Când veni rândul syracuzanei, Dyonisios era conștient că o va găsi furioasă din cauza acestei îndelungi așteptări și poate îngrijorată la gândul că nu mai rămânea și pentru ea suficientă vlagă a bărbatului. De aceea, se străduí din răsputeri s-o mângâie cum putea mai bine și

să-i satisfacă simțurile cât mai conștiincios. O sărută pe buze, apoi pe sâni, pe pântece și pe tot trupul, după care se împreună cu ea, fără însă a reuși să primească din trupul bărbatului ceea s-ar fi așteptat. Doris, care trăgea cu urechea din camera sa, fu uimită și, într-un anumit fel, mulțumită de tăcerea aceea ciudată. Era, oare, Aristomaches timidă ca toate fetele doriene?

Dyonisios îi promise syracuzanei că în noaptea următoare va veni mai întâi la ea și încă o mai ținea în brațe când ușa se deschise cu sfială și apăru Doris cu un felinar în mână. Le zâmbi amândurora și spuse:

— Pot să stau și eu cu voi? Mi-e cam frică să dorm singură.

Aristomaches dădu să spună ceva, dar văzând expresia amuzată a lui Dyonisios, se răzgândi. Doris se strecură în pat și începu să-l mângâie mai întâi pe Dyonisios, trezindu-i bărbăția epuizată după lunga noapte de amor, după care trecu și la Aristomaches. Syracuzana vru să facă un gest de respingere, dar nu-l făcu pentru a nu-l supăra pe soțul ei care părea în schimb peste măsură de încântat de jocul acela nou.

Doris fu aceea care rămase însărcinată mai întâi.

XXI

Dyonisios hotărî să aştepte ca recoltarea cerealelor să se termine, înainte de a porni războiul, astfel încât să nu existe dezertări în rândul aliaţilor din cauza lucrărilor agricole şi, în acest timp, trimise la Cartagina o solie cu o cerere ultimativă: prizonierii trebuiau eliberaţi fără nici o răscumpărare, iar guvernul oraşului trebuia să recunoască independenţa oraşelor greceşti distruse în războaiele de până atunci. Dyonisios aflase de la informatorii săi că oraşul fusese mult slăbit de molime, dar subaprecie orgoliul inamicului.

La Cartagina, guvernul se reuni ca să discute şi aproape imediat hotărî să respingă cererile arogante ale tiranului syracuzan. Himilko fu numit din nou comandant suprem şi primi sarcina de a purta războiul prin orice mijloace. Se dusese vestea despre marile pregătiri ale lui Dyonisios şi se răspândise teama că, după ce va cuceri toată Sicilia, acesta s-ar putea hotărî să debarce în Africa. Trebuia nimicit înainte de a deveni prea periculos.

În acelaşi timp, la Syracuza sosiseră aliaţii italieni, în vreme ce Rhegion şi Messena aveau o atitudine între indiferenţă şi ostilitate. Exista chiar temerea ca prima

dintre ele să se alieze cu Cartagina pentru a se împotrivi puterii Syracuzei. Totul era pregătit: două sute de corăbii de război, printre care treizeci de pentere abia ieșite din șantier, fură puse la dispoziția lui Leptines. Stând semeț la prora navei *Boubaris*, el trecu în revistă flota uriașă care ridica ancora pentru a se îndrepta către Drepanos, pe coasta de miazăzi a Siciliei. În urma flotei pluteau cinci sute de vase de transport cu alimente, apă și piese demontate ale noilor mașini de război.

Armata de uscat era formată din patruzeci de mii de infanteriști și trei mii de cavaleriști, iar armata marină avea cam tot atâția. Printre ei se aflau o mare parte dintre supraviețuitorii de la Selinuntes, Agrigent, Hymera, precum și refugiați din Gela și Kamarina.

Nici unul dintre acești oameni nu putea uita cele întâmplate atunci.

Dyonisios le vorbi tuturor după ce-i adunase în fața porții apusene.

— Soldați! strigă el. Sicilieni și italieni din orașele elenice de la Apus! A sosit în sfârșit clipa răzbunării voastre. A trecut mult timp, aproape zece ani, din ziua în care v-ați văzut orașele distruse, copiii murind, soțiile pângărite și apoi ucise! Vocea păru să-i tremure la aceste ultime cuvinte. Eu le-am promis atunci multora dintre voi că-i voi aduce înapoi acasă, că le voi reconstrui orașul, că le voi răzbuna morții. Aș fi vrut să fac aceasta mult mai devreme, credeți-mă, știu ce ați simțit, pentru că eu însumi am simțit la fel ca voi. Am fost primul care i-am ajutat pe cei din Selinuntes, mă aflam la Hymera și la Agrigent și am suferit amărăciunea înfrângerii de la Gela, nu din vina noastră, ci din cauza lipsei de noroc și a trădării. Aceia dintre voi care atunci aveau douăzeci de ani, acum au

treizeci, cei care aveau treizeci, acum au patruzeci, dar sunt sigur că ura voastră și setea de răzbunare au crescut în acest timp, în loc să scadă. Știu că veți lupta fără să vă cruțați, că nimic nu vă va putea opri avântul când veți lua într-o mână scutul și în cealaltă lancea. Acesta este războiul grecilor împotriva barbarilor, la fel ca la Marathon, la Termopile și la Salamina. Ca la Hymera și la Cumae, acum optzeci de ani! Toată Sicilia va fi grecească, așa cum este drept să fie. Înaintașii noștri au fost aceia care, săraci și înfometați, au transformat aceste ținuturi, au creat orașe minunate, au deschis porturi și târguri, au plantat măslini și au semănat grâne, au înălțat zeilor temple mărețe. Aceste temple au fost jefuite și distruse, mormintele strămoșilor profanate, familiile împrăștiate și rănite de moarte, iar copiii noștri făcuți sclavi. Acum, ajunge! A sosit ziua pe care v-o promiteam. Dați frâu liber furiei pe care o purtați în suflete, soldați, amintiți-vă de toate câte ați pătimit, amintiți-vă de strigătele disperate ale femeilor voastre pângărite, vaietele copiilor voștri seceрați pe străzi și în case, uciși fără milă în leagăne... Răzbunați-vă onoarea! Nu vom avea liniște până când ultimul dintre dușmani nu va fi aruncat în mare, până când ticălosul neam care ne-a distrus orașele nu va fi nimicit. Eu voi fi mereu alături de voi, voi mărșălui în pas cu voi, voi mânca aceeași mâncare, răbdând la fel ca voi orice lipsuri. Vă jur pe zeii infernului și pe cele mai sacre amintiri ale mele că nu-mi voi găsi pacea până când nu voi duce la bun sfârșit această campanie, chiar dacă va fi să-mi dau viața pentru asta!

Vuietul asurzitor al aclamațiilor urmă după discursul lui Dyonisios, amestecându-se cu bubuitul lăncilor care băteau în scuturile de bronz, ritmic, obsesiv.

Dar el făcu semn că mai voia să spună ceva și în câteva clipe se făcu liniște.

— În serviciul barbarilor, continuă el cu glas tunător, se află o mână de greci trădători, mercenari care au ales să lupte împotriva celor de-un sânge cu ei, doar pentru a câștiga mai mulți bani. Eu le spun acum: „Părăsiți-i pe stăpânii voștri, veniți alături de noi ca niște oameni liberi și veți scăpa astfel de rușinea de până acum. Dacă n-o veți face de îndată, pedeapsa voastră va fi înfiorătoare, mult mai cumplită decât cea care-i așteaptă pe barbari! Luați seama, sosim!

Când rosti aceste ultime cuvinte, care în mod evident fuseseră stabilite dinainte ca sfârșit al discursului, răsunară sunetele ascuțite ale trâmbițelor, iar răpăitul tobelor dădu semnalul de plecare, marcând cadența pașilor.

Mândra armată defilă prin mulțimea de locuitori ai orașului, amestecați cu oameni din insulă, sosiți de peste tot ca să fie de față la acest măreț spectacol. Dyonisios însuși, pe un cal negru, asemănător cu cel pe care îl încălecase la prima sa luptă cu cartaginezii, mergea în frunte, purtând o armură strălucitoare și avându-l alături pe uriașul Aksal și pe socrul său, Hipparinos, care călărea pe un cal murg cu coama strălucitoare.

În urma lor veneau cei trei mii de călăreți încolonați câte cinci și mai în urmă venea infanteria grea împărțită pe orașe, fiecare unitate avându-și propriile steaguri și însemne, întâmpinați cu toții de aplauze, încurajări și cântece de slavă.

În depărtare, pe valurile înspumate, defila flota, având în frunte uriașele pentere care despicau apa mării cu pintenii înfricoșători, ascuțiți ca niște vârfuri de lance.

Himilko își dădu imediat seama că de data aceasta lupta se va duce până la ultima picătură de sânge, așa că

încercă mai întâi să oblige flota lui Leptines să se întoarcă din drum pentru a apăra Syracuza. Ordonă un atac nocturn cu vreo zece nave ușoare asupra portului Lakkios și a docurilor. Vasele dușmane apărură pe neașteptate, incendiară șantierele și corăbiile care tocmai atunci se construiau și încercară să atace fortăreața din Ortigia, dar mercenarii peloponezieni, rămași să păzească zidurile, ripostară cu mare curaj, astfel că atacatorii fură nevoiți să se retragă. Îndată după aceea, syracuzanii trimiseră un vas rapid pentru a-l anunța pe Leptines că atacul fusese respins și nu aveau nevoie de ajutor.

Între timp, Dyonisios ajunsese în locul de unde voia să pornească atacul asupra fortăreței cartagineze Motya, aflată pe o insulă din mijlocul lagunei de la Lilibeos și legată de uscat printr-un dig artificial.

Între lagună și largul mării mai era și o altă insulă, lungă și cu terenul foarte puțin înălțat, cu o formă curioasă de la care îi venea și numele, „Piciorul caprei", fiind separată de uscat prin două brațe înguste de apă. Digul fusese construit pe direcția miazăzi-miazănoapte pentru a nu incomoda navigația și locuitorii din Motya, îndată ce se află de venirea forțelor inamice, începuseră să-l dărâme ca să nu lase o cale comodă de acces spre zidurile orașului.

Se putea intra destul de ușor în lagună venind dinspre miazăzi, unde adâncimea apelor mării era suficient de mare pentru a permite trecerea navelor mari de război, dar acest lucru era aproape imposibil dinspre miazănoapte, unde apele nu erau destul de adânci, cu bancuri de nisip și stânci cufundate în apă pe care doar marinarii fenicieni și cartaginezi de prin partea locului le cunoșteau în amănunțime. Leptines se opri la Drepanos – portul

Eryx, un oraș al elimilor, oameni obișnuiți să-i primească pe toți aceia pe care nu-i puteau respinge – apoi împărți flota în două: navele de transport fură ancorate la miazăzi, pe lângă promontoriul de la Lilibeos, în timp ce flota de război intră în lagună și acostă în apropierea promontoriului de la miazănoapte, nu prea departe de locul din care începea digul de legătură dintre Motya și Sicilia, demolat în bună măsură de motyeni.

Dyonisios lăsă pe seama marinei misiunea de a reface digul și de a începe asamblarea mașinilor de război, iar el, având sub comanda sa trupele de uscat, invadă teritoriile care țineau de Palermo și Soluntos, distrugând culturile agricole și jefuind fermele. Încercă să ia cu asalt și orașele elimice Segesta și Entela, aliate ale cartaginezilor, dar nu izbuti. Hotărî să se întoarcă sub zidurile de la Motya și să ia el însuși comanda operațiunilor.

În acest timp, Himilko, aflat cu navele sale în larg, afla în permanență tot ce se întâmpla datorită marinarilor motyeni. Aflase astfel că Leptines își trăsese pe uscat navele ca să poată folosi echipajele la reconstrucția digului, așa că porni la atac.

Dădu mai întâi peste vasele de transport, în zona Lilibeos, și scufundă o bună parte dintre ele, dar făcând aceasta pierdu efectul surprizei. Leptines și Dyonisios fură informați că flota inamică se apropia și dădură alarma pentru a-i aduna pe toți marinarii. Navele fură lăsate la apă în cea mai mare grabă și echipajele își luară locurile la bord înainte ca Himilko să se năpustească asupra lor.

Leptines trimise în față două ambarcațiuni ușoare de recunoaștere și informațiile pe care le primiră nu erau deloc îmbucurătoare.

— S-au așezat în formă de evantai cu prora spre miazănoapte și blochează intrarea în lagună. Ne aflăm ca într-o cursă de șoareci, raportară cercetașii.

— Nu încă, răspunse Leptines. Unde este fratele meu?

— Comandantul este la cartierul său general.

— Atunci, duceți-mă acolo.

Leptines coborî în barca remorcată de *Boubaris* și ajunse la cartierul general aflat la intrarea în strâmtoarea dinspre apus ca să comunice care era situația.

Dyonisios se posomorî.

— Eu aș fi ținut o parte din flotă afară din blestemata asta de lagună. Acum, ce ne facem?

— Atacăm cu penterele și-i zdrobim.

— Nici să nu te gândești. Atât așteaptă dușmanul. S-au instalat în locul acela strâmt în care noi nu ne putem folosi superioritatea numerică. Și nu vreau să risc navele noi într-o situație care ne este atât de nefavorabilă. Penterele au nevoie de spațiu larg ca să poată manevra.

— Mie-mi spui? Eu sunt comandantul flotei, izbucni Leptines.

— Iar eu sunt comandantul suprem. Ai uitat, cumva? strigă și mai tare Dyonisios. Cum crezi că poți ataca întotdeauna cu capul în jos, ca un taur? Dacă facem o singură mișcare greșită, am pățit-o. Ai uitat ce s-a întâmplat la Gela? Totul era pregătit, nimic nu rămăsese neprevăzut și în cele din urmă am pierdut. Avem cea mai mare flotă și cea mai puternică armată pe care națiunea greacă le-a putut concentra: nu putem da greș, ai înțeles? Tocmai acum, când reconstrucția digului este aproape terminată...

— Bine, să auzim cum vrei tu să te descurci, *heghemòn*, îi răspunse Leptines, pronunțând acest

apelativ pe un ton ironic, dat fiind că prin partea de la miazănoapte nu se poate ieși, iar dacă vreo navă eșuează pe nisip le va bloca și pe celelalte.

Dyonisios tăcu câteva clipe, apoi spuse:

— Vom trece pe uscat.

— Ce spui?

— Ce-ai auzit. Așezăm bârne pe pământ, le ungem cu seu și târâm pe ele navele, una câte una, până când le dăm drumul pe apă de cealaltă parte a promontoriului.

Leptines clătină din cap.

— Și asta ți se pare o idee bună? Nu vom putea lăsa la apă decât o singură navă o dată. Dacă își vor da seama de ceea ce facem, cartaginezii le vor scufunda cu ușurință, una câte una, pe măsură ce vor ieși în larg.

— Nu, îi răspunse Dyonisios. Pentru că vor avea parte de o mare surpriză.

— O surpriză?

— Ordonă să se construiască un paravan din nuiele și rogojini pe malul mării, lung de trei sute de picioare și înalt de douăzeci. O să vezi că am dreptate.

Lucrările începură imediat: în timp ce un grup de marinari înălța paravanul, sute de dulgheri se apucaseră să construiască suportul pentru alunecare, format din două grinzi paralele din lemn de pin care, pornind de la malul lagunei, traversa promontoriul și cobora în mare la celălalt capăt. Alți topeau în cazane mari untură de porc și seu de vită cu care se ungeau bârnele, pentru a ușura alunecarea. Navele fură mai întâi aliniate pe grinzi, după care fură trase cu funii, fiecare de echipajul său, o sută cincizeci de oameni pe fiecare parte.

Construcția acestui dispozitiv nu putea fi văzută din Motya, dar când navele începură să fie târâte de-a

curmezișul promontoriului, santinelele de pe ziduri își dădură seama de ceea ce se petrecea și-l anunțară fără întârziere pe Himilko, spunându-i că șoarecele este pe cale să scape din cursă. Amiralul cartaginez dădu ordin să se ridice pânzele, să se vâslească din răsputeri pentru a înainta către miazănoapte, având insula „Piciorul caprei" în dreapta. În felul acesta, rămâneau ascunși vederii până în ultimul moment și, când syracuzanii și-ar fi dat seama de venirea lor, avea să fie prea târziu.

De pe nava amiral, Himilko semnala corăbiilor sale să rămână grupate, pentru că dorea ca lovitura asupra navelor grecești să fie masivă și simultană. Când ieșiră toate la iveală, le putu număra: erau șaizeci, așa că raportul de forțe îi era foarte favorabil. Își făcea socoteala ca, după ce distrugea vasele inamice, să debarce ca să distrugă și construcția de pe uscat, lăsându-le pe celelalte imobilizate în lagună până când putrezeau sau se hotărau să iasă la luptă.

Ocolind capătul de la miazăzi al insulei, coti spre dreapta către țărm și, când ajunse la distanța potrivită, ordonă ca vâslașii să crească ritmul în vederea luptei. În momentul acela, navele inamice care aveau prora îndreptată către apus, cotiră spre dreapta ca și cum ar fi vrut să pornească spre miazănoapte, iar Himilko ordonă și el aceeași manevră. Făcând astfel, ajunse cu bordul lateral înspre coastă, văzând cum apărea acolo, perfect vizibilă, o construcție ciudată: un fel de paravan din trestie, rogojini și chiar pânze de corăbii. Și astfel se petrecu neprevăzutul: paravanul căzu, segment după segment, lăsând la vedere un șir de monștri mecanici nemaivăzuți până atunci, mașinării în poziție de tragere, cu zeci de servanți la posturile de luptă. Se auzi semnalul unei

trâmbițe și după ea alta, apoi mașinile acelea enorme intrară în acțiune. Asupra flotei lui Himilko se prăvăli o ploaie de bolovani aruncați de catapulte: balistele, pe de altă parte, reglate ca să tragă direct, trimiseră peste inamici un nor de săgeți grele, din fier masiv, care găuriră bordurile navelor sub linia de plutire și măturară punțile, semănând peste tot groaza și moartea.

Tactica aleasă era a unei trageri alternative: după baliste, trăgeau catapultele, în timp ce primele erau din nou încărcate.

În același timp, flota care traversase promontoriul pe uscat făcu un ocol larg ca să poată ataca, iar Leptines ieșise de pe brațul de miazăzi al lagunei, trecând de forțele reduse lăsate acolo ca să blocheze trecerea, intrând în luptă cu toate cele treizeci de pentere pentru a prinde ca într-un clește flota lui Himilko.

Amiralul cartaginez, însă, avertizat de semnalele venite dinspre Motya, coti scurt, ieșind de sub tirul ucigător al artileriei și porni spre largul mării, scăpând în ultima clipă de blocajul lui Leptines și al lui Dyonisios.

Făcând aceasta, lăsă Motya în voia sorții și aceasta fu drept mulțumire pentru cei care îl salvaseră de la un dezastru total.

Strigăte de triumf izbucniră de pe puntea navelor grecești și de pe țărm, unde armurierii aduseseră o dovadă excepțională a măiestriei lor în mânuirea acelor mașini nimicitoare.

De pe turnurile cetății Motya, apărătorii orașului priviră dezamăgiți cum flota cartagineză dispărea la orizont, în timp ce, din cealaltă direcție, uriașele mașini de război care o puseseră pe fugă erau aduse acum până la capătul digului care lega iarăși uscatul de insula lor.

Știau de-acum că îi aștepta sfârșitul. Era doar o chestiune de timp.

Dyonisios dădu ordinul de atac într-o dimineață de la sfârșitul verii, senină și limpede după o noapte cu vânt, și mașinile de război înaintară de-a lungul digului scârțâind și trosnind din încheieturi.

Balistele și catapultele intrară primele în acțiune, încă de pe ultima porțiune a digului, având ca țintă bastioanele cetății și secerându-i pe apărători, după care fură duse pe o poziție din partea de miazănoapte a insulei, unde era mai mult spațiu și lăsară locul berbecilor și turnurilor de asalt.

Locuitorii din Motya știau foarte bine ce îi aștepta. Mulți dintre ei luaseră parte la masacrele de la Selinuntes și Hymera, așa că încercară să reziste până la ultima picătură de energie. Își pregătiseră și ei unele mijloace de apărare. De pe niște turnuri din lemn întinseră în afară bârne lungi având atârnate la capăt niște lăzi mari din care soldații deșertau peste mașinăriile de asalt oale pline cu ulei fierbinte și smoală topită. În tabăra cealaltă, mașinile fură acoperite cu blănuri crude, jupuite de curând, iar începuturile de incendiu erau stinse în grabă cu găleți de apă de mare trecute cu mare viteză din om în om.

Timp de cinci zile, zidurile fură bătute fără încetare de mașinile de război și în cele din urmă unul dintre berbeci reuși să deschidă o breșă în sectorul de miazănoapte. Fură aduse în față turnurile de asalt care întinseră punți până pe metereze și grecii se repeziră prin spărtură, pătrunzând în oraș, dar asediații, avantajați de străduțele înguste, le opuseră o rezistență înverșunată,

luptând cu furie pentru fiecare casă, pentru fiecare ulicioară, ridicând baricade și aruncând tot felul de obiecte de deasupra caselor care se înălțau ca niște adevărate turnuri cu trei sau patru caturi.

Lupta din ce în ce mai feroce și sângeroasă se prelungi zile întregi. Asalturile începeau în zori, țineau fără încetare toată ziua și se întrerupeau doar la lăsarea întunericului, dar cu toate acestea atacatorii nu făceau prea mari progrese. Prin hățișul de străduțe strâmte și întortocheate, printre casele foarte înalte, grecilor le era imposibil să-și folosească superioritatea numerică și a armamentului.

Într-un târziu, lui Dyonisios îi veni o idee. Îi adună în cortul său pe comandanții refugiaților din Selinuntes, Hymera, Gela și Agrigent, pe fratele său, Leptines și pe șeful cercetașilor, vechiul său prieten, Biton.

— Soldați, începu el, motyenii s-au obișnuit cu atacurile noastre de fiecare zi și de fiecare dată au timp să pregătească noi forme de rezistență. Nu putem trece, practic, de baricadele lor, ridicate pe străduțele înguste și între pereții înalți ai caselor. Motyenii știu, însă, acum că noi atacăm întotdeauna ziua și de pe turnurile de asalt, prin aceeași breșă din ziduri, pentru că nu există spațiu suficient ca să ducem turnurile în alte locuri. Prin urmare, trebuie să-i luăm prin surprindere... Ceru de la cineva o lance și cu vârful ei începu să schițeze planul pe nisip. Vom ataca noaptea, cu scări, în cu totul alt loc. Aici. Voi veți duce la bun sfârșit această misiune. Ajunși pe ziduri, va trebui să lichidați cele câteva santinele care se află de obicei în zona aceea; după aceea veți lua alte scări și le veți folosi ca punți pentru a ajunge pe terasele caselor de lângă ziduri. Veți intra prin ferestruicile de pe acoperiș și-i veți surprinde pe

locuitori în somn. Alți războinici vor veni în urma voastră și vor pune stăpânire pe porțiuni din ce în ce mai întinse din oraș. O săgeată incendiară va fi semnalul că acțiunea voastră a reușit și în momentul acela vom lansa un atac masiv prin vechea spărtură, cu grosul forțelor noastre. Motyenii nu vor mai ști din ce parte să se mai apere, vor intra în panică și orașul va fi al nostru. Credeți că sunteți în stare să faceți asta?

— Nici nu încape îndoială, răspunseră comandanții.

— Foarte bine. Leptines vă va transporta cu bărci mici cu fundul plat, vopsite în negru. De armele grele nu aveți nevoie: echipați-vă toți ca niște cercetași, cu pieptare și scuturi din piele. Atacul va avea loc chiar în noaptea asta, pentru că avem lună nouă și trebuie să reducem pe cât putem pericolul ca știrea asta să se afle. A sosit clipa să vă răzbunați. Zeii să vă fie alături.

— O să reușească? întrebă Leptines, după ce toți plecară.

— Sunt sigur, răspunse Dyonisios. Du-te, acum. Eu am să rămân în așteptarea semnalului vostru.

Leptines ajunse la baza navală, pregăti bărcile și scările și-i luă pe cercetașii echipați așa cum li se spusese. Îi conducea Biton, prietenul lui Dyonisios și membru al Frăției.

Soldații fură debarcați într-un loc în care zidurile erau foarte aproape de țărmul mării și la mare distanță de breșă, prin urmare mai slab păzite. Primul grup de cercetași propti scara de zid și urcă într-o tăcere deplină. Nu trecu mult și doi dintre ei făcură semn să se pună și celelalte scări. Calea era deschisă. În scurt timp, cincizeci de războinici se aflau pe ziduri. Împărțiți în două grupuri, eliberară coama zidurilor de santinele pe o porțiune de o

sută de picioare. Câțiva dintre ei luară hainele și armele motyenilor uciși, luându-le locul. Erau oameni din Selinuntes care vorbeau și limba celor din partea locului.

Ceilalți continuară să-și ajute camarazii să urce pe scări până când pe ziduri se adunară cam două sute de oameni. Cincizeci dintre ei rămaseră să păzească locul în care urcaseră, pe unde continuau să sosească mereu războinicii coborâți din bărcile lui Leptines. Ceilalți întinseră orizontal câteva scări până pe terasele caselor apropiate de ziduri și începură să treacă dincolo, folosindu-le ca punți. Deschiseră apoi ferestruicile de pe acoperișuri și coborâră în interior.

Surprinși în somn, locuitorii fură uciși fără ezitare. Vreo douăzeci de oameni puseră stăpânire pe alte terase, apoi scările fură din nou întinse ca niște punți și atacatorii continuară să-și îndeplinească fără milă misiunea. Când în sfârșit se dădu alarma și soldații din cetate începură să dea buzna pe străzi, cu torțe în mâini și strigând din răsputeri ca să-și trezească din somn camarazii, câteva case fuseseră deja aprinse și multe altele erau ocupate de inamici care țineau în continuare sub pază trecerea peste ziduri ca să poată urca tot mai mulți de-ai lor.

Biton dădu semnalul convenit și Dyonisios, aflat în așteptare pe dig, ordonă turnurilor de asalt să înainteze și trimise prin breșă mii de războinici care nimiciră rapid cele câteva sute de apărători ce fuseseră lăsați de pază.

Nu trecu mult și zvonurile contradictorii despre nenumărate atacuri în tot mai multe locuri din oraș răspândiră panica, astfel încât motyenii se repezeau în toate direcțiile, mulți dintre ei încercând să reziste în spatele baricadelor prin care închiseseră trecerea spre casele lor. Când o baricadă era înfrântă, fiecare se

retrăgea în spatele următoarei, până când aproape toți dintre ei se aflară în situația celor din Selinuntes care încercau cu mulți ani în urmă să-și apere ușile propriilor case. Și acum tocmai oamenii din Selinuntes erau cei mai necruțători, avându-i alături și pe cei din Hymera. Vaietele disperate care ajungeau la urechile lor le aduceau în minte altele, cele ale soțiilor și copiilor dați pradă morții, cele ale camarazilor masacrați și torturați. Spumegând de furie, scoși din minți de iureșul sângeros al încăierării, întărâtați de dansul nebunesc al flăcărilor, se porniră să ucidă în dreapta și în stânga, jefuind apoi fără milă acel oraș înfloritor, centru comercial bogat care făcea legătura între Africa și Sicilia.

Dyonisios, care sperase să facă mulți prizonieri pentru a-i vinde ca sclavi, recuperând astfel o parte din cheltuielile de război, își dădu seama că elanul războinicilor săi era prea mare așa că încercă să mai îndrepte lucrurile. Trimise peste tot crainici cu misiunea să strige în limba feniciană populației să se refugieze în templele pe care și grecii le respectau, cele în care erau venerați Heracles-Melqart, Hera-Tanit și Apollo-Reshef. În acest fel, mulți se salvară și numărul lor crescu atunci când ofițerii ordonară soldaților să cruțe viața prizonierilor.

La asfințit, orașul se afla cu totul în mâinile atacatorilor, iar prizonierii fuseseră adunați în piețe, legați sau puși în lanțuri pentru a fi duși în tabăra grecească de pe uscat. Printre ei se afla și un mare număr de greci care luptaseră de partea motyenilor. Mulți dintre ei trăiau de multă vreme în relații pașnice alături de ceilalți locuitori ai orașului, muncind în domeniile în care erau foarte pricepuți, adică meseriași de tot felul, arhitecți, sculptori în piatră sau bronz, decoratori, țesători. Unuia dintre ei,

un sculptor italian din Medma, îi fusese comandată cu câtva timp în urmă, de către un negustor bogat, o statuie impunătoare din marmură, reprezentând un luptător într-un costum tipic punic, într-o cvadrigă. Văzând că grecii se înverșunau să distrugă orice statuie care înfățișa cartaginezi sau fenicieni, artistul își târâse, chiar în toiul luptei, opera în spatele zidului care înconjura atelierul și acolo o îngropase în mare grabă sub un morman de resturi de tot felul, neputând îndura ideea că minunata lui statuie avea să fie făcută bucăți de războinicii furioși.

Fu prins îndată după aceea și dus împreună cu ceilalți prizonieri în tabără.

În rândul acestor greci din Motya ieși în evidență comandantul lor, un oarecare Deimenes, care fu dus în fața lui Dyonisios.

Comandantul syracuzan le ordonă celor de față să iasă din cort, după care îl invită pe prizonier să se așeze. Sângera din rănile pe care le primise, avea fața înnegrită de fum, pielea arsă de flăcări în mai multe locuri, picioarele cu tălpile numai o rană.

— Ce crezi că ar trebui să fac cu tine și cu oamenii tăi, începu Dyonisios, greci care ați preferat să luptați alături de barbari împotriva celor de același sânge cu voi? Și cită o frază a lui Herodot din *Istorii*: „*Medizein... hellenes eontes*".

— Am luptat pentru orașul nostru, răspunse Deimenes cu o voce slabă.

— Orașul vostru? urlă Dyonisios.

— Da, pentru că aici am trăit dintotdeauna în pace și belșug. Aici s-au născut copiii noștri. Aici munceam, aveam o casă și prieteni. Dintre acești oameni ne-am luat soții și eram legați prin sentimente adânci de familiile

lor. Patria este locul în care trăim, în care ni se nasc sentimentele. Nu am trădat pe nimeni, *heghemòn*, nu am făcut altceva decât să ne apărăm familiile și căminele. Tu ce-ai fi făcut în locul nostru?

— Dar cei care trăiau în Selinuntes, dar cei care trăiau în Hymera? îi răspunse Dyonisios. Nu trăiau și ei în pace când au fost atacați de barbari și uciși cu toții? Oamenii de acolo vorbeau aceeași limbă cu tine, credeau în aceiași zei.

Sângele care picura din răni făcuse o pată roșie mare la picioarele lui Deimenes și acesta răspunse cu glas stins:

— Acum optzeci de ani, Selinuntes a luptat alături de cartaginezi împotriva Agrigentului și Syracuzei... Zeii, limba și obiceiurile comune intră în discuție numai atunci când ne convine și tu știi bine asta... Când apare un alt interes, nimeni nu mai ține seamă de așa ceva... Cruță-ne viața, *heghemòn*, îndură-te și vei rămâne în istorie ca un om plin de mărinimie.

Dyonisios tăcu o vreme, în timp ce pata de sânge de pe pardoseală continua să se mărească, se transforma într-un adevărat șuvoi care ajungea, curgând, până la tălpile sale.

— Nu pot, spuse el în cele din urmă. Și trebuie să dau o pildă care să-i îngrozească pe cei ca tine.

Deimenes fu răstignit pe dig și împreună cu el toți grecii care luptaseră apărând orașul Motya. Ceilalți locuitori fură vânduți ca sclavi.

XXII

Dyonisios se întoarse la Syracuza înainte ca vremea să se strice. La Motya fu lăsată o garnizoană de mercenari sub comanda lui Biton, iar Leptines rămase cu o sută douăzeci de corăbii din flotă, având misiunea de a ataca și scufunda orice navă cartagineză care ar încerca o debarcare. Planul lui Dyonisios era să se întoarcă în anul următor într-o nouă expediție și să ia cu asalt celelalte orașe punice din insulă – Palermo, poate, și Soluntos – și, de aceea, nu voia ca ele să primească nici un fel de ajutor din Africa.

Filistos veni să-l întâmpine la intrarea în oraș, împreună cu un grup de notabilități, dar adevărata primire triumfală i-o făcu populația, pe când trecea pe străzile orașului și prin agora, îndreptându-se către Ortigia. Oamenii îl aclamau ca pe un erou și el se simți, în sfârșit, mulțumit că realizase ceea ce dorise și plănuise timp de atâția ani.

— Totul a mers precum voiai, îi spuse Filistos, intrând în seara aceea în camera de lucru a prietenului său.

— Pentru moment, da. Sper doar ca Leptines să nu facă vreo poznă. Este prea înflăcărat, grăbit și nu gândește

îndeajuns la ceea ce are de făcut. Iar în război, cea mai mică greşeală te poate costa foarte scump.

— Aşa este, dar asta-i firea lui Leptines şi tu însuţi i-ai încredinţat comanda supremă a flotei.

— Cui altcuiva puteam să i-o dau? Este fratele meu.

— Bineînţeles. Din păcate, asta este problema celui care guvernează de unul singur. Nu poate avea încredere în nimeni, astfel încât nu-i mai rămâne decât să spere că rudele sale cele mai apropiate, sortite să-i devină şi cei mai apropiaţi colaboratori, vor fi la înălţimea aşteptărilor.

— Mai sunt şi alţii, prieteni din Frăţie, ca Biton care apără acum Motya...

— Ca Iolaos... şi ca Doriscos înainte să fie ucis, adăugă Filistos.

— Şi mai eşti şi tu, dacă nu mă înşel, completă Dyonisios. Dacă voiai să-mi ţii un discurs despre singurătatea unui tiran, ei bine, acum poţi fi mulţumit. Da, câţiva dintre cei mai buni prieteni de-ai mei au murit, dar asta nu înseamnă că am rămas singur: mai am încă mulţi alţii şi, de altfel, ai văzut şi tu cum m-a întâmpinat populaţia.

— Poporul... te va face bucăţele şi te va da ca hrană la câini îndată ce norocul nu-ţi va mai surâde sau nu vei mai avea bani ca să-i plăteşti pe mercenari. Tu ştii asta foarte bine.

— Dar nu înţelegi că tocmai asta este cea mai mare descoperire? Mercenarii ştiu că lefurile lor mari şi avantajele pe care le au depind de mine, iar eu ştiu că siguranţa mea depinde de ei. Este un raport bazat pe înţelegere şi pe interese. Cel mai solid posibil.

— De aceea m-ai lăsat la urmă pe lista prietenilor tăi? întrebă Filistos pe un ton ironic.

— Pentru că tu ești aici, în fața mea, răspunse Dyonisios. Nu ți se pare normal?

— Sigur, cum să nu... Dar eu văd cum te schimbi cu fiecare zi care trece și nu în bine. I-ai masacrat pe locuitorii greci din Motya.

— Nu mi-au dat nici o posibilitate de a alege! strigă el. Le spusesem dinainte că ar fi putut trece de partea noastră. Ei au vrut-o!

— Ai vrut-o tu, îi replică Filistos pe un ton rece.

— Dă-o naibii de treabă! răbufni Dyonisios. Astea sunt tot influențele sofistului tău atenian...

— Socrates a murit, răspunse scurt Filistos. Și nu era sofist.

— A murit?

— Da. Și încă de mult timp. Nu știai? L-au condamnat să bea o fiertură de cucută.

— Ah, făcu Dyonisios. Și care era acuzația?

— Coruperea tinerilor și introducerea unor noi divinități. S-a întâmplat după ce Trasibul a luat puterea în Atena.

— Este o acuzație ciudată. Evident, la mijloc este cu totul altceva. În orice caz, filosoful tău a fost condamnat de un guvern democratic. După cum vezi, chiar și o democrație poate fi la fel de intolerantă și dușmană a libertății ca guvernarea unui singur om. Ba chiar mai mult. Eu nu-i ucid pe filosofi, chiar dacă nu-i pot suferi.

Filistos nu mai spuse nimic și Dyonisios schimbă vorba.

— Nu s-a întâmplat nimic important în lipsa mea? Sunt ceva noutăți?

— Totul este în regulă. Lucrările au fost încheiate și la fortăreața Eurialos, oamenii sunt destul de mulțu-

miți, cei care s-au refugiat la Rhegion nu prea sunt luați în serios.

— Nimic altceva?

— Ba da, o vizită.

— Cine este?

— Un atenian, Xenofon pe numele lui. Este cam de-o vârstă cu tine și era unul dintre elevii lui Socrates...

— Atunci, dă-l naibii.

— Omul acela a făcut o ispravă incredibilă... A condus retragerea celor Zece Mii.

— El? Cel care mai apoi a ajuns până la Babilonia și după aceea...

— El.

Dyonisios oftă.

— Voiam să-mi petrec seara asta cu soțiile mele. Îmi închipui că își doresc să mă vadă, iar eu abia aștept să le strâng în brațe.

— Poți s-o faci liniștit. Fetele o să se distreze grozav ascultând asemenea aventuri de necrezut. N-au avut parte de prea multe distracții...

— Dar mă au pe mine, pe Zeus!

— Dar tu nu ești o distracție.

— Ai dreptate. Atunci, trebuie să rămâi și tu.

Filistos încuviință.

— Sigur că am să rămân. Nu vreau să pierd o asemenea povestire. Este, după câte știu, cea mai mare aventură din toate timpurile.

— Un atenian care trăiește la Sparta și este prietenul personal al regelui Agesilaos?! Spartanii au învins și umilit orașul tău. Ce-ar trebui să cred despre tine? întrebă Dyonisios.

Xenofon îl privi țintă cu ochii săi luminoși, dar fără nici o expresie. Era un bărbat frumos, cu un fizic atletic, lat în umeri, cu barba bine îngrijită, păr des și negru, nu prea lung, dar nici prea scurt, elegant, dar nu peste măsură de dichisit. Într-un cuvânt, un conservator.

— Aventurierii demagogi au dus de râpă orașul meu. Conservatorii au căutat dintotdeauna să ajungă la o înțelegere cu Sparta și, dacă ar fi fost după ei, războiul acesta nu ar fi existat. Îi admir pe spartani și sunt de acord cu modestia lor, cu simțul onoarei și al cumpătării.

Dyonisios încuviință din politețe, apoi le privi pe Aristomaches și pe Doris, înțelegând de pe chipurile lor că le cam plictisea vorbăria aceea despre politică. Așa că aduse discuția acolo unde îl interesa.

— Se pare că ai trecut printr-o aventură incredibilă. Ne-ar face plăcere să te ascultăm povestind, chiar dacă până acum mulți te-au rugat asta.

Xenofon sorbi o înghițitură de vin și începu:

— Când democrații conduși de Trasibul au recucerit Atena printr-o lovitură de stat militară, eu am ales greșit tabăra în care să intru. La douăzeci și șapte de ani nu mai aveam nici un viitor politic în orașul meu, așa că am acceptat invitația unui prieten de-al meu, care se angajase ca ofițer mercenar în serviciul lui Cirus, fratele mai mic al împăratului persanilor. Cirus voia să-l dea jos și să ocupe el tronul de împărat, așa că a cerut ajutorul spartanilor. Propunerea aceasta era foarte ispititoare. Sparta a învins în războiul contra Atenei și datorită banilor pe care îi primea în continuare de la Cirus. Dacă după aceea ar fi devenit rege în locul fratelui său, ar fi datorat tronul celor care-l ajutaseră. Pe de altă parte, guvernul spartan era, oficial, aliatul Marelui Rege și nu

putea risca să se afle că-l ajuta pe fratele mai mic într-o tentativă de uzurpare. Așa încât s-a găsit modul în care să fie aruncată piatra, dar să nu se știe cine a făcut-o.

Dyonisios îl întrerupse.

— Lasă-mă să ghicesc: spartanii i-au dat de veste lui Cirus unde se afla o armată de mercenari disponibilă și, în timp ce el o angaja, au trecut de partea cealaltă.

— Mai mult sau mai puțin așa, dar nu s-au limitat numai la asta. Comandantul acestei armate mercenare, un dur pe nume Clearchos, era căutat oficial pentru omor la Sparta, dar, în realitate, era un agent spartan.

— Genial... comentă Dyonisios. Și să mai zici că spartanii sunt doar niște neciopliți.

— Cu toate acestea, atunci când noi ne aflam deja în Siria, au trimis cu o navă un ofițer, un comandant de batalion pe nume Chirisofos.

— I-am auzit pe mercenarii mei vorbind despre el. Se pare că era un ofițer foarte bun.

— Și un prieten drag. Cel mai bun pe care l-am avut vreodată. Aristomaches și Doris șușoteau, probabil comentând ceva în legătură cu înfățișarea oaspetelui, care își continuă netulburat povestirea. Scopul expediției noastre era strict secret, dar, când am ajuns în deșertul Siriei, soldații începură să pună piciorul în prag, spunând că nu vor mai face nici un pas dacă nu le spuneam încotro ne îndreptam și ce aveam de făcut. Cirus fu nevoit să le dezvăluie care erau planurile lui: le spuse adevărul și le promise tuturor că o să-i îmbogățească pentru tot restul vieții. Nu-i fu greu să-i convingă, așa că ne-am afundat în țara aceea fără margini. De multe ori vânam: struți, gazele și antilope, dropii. Erau tot felul de animale.

— Chiar și lei? întrebă Doris.

— Trăiau și lei pe acolo, dar noi nu i-am întâlnit. Au fost vânați până când aproape că au dispărut. Am văzut lucruri extraordinare: izvorul de smoală încinsă de la Karmanda, care curge până în Eufrat, curmali foarte înalți cu fructe mari și minunate la gust, o mulțime de alți arbori fructiferi.

— Ați văzut și Babilonia? întrebă Dyonisios.

— Nu, dar am ajuns până aproape de oraș... Într-o dimineață, în împrejurimile unui sat numit Kounaxa, ne-a apărut pe neașteptate în față armata Marelui Rege. Erau sute de mii, pedeștri și călăreți de toate neamurile: persani, etiopieni, egipteni, carzi, asirieni, mezi, mosineci, armeni. Ridicau la trecerea lor pe câmpie atâta praf, încât părea un nor alb, lat de vreo patru sau cinci stadii. Apoi, când s-au apropiat mai mult, apărură șirurile de soldați, se zări scânteierea armelor și a scuturilor, răsunară strigăte sălbatice în toate limbile și bubuitul tobelor. Se vedeau înaintând carele de război cu lame ascuțite ca niște săbii la osii, special construite ca să secere în luptă inamicii ca pe niște spice de grâu... Era un spectacol înspăimântător...

— Și voi, ce-ați făcut? întrebă Dyonisios, turnându-i el însuși de băut oaspetelui.

— Da, ce-ați făcut? vru să știe și Doris.

— Cirus voia să atacăm în centru ca să-l ucidem pe rege.

— Adică pe fratele său, completă Dyonisios.

— Întocmai. La ei este ceva normal, sunt chestiuni care țin de dinastie. Dar Clearchos nu fu de acord și atacă drept în fața sa. Reușirăm să trecem de ei și seara ne-am întors pe câmpul de luptă crezând că am învins, dar l-am găsit pe Cirus mort, decapitat și tras în țeapă...

Doris și Aristomaches părură foarte impresionate de acea imagine.

— Poate că ar fi mai bine ca aceste două stăpâne să se retragă, spuse Filistos, care nu scosese până atunci nici o vorbă. Cred că de acum încolo povestirea va deveni de-a dreptul zguduitoare și una dintre ele este însărcinată.

Aristomaches, care nu era într-o asemenea stare, lăsă capul în jos, după care spuse cu hotărâre:

— Eu pot să rămân.

Dyonisios făcu semn că era de acord, așa că Doris fu condusă de slujnice în camerele ei.

Xenofon își reluă povestirea, descriind nesfârșita retragere la care luase parte, în plină iarnă, străbătând Armenia și Caucazul.

Prin fața ascultătorilor muți de uimire păreau să treacă priveliști mărețe și îngrozitoare, orașe fără nici urmă de viață, râuri vijelioase, piscuri ascuțite, înalte până la cer și acoperite de zăpadă, și iarăși lupte până la ultima picătură de energie, sălbatici necruțători, scene de tortură, jafuri, execuții sumare, retrageri în pripă...

Xenofon era un povestitor înnăscut și, în timp ce vorbea, ochii își schimbau expresia și parcă și culoarea, ca și cum retrăia el însuși aventurile pe care le povestea. Le descrise gazdelor sale rătăcirea fără răgaz prin nemărginitele deșerturi de zăpadă, oamenii care mureau degerați, iar mulți alții erau orbiți de soarele înălțimilor, morții rămași neîngropați, răniții și bolnavii lăsați în urmă.

Și, în cele din urmă, veni și sfârșitul acelui marș al disperării.

— Eu mă aflam în ariergardă cu escadronul meu de călăreți când auzii un zgomot, strigăte care veneau dinspre capul coloanei. Mi-am închipuit că eram din nou atacați și am dat pinteni calului, pornind în galop

avându-i în urmă pe oamenii mei. Pe măsură ce înaintam, îi vedeam pe camarazii noștri strigând, plângând, aruncând armele în aer scoși din minți de o bucurie fără margini. Strigătul care se auzea tot mai aproape și mai puternic, răsunând printre toate acele piscuri înzăpezite era: „Marea! Marea!" Xenofon suspină. Eram salvați. Sau, cel puțin, așa credeam...

Îl ascultară până târziu în noapte, după care se duseră cu toții la culcare, istoviți de emoțiile acelor ceasuri de vrajă. Dyonisios îl conduse pe oaspete în camerele sale, după care se duse la Aristomaches. În noaptea aceea, era rândul ei.

A doua zi, luă prânzul cu Xenofon și cu Filistos.

— Am auzit spunându-se că voi mâncați de trei ori pe zi, spuse oaspetele, dar credeam că sunt doar niște vorbe în vânt.

— Și nu dormim niciodată singuri, adăugă Dyonisios, zâmbind. Așa este obiceiul aici, în Apus. Știu că la voi, în Sparta, oamenii se mulțumesc cu supa lor chioară la cină și nimic altceva. Mă întreb cum de mai au forță soldații să meargă la război și să lupte.

— Organismul lor este obișnuit de secole să stoarcă toată energia dintr-o mâncare simplă și sărăcăcioasă. În felul acesta, întreținerea lor este destul de puțin costisitoare. În plus, nimeni nu cunoaște rețeta acelei supe lungi. Nu se știe ce conține.

— Și am mai auzit că se culcă doar de două ori pe lună cu soțiile. Poate fi adevărat?

— Foarte adevărat, confirmă Xenofon.

— Of! Asta nu-i viață. Eu am două soții, după cum ai putut vedea, mă împac bine cu amândouă și nici una dintre ele nu are motiv să se plângă.

— Cel mai corect ar fi să spunem că nici una nu îndrăznește să se plângă, observă, ironic, Filistos.

Xenofon făcu o strâmbătură, care ar fi putut trece drept un zâmbet.

— Știu, voi cei din metropole ne considerați pe jumătate barbari pe noi cei din colonii. Dar vă înșelați. Aici este viitorul elenismului. Aici sunt bogățiile, oamenii, ideile. Ar trebui să vezi corăbiile noastre și mașinile de război. Filistos îți va arăta astăzi fortificațiile... Când ai să te întorci la Sparta, să le spui celor de acolo ce ai văzut aici.

— Poți să fii sigur că așa am să fac, răspunse Xenofon. Sigur, obiceiurile voastre i-ar putea surprinde pe unii, dar nu și pe mine. Nici nu aveți habar câte am văzut eu. Mosinecii, de exemplu, fac în văzul tuturor ceea ce noi facem doar acasă: se împreunează cu femeile, își deșartă stomacul... Iar acasă fac ceea ce noi facem în public: vorbesc singuri.

— Interesant, aprecie Filistos.

— Ce poți să-mi spui despre noul rege, Agesilaos? îi întrerupse Dyonisios, aducând discuția către subiectele care-l interesau.

— Este un om curajos și cinstit, care se gândește mereu la soarta grecilor, oriunde s-ar afla ei.

— Prin urmare, nu poate decât să aprecieze eforturile pe care le fac eu în lupta contra barbarilor din Apus.

— Bineînțeles. Nu am nici o îndoială în privința asta.

— Dacă s-ar întâmpla să mai am nevoie și de alți mercenari...

— Sunt o mulțime în Peloponez, oameni care nu mai știu să facă nimic altceva decât să lupte. Eu îi cunosc bine. În orice caz, sunt cei mai buni: curajoși până la sacrificiu. Nu sunt legați de nici un loc anume, sunt gata

să-l servească pe acela care le promite bani, aventură, riscuri. Când un bărbat trăiește emoții atât de intense, nu se mai poate adapta unei existențe obișnuite.

Filistos interveni și el.

— Dar tu? Cum te simți? Mai poți duce o viață normală?

— Oh, da, sigur că da, răspunse Xenofon, după câteva clipe de tăcere. Nu eu am fost cel care a căutat aventura aceea. Ea m-a căutat pe mine. Am făcut tot ce-am putut, dar acum aș vrea să mă ocup de studiile mele, de familie, de vânătoare și de agricultură. Sigur, visul meu este să mă întorc în patrie, ca o persoană respectabilă, dar, bineînțeles, în momentul acesta nu se poate. L-au ucis pe maestrul meu, poate că mă vor ucide și pe mine...

— O să scrii un jurnal despre expediția ta? întrebă Filistos.

— Mi-am notat câte ceva în zilele acelea. Cine știe, poate că într-o zi, când voi avea timp...

— Te întreabă pentru că el scrie acum o istorie, interveni Dyonisios. Nu-i așa, Filistos? O istorie a Siciliei în care vorbește și despre mine. Încă nu mi-am dat seama în ce fel.

— O să afli la momentul potrivit, spuse Filistos.

Musafirul atenian mai zăbovi la Syracuza câteva zile, timp în care vizită locurile minunate ale orașului. Nu-i arătară închisorile, carierele în care muriseră atâția compatrioți de-ai săi. Deși trăia la Sparta și era un refugiat, rămânea pentru totdeauna un atenian.

Restul iernii trecu în liniște, cu mesaje destul de plictisite prin care Leptines îl informa pe Dyonisios despre operațiunile care lâncezeau în partea de apus a Siciliei. Cartaginezii nu apăreau pe nicăieri și era puțin

probabil să apară înainte de venirea verii, după cum spuneau iscoadele.

Informatorii lui Dyonisios îi dădeau de veste stăpânului lor că, de altfel, Leptines își petrecea timpul distrându-se cu fete frumoase, mâncăruri și vinuri alese, banchete și orgii. Dar, la urma urmelor, acesta era caracterul lui Leptines și nu era nimic de făcut.

În toiul primăverii, Doris născu.

Un băiat.

Moașele și doicile i-l arătară imediat tatălui său. Era un copil frumos, sănătos și zdravăn.

Fură trimise imediat mesaje urgente la Sparta, la Corint, la Locris, în patria fericitei mame. Lumea trebuia să afle că Dyonisios avea un moștenitor care îi purta numele.

Urmară dispute încinse la Syracuza în privința întâietății soției italience, care era acum mama moștenitorului și, prin urmare, avea dreptul, prin forța lucrurilor, la rangul de primă soție. Se vorbea de rău despre mama ei, soacra italiancă a lui Dyonisios. Era vrăjitoarea aceea care trăsese sforile pentru ca Aristomaches să treacă pe planul al doilea. Și poate chiar îi strecurase și ceva leacuri ca s-o împiedice să rămână însărcinată. Cel puțin nu prea repede și nu înainte de fiica sa.

În orice caz, la rândul ei, Aristomaches rămase și ea însărcinată, născând tot un băiat căruia îi dădu numele tatălui ei, Hipparinos.

De la cartierul general al flotei, Leptines îi scrise fratelui său o scrisoare ca să-l felicite.

Leptines către Dyonisios, *chaire*!
Ești tată!
Și eu sunt unchi. Unchiul Leptines!

Cum o să-mi spună mormolocii ăştia de îndată ce o să poată vorbi? „Unchiule Leptines, adu-mi un cadou, unchiule Leptines, cumpără-mi asta, cumpără-mi aia! Du-mă să văd şi eu cursele de care, ia-mă cu tine în barcă la pescuit. Lasă-mă şi pe mine să omor un cartaginez."

Abia aştept. Dar tu, cum te simţi?

Ai moştenitori, ai urmaşi, pe Hercules! Ceva din tine tot va rămâne, dacă nu faima.

Cum ai să-l educi pe primul tău născut, copilul căruia i-ai pus chiar numele tău? Vei face din el un războinic la fel ca noi? Un ucigaş de duşmani? Cred că nu. Nu se va mai putea. Să nu-ţi faci iluzii, nu mai poate fi la fel.

Noi am crescut pe stradă, frăţioare, desculţi şi pe jumătate despuiaţi. El nu mai poate copilări aşa.

Ne băteam cu pumnii şi aruncam cu bolovani în cei din Ortigia. Ne întorceam seara acasă plini de vânătăi şi de julituri şi ne luam altă porţie de scatoalce de la tata şi de la mama. Îţi aminteşti? Strada este o mare învăţătoare, nu-i nici o îndoială, dar el este Dyonisios al II-lea, pe Zeus!

Va creşte cu o ceată de doici şi de guvernante, preceptori, instructori, dresori de animale, maeştri de scrimă, maeştri de călărie, învăţători de limba greacă şi de filozofie.

Ei vor fi aceia care îl vor încuraja, îl vor pedepsi, îi vor spune ce trebuie să facă şi ce nu. Tu nu vei avea timp de aşa ceva: vei fi foarte ocupat să-ţi aperi spatele de concetăţenii noştri cât timp vei sta acasă şi să-i baţi pe cartaginezii ăia cu feţe de maimuţă atunci când vei fi plecat.

Vei fi ocupat să-ţi ridici statui ba pe-aici, ba pe-acolo, să duci departe de ochii lumii tratative secrete cu aliaţii şi cu duşmanii, să inventezi noi biruri, să angajezi cât mai mulţi mercenari.

Dar dacă, vreodată, vei avea puţin timp, ia-l pe genunchi pe copilul acesta al tău. Chiar dacă nu este fiul lui Aretis. Ia-l pe genunchi şi spune-i povestea unui băiat care credea în fidelitate, în onoare, în vitejie şi în glorie; a unui băiat

care își dorea să străbată calea abruptă și chinuitoare către un destin măreț și care și-a lăsat apoi sufletul să se rătăcească prin hățișurile puterii, ale nemulțumirii și urii. S-a uitat pe sine însuși și pe alții, a ajuns la un asemenea grad de îngâmfare încât și-a luat două neveste care au reușit, totuși, să-i fie amândouă soții iubitoare și credincioase.

Doris este mama moștenitorului. Aristomaches, nu. Și, mai ales ea, știe că nici o femeie n-o va putea înlocui în sufletul tău pe Aretis. Dăruiește-i și ei puțină afecțiune.

În clipa asta sunt, practic, beat și, dacă n-aș fi fost astfel, nu ți-aș fi scris ceea ce citești tu acum: îți aduci aminte de apariția aceea din peștera de la Henna? Fata învesmântată în peplum care arăta la fel cu cea de izvoarele Anaposului?

Ea nu este Aretis. Este fata care ia înfățișarea Persefonei în fiecare an la serbarea primăverii, fata pe care preoții o țin ascunsă în restul timpului în necropola săpată în stâncă de la izvoarele râului. Când va îmbătrâni, o vor înlocui cu alta mai tânără.

Aretis a murit.

Ai răzbunat-o.

Gata, destul.

Dăruiește ceea ce a mai rămas din mintea sau din sufletul tău, cum vrei să-i spui, celor care ți-au mai rămas.

Mulți dintre prietenii noștri au murit luptând în războaiele tale. Vor mai muri și alții... Gândește-te și la ei și tu însuți vei fi altfel. Îți va fi mai bine simțindu-te înconjurat de amintirea celor care te-au iubit și nu doar de sudălmile mercenarilor tăi campanezi.

Dacă scrisoarea aceasta va ajunge vreodată pe masa ta, poate că-ți vei trimite ciracii să-mi taie și mie boașele. De aceea poate că nu ți-o voi trimite. Dacă, totuși, se va întâmpla s-o primești, înseamnă că atunci când am fost și eu o dată serios, gândeam exact ca un bețiv.

Rămâi cu bine.

XXIII

Fuseseră chemați cu toții în casa lui Biton, care era comandantul fortăreței. Dyonisios sosi de pe dig călare, prin apa care ajungea la gleznele armăsarului său; Leptines fu adus la țărm de barca de pe *Boubaris*. Nava amiral era și mai impresionantă decât atunci când o văzuse ultima oară. La proră fusese sculptat un cap de taur îmbrăcat în argint, pânza mare era tivită cu purpură și avea brodat în mijloc un cap de gorgonă cu ghearele însângerate și cu limba scoasă ca într-un rânjet feroce. Furcile fiecărei vâsle erau îmbrăcate în bronz lustruit ca oglinda, iar vârful catargului principal fusese poleit cu aur. De-a lungul bordurilor erau înșirate, unse proaspăt, șase baliste încărcate cu lănci ucigătoare.

— Nu-i așa că arată grozav? spuse Leptines, sărind pe pământ în fața fratelui său și arătând spre impunătoarea corabie de pe care tocmai venise.

— Fără îndoială. Dar nu este un pic cam prea arătoasă?

— Ah, nu, vreau ca toți nemernicii ăia să facă pe ei când o văd. Trebuie să înțeleagă că nu există scăpare în fața măselelor de fier ale dragei mele *Boubaris*.

Biton veni însoțit de doisprezece mercenari și le ură bun venit amândurora.

— Ceva nou? întrebă Dyonisios în timp ce se îndreptau către casa guvernatorului.

— În momentul acesta este liniște, răspunse Biton, dar nu trebuie să bazăm pe asta. Am aflat că la Cartagina se fac mari pregătiri. Se vorbește despre sute de nave de război, trei sau patru sute, dar sunt unii care spun că ar putea fi chiar cinci sute. Arsenalul amiralității este plin de ele. Și mi s-a mai spus că numărul navelor de transport ar fi și mai mare.

Leptines păru să-și piardă pentru câteva clipe buna dispoziție.

— Am nevoie de alte pentere, spuse, de cel puțin încă o dată pe atât. Câte avem în construcție?

— Zece, răspunse sec Dyonisios.

— Zece? Și ce fac eu doar cu zece?

— O să-ți ajungă. Nu-ți pot da mai multe deocamdată. Unde este restul flotei?

— La Lilibeos, răspunse Leptines. Este un loc bun pentru a sta la pândă. Îndată ce ăia apar, îi bag la fund.

— Să sperăm, gândi cu voce tare Dyonisios, dar fii atent. Himilko este șiret. Nu atacă decât atunci când este sigur că va învinge. Ai înțeles? Nu te lăsa înșelat.

— Ce fac cumnatele mele? întrebă Leptines.

— Bine. Dar de ce mă întrebi?

— Așa. Ultima oară când am văzut-o, Aristomaches mi s-a părut cam tristă.

— Ei, chestii femeiești... Nimic important.

— Și micul Dyonisios? Dar băiețelul celălalt?

— Bine amândoi, cresc ca din apă. Schimbă vorba. Ia spune-mi tu, Biton, cum ai de gând să aperi locul acesta în cazul unui atac din partea cartaginezilor?

— Am un sistem de semnale de la Lilibeos care mă anunță dacă există vreun pericol. Breșa din ziduri a fost reparată și în depozite se găsesc provizii suficiente pentru trei luni de asediu.

— Bine. Asta o să fie cea mai importantă confruntare din viața noastră. Nu trebuie și nu avem cum s-o pierdem. Ați înțeles bine ce am spus?

— Eu te-am înțeles, răspunse Leptines, dar, dacă mi-ai fi trimis penterele acelea pe care ți le-am cerut...

— N-are rost să insiști. Fiți atenți la tot ce se întâmplă. Eu trebuie să-i conving pe băștinașii sicani că noi suntem cei mai puternici și că este mai bine pentru ei să se afle de partea noastră. Așa că am să mă îndrept, pentru moment, spre interiorul insulei.

Luară cina împreună, apoi, la lăsarea întunericului, Dyonisios plecă pe uscat și Leptines urcă la bordul lui *Boubaris*.

Himilko porni mult mai târziu, când vara era deja pe sfârșite. Ridică ancora noaptea, cu luminile stinse, ca să nu fie observat și porni în larg, astfel încât să nu fie văzut de pe țărm.

Lui Leptines îi lăsă ca momeală navele de transport din fruntea convoiului și syracuzanul mușcă din ea. Când le zări, încete și greoaie, profilându-se în zori în dreptul capului Lilibeos, urcă pe *Boubaris* ca un călăreț în șaua calului și porni la atac cu toată viteza, în fruntea navelor care la ora aceea a dimineții aveau la bord întregul echipaj. Scufundă vreo cincizeci de vase inamice, patru dintre ele fiind sfărâmate chiar de pintenul navei sale amiral; captură alte douăzeci, dar restul imensului convoi reuși să ajungă nevătămat la Palermo, unde se întâlni cu corăbiile de război sosite după un ocol larg pe mare.

Când află de toate acestea, Dyonisios fu pe cale să-și iasă din minți.

— Și i-am spus, fir-ar să fie! L-am pus în gardă!

Curierul care îi adusese această veste era un soldat din Selinuntes care acum nu îndrăznea să scoată nici un sunet, neștiind ce să-i răspundă.

— *Heghemòn*... deschise el gura într-un târziu, dar Dyonisios îl făcu să tacă.

— Gura!... Și unde este acum?

— Navarhul cel mare? La Lilibeos.

— E prea expus. Pleci chiar acum ca să-i duci o scrisoare.

Dyonisios dictă scribilor mesajul care plecă fără întârziere către fratele său. Tot atunci el porni către interiorul insulei, având ca țintă teritoriul sicanilor.

Himilko care, în vremea aceasta angajase alți mercenari, atacă pe uscat și pe mare. Luă Drepanos și Eryx, unde instală, pe vârful cel mai înalt al munților, un semnalizator luminos care trimitea noaptea mesaje către Cartagina, retransmise de pe două platforme plutitoare aflate în dreptul insulei Cossira.

Leptines voia să iasă în larg pentru a lupta cu flota inamică, dar, din fericire, primi în ultima clipă mesajul cifrat al fratelui său.

Dyonisios, *hegemon* panellenic al Siciliei către Leptines, navarhul cel mare, te salut!

Te felicit pe tine și pe oamenii tăi pentru scufundarea celor cincizeci de nave inamice.

Am informații din sursă sigură de la Palermo. Flota lui Himilko are asupra noastră o superioritate zdrobitoare într-

o proporție de cel puțin trei la unu. Nu ai nici o speranță de succes și ai pune în pericol întreaga noastră flotă.

Retrage-te. Repet, retrage-te.

Du-te la Selinuntes, dacă vrei, și lasă în urma ta cercetași care să-ți aducă informații despre mișcările cartaginezilor.

Îți ordon să faci asta. Și nu ai altceva de făcut decât să execuți acest ordin.

Rămâi cu bine.

— Rămâi cu bine? urlă Leptines, după ce citi scrisoarea. Rămâi cu bine? Dar cum pot să rămân cu bine, pe Zeus! Trebuie să ne purtăm ca niște lași și să părăsim câmpul de luptă în fața unui fiu de cățea? Și Biton? Îl lăsăm acolo, singur, în laguna aia, ca pe un idiot? Ce să-i îndrug eu acum lui Biton? Că trebuie să mă supun ordinelor?

Curierul îndrăzni să deschidă gura.

— Comandantul mi-a poruncit să-ți transmit că este nevoie ca tu să execuți acest ordin și...

— Tacă-ți gura! urlă și mai tare Leptines, făcându-l pe bietul om să-și înghită vorbele. Ieși afară! strigă din nou, ca scos din minți. Ieșiți afară cu toții!

Nu mâncă nimic și nu puse pe limbă nici o picătură de vin tot restul zilei. Apoi, în plină noapte, chemă un aghiotant.

— Ordonă să mi se pregătească barca. Plecăm.

— Plecăm? La ora asta?

— Hai, mișcă-te, nu mă face să-mi pierd răbdarea.

Omul făcu ceea ce i se spusese și, la puțin timp după aceea, Leptines, cu capul acoperit de glugă, urcă în barcă și porunci cârmaciului să se îndrepte către miazănoapte.

Debarcă la Motya pe la miezul nopții și porunci să fie trezit Biton.

Prietenul său apăru de îndată, înfășurat doar în cearșaful în care dormea, și-l pofti să intre.

— Ești nebun să umbli așa, în toiul nopții, pe coaja aia de nucă! Dacă ajungeai în mâinile unor cercetași cartaginezi? Îți dai seama ce lovitură nemaipomenită ar fi pentru ei?

— De fapt, trebuia să-ți spun eu în persoană ce aveam să-ți spun. Îi urăsc pe cei trimit doar mesaje și nu au curajul să iasă la iveală atunci când spun ceva...

— Ei, ia stai... despre cine vorbești? Luă o cană și două cupe de pe o masă. Bei o gură de vin?

Leptines scutură din cap.

— Nu, n-am chef de nimic.

— Și, ia spune, despre ce este vorba? Și cine sunt indivizii ăștia care se ascund în spatele scrisorilor?

— El.

— Dyonisios?

Leptines încuviință.

— Dar ce spune?

— Îmi ordonă să mă retrag, să las Lilibeos în mâinile inamicului. Spune că aici sunt prea expus. Vrea să mă duc la Selinuntes, dar, dacă fac asta...

— Mă lași complet singur. Și pentru asta ai venit tu până aici, în plină noapte?

Leptines dădu din nou din cap.

— Ție nu ți-a spus nimic? întrebă după aceea.

Celălalt clătină din cap.

— Vezi? Nu s-a învrednicit nici măcar să te anunțe. Asta-i prea mult! Eu cred că este peste măsură de mult!

Biton încercă să-l mai liniștească.

— S-ar putea să primesc mesajul lui mâine sau poimâine. Doar știi că, în timp de război, se comunică mult mai greu.

— S-ar putea, dar lucrurile nu se schimbă.

— Dar de ce să fi dat un asemenea ordin?

— Zice că inamicii sunt de trei ori mai mulți ca noi.

— Eu aș zice că are dreptate.

— Și pentru asta eu ar trebui să-mi las un prieten fără ajutor?

— N-ai de ales, Leptines. Înainte de a fi prieteni, suntem ofițeri în armata syracuzană, iar Dyonisios este comandantul nostru suprem.

— În Frăție, am fost obișnuiți întotdeauna să ne ajutăm între noi, să ne ajutăm unul pe altul. Când eram copii și unul dintre noi era atacat de cei din alte găști, alergam cu toții să-l ajutăm, chiar dacă pentru asta o luam și noi pe cocoașă. Asta a fost întotdeauna o lege între noi și eu n-o pot uita așa ușor.

Biton sorbi o înghițitură de vin, puse cupa la loc pe masă și se rezemă de spătarul scaunului.

— Alte vremuri, prietene, oftă el. Alte vremuri... Am ajuns departe. Ne-am bucurat de multe avantaje aflându-ne în preajma lui Dyonisios: femei frumoase, case luxoase, haine scumpe, mâncăruri alese, putere, respect... Acum, ne cere să fim alături de el pentru bunul mers al războiului și noi trebuie să ne supunem. Are dreptate. Dacă tu ai rămâne aici, n-ai face altceva decât să te lași măcelărit. Dar trebuie să salvezi flota, s-o avem întreagă pentru o altă ocazie, mai favorabilă. Așa este corect. Pe Hercules, suntem soldați!

— Dar de ce nu-ți ordonă ticălosul și ție să pleci de aici?

— Fiindcă pentru a cuceri insulița asta a fost nevoie de atât de mulți bani și sânge, iar părăsirea ei fără luptă ar însemna o mare prostie. Dyonisios nu-și poate permite așa ceva. Motya va cădea, dar după o rezistență eroică. Îți dai seama că n-o să putem fi mai prejos de localnici, noi cei care i-am învins cândva. Am dreptate sau nu?

Leptines nu mai reușea să scoată nici un cuvânt și-și mușca buzele.

— Pleacă, acum, căci nu mai este mult și se luminează de ziuă. Pornește în larg fără să mai zăbovești, cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Leptines șovăia și nu se putea hotărî să plece.

— Curaj, amirale, îl îmbărbătă Biton, cred că e cazul să mai dorm câteva ore, pentru că mâine am multe de făcut.

După șapte zile, Himilko apăru în dreptul cetății Motya cu o sută cincizeci de corăbii de război și treizeci de mii de oameni. Biton nu avea decât douăsprezece nave și două mii de oameni. Fu înfrânt după patru zile de rezistență îndârjită. Trupul său fu lăsat pe dig, tras în țeapă.

Riscând să fie izolat, Dyonisios nu avu de ales și se retrase. În paisprezece zile de marș forțat, ajunse la Syracuza și găsi acolo flota, ancorată în Portul Mare. Leptines, sosit mai demult, rămase la bordul lui *Boubaris* și nu-și făcu apariția timp de câteva zile.

În cele din urmă, un ordin imperativ al lui Dyonisios îl făcu să vină în palatul din Ortigia.

— Mi s-a spus că în lipsa mea ai vizitat-o pe Aristomaches. Așa este?

— Dacă vrei să știi, l-am vizitat și pe fiul tău.

— Așa este?

— Da, recunoscu Leptines. N-ai încredere în mine?

— N-am încredere în nimeni.

— Chiar așa? Dar în Biton? Nici în el nu aveai încredere? Și totuși a rămas pe insula aia împuțită ca să facă de pază pentru tine și să crape. L-au tras în țeapă, știai asta? L-au lăsat acolo să putrezească până când corbii și pescărușii nu i-au lăsat decât oasele. Nici în unul ca el nu aveai încredere? Răspunde, pe Hercule! Răspunde, fir-ar să fie!

— Să nu îndrăznești să te mai apropii de soția mea atunci când eu nu sunt aici.

— Asta-i tot ce voiai să-mi spui?

Dyonisios nu luă în seamă întrebarea fratelui său și continuă:

— Himilko a ridicat ancora de la Palermo și se îndreaptă către răsărit, spre Messene. După părerea mea, vrea să treacă prin strâmtoare și să ne atace dinspre miazănoapte. Ieși cu flota și înaintează până în dreptul Cataniei. Rămâi în larg și nu lua în seamă provocările. Vei ataca doar la ordinul meu.

Leptines se ridică și porni către ușă.

— Ți-am mai construit încă zece pentere.

Leptines se opri pentru o clipă, fără să se întoarcă, după care deschise ușa și se făcu nevăzut.

Dyonisios își acoperi fața cu palmele și rămase singur, în tăcere, în mijlocul marii săli.

În port, Leptines se întâlni cu Filistos care conducea un grup de oaspeți străini care ridicau ancora, plecând spre patrie. Îl salută doar cu o înclinare ușoară a capului.

— Unde te duci așa grăbit? îl opri Filistos.

— Lasă-mă în pace, răspunse Leptines.

— Dacă ești cumva supărat pe mine, spune-mi.

— Nu cu tine am ceva. Sunt furios pe ticălosul acela de frate-meu. Ai făcut din el un monstru.

— Mai bine zis, „noi am făcut". Dyonisios a pus mâna pe putere datorită ajutorului pe care i l-am dat noi toți. Dar nu cred că vrei să discuți cu mine despre efectele distrugătoare ale puterii.

— Nu, pentru că mi-e foame. Nici măcar nu m-a invitat la cină.

— Nu-i nimic, te invit eu.

Leptines nu răspunse imediat, ci îl întrebă:

— Tu i-ai spus că am vizitat-o pe Aristomaches?

— Da, răspunse Filistos.

— Și-mi spui asta așa, ca pe ceva normal?

— M-ai întrebat și ți-am răspuns.

— Și de ce i-ai spus?

— Pentru că, dacă ar fi aflat de la alții, ar fi fost mult mai rău.

— I-aș fi spus eu însumi.

— Mă îndoiesc. Se vede pe fața ta cât de încurcat ești atunci când vine vorba despre Aristomaches.

— Nu vreau să mai vorbesc despre asta.

— Dar vii să luăm cina împreună?

— Dacă nu-mi mai pui întrebări de felul ăsta.

— Nu-ți mai pun.

Merseră acasă la Filistos și servitorii aduseră de îndată apă ca să se spele și vin rece. Masa fu servită pe terasă pentru că vremea era încă frumoasă, deși toamna venise demult.

— Se poartă tot mai rău cu fiecare zi care trece, spuse Leptines la un moment dat.

— Mie nu mi se pare, răspunse Filistos.

— Nu ți se pare? Ce tot spui? L-a lăsat pe Biton singur la Motya, fără să aibă nici cel mai mic motiv. Viețile noastre nu mai au nici o valoare, pentru el nu contează decât să-și păstreze puterea. Cât despre Aristomaches...

— Parcă ai spus că nu vrei să mai vorbim despre asta...

— M-am răzgândit. Cât despre Aristomaches.... După părerea mea, căsătoria asta cu două femei odată a fost un act de o aroganță cumplită care provoacă fiecăreia dintre ele umilință, nemulțumire și...

— Nu te credeam atât de sensibil și de atent la problemele femeilor și îmi pare rău că o să te dezamăgesc spunându-ți că eu nu cred așa ceva, îi replică Filistos. Dyonisios este un bărbat foarte atrăgător, este puternic precum un taur și cred că este unul dintre indivizii cei mai potenți din lume. Femeile sunt sensibile la astfel de lucruri, crede-mă. Și, dacă vrei un sfat...

— Nu, nu vreau nici un sfat.

— Eu tot o să ți-l dau. Fii atent: femeile se plictisesc atunci când sunt închise tot timpul în gineceu și este normal să se întâmple așa. Ia gândește-te cum ar fi să stai închis între patru pereți cea mai mare parte din viață... Așa că ele încearcă în mod instinctiv să-și îndulcească situația așa că, atunci când poartă o discuție cu cineva, au tendința să-și exagereze impresiile, sentimentele, problemele, făcând din ele ceva peste măsură de important. În realitate, de cele mai multe ori toate astea nu sunt decât niște fleacuri. Fetele acelea au tot ceea ce își poate dori o femeie: o casă minunată, un soț cu înfățișarea unui zeu, puternic și viguros mai mult decât suficient pentru amândouă; au bijuterii, copii, mâncare, slujnice, posibilitatea de a citi și de a asculta muzică. Când apar în public, se află în centrul atenției,

mii și mii de persoane admirându-le ca pe niște zeități... Nimic nu măgulește mai mult o femeie decât admirația celor din jur.

— Aristomaches nu este fericită, mărturisi Leptines și întoarse capul, privind pe fereastră la două trireme care se pregăteau să acosteze în port.

O vreme, Filistos nu mai spuse nimic, concentrându-se în aparență asupra peștelui fript care le fusese servit. Și, în tot timpul acesta, nici Leptines nu mai rosti vreun cuvânt.

— Spune-mi ceva, reluă într-un târziu discuția Filistos. Între tine și Aristomaches a fost ceva înainte ca Dyonisios s-o ceară de nevastă?

— Și crezi că ți-aș spune dacă ar fi așa?

— De ce nu? Ți-am făcut eu vreodată necazuri?

— Când eram copii, ne jucam împreună în curtea dintre casele noastre. Dyonisios era plecat atunci la munte, la unchiul nostru Demaretos, ca să se vindece de o tuse care îl sâcâia.

— Doar atât?

— Doar atât.

— Câți ani aveați pe atunci?

— Eu unsprezece, ea nouă.

— Și vă promiteați o dragoste veșnică.

— Cam așa ceva.

Filistos oftă.

— Pe Zeus, ești al doilea în rândul celor mai puternici oameni din Sicilia, ai sub comanda ta o flotă de o sută douăzeci de corăbii de război și douăzeci și cinci de mii de oameni. În viața ta ai ucis sute de oameni și ai rănit mulți alții, te-ai culcat cu sute de femei de tot felul și de toate culorile și...

— Las-o baltă, îl întrerupse Leptines. Hai să ne oprim aici... Trebuie să plec. Îți mulțumesc pentru cină.

— Plăcerea a fost a mea, răspunse Filistos. Ne mai vedem pe aici?

— O vreme, nu. Ies în larg cu flota.

— Asta-i bine. Este mult mai puțin periculos decât să rumegi anumite gânduri.

— Ce vrei să spui? întrebă Leptines.

— Știi tu prea bine. Succes.

Leptines înclină capul în semn de salut, apoi coborî în port și porunci să fie dus înapoi la bordul lui *Boubaris*.

Himilko apăru în dreptul orașului Hymera și locuitorii capitulară imediat. Nu erau nici a cincea parte din câți fuseseră cândva și nici măcar nu se gândiră să reziste cât de cât în fața unui dușman atât de crud și puternic.

Armata cartagineză continuă după aceea să înainteze în direcția Messenei, instalându-și tabăra la vreo douăzeci de stadii de oraș. Messenezii își evacuară copiii și nevestele, trimițându-le în munți, la rude și la prieteni sau la proprietățile lor de la țară, după care luară poziție într-un loc aflat între munți și mare, unde drumul era îngustat, hotărâți să nu permită trecerea inamicului. Dar Himilko trecu mai departe cu flota și debarcă o altă armată chiar în port. Orașul lipsit aproape în totalitate de apărare, căzu fără luptă și fu jefuit fără milă. Dintre bărbații în putere, doar vreo cincizeci se salvară traversând înot strâmtoarea și ajungând la Rhegion. O asemenea ispravă fu considerată extraordinară și, de atunci, deveni o probă de concurs sportiv disputată la fiecare aniversare a primei traversări și marcată de o ceremonie în onoarea lui Poseidon, zeul mării.

Himilko luă el însuși comanda armatei de uscat și înaintă către miazăzi, îndreptându-se spre Catania după ce lăsase flota sa imensă în grija amiralului Mago.

Nici măcar o erupție devastatoare a vulcanului Etna nu reuși să-l oprească. Un val uriaș de lavă topită ajunsese până la țărmul mării, făcând să se înalțe o coloană de aburi la fel de impresionantă ca trâmbele de fum care ieșeau în permanență din vârful muntelui. Himilko le arătă tuturor că nu se temea de nimic și-și conduse armata într-un ocol prin spatele muntelui cuprins de flăcări, ajungând din nou la drumul care ducea de-a lungul țărmului până la Catania. Iar acolo găsi flota sa care-l aștepta.

Dyonisios hotărî să-i iasă în întâmpinare și-și adună toate forțele de care putea dispune, chemând și flota de sub comanda lui Leptines. Dar, înainte de a pleca, trecu să-și salute soțiile. Pe amândouă o dată, ca de obicei, ca să nu stârnească gelozia vreuneia dintre ele. Știa, însă, că Aristomaches, syracuzana, era iarăși însărcinată așa că-i dădu niște sfaturi drăgăstoase.

— Îngrijește-te, mor de nerăbdare să-l văd și pe copilul acesta când se va naște.

— Chiar așa? răspunse ea, zâmbind. Chiar dorești să-l vezi? L-am simțit deja mișcând.

— Pe când ar trebui să fie nașterea?

— Peste cel mult șase luni.

— Asta înseamnă că o să se nască în timp de pace. Așa că, zeii să mă ajute.

Doris, cealaltă soție, i-l aduse pe micul Dyonisios ca să-l sărute și îi șopti la ureche:

— Sunt sigură că și copilul lui Aristomaches o să semene cu tine cum seamănă el.

Dyonisios se uită la ea cu o expresie ciudată și Doris lăsă privirea în jos.

Le sărută pe gură pe amândouă, apoi încercă să-l sărute și pe micuț, dar acesta începu să plângă.

— De ce plânge de fiecare dată când mă apropii de el? întrebă Dyonisios, nemulțumit.

— Pentru că te vede prea rar, răspunse Doris. Pentru că ai barbă și porți mereu arme.

Dyonisios primi această explicație fără a mai spune nimic și ieși, urmat de mercenarii săi.

Prima întrunire a statului-major fu în cortul său, nu departe de pozițiile dușmane. Erau de față socrul său, Hipparinos, Iolaos – care comanda o divizie de asalt – Filistos, comandanții aliaților italieni și Leptines care se întorsese de curând de la Catania.

— Am hotărât să atac, începu el. Trebuie să le provocăm pierderi atât de mari, încât să-i obligăm să se întoarcă la Cartagina pentru a ierna acolo. Elementul crucial este flota. Fără navele de aprovizionare, o armată atât de mare nu poate rezista. Se întoarse către Leptines. Vei ataca din larg, cu toate forțele și vei căuta să scufunzi cât mai multe vase inamice. Nu te lăsa furat de entuziasm. Gândește-ți bine toate mișcările și atacă atunci când ești sigur că-ți vei atinge ținta. Dar, mai ales, nu-ți împrăștia, pentru nici un motiv, forțele. Noi ne vom înșira în formație de luptă pe plajă, astfel încât să-i dăm lui Mago impresia că va fi strivit între forțele noastre de pe uscat și de pe mare. Dar, în faza aceasta, tu vei fi acela care vei da piept cu inamicul. Și nu uita că vei fi inferior numeric.

Lui Leptines nu-i convenea să primească atâtea ordine și recomandări. La urma urmelor, el era comandantul flotei și știa cea are de făcut.

Dyonisios insistă:

— Păstrează-ți împreună navele: dușmanii au deja o mare superioritate numerică.

— Am înțeles, răspunse Leptines, pe un ton iritat. Am înțeles.

— Asta-i bine, spuse scurt Dyonisios. Succes.

A doua zi, Leptines, aflat în fruntea escadrei de treizeci de pentere, naviga în larg, la miazăzi de Catania. Restul flotei syracuzane, o sută zece trireme, venea în urma lui într-o coloană lungă, câte cinci în rând. La un moment dat, văzu avangarda flotei lui Mago înaintând pe lângă țărm, în direcție contrară. Erau în total vreo cincizeci de nave. În depărtare se vedeau scânteind lăncile războinicilor lui Dyonisios înșirați pe nisipul plajei, pe o lățime de aproape un stadiu.

Îl chemă pe secund și-i ordonă să semnalizeze celorlalte nave că trebuiau să intre în formația de luptă, înșirate pe două linii. Văzând semnalele de pe nava amiral, comandanții începură manevrele pentru a se îndrepta cu prora către țărm.

Între timp, Leptines, văzând că vasele cartagineze aveau o distanță destul de mare între ele și păreau să aibă dificultăți din cauza valurilor respinse de țărm, crezu că aceasta era o ocazie de nesperat pentru a le scufunda și a face ca superioritatea inamicului să mai scadă. Dădu ordin penterelor să-l urmeze.

Uluit, ofițerul secund încercă să spună ceva:

— Comandante...

— Ai auzit ordinul meu, i-o reteză scurt Leptines. Atacăm. Ceilalți să vină după noi.

— Comandante, ceilalți nu se află încă în poziție de luptă și ordinele au fost să rămânem în formație compactă. Eu...

— Aici ne aflăm pe mare și ordinele le dau eu! strigă la el Leptines. Ritmul de vâslit pentru atac!

Ofițerul se supuse și-i făcu semn celui de la tobă să accelereze ritmul vâslitului. *Boubaris* se năpusti înainte, despicând valurile cu pintenul său în trei muchii, fiind urmată de celelalte pentere.

La scurt timp după aceea, o barcă rapidă ajunse în dreptul lui Dyonisios, aflat pe aripa stângă a formației.

— *Heghemòn*, strigă marinarul. Leptines îi atacă pe cartaginezi cu penterele.

— Nu, te înșeli. Nu se poate așa ceva, răspunse Dyonisios, pălind de furie.

— Vino să vezi cu ochii tăi, *heghemòn*. De aici situația nu este prea clară.

Dyonisios dădu pinteni calului și porni către o colină din apropiere. Îndată ce ajunse sus, toate îndoielile i se risipiră.

— Ticălosul... mârâi el, scrâșnind din dinți.

XXIV

Penterele lui Leptines se năpustiră cu cea mai mare iuțeală asupra navelor cartagineze, zdrobindu-le fără cruțare. *Boubaris*, aflată în frunte, despică în două un vas înainte ca acesta să-și poată îndrepta prora către larg, apoi făcu un ocol larg și se întoarse sfărâmând toate vâslele de pe partea stângă a altei nave și aceasta rămase neputincioasă, așteptând următoarea izbitură care îi reteză prora, făcând-o să se scufunde în câteva clipe cu întregul echipaj la bord.

Dinspre mal se auziră uralele trupelor syracuzane care asistau la acea formidabilă confruntare, ca la un spectacol de teatru. Dar Dyonisios era în continuare furios. În stânga sa, el putea vedea acum flota lui Mago înaintând cu vânt din pupa și era limpede că voia să se strecoare între escadra lui Leptines și grosul flotei syracuzane care rămăsese ceva mai în urmă. Îl chemă pe Iolaos.

— Semnalizează-le să renunțe la luptă, fir-ar să fie! Pune pe cineva să le transmită!

Un alt vuiet de satisfacție de pe țărm și strigăte entuziaste ale oamenilor salutară al treilea atac nimicitor al lui *Boubaris*. Leptines ataca aidoma unui taur, așa

cum o făcea de fiecare dată, fără a se mai gândi la nimic altceva.

O oglindă de bronz sclipi de mai multe ori ca să transmită ordinul lui Dyonisios, dar probabil că Leptines era orbit de iureșul bătăliei, de strălucirea atâtor arme și de razele soarelui reflectate în valuri. Sau, pur și simplu, nu voia să se supună și se prefăcea că nu vede mesajul.

— Trâmbițași! urlă Dyonisios. Sunați din trâmbițe, dați alarma, măcar așa să înțeleagă!

Trâmbițele scoaseră sunete care de pe țărm păreau asurzitoare, dar probabil că nu puteau fi auzite în vacarmul luptei navale.

— Retrage-te, striga scos din minți Dyonisios de la înălțimea colinei. Retrage-te, nenorocitule! Hai! Nu mai sta! Dar de-acum era prea târziu. Flota lui Mago se desfășura cu toate forțele sale uriașe, între avangarda syracuzană care ataca și restul escadrei care încă mai manevra pentru a intra în formația de luptă.

Amiralul cartaginez avea atât de multe nave, încât le putu împărți în două, cu o parte atacând vasele syracuzane aflate încă în larg, iar cu cealaltă prinzând ca într-un clește grupul din frunte, ocupat să scufunde ultimele nave cartagineze din avangardă.

În momentul acela, Leptines își dădu seama că i se întinsese o cursă. Cercul de nave inamice se închidea deja și penterele nu mai avură loc de manevră. Bătălia navală se transformă într-o luptă ca pe uscat, cu soldați care săreau de pe un vas pe altul, încleștându-se într-o luptă furibundă cu echipajele inamice și cu infanteriștii aflați la bord. Leptines se lupta ca un leu, cu sabia și cu securea, aruncând în valuri pe oricine încerca să ajungă pe puntea vasului-amiral:

— Jos de pe nava mea, ticăloşi împuţiţi! urla el. Jos de pe nava mea!

Lupta continuă cu o îndârjire disperată şi, cu toate că mica escadră syracuzană era acum încercuită, Leptines izbuti să-şi deschidă o breşă prin care să se poată salva. După ce oamenii săi puseră stăpânire pe o navă inamică, o scufundară din interior, spărgându-i chila cu lovituri de secure, astfel încât *Boubaris* se putu strecura în afara încercuirii şi în scurt timp mări simţitor viteza. Celelalte nave se ţinură după ea, reuşind chiar să mai scufunde trei ambarcaţiuni inamice. Dar soarta bătăliei era de-acum pecetluită. Navele rămase întregi luptau într-o inferioritate zdrobitoare şi echipajele erau demoralizate de absenţa comandantului şi de lipsa navei-amiral care să-i conducă.

Cât despre Leptines, el scăpă ca prin minune să nu fie capturat pentru că porni cu toată viteza în larg, descriind un ocol larg pentru a ieşi din raza vizuală a inamicilor. Cartaginezii repurtaseră o victorie zdrobitoare, dar nu se mulţumiră cu aceasta ci lansară la apă un puhoi de bărcuţe uşoare având la bord soldaţi înarmaţi cu cângi de pescuit pentru a-i ucide pe naufragiaţii care încercau disperaţi să ajungă înot pe ţărm.

Dyonisios asistă neputincios la acest dezastru. Îşi văzu flota distrusă, oamenii masacraţi în timp ce se zbăteau în valurile înroşite de sânge. La apusul soarelui, plaja era plină de cadavre şi de sfărâmături aduse de apă.

Pierderile erau uriaşe: o sută de nave şi douăzeci de mii de oameni.

Leptines apăru şi el pe la miezul nopţii, fiind condus imediat în cortul fratelui său, unde se ţinea o reuniune furtunoasă a statului-major.

Dyonisios ar fi vrut să-l strângă de gât, dar când îl văzu plin de sânge, rănit la umărul stâng și la coapsa dreaptă, cu fața umflată de lovituri, un ochi vânăt și aproape închis, pielea înnegrită de fum, buzele sparte, cu respirația întretăiată, amețit și aproape de nerecunoscut, nu mai putu să facă nici cel mai mic gest și nici să scoată vreo vorbă.

Ceilalți ofițeri tăceau și ei, așa că, timp de câteva momente, în cortul înaltului comandament domni o tăcere mormântală. Filistos se apropie de Leptines cu o cană mare de apă și-i dădu să bea. Abia atunci toți cei de față își dădură seama că nimeni nu oferise măcar o cupă cu apă comandantului flotei, după ce acesta luptase ca un erou toată ziua și acum se întorcea în miez de noapte ca să-și ocupe locul printre ceilalți comandanți.

Leptines bău cu înghițituri mari, apoi se prăbuși la pământ. Dyonisios îi făcu un semn lui Aksal, care îl ridică și-l duse în cortul său.

Se duse să-și vadă fratele înainte de ivirea zorilor. Era cuprins de febră, iar fața i se umflase și mai mult, dar reuși să îngaime:

— Îmi pare rău... eu voiam... voiam să...

— Știu, răspunse Dyonisios. Întotdeauna ai fost așa, n-o să te schimbi niciodată. Eu am fost un prost pentru că m-am bazat pe tine. Ar trebui să te ucid, să te condamn la moarte pentru nesupunere...

— N-ai decât s-o faci, răspunse cu greu Leptines. Nu-mi pasă dacă o să mor.

— I-am pierdut deja pe Biton și pe Doriscos, spuse Dyonisios, nu pot să te pierd și pe tine. Dormi acum. Încearcă să te faci bine...

— Ce ați hotărât? murmură Leptines.

— Aliații ar vrea să atace armata lui Himilko.

— Au dreptate.

— Nu, n-au. Dacă suntem învinși și de data aceasta, Syracuza este pierdută. Ne vom retrage în spatele zidurilor cetății.

Leptines nu mai spuse nimic, dar, în timp ce ieșea, Dyonisios îl auzi plângând.

Revoltați de hotărârea comandantului suprem de a renunța la luptă, aliații italieni se deciseră să se întoarcă în orașele lor. Pe de altă parte, era greu de crezut că atâtea mii de războinici ar fi putut fi găzduiți între zidurile Syracuzei timp de mai multe luni.

În noaptea aceea, Filistos nu putu dormi, așa că se retrase la el în cort și scrise la istoria sa până în zori.

Dyonisios intră într-un oraș aflat deja în doliu: din multe case se auzea vaietul femeilor care-și plângeau fiii căzuți, la multe ferestre erau atârnate pânze negre și ramuri de chiparos. Pe ziduri se puteau citi vorbe de ocară adresate tiranului. În numai câteva ore, amintirea strălucitei victorii din anul precedent dispăruse în neant. Acum nu mai era decât amărăciunea înfrângerii, teama de un viitor nesigur, durerea sfâșietoare pentru pierderile suferite.

Întors și el în oraș, Filistos se retrase în casa sa de lângă port din care avea să vadă în curând flota lui Mago înaintând nestingherită și blocând porturile și docurile. Se așeză la masa de lucru și începu din nou să scrie.

Era cel mai crunt dezastru care se abătuse vreodată asupra Syracuzei. Orașul își pierduse cea mai mare parte a flotei și mulți locuitori pieriseră într-un mod năprasnic în valuri, străpunși cu cangea ca niște pești mai mari, unul câte unul. La întoarcerea lui Dyonisios în oraș, se răspândi zvonul că Dyonisios aruncase într-o luptă atât

de riscantă pe mare doar trupele din oraș, în timp ce nici măcar unul dintre mercenarii săi nu fusese în pericol. Localnicii erau, la urma urmelor, oameni liberi care, mai devreme sau mai târziu, ar fi putut să ceară reîntoarcerea la democrație. Ceilalți, însă, reprezentau temelia pe care se baza puterea sa.

Dyonisios reacționă cu o asprime necruțătoare poruncind să fie arestați toți care erau bănuiți de răspândirea unor astfel de idei, chiar și pe baza unui simplu denunț. În ciuda înfrângerilor militare și a enormelor sacrificii la care îi obliga pe concetățenii săi, el rămânea pe mai departe ferm convins că era conducătorul de neînlocuit în lupta împotriva dușmanului de moarte cartaginez și că, într-un asemenea moment crucial pentru supraviețuirea patriei, toate nemulțumirile interne trebuiau curmate fără șovăire. În cursul acelor acțiuni de consolidare a puterii sale avură de suferit destul de mulți membri ai Frăției. Vajnica asociație care-l susținuse dintotdeauna pe Dyonisios în drumul său către puterea absolută nu întârzie să-i transmită un avertisment: opt dintre mercenarii săi fură găsiți uciși în diferite cartiere ale orașului și alți doi chiar în cazarma din Ortigia. Toți cei opt primiseră drept în inimă o săgeată pe a cărei coadă era încrustată imaginea unui delfin. Acest lucru voia să spună că Frăția era capabilă să pătrundă oriunde. În afară de aceasta, numărul mercenarilor uciși era exact acela al membrilor Frăției care fuseseră eliminați.

Iolaos fu acela care îi atrase atenția lui Dyonisios.

— Bagă de seamă, îi spuse, au vrut să te facă să înțelegi că dacă te atingi de ei, vei plăti pentru aceasta. Ți-au dovedit că pot lovi în ce fel vor și atunci când vor.

Dyonisios îi răspunse foarte scurt.

— Cu ei o să mă socotesc eu altădată.

Era prea cătrănit și nu avea chef de vorbă; de fapt, își dădea seama că Iolaos avea dreptate, dar nu voia să recunoască. Singurul semn al speranței i-l dădu în perioada aceea nașterea celui de-al doilea copil al lui Aristomaches. Era băiat și îi puseră numele Niseos.

A doua zi pe înserat, Filistos se ridică de la masa de lucru și porni către Ortigia ca să-l viziteze pe Leptines care încă mai zăcea la pat, chinuit de febră.

Străbătu coridoarele fortăreței, slab luminate de câte un felinar, până ajunse la camera lui Leptines de la capătul aripii de miazăzi. Se apropie de ușă și văzu că nu era închisă bine. Veni fără să facă zgomot mai aproape și auzi din interior o voce de femeie care vorbea pe un ton scăzut.

— De ce îți pui viața în pericol în halul acesta? întreba femeia.

— Pentru că este de datoria mea să fac asta și pentru că trebuie să-i demonstrez că nu am nevoie de el ca să...

— Dar puteai să mori... îl întrerupse, îngrijorat, vocea aceea.

— Ar fi fost mai bine. Oamenii mei au sfârșit pe fundul mării, ca hrană pentru pești.

— Nu, te rog, nu mai spune așa ceva... mai spuse femeia.

Filistos se îndepărtă de ușă și intră într-o altă cameră care, fiind goală, servea drept magazie și, ținând ușa întredeschisă o văzu ieșind după câteva clipe pe Aristomaches. O recunoscu, deși femeia avea capul acoperit de o glugă care-i acoperea fața. Așteptă câtva timp după care intră în camera lui Leptines.

— Cum te simți azi? îl întrebă.

— Mai bine, minți rănitul.

— Mă bucur. Avem nevoie de tine.

Gura lui Leptines se schimonosi într-un rânjet amar.

— Nevoie de un amiral fără flotă? Nu cred că mai pot fi de mare folos.

— Nu te mai văicări atât. Tot ce s-a întâmplat a fost doar din vina ta. Poate că nu-ți place să execuți ordinele fratelui tău, dar uneori acesta este singurul lucru bun care trebuie făcut. În orice caz, dacă te interesează, *Boubaris* a ta a scăpat aproape neatinsă. Oamenii tăi o aduc din nou în rada portului.

— Câte corăbii ne-au mai rămas? întrebă Leptines.

— Vreo treizeci, dintre care șaisprezece pentere, inclusiv a ta.

— Aproape nimic.

— Din păcate, așa este... Chirurgul a venit astăzi?

— Da și m-a chinuit cât a vrut. Cred că și el mă urăște.

— Este un medic bun și te-ar putea pune pe picioare ca să mai faci și alte boroboațe.

— Nu prea am chef de glume.

— Nici eu, dar nu trebuie să ne lăsăm pradă disperării. S-ar mai putea face câte ceva. Nimeni nu a reușit vreodată să cucerească Syracuza.

Dădu să plece, dar se opri în prag pentru că ar fi vrut să mai adauge ceva și nu îndrăznea. În situația aceea, gândea că ar fi fost în zadar. Îi spuse doar atât:

— Încearcă să fii mai prudent, dacă poți, și plecă.

Flota lui Mago își făcu apariția a doua zi, în primele ore ale dimineții și tot orașul alergă pe ziduri ca să privească acest spectacol. Era o forță uriașă: sute și sute de nave înaintau ca la paradă, făcând să spumege marea sub loviturile vâslelor, cu pânzele umflate de vânt și

drapelele fluturând la pupă. Peste tot se vedeau semnale luminoase care făceau ca navele să comunice între ele, într-un limbaj misterios care ținea laolaltă acel cârd imens, într-o ordine perfectă, asemănătoare unei formații de soldați. Cea mai mare flotă militară din lume își arăta forța pentru a strecura în sufletele asediaților descurajarea, pentru a le da acelor oameni senzația că orice încercare de a se apăra ar fi fost zadarnică.

Trecură prin dreptul Ortigiei, apoi cotiră către răsărit, îndreptându-se către Portul Mare.

Dyonisios, Hipparinos și Iolaos se aflau împreună pe cel mai înalt turn al fortăreței, echipați ca pentru luptă. Își făcu apariția și Filistos.

— Se duc să ancoreze între Plemirion și Daskon, spuse. Asta înseamnă că și trupele de uscat vor merge să-și instaleze tabăra tot acolo.

— Așa este, mârâi Dyonisios, în mormântul tuturor armatelor care au asediat Syracuza.

— Eu nu m-aș baza prea mult pe asta, observă Iolaos. Țin sub un control total navigația pe mare, pot să-și aprovizioneze oamenii de pe uscat când și cum vor. Ne depășesc numeric într-un raport de trei la unu, în ce privește armata și de o sută la unu, în ce privește flota.

— Avem zidurile noastre, îi replică Dyonisios. Nu ne-au făcut niciodată de rușine.

— Este adevărat, recunoscu Iolaos, dar arma noastră cea mai puternică este alta: Arethusa.

— Arethusa?

— Da. După părerea voastră, de ce oracolul le-a poruncit strămoșilor noștri să întemeieze orașul în preajma acestei fântâni? Pentru că de la ea ne poate veni salvarea...

Discuția lor fu întreruptă de sosirea unui curier.

— *Heghemòn*, Himilko ocolește cu armata sa Epipolis, pe la miazănoapte și se îndreaptă către Anapos.

— Ce vă spuneam eu? izbucni Dyonisios. Se duc să poposească în aceleași locuri ca data cealaltă.

Filistos interveni și el.

— Spune-mi ceva: după tine, de ce fac asta? Pentru că sunt proști?

— Nu cred. Himilko este viclean ca o vulpe, răspunse Dyonisios. De fapt, nu are de ales. Nu există prin apropiere vreun alt loc neted în care să încapă atâta puhoi de oameni. În realitate, ei știu foarte bine ce s-a întâmplat mai demult, acum cincisprezece ani, când comandanții atenieni și-au văzut nimicită armata. După părerea mea, și-au pus în gând să cucerească Syracuza în timpul iernii. De aceea nu le este frică să-și instaleze tabăra în locul acela blestemat.

Nici unul dintre cei prezenți nu-l putea contrazice, pentru că nimeni nu avea cum să ia în seamă ideea că o armată ar putea menține un asediu pe timpul întregii ierni, în condițiile unui timp nefavorabil.

Iolaos se apropie de Dyonisios.

— Cum se mai simte Leptines?

— Are în continuare febră și nu știu dacă o să-și mai poată reveni, răspunse, și în glasul lui se simțea o mâhnire adâncă.

— Aș putea să-l văd și eu?

— Cum să nu. Prietenii pot merge oricând la el.

Iolaos coborî în curte, îndreptându-se către aripa de miazăzi în care se afla camera lui Leptines. Îl dădu afară pe chirurg și se ocupă el însuși de rănit, care începu să

se înzdrăvenească văzând cu ochii, foarte încet la început și apoi din ce în ce mai rapid, până când febra dispăru.

— Cum ai făcut? îl întrebă după o vreme Filistos.

Iolaos îi răspunse cu un zâmbet enigmatic:

— Nu-ți pot spune.

— Cunoști medicina indigenă, cea prin care s-a vindecat însuși Dyonisios la izvoarele Anaposului?

— Nu.

— Atunci, cunoști medicina pitagoreică. Tu ai studiat la Crotona, nu-i așa? Întotdeauna m-am întrebat cum se face că, de aproape un secol încoace, atleții de acolo au ieșit mereu câștigători la toate olimpiadele.

— Și ce explicație ai găsit?

— Există un secret în chestiunea asta. Secretul unei științe medicale inițiatice care știe cum să trateze trupul cu ajutorul energiei minții și al resurselor naturale.

Iolaos nu spuse nimic.

— Un secret pe care îl credeam pierdut, dar este clar că mai există unii care îl cunosc.

— S-ar putea. Depinde de maeștri și de întâlnirea fericită a maestrului cu discipolul. În orice caz, cu Leptines n-a fost deloc ușor. Era mai aproape de moarte decât de viață.

— Așa cred și eu. Și care crezi că ar putea fi motivul?

— N-are rost să ne mai întrebăm: a ieșit înfrânt într-o mare bătălie, a pierdut în fața întregii armate și, în special, a fratelui său. Oamenii săi, lipsiți de comandant, au fost masacrați... Și totuși mai era ceva care îmi scăpa... ceva cum ar fi...

— O iubire fără speranță? întrebă Filistos.

Iolaos îi aruncă o privire enigmatică și dădu din cap aprobator.

— Da... poate ceva de genul acesta... Câteodată, bărbații cei mai puternici și mai curajoși au un suflet ca de copil, cu niște sensibilități surprinzătoare... Dar nu mai spune nimic, nici măcar o vorbă, Filistos. Nici măcar o vorbă.

Spunând acestea, Iolaos se îndepărtă.

Se văzu curând că Dyonisios avusese dreptate în ce privește intenția lui Himilko.

Locuitorii Syracuzei putură asista de la înălțimea zidurilor la realizarea planurilor inamicului. Mai întâi, acesta ocupă sanctuarul închinat Demetrei și Persefonei, aflat în afara orașului – aceste două zeițe fiind cele mai respectate în Sicilia, chiar și de băștinași – și scoaseră din el toate obiectele cât de cât prețioase. Fură luate de acolo și cele două statui de cult, din aur și fildeș, făcându-le bucăți pentru a le vinde mai ușor. Sacrilegiul acesta îngrozi populația care, prin tradiție, era foarte atașată de cele două divinități și-l întristă chiar și pe Dyonisios care nu putea uita de întâmplarea petrecută în peștera de la Henna.

După aceea, Himilko începu să construiască o fortăreață la capătul promontoriului Daskon, pentru a ține sub control accesul către porțiunea de plajă pe care trăsese pe uscat o parte din navele sale, celelalte rămânând ancorate tot în zona aceea.

Între timp, mercenarii iberici și mauri dărâmau marile monumente funerare înălțate de-a lungul drumului către Kamarina, folosind materialele rezultate pentru a construi o tabără fortificată care avea rolul de a apăra un al doilea loc de acostare, lângă Plemmirion, promontoriul de pe latura de miazăzi a golfului.

O încercare de a bloca și portul de la miazănoapte eșuă din cauza catapultelor instalate de Dyonisios la capătul digului pentru a împiedica apropierea oricărei nave la o distanță mai mică de o sută de picioare, fără a risca să fie scufundată. În acest fel, rămânea în permanență o cale liberă prin care syracuzanii își puteau păstra legăturile cu lumea exterioară.

Pregătirile amenințătoare ale dușmanului provocau în rândul locuitorilor o mare îngrijorare și un sentiment de neputință. Li se părea că fiecare zi care trecea și înaintarea necontenită a lucrărilor îi apropiau tot mai mult de o catastrofă.

Dyonisios își dădu seama că trebuia să acționeze în vreun fel ca să mai alunge cumva acea resemnare ucigătoare, ca să mai susțină moralul oamenilor și chiar prestigiul său. Astfel că îl chemă la el pe Filistos.

— Trebuie să pleci, îi spuse. Te vei duce să ceri ajutor la spartani și chiar la Corint, metropola noastră. Nu am nevoie de mare lucru, dar lumea trebuie să vadă că nu suntem singuri, că sunt încă în stare să obțin ajutoare, alianțe, sprijin. Când Syracuza era asediată de atenieni, a fost suficientă sosirea unei mici unități spartane pentru a le da tuturor curaj și convingerea că victoria putea fi obținută. Ne trebuie nave. Cu cele pe care le avem, nu suntem capabili să acționăm eficient. Vei porni la drum chiar mâine dimineață. Leptines îți va deschide calea și te va escorta cu două pentere până în largul mării.

— Voi face tot ce pot, răspunse Filistos și coborî în port ca să se înțeleagă cu Leptines și să dea ordine pentru pregătirea bagajului care cuprindea întotdeauna o ladă destul de mare, plină cu cărți.

Îl găsi pe Leptines în casa amiralității de lângă docuri.

— Am impresia că te simți mult mai bine, spuse Filistos.

— Și tu arăți bine, răspunse Leptines.

— Să știi că plec în Grecia.

— Am aflat. Fratele meu s-a îndurat să mă anunțe.

— Nu trebuie să vorbești așa. Dyonisios ține la tine și te prețuiește mult.

Leptines schimbă vorba.

— Când crezi că ești gata de plecare?

— Mâine noapte.

— Foarte bine. În felul acesta n-o să ne vadă nimeni.

Filistos reuși să plece scăpând de supravegherea cartaginezilor datorită unei manevre de diversiune a lui Leptines și ajunse teafăr în Grecia, îndreptându-se mai întâi spre Sparta și mai apoi spre Corint. Sparta nu-i dădu decât un ofițer care să servească drept consultant militar, dar Corintul trimise o escadră de treizeci de nave cu echipaj complet și cu trupe de infanterie la bord care ajunseră la Syracuza pe la începutul primăverii.

Leptines ieși să-i întâmpine pe corintieni în largul mării, pe o barcă mică și le înfățișă planul prin care voia să-i aducă în port la adăpostul întunericului dintr-o noapte cu lună nouă. În radă poruncise să se pregătească locuri de acostare mascate de paravane, invizibile de pe mare și chiar din oraș, pentru a ascunde mica flotă corintiană. Doar așa puteau acționa prin surprindere.

Convocă mai întâi o întrunire de stat-major în casa amiralității și, după ce le ură bun-venit oaspeților corintieni și ofițerului spartan, începu:

— Am primit în dimineața aceasta vestea că mâine seară urmează să sosească un convoi de nouă trireme cartagineze cu provizii și cu bani pentru plata mercenarilor. Am de gând să-l capturez cu ajutorul vostru.

Cei prezenți se priviră unul pe altul mirați și neliniștiți. Se întrebau dacă era doar o idee de-a lui Leptines sau era și Dyonisios de acord cu această acțiune. Cu toate acestea, nimeni nu îndrăzni să pună întrebări.

Ofițerul spartan pe numele lui, Euridemos, își dădu cu părerea.

— Cred că este o idee bună, dar va trebui s-o punem în aplicare cu multă atenție.

— Așa este. De aceea, am nevoie de cârmaci și de echipaje care să fie în stare să navigheze pe timp de noapte, spuse Leptines.

— Toți cârmacii noștri pot să navigheze noaptea, răspunseră ofițerii corintieni. Noi navigam noaptea pe când voi nu aveați habar să navigați nici ziua.

Leptines nu luă în seamă spusele lor: cei din metropolă erau întotdeauna cam încrezuți și nu era bine să-i contrazică în privința superiorității lor. Spuse doar:

— Foarte bine. Exact asta ne trebuie. Am nevoie de douăzeci de nave: zece ale noastre și zece ale voastre. Vreau ca oamenii de la vâsle și echipajele să fie pregătite la posturile lor la semnalul de începere a celui de-al doilea schimb de gardă. Scopul misiunii va fi comunicat de comandanți doar când vasele vor ajunge în larg. Eu voi merge primul, iar voi o veți urma pe *Boubaris*.

A doua zi, la miezul nopții, escadra ieși din rada portului cu luminile stinse și, fără nici cel mai mic zgomot, se îndreptă spre larg.

XXV

Leptines pregătise totul în cele mai mici amănunte pentru ca acțiunea aceasta de noapte să reușească: fuseseră trimise pe mare câteva bărci la distanță de un stadiu între ele, având la bord ofițeri de marină travestiți în pescari care se ocupau cu pescuitul la lumina felinarelor. Îndată ce barca din margine zări siluetele navelor cartagineze, trimise un semnal și flota syracuzană se răsfiră în formă de evantai cu prora spre larg și cu vântul din pupă. La un alt semnal luminos venit de pe nava-amiral, atacul începu.

Cartaginezii erau atât de siguri că aveau în față vase de-ale lor venite ca să le escorteze până în port încât, atunci când își dădură seama de realitate, nu mai avură timp să reacționeze. Fiecare dintre triremele lor fu abordată de câte două nave syracuzane și la bord năvăliră sute de cercetași. Mulți dintre soldații îmbarcați dormeau fără grijă când săbiile inamicilor erau deja la gâtul lor.

Cei care încercară să opună rezistență fură uciși, ceilalți pur și simplu dezarmați; navele fură remorcate în rada portului și prada, foarte bogată, fu descărcată și pusă sub pază.

Dyonisios, care aştepta pe mal, îi ieşi chiar el în întâmpinarea fratelui său, îmbrăţişându-l.

— Bună treabă, pe Zeus! Aveam nevoie de o victorie, fie ea cât de mică: mâine vei fi salutat ca un adevărat erou!

— Mică? răspunse Leptines. Aşteaptă şi o să vezi: nu suntem nici măcar la jumătatea planului.

— Ce vrei să spui?

Sosi gâfâind şi Filistos, îmbrăcat aşa cum sărise din pat.

— Ce se petrece aici? Puteaţi să-mi apuneţi că...

— Himilko îşi aşteaptă navele în noaptea asta, nu? spuse Leptines.

— Da, aşa este..., răspunse Dyonisios.

— Şi le va avea. Se întoarse către ofiţerii din jurul său. Fiecare om să-şi schimbe hainele şi armele cu cele ale prizonierilor, iar vâslaşii să se mute pe navele cartagineze: fiţi gata de pornire în fiecare clipă!

— Excepţional, spuse admirativ Filistos, absolut strălucit: un plan demn de un mare strateg.

— Vin şi eu cu tine, spuse Dyonisios.

— Mai bine, nu, răspunse Leptines. Este o acţiune foarte riscantă. Este suficient să fie acolo doar unul dintre noi, iar tu să rămâi în oraş. În plus, tu ai o familie, în timp ce eu nu am pe nimeni. Până acum a mers destul de bine, nu? Lasă-mă să mă ocup eu în continuare de asta.

Dyonisios îl privi ţintă, drept în ochi.

— Te-aş fi omorât atunci, la Catania...

— Ştiu.

— Şi aş fi făcut o greşeală de neiertat. Câteodată mă întreb care dintre noi doi este mai bun.

— E limpede că eu sunt acela! răspunse Leptines. Ia spune deviza, ticălosule!

— Le-o dăm la moacă tuturor!

— Tuturor! repetă Leptines și sări pe puntea uneia dintre navele capturate de la cartaginezi.

Pe Filistos îl emoționă salutul acela din copilărie, știind că sentimentele cele mai profunde ale lui Dyonisios erau încă vii sub carapacea puterii care se îngroșa cu fiecare zi care trecea. Continua să spere, sau poate să-și facă iluzia, că în cele din urmă omul va ieși învingător asupra tiranului.

Escadra ieși din portul Lakkios și coti la dreapta, rămânând cât putea mai mult în umbra Ortigiei, până când ajunse exact în fața Plemmirionului, pe partea opusă a Portului Mare. Coti din nou la dreapta spre Daskon, unde se zăreau clipind luminile de la corpul de gardă cartaginez și se puteau distinge navele care trebuiau să asigure supravegherea zonei.

Soldații salutară însemnele lui Tanit de pe navele care treceau prin fața lor și li se răspunse cu un salut în limba lor. Un ofițer cartaginez fusese convins, având o sabie în șale, să-i liniștească pe camarazii săi cu sunetul unei voci cunoscute. Mica flotă era liberă acum să se miște și Leptines o conduse către capătul radei unde se legănau la ancoră vreo cincizeci de nave de război.

Atacul fu pe cât de rapid, pe atât de aprig: zece vase fură străpunse cu pintenul și scufundate, nemișcate cum erau, încă din primele clipe; celelalte se aprinseră de îndată ce asupra lor căzu o ploaie de săgeți incendiare.

Un al doilea val de săgeți cu foc în vârf se abătu asupra corturilor și depozitelor, în timp ce de peste tot răsunau strigăte, iar sunetele prelungi de corn dădeau neîncetat alarma.

Zăpăceala era atât de mare, încât Leptines reuși să prindă cu cârlige vreo șase nave inamice și să le remorcheze în afara golfului. La revărsatul zorilor, escadra sa

intră triumfătoare în portul Lakkios, întâmpinată de o mulțime de locuitori în delir.

Leptines se simți ca renăscut după această primire pe care i-o făceau concetățenii săi, dar și datorită îmbrățișării fratelui său. După aceea, însă, își înălță privirile către înaltul zidurilor fortăreței și pe metereze zări o siluetă subțirică de femeie. I se păru că mișca un braț ca pentru a-l saluta și crezu în sinea sa că era Aristomaches, atât de mititică din cauza distanței, îndepărtată și de neatins.

Prinzând curaj după acest succes, flota syracuzană de sub comanda lui Leptines dădu mai multe atacuri, scufundând numeroase nave de transport și nu puține corăbii de război. Furioși din cauza pierderilor suferite, cartaginezii se hotărâră să-l scoată pe adversar din portul Lakkios și să-i distrugă bazele de aprovizionare printr-un atac masiv.

De data aceasta, Dyonisios se îmbarcă și el pe *Boubaris*, așa că, în lupta crâncenă care se dădu cei doi frați fură văzuți luptând unul alături de celălalt, cu un curaj de necrezut, conducând trupele la abordaj ca atunci când aveau douăzeci de ani.

Susținută de catapultele înșirate pe cele două promontorii care închideau intrarea în port, flota syracuzană avu libertate de mișcare în spațiul strâmt de la Lakkios și provocă pierderi grele inamicului, obligându-l în cele din urmă să se retragă. Zece vase cartagineze fură capturate și aduse în port, astfel încât flota grecilor număra acum aproape cincizeci de nave.

Pe uscat, cavaleria nu se lăsă mai prejos și întreprinse zeci de misiuni de hărțuire, atacând patrulele cartagineze care cutreierau prin sate în căutare de alimente și de furaje, nimicind detașamentele ce încercau să țină sub control teritoriul și ajungând deseori să amenințe chiar și avanposturile lui Himilko din câmpia Anaposului.

Astfel se scurse, cu lupte neîncetate, primăvara și veni vara: fierbinte, umedă și înăbușitoare.

Când începu vara, în tabăra cartagineză se dezlănțui ciuma. Morții erau aruncați în mlaștină cu un bolovan legat de gât și în felul acesta molima se răspândea și mai repede, datorită curenților de apă subterani.

Arșița sufocantă secase multe puțuri chiar și din interiorul cetății, dar fântâna Arethusei continua să dea o apă limpede și curată. Filistos își aminti de vorbele lui Iolaos când acesta îi spusese că în ele se afla salvarea orașului și ceru promulgarea unui ordin prin care locuitorii erau obligați să bea apă doar din fântâna sacră până când se termina războiul și începeau ploile de toamnă.

În zilele acelea nesfârșite, încinse de soarele necruțător, Dyonisios se surprinse deseori gândindu-se la fata sălbatică care trăia în valea Anaposului și la ziua în care făcuse dragoste cu ea pe malul râului, gol și fericit. Se întreba dacă mai trăia și dacă-și mai amintea de el.

Nici soția italiancă, atât de pricepută în a se dărui pentru ca apoi să i se ofere cât mai mult, profitând cu șiretenie de frumusețea ei, nici cea syracuzană, deseori melancolică și închisă în sine, nu-i oferiseră o plăcere atât de intensă. Nici măcar nașterea fiilor săi, Hipparinos și Niseos nu îndepărtase de pe chipul lui Aristomaches vălul de tristețe care-l înnegura aproape întotdeauna.

De la o vreme, Dyonisios se ferea de întâlniri ocazionale cu femei necunoscute, de frică să nu-și riște siguranța și începuse să-i evite chiar și pe cei care se numărau printre prietenii săi. În felul acesta, devenea tot mai singuratic și toate gândurile i se concentrau asupra acțiunilor legate de război, de proiectul politic al marelui stat grec din Apus căruia i se dedicase cu toată energia.

Se întreba câți oameni din oraș îl iubeau și câți îl urau, câți îl admirau și câți se temeau de el.

Frământat de atâtea incertitudini, devenea cu fiecare zi care trecea mai bănuitor și, în același timp, simțea cum pune stăpânire pe el spaima că un atentat i-ar fi putut curma viața, zădărnicind sforțările de până atunci, risipa continuă de vieți omenești, înspăimântătorul preț de sânge plătit pentru un vis de mărire în care poate că doar el mai credea. De multe ori îi reveneau în minte cuvintele tatălui său adoptiv, Heloris: „Un tiran nu-și părăsește tronul decât târât, legat de picioare". Și imaginea pe care i-o trezeau acele cuvinte îl apăsa pe suflet și-i încețoșa mintea, fără a se putea destăinui cuiva. Nu-și putea permite să se arate slab și vulnerabil nici măcar în fața ultimilor prieteni care-i mai rămăseseră: Iolaos, Filistos și însuși Leptines.

Doar uriașul Aksal, paznicul care-i stătea mereu alături și nu-l scăpa niciodată din priviri, îi dădea un sentiment de liniște, la fel ca platoșa care-i apăra pieptul în toiul luptei. O ființă puternică și credincioasă până la sacrificiu, gata să intervină la cel mai mic semn al său.

Odată, când discuta despre un plan de atac cu ofițerii adunați în curtea cazărmii, Leptines luă lancea unuia dintre mercenarii campanezi, pentru a trasa cu vârful ei pe nisip direcțiile de acțiune și Dyonisios tresări. Pentru o clipă, Leptines îi citi pe chip furia și spaima și nu-i venea să-și creadă ochilor. Îi dădu înapoi mercenarului lancea și se îndepărtă fără să scoată o vorbă.

Dyonisios alergă după el și-l opri.

— Unde te duci?

— Mă mai întrebi?

— N-ai înțeles... Oamenii mei au ordin să nu se lase dezarmați de nimeni și eu nu pot permite...

— Mai eşti în stare să-mi răspunzi sincer? îl întrebă Leptines privindu-l drept în ochi.

— Ce vrei să spui?

— Mai eşti în stare? urlă.

— Da.

— Răspunde-mi, atunci: ai crezut că vreau să te ucid?

Dyonisios rămase mut, cu capul plecat, timp de câteva clipe lungi, după care spuse:

— Da, asta am crezut.

— De ce?

— Nu ştiu.

— Am să-ţi spun eu de ce: pentru că, în locul meu, tu ai fi putut face aşa ceva.

— Nu, răspunse, aşa ceva, nu. Realitatea este că eu mă urăsc, poate, mai mult decât m-ar putea urî oricine altcineva.

Se aşternu din nou tăcerea între cei doi. Se priveau în ochi fără să poată rosti vreun cuvânt.

— Ce-ar trebui să fac? întrebă în cele din urmă Dyonisios.

— Atacă. Condu-i la luptă pe oamenii tăi mergând în prima linie. Pe syracuzani condu-i, nu pe mercenari. Pe ăia lasă-i să lupte singuri. Arată că eşti unul dintre ei, că eşti gata să mori pentru lucrurile în care crezi. Nu mai adăugă nimic altceva şi se îndepărtă pe coridor. Dyonisios rămase pe loc, ascultând cum zgomotul paşilor se pierdea printre zidurile groase.

Atacul fu hotărât abia în momentul în care trupele lui Himilko păreau să fi ajuns cu adevărat la capătul puterilor şi când duhoarea cadavrelor deveni imposibil de suportat. Dyonisios decise atunci să pună din nou în

aplicare vechiul său plan de bătălie, cel care dăduse greș la Gela.

— Vom porni atacul cu trei corpuri de armată, anunță el la întâlnirea ofițerilor superiori. Eu mă voi afla în fruntea trupelor din centru, care se vor îndrepta direct către fortificațiile de la Daskorn. Euridemos va conduce pe latura dinspre apus cea de-a doua coloană, formată din mercenari. Leptines, tu vei ataca dinspre mare, debarcând pe țărm celelalte trupe. O decizie asupra atacului final o vom lua la fața locului, când soarta bătăliei va fi clară și cele trei corpuri de armată se vor afla pe poziții în fața taberei inamice. Deviza va fi „Apollo Cuceritorul!".

Cele două corpuri de armată care aveau să lupte pe uscat ieșiră la adăpostul întunericului, după ce Leptines plecase din port cu flota, și Dyonisios se îndreptă direct către fortificațiile de la Daskon, luându-i pe inamici prin surprindere. Ocupând această poziție, își instală acolo cartierul general și-i semnaliză lui Euridemos să-i trimită la atac pe mercenari exact când Leptines ocolea promontoriul de la miazăzi de Ortigia. Spartanul ordonă atacul.

Deși fuseseră decimați de ciumă, ibericii și campanezii lui Himilko luptară cu mult curaj, respingându-i pe mercenarii de sub comanda lui Euridemos și provocându-le pierderi grele. Dar, în vremea aceasta, Leptines își debarcase cercetașii pe țărm și Dyonisios se apropiase cu grosul trupelor, lăsând doar un detașament ca să apere Daskon.

Fortificațiile taberei întărite a lui Himilko părură prea bine pregătite pentru a rezista unui atac frontal și Dyonisios hotărî să nu riște. Își îndreptă, însă, trupele înspre tabăra navală. Prinși la mijloc între oamenii lui Leptines și cele două armate de uscat, maurii și libienii

lăsați ca să apere navele fură nimiciți. Multe dintre navele cartagineze mai ușoare fuseseră trase pe plajă și Dyonisios ordonă să fie incendiate, transformând locul acela într-un rug imens. Un vânt puternic dinspre interiorul insulei împinse flăcările înspre mare, astfel încât o bună parte dintre navele de transport fură mistuite de foc. Rămase fără echipaje, multe trireme ancorate în rândul al treilea fură și ele mistuite de foc, iar cele care mai erau întregi fură remorcate către portul Lakkios. Doar o treime dintre ele reușiseră să scape în larg cu echipaje înjumătățite.

Pe zidurile orașului se adunase o mulțime imensă, atrasă de spectacolul uriașului rug și oamenii, parcă scoși din minți de bucurie la vederea flotei inamice distruse, scoteau strigăte puternice de încurajare pentru soldații lor pe care acum îi puteau zări bine pe câmpia de sub ei. Mulți dintre locuitori, mai ales bătrâni și băiețandri, văzând cât de multe vase cartagineze pluteau în derivă, ieșiră pe apă cu orice putea pluti, pentru a lua în stăpânire acela adevărate epave și a le aduce în port. Atât de mare era numărul vaselor capturate astfel, încât la sfârșit nu se mai putea găsi nici un spațiu liber în radă și cele care mai soseau fură nevoite să arunce ancora în mijlocul golfului sau de-a lungul coastei de miazănoapte.

Seara, Dyonisios se întoarse în oraș în fruntea trupelor sale victorioase, aclamat de mulțimile în delir, și oficie un sacrificiu solemn de mulțumire în templul Athenei de pe acropole la care asistară și cele două soții, Doris și Aristomaches, îmbrăcate în cele mai frumoase veșminte pe care le aveau, una ținându-l de mână pe micul Dyonisios, iar cealaltă cu Hipparinos și cu micuțul Niseos încă în scutece.

Tabăra fortificată cartagineză rămăsese, totuşi, neatinsă şi la fel era şi armata lui Himilko, dar flota era în mare parte pierdută. Se salvaseră doar vreo patruzeci de nave din cele peste cinci sute, vase de război şi de transport din care se compunea la început uriaşa flotă.

Soarta războiului era complet alta acum.

La două zile după aceea, după lăsarea întunericului, o barcă se apropie de castelul din Ortigia venind din larg şi barcagiul le strigă santinelelor:

— Un mesaj pentru comandantul vostru.

Iolaos fu imediat anunţat la corpul de gardă şi veni el însuşi să-l întâlnească pe mesagerul din barcă. Îl conduse la Dyonisios, care lua cina împreună cu Leptines şi cu Filistos. Oaspetele nocturn aducea un mesaj din partea lui Himilko.

— Vorbeşte, spuse Dyonisios. Acesta este fratele meu, iar ceilalţi sunt ca şi fraţi de-ai mei.

Bărbatul îşi ridică gluga care-i acoperea faţa şi se putu vedea că era acelaşi sol care venise în timpul războiului trecut ca să trateze condiţiile păcii.

— Lucrurile s-au schimbat de când ne-am întâlnit ultima dată, spuse Dyonisios, pe un ton destul de politicos. Ce pot să fac pentru nobilul Himilko?

— Stăpânul meu îţi face o propunere foarte onorabilă, pe care sper că o vei accepta.

— Depinde de cât de onorabilă este, răspunse Dyonisios.

— Pentru început, trebuie să-ţi spun că îţi oferă trei sute de talanţi de argint, trei sferturi în bani şi restul în bare de metal.

— Începutul este promiţător, rânji Leptines.

— În schimb, nobilul Himilko îți cere să-l lași să plece cu trupele sale cartagineze. Sunt cu totul zece mii de oameni.

— Dar mercenarii? Dar trupele angajate în insulă sau pe continent? întrebă Iolaos.

— Nu avem destule nave și pentru a-i transporta. Faceți ce vreți cu ei. Dacă sunteți de acord, veți primi suma chiar mâine, într-un loc pe care am să vi-l spun, nu departe de Plemmirion. Ce răspundeți?

— Lasă-ne puțin acum, răspunse Dyonisios. Trebuie să discutăm. Îți vom comunica mai târziu ce am hotărât.

Aksal îl conduse pe sol afară și cei patru începură să discute despre propunerea lui Himilko.

— Sper că n-ai de gând să accepți, spuse imediat Leptines. Trebuie să se predea fără condiții. Ai putea, cel mult, să-i permiți s-o șteargă de unul singur, salvându-și astfel pielea. Oricum, tot vom pune mâna pe prada asta atunci când vor putrezi suficient în mizeria aia. Nu au cale de scăpare. Dinspre uscat îi oprim cu cavaleria, iar dinspre mare cu flota. Acum ne aflăm pe poziții egale. Mai mult, noi avem penterele.

Dyonisios ridică o mână ca să-l oprească.

— Disperarea poate face adevărate minuni. Nici nu-ți poți închipui câte forțe poate găsi în el unul care nu mai are nimic de pierdut.

— Așa este, fu de acord Iolaos. În fiecare ființă omenească există o rezervă secretă de energie, un fel de tezaur ascuns, care iese la iveală atunci când apare o astfel de amenințare. Este ultima resursă pe care natura i-o mai poate da, pentru a rămâne în viață.

— Un lucru este sigur, interveni Filistos. Cei trei sute de talanți ne-ar fi de folos: cheltuielile militare au

fost uriașe, salariile mercenarilor n-au fost plătite la timp și trebuie să despăgubim și familiile celor căzuți în luptă; în plus trebuie să plătim o compensație trupelor venite din metropolă.

— Și nu este numai asta, adăugă Iolaos. Cu cât oamenii aceștia rămân mai mult în apropierea noastră, cu atât mai mare este pericolul ca molima să se răspândească și printre noi. Dacă, însă, îi vom lăsa să se întoarcă acasă la ei, o vor răspândi acolo. Așa s-a întâmplat și data trecută. Știu cât de ușor se transmite o asemenea boală.

— Și eu sunt convins de asta, încuviință Filistos. Așadar, ce este de făcut?

Leptines era furios la culme.

— Sunteți de-a dreptul nebuni. Avem, în sfârșit, posibilitatea să-i nimicim până la ultimul și voi vreți să-i lăsați să scape plătindu-ne trei sute de talanți?

— Sunt bani frumoși, îl contrazise Filistos.

— Ascultați-mă, dacă vreți să-i lăsați să plece doar pentru bani, eu vă jur că-i voi găsi și-i voi aduce aici. Pot să blochez tabăra așa încât să nu iasă de acolo nici musca.

— V-am ascultat părerea, interveni în momentul acela Dyonisios. Aduceți-l pe sol.

Aksal îl conduse în cameră pe trimisul lui Himilko.

— Ne-am gândit la propunerea ta și, la rândul meu, vreau să-i fac și eu una stăpânului tău... începu Dyonisios.

— Iartă-mă, mărite comandant, îl întrerupse foarte politicos solul, acum câteva clipe, în timp ce așteptam dincolo de ușă să mă primești, l-am auzit fără să vreau pe unul dintre voi vorbind destul de tare... Dyonisios

privi nervos la fratele său, care încă mai era roșu la față de furie... Mi s-a părut că aud, după cum spuneam, că aveți de gând să ne încercuiți pentru ca această adevărată comoară să nu mai poată ieși din tabără. De fapt, prieteni, banii... nu sunt în tabără și, în cazul în care această negociere nu ar da rezultate, ar fi imediat aruncați în mare, la o adâncime de la care nimeni nu va mai putea să-i scoată vreodată. Ar fi o adevărată pierdere, nu credeți? Pe când o hotărâre înțeleaptă ar fi convenabilă atât pentru noi, cât și pentru voi.

Dyonisios oftă.

— Atunci, pot afla ce ai hotărât?

— Îi vei spune stăpânului tău că accept. Schimbul se va face pe mare, la jumătatea distanței dintre tabăra voastră din valea Anaposului și promontoriul de la miazăzi de Ortigia. Îndată ce voi vedea banii, primele nave vor putea ridica ancora. Totul se va întâmpla noaptea și în cea mai mare taină.

— Pentru noi este bine, declară solul. Când vrei să facem aceasta?

— Mâine noapte va fi lună nouă, răspunse Dyonisios. Ne veți aduce banii în momentul în care va începe al doilea schimb de gardă. Trei semnale luminoase dinspre voi și trei dinspre voi.

— Foarte bine, *heghemòn*. Acum, dacă-mi dai voie, mă întorc să-i comunic stăpânului meu acest rezultat fericit al misiunii mele și să-l asigur de bunele tale intenții.

— Ai văzut? îi spuse Dyonisios lui Leptines, de îndată ce ambasadorul ieși. Crezi că poți trage pe sfoară un cartaginez? Mai ales când este vorba despre bani? Am luat cea mai bună hotărâre. Să mergem acum la culcare: ne așteaptă o zi lungă și nu dintre cele ușoare.

Oaspeții salutară înainte de a ieși pe ușă, dar Dyonisios îi făcu semn lui Leptines să mai rămână.

— Ce vrei?

— M-am gândit la propunerea ta. Era și ceva bun în ideea ta.

Leptines îl privi cu uimire.

— Îți bați joc de mine?

— Deloc. Fii atent: imaginează-ți că imediat după ce s-a făcut predarea banilor, cineva din Ortigia observă niște mișcări ciudate la intrarea în Portul Mare...

— S-ar putea, răspunse Leptines, dar asta înseamnă că în viitor nu va fi posibilă nici o înțelegere cinstită între noi și ei.

— Nu s-ar întâmpla, dacă, de exemplu, cei care ar ataca ar fi corintienii. Noi nu avem dreptul să dăm ordine celor din armata metropolei. Și lucrul acesta îl știu și cartaginezii.

— Aș fi preferat să nu-mi fi spus nimic. Nu-mi place să înșel pe nimeni, nici măcar pe cei mai înverșunați dușmani ai mei. Dacă ai nevoie de mine pentru orice altceva, știi unde mă poți găsi. Îți urez să ai o noapte liniștită.

Spunând acestea, plecă.

În noaptea următoare, la ora convenită, Dyonisios se urcă într-o barcă și ajunse la trirema care îl aștepta în larg, la o distanță de un stadiu. Apoi, nava de război înaintă încet în direcția portului. Pe părțile laterale, într-o poziție avansată, la vreo jumătate de stadiu depărtare, două mici grupuri de cercetași verificau dacă nu existau surprize sau ambuscade.

Totul se petrecu așa cum fusese prevăzut. Îndată ce ajunse în locul convenit, lângă navă apăru o bărcuță

cartagineză și, după schimbul de semnale, începu descărcarea banilor.

La bord se afla solul care purtase tratativele.

— Te rog, *heghemòn*, spuse el încă din primele clipe, poruncește să se numere banii cât mai repede. Flota noastră se află deja în apropiere de Plemmirion, gata să pornească în larg.

Dyonisios fu de acord și slujbașii săi, cu balanțele gata pregătite, cântăriră în scurt timp banii și confirmară exactitatea sumei.

— Spune-i stăpânului tău că poate pleca, îi spuse solului, dar să nu mai vină niciodată pe aici. Vezi tu, Sicilia este ca un rod foarte gustos, dar înăuntru are un sâmbure neînchipuit de tare și oricine dă de el își rupe dinții. Uite, Syracuza este sâmburele acela. Mergi sănătos.

Barca se îndepărtă și Dyonisios văzu că lansa semnale luminoase, probabil înspre Plemmirion, unde Himilko aștepta cu flota.

— Cum or fi reușit să-i păcălească pe mercenari? întrebă Iolaos.

— Cred că nu le-a fost greu. Le-or fi spus că se pregătește o operațiune de noapte. Cartaginezii sunt singurii marinari care știu să navigheze bine noaptea, așa că nimeni nu s-a mirat că la bord erau numai ei. Să ne întoarcem acum, pentru că peste puțin timp va fi mare vânzoleală pe aici.

Iolaos încuviință și-i făcu semn cârmaciului să se îndrepte spre Ortigia.

Tezaurul fu descărcat printre stâncile de pe țărm, în dreptul castelului, acolo unde se intra într-o galerie secretă care ducea în subteranele fortăreței. Dyonisios

și Iolaos trecură și ei pe acolo și, după puțin timp, se aflau deja în camerele lor.

Mai trecu ceva timp și se auziră trâmbițele sunând alarma. Câteva gărzi veniră în grabă și se auziră bătăi în ușă.

— *Heghemòn, heghemòn*, cartaginezii o șterg! Corintienii au observat și acum ies cu navele lor din port ca să-i urmărească. Ce trebuie să facem?

— Cum ce trebuie să faceți? strigă. Dați alarma, pe Zeus! Chemați-l pe fratele meu, toate echipajele să fie pe nave, hai, mișcați-vă!

Se învălmășiră cu toții, dar singurii care putură ieși la timp în larg fură corintienii, reușind să prindă din urmă flota cartagineză și să scufunde zece nave.

Himilko scăpă cu viață. Ajuns în patrie, își recunoscu greșelile, după obiceiul semit, în fața poporului și a Consiliului, după care își luă viața.

XXVI

Moartea lui Himilko și răspândirea molimei în Africa provocară un lanț de răscoale printre popoarele supuse de Cartagina, iar libienii și maurii se răsculară și ei din interior, așa că orașul trebui să pună în joc ultimele resurse pentru a putea supraviețui.

Dyonisios avu astfel mână liberă în Sicilia. Ocupă coasta de miazănoapte a insulei până când cuceri Soluntos, veche așezare cartagineză din apropiere de Palermo, întărindu-și stăpânirea asupra siculilor. Își dădu, însă, seama că, pentru a-și înfăptui planul de a făuri o Sicilie în întregime grecească, așezată în mijlocul mării și pământurilor, resursele nu-i erau suficiente. Trebuia să-și extindă mai întâi dominația, să creeze marele stat grecesc din Apus la care visa de mult timp: o dominație personală care să aibă centrul de putere în Syracuza și să ajungă până la istmul siletic, adică locul în care peninsula aflată în dreptul Siciliei este mai îngustă, între mările Ionică și Tireniană. În acest fel ar fi obținut controlul asupra strâmtorii, calea maritimă prin care deseori apăreau cele mai periculoase amenințări.

Punctul nevralgic era Rhegion, aflat atât de aproape, încât de la Messene se puteau vedea templele, iar noaptea

luminile. Orașul îi era dintotdeauna dușman. Aici se refugiase Heloris – tatăl adoptiv care îl repudiase și care îi era de ani buni un adversar neînduplecat – și, împreună cu el, cavalerii nobili exilați. Vechii aristocrați își crescuseră copiii în spiritul urii neîmpăcate împotriva tiranului care făcuse ca Syracuza să-și piardă libertatea, iar ei patria. Nu scăpau nici o ocazie de a face o propagandă continuă împotriva lui și de a-i pune în seamă calomniile cele mai infame, presărate cu glume cât mai scârboase.

Cât despre Dyonisios, el prefera să nu-i ia în seamă și continua pregătirile de război, în înțelegere cu aliații italieni din Locris cu care avea legături de familie.

Mai trebuia dusă la bun sfârșit o ultimă acțiune, înainte de a porni asupra Rhegionului: cucerirea cetății Tauromenios, temuta „Fortăreață a Taurului", întreținută de siculii aliați cu Cartagina. O considerau un fel de loc sacru al națiunii lor, fiind protejată de o poziție aproape inaccesibilă de pe creasta unui pisc de cremene. De acolo se putea ține sub control drumul de coastă care lega Syracuza de Messene și de strâmtoare, de acolo puteau fi văzute înspăimântătoarele erupții ale Etnei sau, în amurgurile liniștite de iarnă, vârful de un alb imaculat al vulcanului colorându-se în roșu înainte de lăsarea întunericului.

Dyonisios încercă un atac de noapte, în plină iarnă, profitând de un viscol puternic. Urcă spre cetate cu cercetașii săi, pe latura în care peretele era mai abrupt și, de aceea, mai slab păzit, conducându-și chiar el oamenii.

La început, atacul părea să aibă șanse de reușită, dar de îndată ce siculii își dădură seama că erau atacați, alergară cu toții și angajară o necruțătoare luptă corp la

corp cu atacatorii care se aflară în scurt timp într-o situație de inferioritate zdrobitoare.

Dyonisios, care lupta în fruntea oamenilor săi, fu rănit și doar forța herculeană a lui Aksal îl salvă de la moarte. Uriașul celt reteză capul unui inamic dintr-o singură lovitură de secure, îi aruncă țeasta în mijlocul apărătorilor uluiți și imediat după aceea îi atacă sălbatic, urlând ca o fiară și omorând o bună parte dintre ei. Doar în acest fel, Dyonisios putu fi ridicat de la pământ și dus înapoi către ziduri. Iolaos conduse retragerea, adunându-și într-o formație compactă oamenii și blocând locul prin care năvăliseră în cetate.

Cu ajutorul unei funii, Aksal îl coborî pe stăpânul său rănit, în timp ce luptătorii ceilalți coborau ca să-l primească la prima platformă a stâncii. Reușiră astfel să-l salveze, dar pierdură mulți camarazi în coborârea aceea grăbită, sub avalanșa de bolovani și proiectile de tot felul, pe care siculii o prăvăleau de la înălțimea zidurilor.

În tot acest timp, Cartagina nu uitase umilința pe care o îndurase și, de îndată ce molima se stinse, începu să angajeze iarăși mercenari iberici și din insulele Baleare, sarzi și sicani și zdrobi în câteva luni rezistența libienilor, supunându-i din nou. Apoi, îi încredință lui Mago misiunea de a pedepsi îndrăzneala syracuzanilor.

Nu prea erau bani, iar flota era mai mică, dar, cu toate acestea, Mago reuși să ajungă fără prea mare greutate până la Cephaloedion. De acolo se îndreptă către miazăzi, prin interiorul insulei, în direcția Agirei, unde domnea un tiran local, prieten al Syracuzei. Dyonisios îi ieși în întâmpinare cu armata și-l respinse de două ori în ciocniri parțiale. Atunci, însă, când statul său major și aliații îl îndemnară să dea cartaginezilor lovitura finală, el refuză, considerând

că era deja învingător și că nu merita să-și riște trupele într-un atac frontal. Se gândea acum la expediția asupra Rhegionului și nu voia să piardă nici măcar un singur om într-o confruntare pe care o considera inutilă, una dintre miile de ciocniri zadarnice cu cartaginezii, de pe urma cărora nu avea să câștige nimic.

Dar ai săi fură indignați de această renunțare, neputând să suporte ideea că barbarii îi puteau considera niște lași, așa că, fiind în cea mai mare parte trupe orășenești, se hotărâră să se întoarcă acasă, lăsându-l singur.

Iolaos se duse cu ei pentru a ține sub control acea situație care ar fi putut deveni periculoasă în orice moment, în absența comandantului suprem, în timp ce Filistos și Leptines rămaseră cu Dyonisios, având ca forțe garda personală a acestuia și o unitate de mercenari din Peloponez.

Reușiră să se întoarcă fără probleme, dar Dyonisios fu îngrijorat până în ultima clipă, de-a dreptul înspăimântat de ideea că, în lipsa lui, orașul se putea răscula, iar trupele orășenești ar fi ocupat Ortigia. Nu se întâmplă, însă, nimic din toate acestea și fu chiar o adevărată minune.

Cât despre Mago, el se consideră satisfăcut pentru că îl obligase pe syracuzan să se retragă și se întoarse cu armata în ținuturile aflate sub stăpânirea Cartaginei. De acolo trimise o solie cu propunerea de încheiere a păcii.

Dyonisios ar fi renunțat la Soluntos și la celelalte așezări din partea de miazănoapte a insulei, cucerite de curând și, în schimb, Mago i-ar fi recunoscut dominația asupra siculilor, inclusiv asupra acelora din Tauromenios. Condițiile erau convenabile pentru amândouă părțile, așa că pacea fu încheiată.

Pacea contribui la înflorirea comerțului, a transporturilor și la circulația mărfurilor din Pontul Euxin în

golful Adriaticii, din Spania în Africa, din Grecia în Gallia, în Asia, în Egipt. În cele două porturi ale Syracuzei era un adevărat furnicar de vase venite din toate colțurile lumii, de meșteri și de negustori, de muncitori și de hamali care descărcau cherestea din Italia, fier din Etruria, aramă din Cipru, papirus din Egipt, încărcând pentru export grâu, ulei de măsline, confecții de toate felurile, cai, arme.

Rana lui Dyonisios se vindecă și el își aminti de forța și curajul lui Aksal.

— Dacă am avea câteva mii de mercenari ca el, îi spuse într-o zi lui Filistos, nimeni nu ne-ar putea sta în cale. Trebuie să fie niște luptători neîmblânziți.

— Ia, însă, aminte, răspunse Filistos, că s-ar putea să devină de-a dreptul o amenințare. În teritoriile de la miazănoapte au loc invazii. Am aflat asta de la unul dintre informatorii noștri venețieni sosiți de la Adria cu un transport de chihlimbar. Sunt multe triburi, vin de dincolo de Alpi, iar luptătorii își aduc cu ei și familiile. O adevărată migrație. Au dat deja o bătălie sângeroasă cu etruscii între Apenini și râul Pad, iar aceștia au chemat în ajutor pe frații lor care trăiesc în patria de origine, între Arno și Tibru.

— Dacă toți acești barbari sunt ca Aksal, etruscii nu pot avea nici o speranță că-i vor învinge.

Pretextul pentru a interveni în Rhegion fu oferit de o încăierare de graniță între orașul de pe malul strâmtorii și Locris, conflict care se transformă curând într-un război pe față. Doris, soția locreză, păru îngrijorată imediat, pentru că în patrie rămăseseră multe persoane la care ea ținea.

— Orașul tău nu are nici un motiv să se teamă, o asigură Dyonisios. Ba chiar, după ce acest război se va sfârși, va fi mai puternic și mai bogat. Cei care îmi sunt prieteni știu că de pe urma mea nu pot avea decât foloase.

— Atunci, nu uita ca, atunci când vei ajunge în orașul meu, să aduci un sacrificiu eroului nostru național Ajax Oileus.

— Așa am să fac, chiar dacă nu-mi vine să cred că Ajax al vostru o să-mi sară în ajutor dacă mă voi afla în vreo încurcătură.

— Asta nu-i adevărat. Ar trebui să știi că locrezii lasă întotdeauna un loc gol în prima linie de luptători, pentru ca el să vină printre ei și să lupte pentru victoria lor.

Dyonisios zâmbi și păru să privească atent, timp de câteva clipe, mișcările fiului său care se juca senin cu un căluț de lemn.

— Chiar așa? întrebă el, distrat. Habar n-aveam.

— Sigur că da. Acum mai bine de un secol și jumătate, ai noștri au dat o luptă înspăimântătoare cu cei din Crotona, pe malurile râului Sagra. Comandantul crotonezilor, văzând spațiul acela gol care părea o breșă în prima noastră linie de luptători, se năpusti într-acolo ca să pătrundă în formația noastră, dar fu rănit de o armă nevăzută și dus imediat între ai lui. Rana aceea, în ciuda îngrijirii medicilor care au ars-o de mai multe ori cu fierul înroșit, nu se vindeca, ba, mai mult, avea un miros insuportabil și-i provoca rănitului dureri înspăimântătoare. Crotonezii fură nevoiți să consulte oracolul din Delphi care le răspunse:

Lancea unui erou a făcut aceasta rană,
lancea unui erou o va vindeca.

Interpretând spusele oracolului, preoții spuseră că el trebuia dus în mlaștinile de la Meotides, pe țărmul de miazănoapte al Pontului Euxin, unde, pe o insulă, se păstra lancea lui Ahile. După o călătorie lungă și istovitoare, comandantul crotonez ajunse în sanctuarul acela de la capătul lumii, presără pe rană puțină rugină de pe lancea eroului și, ca prin farmec, rana se închise.

— Este o poveste foarte frumoasă, fu de părere Dyonisios. Ar trebui să i-o povestești și fiului nostru.

— Mă iei cu tine? întrebă Doris.

— Nici nu mă gândesc. Copilul este încă mic, are nevoie de tine, iar războiul este război. Poate, într-o zi, atunci când totul se va sfârși, când va începe o perioadă de pace și de liniște, am să te duc la Locris. O să ne construim acolo o casă minunată și vom putea sta acolo din când în când.

— Vorbești serios? întrebă fata. Și vom merge doar noi doi, eu și cu tine?

Dyonisios se întunecă la față.

— Știi că nu trebuie să vorbești așa. Aristomaches trebuie să fie pentru tine ca o soră. Chiar tu ar trebui să mă rogi s-o luăm cu noi.

— Eu am încercat să mă împrietenesc cu ea. Am împărțit chiar patul cu voi în prima noapte, îți amintești? Și aș mai fi făcut-o și altă dată, dar ea este geloasă, mereu tristă... chiar și acum când are doi băieți. Eu nu știu cum de o suporți.

— Gata, ajunge! o întrerupse brusc Dyonisios. Știu unde vrei să ajungi cu prostiile astea. Mulțumește-te cu situația ta, pe care orice femeie de pe lume și-ar dori-o, și nu cere mai mult.

Doris chemă doica.

— E târziu, du copilul la culcare. Și tu, băiete, sărută-l pe tatăl tău.

Băiatul își sărută cu sfială părintele, fără a da drumul mâinii slujnicei care îl luă cu ea.

— Dormi cu mine în seara asta? întrebă Doris, de îndată ce rămaseră singuri.

— Știi doar că astă-seară trebuie să mă duc la Aristomaches.

— Dar Aristomaches nu te poate primi zilele astea, în timp ce eu da.

— Nu-ți scapă nimic.

— Nu-ți trebuie mult. E suficient să știi prima oară, pentru că după aceea ții socoteala.

În timp ce vorbea, își desfăcu agrafele rochiei, rămânând goală în fața bărbatului. Trupul fetei era minunat prin armonia formelor care-i împlinea desăvârșit feminitatea.

— Ești de groază... spuse Dyonisios, alunecând cu privirile peste corpul senzual al soției sale, parcă vrăjit de albeața imaculată a pielii pe care lumina lămpilor căpăta reflexe aurii.

Ea se apropie și îl cuprinse cu brațele, apropiindu-și sânii de fața lui.

Dyonisios o sărută cu nesaț și o răsturnă pe pat.

— Dar, după aceea, spuse el rânjind, voi merge să dorm cu Aristomaches.

— Celții au cucerit Roma! exclamă Filistos, dând buzna în dormitorul lui Dyonisios.

— Ce tot spui?

— Exact ce ai auzit. Romanii au încercat să le țină piept, dar când i-au văzut au fost cuprinși de o spaimă

atât de mare, că au rupt-o la fugă care încotro. Mulți s-au aruncat în apele Tibrului, alții au fugit într-un oraș vecin care le era aliat.

— De unde știi?

— Mi-au spus niște negustori etrusci din Cumae care, la rândul lor, aflaseră de la conaționalii lor din Tarquinia. A fost un adevărat dezastru. Orașul a fost jefuit, iar senatorii care se hotărâseră să rămână au fost masacrați. A rezistat acropola, pentru scurt timp, dar în cele din urmă au fost nevoiți să capituleze cu toții și să plătească o răscumpărare uriașă pentru a fi lăsați liberi.

Dyonisios se întoarse către Aksal.

— Ai auzit ce au făcut frații tăi? Au distrus unul din cele mai puternice orașe de pe țărmurile mării Tireniene.

— Nimeni nu poate rezista în fața noastră, fu răspunsul laconic al celtului.

— Încep să cred și eu asta. Ba chiar aș vrea să te trimit într-o bună zi la ei, împreună cu Filistos, ca să-i întrebi dacă nu vor să lupte în serviciul nostru.

— Dacă tu dai poruncă, Aksal pleacă.

— Bine. Dar, îi spuse el prietenului său, pe Zeus, de ani de zile îți tot spun că individul ăsta trebuie să învețe să vorbească mai bine grecește.

— De fapt, răspunse Filistos, nici un profesor n-a rezistat vreodată mai mult de câteva minute. Mă tem că va trebui să te mulțumești cu el așa cum este. În fond, n-ai nevoie de un literat plin de finețuri, ci de o namilă care să facă gol în jurul lui. Iar el am impresia că este foarte potrivit pentru așa ceva.

— Ce se știe despre celții ăștia? întrebă Dyonisios. Mi-ai mai spus tu câte ceva despre ei, dar cred că acum se știu mult mai multe.

— Nu prea multe: trăiesc în ținuturile de la miază-noapte, sunt împărțiți în triburi care au fiecare câte un șef și, după cum cred unii, ei ar fi hiperboreenii despre care vorbesc miturile. După alții, ar fi descendenți dintr-un anume Galata, născut din Hercules și boii lui Geryon atunci când s-a întors din Spania.

— Basme... comentă Dyonisios.

— Trăiesc în sate fortificate, îl venerează pe Apollo, Ares și Hefaistos la fel ca noi, practică sacrificiile umane, își țin cu strășnicie cuvântul dat, spun întotdeauna adevărul...

— Așadar, sunt niște barbari, trase concluzia Dyonisios.

— Dar la ce te așteptai? Ai de ani de zile unul în preajma ta.

— Pentru ceea ce am eu de gând, cu cât sunt mai mulți barbari de felul acesta, cu atât este mai bine. Dar aș vrea ca tu să începi să te gândești la ceva... Dacă aș reuși cumva să angajez un număr mai mare de asemenea luptători, va trebui să descoperi dacă prin mituri nu există și ceva care să vorbească despre legăturile lor cu Sicilia.

— Asta cred că nu există.

— Atunci o să inventezi tu ceva. Oamenii care se mută pe pământuri străine au nevoie să descopere acolo ceva care să li se pară familiar.

— Celții aceștia sunt un element de instabilitate și au ajuns deja prea departe. Cred că ar trebui să te păzești de ei.

— Nu se va întâmpla nimic și nimeni nu ne va mai putea amenința atunci când voi realiza ceea ce am plănuit, când voi trage un zid zdravăn între marea Ionică și cea Tireniană, iar flota mea va domina nestingherită strâmtoarea, când Syracuza va fi cel mai mare oraș din

lume, iar cei mai puternici oameni de pe pământ vor fi nevoiți să țină seama de noi, străduindu-se să câștige prietenia noastră.

— Și acum vei ataca Rhegion.

— I-au atacat pe aliații mei și pe rudele mele din Locris...

— La îndemnul tău.

— N-are importanță.

— Sper să nu fi uitat că Rhegion face parte din Liga în care se află cei mai mulți dintre grecii din Italia. Dacă un oraș este atacat, celelalte sunt datoare să-i sară în ajutor.

— Știu. Și știu și cum să acționez. În timpul acesta, tu vei rămâne aici și vei prelua comanda fortăreței din Ortigia.

Filistos dădu aprobator din cap, oarecum încurcat de faptul că i se acorda o asemenea onoare.

— Ca de obicei, Leptines va avea comanda supremă a flotei. Știi pe unde ar putea fi acum?

— Unde vrei să fie? Este pe *Boubaris*, ocupat să lustruiască furcheții vâslelor, sculpturile de la proră și de la pupă, catargul cel mare. Dacă ar avea nevastă, n-ar ține la ea mai mult decât la corabia asta.

— Bine, atunci dă-i de știre că voi fi oaspetele său în timpul operațiunilor pe mare.

Dyonisios își făcu apariția în fața zidurilor de la Rhegion pe la sfârșitul verii, cu o armată puternică: douăzeci de mii de oameni, o mie de călăreți și o sută douăzeci de nave de război, printre care și treizeci de pentere. Debarcă la răsărit de oraș și soldații săi începură să devasteze și să jefuiască ținuturile din jurul orașului. Dar reacția Ligii nu întârzie să apară. Șaizeci de vase

ridicară ancora la Crotona și intrară în strâmtoare ca să vină în ajutorul orașului aflat în pericol, dar Leptines veghea și le atacă pe drum, cu toate forțele sale.

Văzând că inamicul avea o superioritate covârșitoare, crotonezii își căutară scăparea pe uscat și încercară să urce pe țărm navele ca să le poată apăra, ajutați de cei din Rhegion ieșiți cu toate forțele lor ca să-i ajute.

Leptines se apropie cât putu de mult, aproape atingând fundul mării și aruncă de la bordul navelor harpoane cu care încercă să tragă în larg ambarcațiunile crotoneze. Începu o ciudată întrecere la trasul funiilor între echipajele crotoneze care, de pe pământ, încercau să-și țină pe loc navele, fixându-le de pământ cu țăruși, și syracuzani care voiau să le remorcheze în larg prin forța vâslașilor.

Întrecerea aceasta caraghioasă fu întreruptă de o furtună puternică, anunțată prin rafale furioase ale vântului dinspre miazănoapte, care lovi dintr-o latură navele syracuzane, făcându-le să se legene înfricoșător. Leptines dădu semnalul de încetare a tuturor operațiunilor și de retragere la adăpost în portul Messene, dar vântul continua să sufle din ce în ce mai tare, valurile înspumate deveneau tot mai înalte, iar din depărtare se auzeau bubuind amenințător tunetele. Comandanții ordonară să se coboare pânzele, dar destul de multe nave fuseseră surprinse cu pânzele ridicate, așa că se răsturnară. Marinarii scăpați cu viață nu avură de ales și înotară către țărmul italian unde fură capturați și aruncați în închisorile din Rhegion.

Restul flotei se luptă din greu cu uraganul timp de ore întregi. Abia pe la miezul nopții, *Boubaris* reuși să între, ultima, în portul Messene, cu multe vâsle rupte și cu magaziile pline de apă.

Vremea se stricase și Dyonisios se întoarse la Syracuza, furios din cauza acestei campanii nereușite.

Rămase o vreme închis în cazarma din Ortigia, nevrând să-i întâlnească nici pe cei mai buni prieteni care, ca să nu-l necăjească și mai mult, se feriră să-l caute, așteptând să-i treacă supărarea. Apoi, într-o zi, îl chemă la el pe Filistos.

— Am nevoie de ajutorul tău, spuse el de îndată ce prietenul său intră.

Filistos îl privi cu ochii împăienjeniți de oboseală. Avea cearcăne vinete la ochi, semn că nu avusese somn, iar fața avea o culoare pământie.

— Iată-mă, răspunse.

— Trebuie să pleci într-o misiune diplomatică. Vei încheia o alianță în numele meu.

— Cu cine?

— Cu cei din Lucania. Trebuie să înfrâng rezistența Rhegionului și chiar a Ligii dacă este necesar. Și am de gând să fac toate astea până la sfârșitul anului. La anul vor fi Olimpiadele și vreau să-mi duc planul la bun sfârșit și să apar în fața tuturor ca...

— Lucanii? îl întrerupse Filistos. Am auzit eu bine? Vrei să te aliezi cu barbarii împotriva unui oraș grecesc? Îți dai seama ce ești pe cale să faci?

— Îmi dau seama foarte bine. Și nu mă mai sâcâi cu prostiile astea sentimentale. Spartanii s-au aliat cu persanii împotriva atenienilor ca să învingă în războiul cel mare, iar cei din Rhegion s-au aliat cândva cu cartaginezii ca să lupte împotriva noastră în vremea lui Ghelon...

— Cu toate acestea, atunci când persanii au vrut să-și impună dominația asupra orașelor grecești din Asia,

regele Agesilaos al Spartei a debarcat în Anatolia și i-a atacat fără cruțare... Dar asta nu are cine știe ce importanță. Schimbarea ta este îngrozitoare, mă amărăște și chiar mă îndurerează. Uite unde a ajuns tânărul erou pe care-l cunoșteam eu? Conducător al săracilor în lupta acestora cu aristocrații? Luptătorul îndrăzneț, apărătorul elenilor, dușmanul neîmpăcat al cartaginezilor. Răzbunătorul tragediilor de la Selinuntes și Hymera?

— Este aici, în fața ta! strigă Dyonisios. Nu am luptat, oare, cu barbarii până acum câteva luni? Trupul meu nu mai simte încă durerea rănilor căpătate la Tauromenios? Nu mi-am slujit eu patria? Nu am făcut-o mai puternică, temută și respectată? Atenienii ne fac curte, spartanii de asemenea: suntem invidiați pentru bogăția și puterea noastră, dar cine a făcut toate astea? Răspunde-mi, pe Zeus! Cine a făcut toate astea?

— Tu, desigur, dar și fratele tău, Leptines, care și-a riscat viața de mii de ori ca să-ți execute ordinele, și, asemenea lui, Iolaos, care nu te-a părăsit niciodată și a crezut mereu în tine, și Doriscos, ucis în cortul său, și Biton, căzut ca un erou la Motya, și chiar și eu! Da! Eu care am jurat să te urmez până în infern dacă este nevoie. Dar nu-mi cere așa ceva, Dyonisios, nu-mi cere să închei o alianță cu barbarii împotriva grecilor. Este împotriva voinței mele, împotriva ideilor în care cred. Și este chiar și împotriva ta, nu înțelegi? Grecii consideră deja că autocrația ta este strigătoare la cer. Până acum ți-au acceptat-o pentru că apăreai ca un apărător al elenismului împotriva barbarilor. Dar, dacă te aliezi cu lucanii, ca să ataci Rhegion și Liga italiană, te vor considera un ticălos, te vor scuipa în față și le vei apărea ca un monstru.

— Și ce dacă! N-am nevoie de respectul lor.

— Și totuși ai. Nu uita că nimeni nu poate trăi fără stima semenilor săi!

Dyonisios, care măsura cu pași mari pardoseala sălii armelor, se opri dintr-o dată în mijlocul încăperii, ațintind asupra lui Filistos o privire puțin buimacă.

— Eu pot să merg foarte bine înainte și singur. Important este să înving. Dacă voi izbândi, voi fi aclamat pentru că toți vor avea nevoie de mine. Și voi învinge, cu sau fără ajutorul tău. Aștept un răspuns.

— Fără, răspunse Filistos. Vei învinge, dacă vei putea, dar nu cu ajutorul meu.

— Foarte bine. În felul ăsta știu pe cine mă pot baza. Mergi sănătos.

Filistos plecă fruntea, apoi îl privi cu o expresie îndurerată.

— Rămâi cu bine, Dyonisios, răspunse. Și se îndreptă spre ușă.

— Așteaptă.

Filistos se opri și se întoarse către el cu o expresie plină de speranța că s-ar mai putea întâmpla ceva bun.

— Leptines nu trebuie să știe nimic despre toate astea. Cel puțin pentru moment. Am cuvântul tău că n-o să-i spui?

— Cuvântul meu? Tu nu mai crezi de mult timp nici în cuvânt de onoare și nici în jurăminte.

— În cele ale prietenilor, da, răspunse Dyonisios, pe un ton mai scăzut.

— Ei bine, ai cuvântul meu, răspunse Filistos și plecă.

XXVII

Tratatul de alianță pe care Filistos refuzase să-l negocieze fu încheiat totuși de un emisar messenez al lui Dyonisios și, în vara următoare, lucanii coborâră cu o armată puternică spre Thuris, o colonie grecească apărută cu o jumătate de secol înainte în locul în care fusese distrusă Sibaris. În acest timp, Leptines fusese trimis cu flota în marea Tireniană, în zona Laos. Dyonisios îi spusese că trupele sale vor ajunge dinspre răsărit, străbătând munții, pentru a prinde la mijloc forțele Ligii care invadaseră teritoriul orașului prieten Locris.

Thurii reacționară cu multă vigoare la atacul lucanilor și, când văzură că aceștia se retrăgeau, în loc să aștepte grosul armatei Ligii care venea în marș forțat de la Crotona, se repeziră să-i urmărească.

Urcară pe valea râului Carax până când ajunseră la crestele munților și, găsind calea liberă, coborâră pe versantul celălalt înspre Laos, care se afla pe coasta mării. Dar, când ajunseră pe câmpia îngustă dintre munți și mare, se aflară în fața unei surprize amare. Lucanii nu veneau din fața lor, ci din spate. Erau zeci de mii, întreaga forță de care dispuneau triburile lor și coborau de pe

înălțimi urlând și agitând în mâini armele. Thurii își dădură seama că fuseseră atrași într-o cursă și se așezară cu falanga în careuri, pregătindu-se să reziste până la capăt. Dar superioritatea numerică a inamicului era atât de evidentă, încât în cele din urmă bătălia se transformă într-un adevărat măcel.

Un grup de vreo patru mii de războinici reuși să se retragă pe un deal, continuând să reziste asalturilor necontenite ale barbarilor. Alți o mie, încercuiți din toate părțile pe plajă și fără nici o posibilitate de a se salva, văzură la un moment dat că în spatele lor apărea o flotă grecească și, aruncând în grabă armele, se aruncară în apă ca să ajungă înot la nave.

Dar nu era flota din Rhegion, așa cum sperau, ci aceea syracuzană, sosită la timp ca să desăvârșească încercuirea și dinspre mare. Dar, văzându-i pe nefericiții aceia care sângerau și se zbăteau în apă, încercând cu disperare să se salveze, Leptines tresări, parcă abia atunci trezindu-se la realitate. Își dădu seama că o armată barbară era aceea care îi masacra pe grecii din Thuris pe plajă, revăzu pentru o clipă scena aceea îngrozitoare cu echipajele cartagineze care-i străpungeau cu harpoanele pe marinarii săi în timp ce aceștia încercau cu aceeași disperare să ajungă înot la țărm și strigă din adâncul ființei sale:

— Salvați-i pe oamenii aceia! Repede, ajutați-i!

Ofițerii săi îl priviră, uluiți.

— Dar, *heghemòn*, sunt inamici...

— Sunt greci, pe Hercule! Salvați-i, trageți-i pe punte, am spus!

Ordinul îi fu imediat transmis lui Iolaos care comanda aripa dreaptă a trupelor și restului escadrei ai cărei ofițeri

nu mai avură nici o îndoială atunci când văzură că nava-amiral îi urca la bord pe toți supraviețuitorii din valuri.

Îndată ce puse piciorul pe puntea lui *Boubaris*, un ofițer grec din Thuris ceru să-l vadă pe comandant.

Era desfigurat în urma loviturilor primite și a eforturilor supraomenești pe care le făcuse. Tremura de oboseală și aproape că nu reușea să scoată nici măcar câteva cuvinte.

— Dați-i haine uscate, ordonă Leptines. Mișcați-vă, pe Zeus, ce așteptați?

— *Heghemòn*... reuși omul să spună, clănțănind din dinți. Ce vrei să faci cu noi?

Leptines îl privi și nu mai avu nici o îndoială.

— Veți fi tratați cu atenția pe care o merită niște luptători viteji. Și veți fi... lăsați să plecați la familiile voastre.

Secundul său îl privi uluit pe comandant: avea impresia că nimerise într-un loc greșit și într-un alt fel de război. Vocea lui Leptines îl trezi la realitate:

— Să mergem, acum, pe uscat.

Secundul dădu ordinele necesare și, în timp ce navele celelalte continuau acțiunea de salvare a inamicilor, vasul-amiral se apropie de plajă până când fu gata să atingă nisipul cu pintenul de la proră. Chiar înainte de a coborî pe mal, Leptines putu avea o imagine aproape completă a câmpului de luptă și rămase impresionat de cele văzute. În fața lui se întindea cel mai îngrozitor spectacol pe care-l văzuse vreodată, un masacru de proporții monstruoase. Cadavrele zăceau în grămezi peste tot, pământul era complet îmbibat cu sânge care se scurgea în pârâiașe până când ajungea să înroșească apele mării. Zece, poate cincisprezece mii de oameni fuseseră

doborâți pe o distanță de cel mult un stadiu, între munți și plajă, ca niște animale într-un abator. Cei mai mulți dintre ei fuseseră deja despuiați și li se puteau vedea rănile și membrele mutilate. Multe trupuri fuseseră tăiate în bucăți pentru a putea fi dezbrăcate mai ușor de platoșe, acestea fiind acum adunate de lucani într-o latură a fâșiei de pământ.

Leptines mergea printre grozăviile acela, clătinându-se ca într-un coșmar: vedea în jurul său corpurile subțirele, ca de efebi, ale unor tineri abia trecuți de anii adolescenței și cele masive și musculoase ale bărbaților maturi, înțepenite în veșnicia morții. Capete retezate ale unor veterani bărboși, înșirate pe sulițe, îl priveau cu ochi sticloși, cu gura căscată într-un mut, cumplit de grotesc hohot de râs. Iar zumzetul muștelor se auzea peste tot, obsedant și sâcâitor.

Ecourile bătăliei care încă mai continua pe creasta dealului părură să-l trezească și Leptines îi strigă lui Iolaos, rămas la bordul navei-amiral, să-i trimită un tălmaci. După aceea, înaintă către locul în care șefii de triburi așteptau terminarea bătăliei pentru a dezlănțui un alt măcel.

Se îndreptă către unul care părea comandantul lor suprem.

— Sunt Leptines, fratele lui Dyonisios, stăpânul Syracuzei și aliatul vostru, și îți cer să pui capăt acestei lupte. Ești deja învingător, îi spuse. Las-mă pe mine să duc tratative pentru ca oamenii aceia să se predea.

— Nu, răspunse căpetenia. Noi ne aflăm de mult timp în război cu oamenii aceștia care au ocupat fără nici un drept ținuturile noastre. Vrem ca ei să dispară de pe fața pământului, trebuie să-i ucidem pe toți.

— Ar fi mult mai bine pentru voi dacă le-ați cruța viața. Sunt dispus să-i răscumpăr pe toți, unul câte unul. Îți dau... douăzeci de drahme de argint pe fiecare, bine? Îți dau treizeci... o mină, poftim, îți dau o mină de argint pentru fiecare dintre ei. Vrei?

Între timp, în spatele lui ajunsese și secundul care, îndată ce auzi ultima propunere, îl apucă de braț.

— *Heghemòn*, știi cât o să te coste asta? Cel puțin o sută cincizeci de talanți: asta înseamnă mai mult de jumătate din tot ce avem la bord. Sunt banii care ne trebuie pentru plata cheltuielilor de război...

— Și asta este o cheltuială de război, îi replică Leptines, apoi se întoarse către tălmaci. Vrei să-l întrebi pe nespălatul acesta dacă este de acord cu oferta mea?

Tălmaciul traduse cuvintele sale și șeful cel mare dădu din cap grav, ca și cum i-ar fi acordat o mare favoare.

— În sfârșit! exclamă Leptines. Spune-i acum că vreau să ajung la oamenii aceia de pe deal.

Căpetenia strigă din răsputeri ceva și șirurile de războinici lucani se opriră în loc, după care începură să se retragă pas cu pas. Când ajunseră la poalele colinei, îi făcură loc de trecere amiralului syracuzan care porni să urce încet pe povârniș până când ajunse în fața celor patru mii de luptători din Thuris, sleiți de puteri, răniți, gâfâind însetați, acoperiți de sudoare amestecată cu sânge, privindu-l cu toții muți de uimire. În momentul acela, pe colina aceea arsă de soare nu se mai auzea decât țârâitul asurzitor al greierilor.

Leptines le vorbi.

— Sunt amiralul flotei syracuzane și un dușman al vostru, dar până acum nu știam că barbarii aceștia au primit ordinul de a vă extermina complet. Dezastrul a avut loc,

dar, acum, măcelul s-a încheiat. Dar, cu toate că vă sunt inamic, rămân pe vecie un grec, vorbesc aceeași limbă ca voi și cred în aceiași zei ca voi, așa că am să fac tot ce pot pentru a vă salva. Am oferit o răscumpărare pentru viețile voastre și, dacă vă predați, vă dau cuvântul meu că nu veți păți nimic și vă veți putea întoarce la familiile care vă așteaptă. Camarazii voștri care au pornit înot, crezând că se îndreaptă către flota din Rhegion, au fost culeși din valuri și îngrijiți, pentru ca, la fel ca voi, să se întoarcă în patrie.

Oamenii îl priviră stupefiați, neștiind ce să creadă. Câțiva, gata să-și piardă mințile, începură să îndruge cuvinte fără sens, alți se lăsară să cadă în genunchi, iar alții izbucniră în hohote de plâns.

— Aruncați armele și veniți după mine, spuse Leptines. Nimeni nu vă va face vreun rău. Dacă veți fi atacați, eu însumi voi da ordin trupelor mele să vă apere.

Auzindu-i vorbele, unul după altul, începând cu cei mai în vârstă, luptătorii de pe deal lăsară pe pământ săbiile și scuturile și porniră pe urmele lui Leptines, trecând printre șirurile barbarilor nemulțumiți pentru că setea lor de sânge nu se ostoise.

Prizonierii înaintară în tăcere, privind în gol, până când ajunseră pe plajă și, istoviți, se lăsară că cadă pe nisip.

Căpetenia cea mare a lucanilor porunci să fie numărați unul câte unul, apoi urcă pe navele syracuzane ca să-i numere pe toți ceilalți, pentru ca la urmă să afle totalul.

Leptines plăti fără să clipească o sută șaptezeci de talanți în monede de argint, apoi negocie el însuși pacea între triburile de barbari și ofițerii supraviețuitori cei mai înalți în grad, ca reprezentanți ai orașului Thuris. Obținu pentru aceștia și permisiunea de a-și aduna morții și de a-i arde pe ruguri.

La asfințit, urcă din nou la bordul navei-amiral și ordonă ca *Boubaris* să pornească spre miazăzi, înspre Messene, unde îl aștepta Dyonisios și, în felul acesta, avea să treacă prin cel mai greu moment al vieții lui.

Dyonisios aflase deja totul și-l primi la cartierul său general de la Messene, rămânând cu spatele la el.

— Știu ce crezi... începu Leptines, ar fi trebuit să te afli acolo; tu n-ai văzut masacrul acela, mulțimea aceea de cadavre sfârtecate și ciopârțite, sângele care înroșea pământul și valurile mării...

— Eu n-am văzut masacre? urlă Dyonisios, întorcându-se fulgerător cu fața spre el. Toată viața m-am aflat în mijlocul măcelurilor. Și tu de asemenea, pe Zeus! Doar n-o să-mi spui că vezi prima oară sânge pe câmpul de luptă.

— Dar, fir-ar să fie, erau greci! Greci măcelăriți de barbari aflați în slujba noastră. Tu îmi spuneai de un acord cu lucanii, de o susținere strategică, de acțiuni de hărțuire, nu mi-ai spus că le-ai lăsat mână liberă ca să nimicească un întreg oraș!

— Termină! strigă Dyonisios mai tare decât el. Ajunge, am spus! Ai comis un act foarte grav de nesupunere. Ai semnat o pace împotriva planurilor mele politice și împotriva strategiei mele militare. Ai risipit o sumă uriașă care ne trebuia pentru operațiunile militare. Știi ce înseamnă asta? Înaltă trădare, rebeliune, înțelegere cu inamicul pe câmpul de luptă!

Leptines lăsă fruntea în jos ca strivit de reacția plină de asprime a fratelui său, de parcă nu se așteptase la așa ceva. Când ridică din nou privirile și văzu ochii lui, injectați de sânge, văzu și fața înroșită de furie, cu vinele

de la gât umflate în timp ce-i striga alte acuzații și alte ocări, i se păru că în fața lui se afla un străin, o ființă crudă și dezumanizată. Așteptă să termine și pe când celălalt încă mai gâfâia de furia pe care și-o descărcase asupra lui, răspunse:

— Știu și sunt gata să accept consecințele. Dar, înainte de orice, vreau să-ți spun ceva: când am văzut grozăvia aceea, mi-am amintit pe neașteptate ce înseamnă un oraș grecesc, de parcă până atunci uitasem. Nu vorbesc despre Syracuza sau despre Selinuntes ori despre Catania, despre prieteni sau dușmani, vorbesc despre un oraș oarecare cu locuitori având drept strămoși niște nefericiți care au fost nevoiți, cu mulți ani în urmă, să emigreze dincolo de mare, în căutarea unui strop de noroc. Au ajuns aici fără nimic altceva decât viețile și speranțele lor. Nu pentru a întemeia imperii, ci doar o imagine, mult mai modestă a patriei în care se născuseră: un loc cu un port pentru negustorie, un deal pentru zei, ogoare pentru grâu și măslini. Pentru fiecare dintre acele orașe care au reușit să aibă un viitor, multe n-au putut lua naștere, pentru fiecare grup care a cucerit aici un punct de sprijin, mulți au ajuns pe fundul mării, ca hrană pentru pești. Este adevărat, ne-am luptat între noi de multe ori, în niște războaie fără rost, pentru niște ambiții prostești, dar eu nu voi mai îngădui ca niște sălbatici să distrugă un oraș grecesc din vina mea. Am făcut ceea ce am făcut, pentru că așa am considerat eu că era drept.

Dyonisios îi întoarse din nou spatele și spuse:

— Din clipa asta ești destituit de la comanda flotei și arestat. Vei fi dus la Syracuza și vei rămâne sub pază în camera ta din cazarma de la Ortigia, în așteptarea hotă-

rării mele definitive. Și acum scutește-mă de prezența ta. Nu vreau să te mai văd.

Leptines ieși fără să scoată vreo vorbă și dincolo de pragul ușii găsi două gărzi care îl luară sub pază și-l duseră în port.

Le ceru să-i îngăduie să arunce o ultimă privire asupra dragei lui *Boubaris* și paznicii lui îl lăsară. Se despărți de ea trecându-și palma aspră peste parapetul lucios al punții de la proră, adică acolo de unde condusese atâtea bătălii: era mângâierea prin care se despărțea de o prietenă.

Cei care se aflau prin preajmă văzură că avea lacrimi în ochi.

Dyonisios îi încredință lui Iolaos comanda flotei și reluă operațiunile, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Adunase o armată impunătoare: douăzeci de mii de infanteriști, trei mii cinci sute de călăreți, cincizeci de nave de război nou-nouțe care se alăturară celorlalte aflate deja în portul de la Messene. Ridică ancora de îndată ce vântul fu prielnic, își debarcă trupele pe coasta ionică a peninsulei italiene, ceva mai la miazănoapte de Rhegion și porni în marș către miazănoapte.

Între timp, Liga italiană își adunase și ea forțele din mai multe orașe, punându-le sub comanda lui Heloris, bătrânul aristocrat care fusese cândva părintele adoptiv al lui Dyonisios, iar acum era cel mai înverșunat adversar al acestuia. Merseră cinci zile la rând până ajunseră pe malul unui pârâu numit Helleporos, care curgea printre dealuri sterpe și arse de soare. Se opriră aici, dar Heloris vru să mai înainteze cu avangarda, formată în întregime din cavaleri nerăbdători să dea piept cu inamicul și, poate,

chiar să încerce o lovitură decisivă. Făcând astfel, se îndepărtară la vreo două stadii de grosul trupelor Ligii.

Cercetașii băștinași ai lui Dyonisios luaseră deja poziție, pe jos sau călări, ascunși printre tufele uscate, prin păduricile de stejari sau de pini și semnalară imediat comandanților ce se întâmpla.

Dyonisios nu stătu pe gânduri și conduse el însuși atacul cu trupe de elită, în mai multe valuri rapide: arcași, apoi cercetași și, la sfârșit, infanteria grea de linie. Heloris și ai săi fură înfrânți și nimiciți înainte ca vreun semnal de ajutor să ajungă la armata aliată care se pregătea de popas pe malul celălalt al pârâului.

Comandanții de mari unități din armata Ligii hotărâră să dea în orice condiții lupta, dar fură nevoiți să atace fără a-i avea la comandă pe generali și, în plus, fură demoralizați de masacrarea camarazilor din avangardă, așa că în scurt timp fură învinși. O bună parte dintre ei, cam jumătate din întreaga armată, reuși să se retragă luând formația de careu închis și să ajungă pe coama unui deal care domina cursul firav al Helleporosului.

Dyonisios îi încercui, tăindu-le calea de acces către apă. Nu-i mai rămânea acum decât să aștepte: soarele arzător și lipsa totală a apei de băut aveau să facă restul. Iolaos debarcă înainte de asfințit, ceru să i se dea un cal și ajunse la comandamentul armatei de uscat înainte ca soarele să dispară dincolo de orizont. Văzu câmpul de luptă acoperit de morți și dealul pleșuv pe care se instalaseră supraviețuitorii armatei Ligii. I se păru că timpul se oprise în loc. Se afla în fața aceluiași tablou pe care-l văzuse deja alături de Leptines, cu puține zile înainte, la Laos.

Dyonisios își dădu seama cât de mult îl impresionaseră cele văzute și-i spuse:

— Pari tulburat: nu este prima oară când vezi un câmp de luptă.

— Nu, într-adevăr, răspunse Iolaos. Doar că am mai văzut cu puțin timp în urmă asemenea lucruri.

— Știu, răspunse Dyonisios.

— Îmi închipui că ai luat deja o hotărâre.

— Așa este.

În momentul acela intră în cort unul dintre oamenii de pază.

— *Heghemòn*, spuse omul, italienii vor să discute. Sunt aici, afară.

— Lasă-i să intre.

Patru ofițeri crotonezi intrară în cort și se apropiară de Dyonisios care îi primi în picioare, semn că întâlnirea avea să dureze foarte puțin.

— Ce aveți de spus?

Cel mai vârstnic dintre ei, un bărbat cam de șaizeci de ani, cu fața brăzdată de o cicatrice lungă, luă cuvântul.

— Ne aflăm aici pentru a ajunge la o înțelegere. Suntem zece mii, bine înarmați și într-o poziție avantajoasă, așa că încă putem...

Dyonisios ridică mâna pentru a-l întrerupe.

— Punctul meu de vedere, spuse, este foarte simplu. Nu aveți scăpare pe dealul acela sterp și uscat și, îndată ce soarele va apărea la orizont, arșița va deveni greu de suportat. Nu aveți apă și nici mâncare. Prin urmare, nu aveți de ales. Pot accepta de la voi doar o capitulare fără condiții

— Este ultimul tău cuvânt? întrebă ofițerul.

— Ultimul, răspunse Dyonisios.

Ofițerul înclină fruntea cu un gest grav, după care le făcu un semn celorlalți și ieșiră cu toții.

Iolaos lăsă capul în jos, în tăcere.

— Du-te să te culci, îl îndemnă Dyonisios. Mâine va fi o zi lungă și grea.

Soarele se ridică deasupra unei privelişti ca de coşmar, scăldând în lumină câmpul din jurul Helleporosului, încă plin de cadavre. Roiuri de muște verzi bâzâiau pe deasupra trupurilor înțepenite în moartea lor năprasnică și cântecul monoton al greierului fusese înlocuit de țiuitul ascuțit al lăcustelor.

Nu adia nici o boare de vânt, iar bolovanii din valea pârâului se încinseră în scurt timp, făcând să tremure aerul de deasupra lor, creând iluzia unor ochiuri sclipitoare de apă acolo unde nu era decât nisip și prundiș. Pe creasta dealului nu se zărea nici măcar un singur copac care să dea puțină umbră, nici o cută a terenului care să ofere un adăpost împotriva arșiței necruțătoare.

În zăpușeala amiezii se auzea de undeva croncănitul corbilor care veneau să se ospăteze pe acel câmp al morții și, ceva mai departe, printre niște tufe, se vedeau deja coborând vulturi mari cu aripi pestrițe și cu gâturi lungi, golașe.

Jos, la umbra cortului, Dyonisios citea rapoartele trimise de informatorii săi și aștepta. Un servitor îi făcea vânt cu un evantai uriaș și-i turna apă într-o cupă și în lighenașul cu care își răcorea din când în când fața.

În apropiere, Iolaos ședea nemișcat la umbra unui măslin sălbatic.

Trecu astfel o mare parte din zi, fără să se întâmple nimic. Apoi, în orele după-amiezii, se putu observa că în vârful dealului se întâmpla ceva. Ajunse până jos ecoul unor glasuri, poate strigăte, apoi un grup de oameni neînarmați începu să coboare în direcția cortului. Erau

aceiași ofițeri pe care îi primise Dyonisios cu o zi înainte și spuseră că veneau să ofere predarea necondiționată a trupelor lor.

— Mă bucur că ați luat o hotărâre corectă, le răspunse Dyonisios.

— Îți cerem să fii îngăduitor, începu omul cu cicatrice pe obraz. Astăzi, norocul este de partea ta, dar poate că într-o zi s-ar putea să ajungi și tu într-o situație ca a noastră, astfel încât...

Dyonisios îl întrerupse așa cum obișnuia, ridicând o mână.

— Le vei spune oamenilor tăi că sunt liberi să se întoarcă la casele lor fără a plăti nici o răscumpărare și fără să se teamă că le-aș putea face vreun rău. Singurul lucru pe care îl cer este un tratat de pace între noi, semnat de cei care se află în fruntea Ligii italiene.

Omul îl privi uluit și nu-i venea să creadă ceea ce auzea.

— Îmi poți garanta că Liga va semna?

— Pot să garantez, răspunse ofițerul.

— Plecați, atunci. Întoarceți-vă la Thuris și să nu mai luați armele în mâini ca să luptați împotriva mea.

Ofițerul nu știa ce să mai spună. Rămase tăcut, încercând să găsească în privirea omului din fața sa explicația unui comportament care nu se potrivea deloc cu tot ceea ce auzise despre el.

— Pleacă, repetă Dyonisios. O să am eu grijă de morții voștri.

Și omul plecă.

Trecură înarmați printre șirurile de soldați syracuzani care țineau lăncile plecate cu vârful spre pământ, în semn de salut.

După zece zile, Dyonisios primi de la Thuris tratatul de pace semnat și o coroană din aur.

Iolaos o luă în mâini.

— Un semn de recunoștință. Rar se întâmplă așa ceva. Clemența este calitatea cel mai mare a unui conducător, mai ales atunci când a învins, iar acest dar este recunoașterea unei asemenea calități.

Dyonisios nu răspunse, părea concentrat asupra lecturii documentului trimis de Ligă. Iolaos așteptă să termine de citit și continuă să vorbească.

— Chiar nu-l poți înțelege pe Leptines? Ai făcut și tu același lucru și sunt sigur că îl înțelegi. Dacă, văzând acest masacru, ai fost îndurător, atunci de ce nu-l poți înțelege pe fratele tău?

Dyonisios puse sulul de papirus cu tratatul pe masă și răspunse:

— Prin gestul acesta mi-am asigurat neutralitatea Ligii, dacă nu am avut parte de prietenia ei. Am acum mâinile libere ca să cuceresc Rhegion care este complet izolată.

Iolaos nu-și putu ascunde dezamăgirea.

— Dar ce credeai? îl întrebă Dyonisios. Că am să renunț la planurile mele dintr-un motiv sentimental? Este posibil ca tu să mă cunoști atât de puțin?

— Puțini te cunosc mai bine decât mine, dar îmi este greu să mă împac cu gândul că tot ceea ce am iubit dintotdeauna la tine, acum nu mai există.

— Timpul schimbă pe oricine, răspunse Dyonisios, pe un ton indiferent. De altfel, ai fi putut refuza această funcție. Dar tu l-ai acceptat și acum te afli în locul lui Leptines.

— Este adevărat: sunt comandantul suprem al flotei, dar există un motiv...

— Sigur că da. Îți dorești și tu puterea și știi că poți s-o ai doar dacă eu mi-o păstrez pe a mea. Dacă eu cad, voi toți mă veți urma în cădere. Așa că merită să mă susții, fără să te mai iei după niște nostalgii fără folos.

— Ai oarecare dreptate în ceea ce spui, răspunse Iolaos, și totuși nu acesta este motivul. Uiți că dintotdeauna am fost în stare să găsesc în adâncul ființei mele cele mai bune motive pentru a trăi, motive învățate de la profesorii mei și motive pe care nu le-am renegat niciodată.

Dyonisios îl privi cu o expresie scrutătoare.

— Am acceptat această funcție, continuă Iolaos, nu pentru că mi-ai cerut tu s-o primesc. Am fost de acord, pentru că m-a rugat Leptines.

Nu mai așteptă un răspuns. Ieși din cort și porni în galop până la țărm, unde *Boubaris* îl aștepta gata să ridice ancora.

XXVIII

Filistos ajunse în aripa de răsărit a cazărmii și se apropie de ușa camerei lui Leptines, păzită de doi mercenari arcadieni.

— Deschideți, ordonă el.

— Nimeni nu poate intra: ordin de la comandantul suprem.

— Eu comand aici în Ortigia atunci când nu este el, așa că răspund pentru tot ceea ce fac. Deschideți sau chem gărzile.

Cei doi se sfătuiră din priviri, apoi unul dintre ei trase zăvorul și deschise ușa, lăsându-l pe vizitator să intre.

Leptines era întins pe un pat din scânduri, cu spatele rezemat de perete, brațele încrucișate și privirea ațintită asupra peretelui din fața lui. Nu spuse nimic, nu se întoarse către prietenul său. Avea ochii injectați, buzele uscate, barba și părul în dezordine.

— Nu poți rămâne astfel. Ai ajuns într-un hal fără de hal.

Leptines nu-i răspunse.

— Știu ce este în sufletul tău și nici eu nu stau mai bine, dar nu folosește nimănui să rămâi în starea asta. Trebuie să faci ceva. I-am adunat pe membrii Frăției.

Sunt cu toții indignați de felul în care te tratează fratele tău și parcă am înțeles că ar fi chiar gata să...

Leptines păru să se trezească la realitate. Se întoarse încet către el și spuse:

— Nu trebuia. Nu exista nici un motiv. Nu m-am supus ordinelor și acum suport consecințele.

— Nu sunt de acord. Dreptatea era de partea ta, iar eu sunt de aceeași părere cu tine. Ani întregi, noi toți l-am urmat în planul său de a construi o Sicilie în întregime grecească. I-am trecut cu vederea acțiuni condamnabile, ca luarea Messenei și Cataniei, gândindu-ne că vor veni și vremuri de pace și prosperitate, dar acum el luptă pe față împotriva grecilor italieni și asta nu mai este de îngăduit. Eu am refuzat să negociez în numele lui tratatul de alianță cu lucanii.

— De ce nu mi-ai spus? întrebă Leptines.

Filistos veni mai aproape, își trase un scăunel și se așeză lângă pat.

— Pentru că nu mi-a interzis să-ți spun ceva. Credea, poate, că te-aș fi convins și pe tine să susții ideea mea și nu voia ca un asemenea lucru să se întâmple. I-a lăsat să ducă tratative pe unii care îl aprobă în tot ceea ce face, iar ție nu ți-a dezvăluit decât o parte a adevărului, punându-te în fața faptului împlinit. Te-ai trezit văzând cu ochii tăi cum o hoardă de barbari masacrau niște greci și ai reacționat așa cum ar fi făcut-o orice om civilizat. Dacă au vreo valoare vorbele mele, vreau să știi că din partea mea ai toată stima și prietenia. Și nu numai a mea... Coborî vocea și continuă: Oamenii au obosit de războaiele acestea care se țin lanț, s-au săturat să vadă cum mercenarii străini se îmbogățesc peste măsură și se bucură de niște avantaje la care nici nu visează cetățenii

de rând. El continuă să ceară tuturor sacrificii în numele unui viitor luminos care, în loc să se apropie, se îndepărtează tot mai mult. Cu fiecare zi care trece, devine tot mai posomorât, bănuitor, ursuz. Are un moştenitor şi abia îl vede în rarele ocazii când mai trece şi pe acasă. Spune că bietul copil tremură numai când îl vede, că este de pe acum fricos. Îţi dai seama?

Leptines oftă.

— Mă gândeam să iau copilul cu mine la ţară, l-aş fi învăţat să crească albine şi păsări. Voiam să-l duc la pescuit, dar el este gelos, nu vrea ca fiul său să fie influenţat de alţii, ci numai de aceia pe care el însuşi i-a ales. Oameni fără minte şi fără inimă. Vor face din el un nenorocit care se va teme şi de umbra lui...

Filistos scoase din buzunar un măr şi-l puse pe măsuţa de lângă pat.

— Ia şi mănâncă. Poate că o să-ţi facă bine.

Leptines luă mărul şi muşcă din el.

— Ce face el acum? întrebă între o înghiţitură şi alta.

— A pus sub asediu Rhegion, dar oraşul se încăpăţânează să reziste. Iolaos se întoarce cu o parte din flotă, el a rămas acolo. Asta-i tot ce mi s-a spus.

— Iolaos este un soldat bun.

— Da, şi se pare că Dyonisios ar vrea să-l trimită pe el să ne reprezinte la Olimpiadele de la primăvară.

— Cred că este o idee bună.

— Nu, este cea mai rea cu putinţă. Cel puţin pentru Iolaos. Pentru felul în care este organizată participarea noastră. O să ne acoperim de ridicol. În plus, Olimpiadele sunt o sărbătoare a elenismului şi se ţin tocmai într-un moment în care persanii au din nou pretenţii asupra oraşelor greceşti din Asia. Şi noi apăream acolo având o

alianță cu barbarii împotriva unui oraș grecesc. Ție ți se pare normal așa ceva?

Leptines nu știu ce să răspundă.

— Așa cum ți-am spus, am avut o întâlnire secretă cu căpeteniile Frăției, continuă Filistos. Ar vrea cu toții o schimbare radicală. Au obosit de această situație, de veșnica nesiguranță, de atmosfera care domnește în oraș, de faptul că nu pot avea un schimb de idei cu aceia care îi comandă. Oricine se dovedește a avea un punct de vedere diferit de al lui, devine de îndată un dușman, un suspect care trebuie urmărit, supravegheat sau chiar întemnițat. În schimb, mulți te privesc cu multă simpatie. Ceea ce ai făcut acolo, la Laos, este văzut ca un semn al unei omenii pe care, însă, fratele a pierdut-o.

Leptines aruncă pe jos cotorul mărului și se întoarse către celălalt.

— Nu am să-l trădez, dacă încerci să-mi propui așa ceva.

Filistos lăsă privirile în jos.

— Crezi că eu sunt un trădător?

— Ești un om politic, un om al literelor, un filosof, așa că poți studia tot felul de soluții. Eu sunt soldat: pot să nu fiu de acord cu ceva, pot să fiu indisciplinat, dar credința nu se pune în discuție.

— Dar noi vorbim aici și despre credința față de popor. Asta nu este importantă pentru tine? Puterea lui Dyonisios se justifică doar dacă la sfârșit poporul va fi răsplătit pentru atâtea sacrificii, pentru valurile de lacrimi și sânge.

Leptines nu răspunse.

Filistos porni către ușă, dar, înainte de a ieși, spuse:

— Cineva ar vrea să te vadă.

— Nu cred că aș putea ieși de aici.

— Persoana aceea va veni la tine.

— Când? întrebă Leptines și se ridică de pe pat, cuprins de emoție.

— În noaptea asta, în al doilea schimb de gardă. La ușă se vor afla doi oameni care îmi sunt credincioși, așa că vei putea sta liniștit de vorbă... Nu uita că și eu țin la el. Nu s-a schimbat nimic în privința asta. Eu... aș fi încă gata să-mi dau viața pentru el dacă ar fi nevoie. Rămâi cu bine și gândește-te la ce ți-am spus.

Se auzi un foșnet ușor de pași, câteva cuvinte șoptite, apoi scrâșnetul zăvorului care se deschidea și ușa se deschise.

Apăru o siluetă feminină cu capul și fața ascunse sub un văl.

Leptines desprinse felinarul de pe perete și i-l apropie de față.

— Aristomaches... murmură el, de parcă nu-și putea crede ochilor. Tu ești?

Femeia se descoperi lăsându-i la vedere chipul palid, ochii mari, negri, nasul perfect conturat.

— De ce ai venit? Este periculos, este...

— Nu-mi puteam închipui că tu ești aici, singur, întemnițat ca un tâlhar. Tu care ți-ai pus viața în joc de atâtea ori, care porți pe trup urmele nenumăratelor răni, tu care i-ai fost întotdeauna alături.

— Este fratele meu, comandantul meu.

— Nu este demn de tine. A devenit o ființă lipsită de omenie, insensibilă. Singura lui grijă este să-și păstreze puterea. Leptines se întoarse cu fața către perete, ca și cum ar fi refuzat să audă asemenea cuvinte. Cândva ziceai că mă iubești... șopti Aristomaches.

— Eram tineri... copii.

— Eu spuneam adevărul la fel ca tine. N-am uitat asta niciodată și nici tu.

— Ești soția fratelui meu.

— Și de asta mă disprețuiești?

— Nu, n-ai dreptate. Te respect... aproape că te venerez, ca pe o zeitate, ca...

— Ca pe o nefericită. Am acceptat o căsătorie absurdă pentru că m-a obligat familia mea, tot din motive de putere. Am împărțit patul soțului meu cu o altă femeie. Nici o femeie de condiție liberă, fie chiar și cea mai săracă, n-a mai fost vreodată nevoită să îndure o astfel de umilință. Dar ți-am simțit întotdeauna privirea ațintită asupra mea. De fiecare dată când erai de față și chiar și atunci când te aflai departe de mine... privirea unui bărbat bun, curajos, care m-ar fi iubit și respectat.

— Nu s-a putut, Aristomaches. Viața a hotărât altfel și noi trebuie să acceptăm, să ne resemnăm.

— Dar eu te iubesc, Leptines, te-am iubit încă de când te-am văzut prima oară, cu părul ciufulit și cu genunchii zdreliți, luptându-te cu băieții din Ortigia. De atunci, tu ești eroul meu... Visam să-mi fii alături cândva, Leptines. De la tine mi-aș fi dorit un fiu care să-ți semene, care să aibă în priviri aceeași lumină pe care o văzusem în ochii tăi...

— Te rog, o întrerupse Leptines. Nu mai spune nimic. Știi foarte bine că acum nu se mai poate face nimic.

Timp de câteva clipe, Aristomaches tăcu; părea să nu-și găsească forța și cuvintele pentru a mai spune ceva.

— La ce te gândești? o întrebă Leptines, nedumerit.

— Ar exista o cale de ieșire... Știu, pare o nebunie, dar... Nu ți-a spus nimic Filistos?

Leptines o privi cu o expresie îngrijorată și întrebătoare.

— A început să-mi spună ceva și nu l-am lăsat să continue, dar am impresia că tu l-ai ascultat până la capăt. Despre ce este vorba?

— În oraș, multă lume este de părere că tu ar trebui să iei puterea. Și pentru mine asta ar fi singura speranță de... înțelegi ce vreau să spun?

— Înțeleg foarte bine, răspunse Leptines. Și, din păcate, nu sunt de acord cu nimic din tot ce ai tu impresia că ar trebui să se întâmple, chiar dacă te iubesc. Crede-mă, este o nebunie. Totul s-ar sfârși într-o baie de sânge, într-un adevărat dezastru. Eu nu sunt omul potrivit pentru lucruri de felul acesta. N-aș lua parte niciodată la un complot împotriva fratelui meu. Și știi de ce? Pentru că un complot se încheie totdeauna cu eliminarea fizică a adversarului. Mă vezi pe mine ucigându-mi fratele?

— Nu-i adevărat. I-ai salva viața și l-ai ajuta să redevină așa cum a fost cândva.

— Nu. O revoltă scapă ușor de sub control și am văzut asta de multe ori. Chiar și simplul gând al trădării îmi face scârbă. De un singur lucru poți fi sigură, și anume că vei avea din partea mea dragoste, devotament și respect. Aș da orice ca să fii a mea, dar asemenea lucruri nu, nu pot să fac. Și acum du-te... Pleacă înainte să-și dea cineva seama că te afli aici.

O conduse spre ușă, luându-i cu blândețe brațul, dar ea se întoarse către el și-i cuprinse gâtul cu brațele, plângând în hohote.

În aceeași clipă se auzi zgomotul zăvorului care se deschidea și îndată după aceea silueta unui bărbat îmbrăcat ca de luptă se ivi în prag: Dyonisios!

— Ea n-a făcut nimic, spuse imediat Leptines. Nu-i face nici un rău.

Dyonisios îl aruncă o privire cruntă, dar nu scoase nici un sunet. Lumina felinarului îi lumina doar jumătate din față, îi scotea în evidență trăsăturile și făcea și mai vizibile cutele de pe frunte. Făcu semn unuia dintre mercenarii lui și acesta o luă pe Aristomaches de braț. La un alt semn, ușa fu zăvorâtă din nou.

Leptines începu să lovească în ea cu pumnii, strigând disperat:

— Oprește-te, ascultă-mă! Ascultă-mă, nu pleca!

Nu primi alt răspuns în afară de zgomotul apăsat al pașilor care se îndepărtau pe coridor.

A doua zi, cei doi paznici care o lăsaseră pe Aristomaches să intre în camera arestatului fură executați în curtea cazărmii, în fața întregii garnizoane. Leptines fu scos din camera sa și dus în port, unde fu îmbarcat pe o triremă.

Comandantul vasului era un membru al Frăției, un ofițer pe nume Archelaos, pe care Leptines îl cunoștea bine.

— Unde mă duceți? îl întrebă.

— Nu știu, fu răspunsul. Destinația îmi va fi comunicată de unul dintre oamenii mei, atunci când vom ajunge în larg. Dar, până în clipa asta, nu știu cine va fi omul acela. Îmi pare rău, comandante.

Nava ieși în larg și luă calea spre apus.

În aceeași zi, Filistos primi vizita lui Dyonisios.

— Am fost trădat de fratele meu și de cel mai bun prieten, omul căruia i-am lăsat în grijă familia mea și cheile fortăreței mele.

— Trădat de tine însuți, Dyonisios. De ambiția ta fără margini, de aventurismul tău, de un egoism nesfârșit.

Câți oameni au murit pentru tine, încercând să te urmeze în acțiunile tale nebunești? Nu, eu nu te-am trădat, Leptines este cea dintâi dintre victimele tale. Te iubește și îți este credincios orbește. Cât despre Aristomaches, n-a fost între ei nimic altceva decât o nevinovată iubire la vârsta copilăriei. Leptines este un om dintr-o bucată și nici măcar n-a atins-o. Și acum l-ai trimis cine știe pe unde. Spune-mi, pe nava aceea se află un ucigaș plătit, nu-i așa? Unul care a primit ordin să-l asasineze și să-i arunce cadavrul în mare atunci când se vor afla suficient de departe pentru ca trupul său să nu fie purtat de valuri la țărm și recunoscut. Așa este?

Dyonisios nu răspunse.

— Dacă este adevărat, înseamnă că ai comis cea mai cumplită crimă, un omor monstruos. Dă ordin cuiva să se ducă după nava aceea și încearcă să oprești această nedreptate, cât mai ai încă timp. În ceea ce mă privește, eu încercam doar să te salvez de tine însuți, de furia distrugerii care te stăpânește ca un demon. Nu aș fi fost niciodată în stare să-ți fac vreun rău. Este adevărat, am făgăduit să te urmez chiar și în infern, dar îmi închipuiam că era vorba despre fapte glorioase, și nu despre un masacru fără sfârșit, un șir sângeros de grozăvii fără limite.

— Taci, spuse Dyonisios, nu vreau să te mai ascult.

— Și totuși va trebui să mă asculți. Nu te întrebi de ce prietenul tău cel mai bun nu vrea să te mai urmeze în sinuciderea aceasta nebunească? Poruncește să fiu ucis și eu, dacă ai hotărât că este nevoie să faci asta. Dar în cine mai poți avea încredere? Îți rămâne Iolaos, dar și el șovăie, este și el cuprins de îndoieli. Aceasta este problema unuia care se află într-o situație ca a ta: face un gol în jurul său. N-o să mai poți conta pe nimeni, n-o

să mai ai nici un singur om căruia să-i acorzi încredere. Asta este, voiam să te feresc de așa ceva, pentru că singurătatea este cea mai rea dintre pedepsele care pot exista. Nu știu ce soartă mi-ai rezervat: sunt sigur că voi afla cât de curând. Dar drumurile noastre s-au despărțit deja, Dyonisios, încă de atunci când am refuzat să negociez o alianță cu popoare barbare împotriva orașelor grecești. Acum, din păcate, ne aflăm la punctul final al acestei neînțelegeri dintre noi. Tu ai de partea ta forța, armele, puterea, eu doar cuvintele și nici pe acelea nu le mai am, dat fiind că nu mai am nimic să-ți spun. Cunosc dinainte rezultatul unei asemenea confruntări atât de inegale. Un singur lucru îți cer: nu căuta alți vinovați, pentru că nu există. Pedepsește-mă pe mine, pentru că nu mai este nimeni altul care să trebuiască pedepsit.

— Așa am să fac, spuse Dyonisios. Rămâi cu bine.

În schimb, mulți, mai ales dintre membrii Frăției, fură urmăriți, interogați și aruncați în temnițe. Despre unii se spunea că fuseseră uciși în mare secret. De data aceasta, însă, nu fură reacții violente. În aparență, nimeni nu avusese vreo reacție. Unii avură impresia că și Frăția se temea de Dyonisios, dar cei care cunoșteau mai bine acea societate știau că ea nu renunța așa ușor la răzbunare. Era doar o chestiune de timp.

Filistos, însă, observă doar că era ținut sub observație, dar nimic mai mult. Până când, într-o seară, veni la el un trimis al palatului din Ortigia și-i spuse că trebuia să se pregătească de plecare.

A doua zi fu urcat pe o navă comercială care transporta vin și ulei de măsline, având drept comandant chiar pe armator, un negustor angrosist pe nume Sosibios.

Călătoria dură aproape o lună și se încheie într-o localitate izolată, la capătul golfului Adriatic, într-o lagună întinsă. Era orașul care dădea numele golfului, Adria, o așezare a veneților la care se adăugase pe parcursul anilor o colonie grecească și, mai târziu, una a etruscilor. Era un loc umed și cu călduri înăbușitoare, înconjurat de mlaștini și asaltat de țânțari chiar și în timpul zilei. Dyonisios întemeiase acolo o colonie comercială care schimba produse agricole și metalurgice pe chihlimbar și cai pentru armată.

Filistos fu instalat într-o căsuță aflată nu departe de mare, în zona locuită în special de syracuzani. Nu se vedeau soldați, dar el era sigur că în jurul său roiau iscoade și informatori, astfel încât orice mișcare a sa avea să fie ținută sub o strictă supraveghere.

La început îi fu foarte greu să se obișnuiască, pentru că locuințele din Adria era construite în mare parte din lemn și paie, complet lipsite de acele caracteristici care făceau ca ședereа într-un oraș grecesc să fie plăcută. Nu exista nici un teatru, bibliotecă sau școală, nu erau porticuri, fântâni sau monumente. Chiar și sanctuarele erau sărace și lipsite de podoabe, nu cu mult diferite de celelalte colibe din jur. Terenul era, într-adevăr, atât de moale și de nesigur că nu putea suporta greutatea unor construcții din piatră.

La sosirea iernii, situația se înrăutăți continuu pentru că, din mlaștini și din lagună, se ridica o ceață deasă care acoperea și ascundea totul; peste tot se răspândea o umiditate care pătrundea până la oase și făcea deseori ca articulațiile să devină dureroase.

Vitregia acelor locuri, nesiguranța zilei de mâine și lipsa totală a unor informații despre soarta lui Leptines

îl făcură pe Filistos să cadă într-o stare de adâncă descurajare. Ore întregi cutreiera pe țărmul mării ascultând chemările melancolice ale pescărușilor și nopți în șir nu avea somn frământându-se din cauza singurătății și a mizeriei în care fusese condamnat să trăiască. Uneori se gândea să-i ceară iertare lui Dyonisios, pentru ca să poată scăpa din locul acela groaznic de la capătul lumii, dar, după aceea, își găsea noi forțe pentru a rezista strângând din dinți la tot acest chin. Se gândea că un înțelept nu se pleacă în fața puterii, ci trebuie să găsească prin strădania minții un sprijin pentru independența și demnitatea de care avea atâta nevoie. Reuși în felul acesta să treacă de perioada cea mai aspră a iernii și, când veni primăvara, începu să găsească și unele aspecte plăcute în ținuturile acelea în care era nevoit să trăiască. Începu să facă mici călătorii pe uscat, fără a fi împiedicat de cineva și-și dădu seama că Dyonisios poate că nu avusese de gând să-l țină prizonier într-o închisoare propriu-zisă. Îl pedepsise cu un exil amar, dar îi lăsase o oarecare libertate de mișcare.

Era un teritoriu foarte diferit de cel al Siciliei, jos și neted, bogat în păduri și cursuri de apă: observă că prin lagună treceau multe vase venite mai ales din Răsărit, dar unele și din Apus. Ajunse până la un fluviu mare pe care locuitorii de acolo îl numeau Pad și care, pentru greci, era străvechiul Eridanos.

După o vreme, începură să sosească și veștile din partea unor prieteni din Frăție, care nu-l uitaseră și care reușeau să-i trimită mesaje, întotdeauna verbale.

Află astfel că Leptines nu fusese ucis, ci surghiunit într-o insuliță de pe coasta ilirică, numită Lissos, unde Dyonisios întemeiase o altă colonie.

Pe la începutul verii următoare, la Adria se întoarse Sosibios, negustorul care-l adusese acolo, și-i aduse alte vești.

— Participarea noastră la Olimpiade a fost un eșec total. Sectorul syracuzan era prea bogat, prea luxos – stâlpi de susținere aurițI, corturi din purpură, frânghii din in egiptean – și lucrul acesta nu le-a plăcut grecilor.

Filistos, care îl avea acum musafir în casa lui, îl invită să șadă, spunându-i:

— Cum se poate ca nimeni să nu-l fi sfătuit? Grecii din metropole sunt încrezuți, cred că sunt doar ceva mai puțin decât zeii. Despre atenieni nici să nu mai vorbim. Le place frumusețea, dar cea foarte simplă: pe Zeus, nimeni nu l-a citit pe Tucidide? Ei consideră exagerările de orice fel drept manifestări ale barbariei.

— Și asta nu-i tot, continuă Sosibios. N-a mers mai bine nici în privința întrecerii literare. Eu cred că Dyonisios a ținut morțiș să participe ca să apară în ochii lumii ca un om rafinat și sensibil. Unul dintre cei mai buni actori care a putut fi găsit i-a recitat poemele, dar acestea au fost primite cu fluierături și cu un cor de râsete, din cauză că – se spune – erau de foarte proastă calitate.

Filistos nu se putu abține să nu-și exprime satisfacția atunci când află această veste.

— Dacă m-aș fi aflat eu acolo, spuse, nu s-ar fi întâmplat așa ceva. L-aș fi sfătuit să nu participe sau aș fi pus un poet bun să-i scrie versurile. Din păcate, probabil că acum are în jur numai lingușitori care au lăudat poeziile și sunt sigur că el i-a crezut.

— Cam așa ceva, recunoscu musafirul său.

— Dar întrecerile sportive?

Sosibios răbufni.

— Un dezastru... Cele două cvadrige ale noastre s-au ciocnit în cursa carelor și au provocat o învălmășeală groaznică: trei vizitii și-au pierdut viața, doi au rămas invalizi pentru tot restul zilelor. Și asta nu-i totul: un mare orator atenian, Lysias, a ținut un discurs în fața tuturor participanților, îndemnându-i pe greci să-l răstoarne pe tiranul din Syracuza care se aliase cu barbarii pentru a nimici orașele grecești din Italia și care încă mai ținea Rhegion sub asediu, încălcând pe față armistițiul sacru care impunea pacea între greci pe întreaga durată a jocurilor. Pavilionul nostru a fost de-a dreptul luat cu asalt de mulțimea care voia să-i alunge pe syracuzani din satul olimpic. Și acum, continuă el, vestea cea mai tristă dintre toate: Iolaos care conducea grupul nostru la întoarcere, a intrat într-o furtună îngrozitoare în golful Tarant și s-a scufundat cu nava sa.

— Și... a murit? întrebă Filistos.

Sosibios dădu din cap aprobator.

Pe Filistos îl podidiră lacrimile: îl pierdea pe ultimul dintre prietenii care fuseseră martori la ascensiunea lui Dyonisios și care, de altfel, îi rămăsese totuși fidel până la capăt.

— Când pleci înapoi? îl întrebă în cele din urmă pe negustor.

— Peste trei zile, când se va termina încărcarea vasului meu.

— Crezi că ai putea să-i transmiți lui Leptines un mesaj din partea mea? Este tot la Lissos?

Sosibios se codea.

— Este cam periculos. Dar, dacă dau de vreun cunoscut care merge acolo, pot să-i comunic prietenului tău că ești viu și nevătămat. E bine așa?

Filistos îi mulțumi.

— Îți sunt recunoscător pentru asta. Suntem buni prieteni și cred că i-ar face plăcere să aibă veşti de la mine.

După trei zile, se salutară din nou, în port. Sosibios pusese deja piciorul pe pasarelă, când se întoarse către Filistos.

— Am uitat să-ți spun cel mai interesant lucru, spuse. Întâmplarea cu Platon.

— Platon? repetă Filistos, căscând ochii mari. Vorbim despre marele filosof?

— Chiar despre el. Se afla în vizită în Italia, în primăvara aceasta, și s-a oprit în Sicilia, iar după aceea și la Syracuza. A primit multe invitații, după cum îți poți închipui, în cercurile cele mai prestigioase, cred că și în câteva asociații ale Frăției. Mai întâi a început prin a spune că luxul nostru este demn de a fi compătimit: obiceiul de a mânca de trei ori pe zi, de a dormi cu nevasta în fiecare noapte, de a avea case prea somptuoase. Nu s-a mulțumit cu atât și, într-o discuție purtată după aceea, a început să vorbească despre vicii, despre corupție și despre decăderea instituțiilor sub tiranie, explicând totuși că, dacă nu se poate înlătura această plagă, o cale alternativă ar fi ca filosofii să-l educe pe urmașul tiranului însuși, pentru a-l transforma la rândul său într-un filosof și a face din el un bun conducător. Îți dai seama? Se oferea să-i fie preceptor micului Dyonnisios.

— Mare curaj, comentă Filistos.

— Curaj? Eu aș zice nebunie.

— Dar ei doi, vreau să spun Dyonisios și Platon, s-au întâlnit vreodată față în față?

— Nici măcar în vis. Când i-au ajunse la urechi toate aceste propuneri, Dyonisios i-a recomandat căpitanului

de pe nava care-l ducea pe filosof înapoi în Grecia să-l vândă piraților.

— Pe Hercule! exclamă, uluit, Filistos. Piraților?

— Exact așa. Discipolii săi au fost nevoiți să-l răscumpere într-un târg de sclavi din Egina, înainte să ajungă cine știe pe unde.

Filistos nu-și putu opri un zâmbet amar, amintindu-și o replică a lui Dyonisios: „Filosofii! Îi ocolesc așa cum ocolesc murdăria câinilor când o văd pe stradă!".

Sosibios plecă și Filistos se întoarse la ocupațiile sale: lucrul la istoria Siciliei, care devenise în ultima vreme deosebit de greu de continuat din cauza lipsei aproape totale a informațiilor.

În cursul anilor următori, el fu însărcinat de oficialitățile din Adria, care aveau un mare respect pentru el, să se angajeze la o mare lucrare: un canal care urma să lege un braț de vărsare a Padului cu laguna, astfel încât să facă din acest oraș un centru comercial și de tranzit mult mai bogat și mai căutat de negustori. Și Filistos porni fără întârziere la treabă.

XXIX

Filistos mai petrecu la Adria aproape cinci ani, în condiții destul de curioase din multe puncte de vedere. Exilul îi lăsa o libertate aproape completă. Singurul lucru pe care nu-l putea face era să se întoarcă la Syracuza. Acceptând această interdicție, de altfel din cale-afară de dureroasă, el își dădu seama că, în realitate, Dyonisios îl trimisese în locurile acelea cu o misiune nedeclarată: adică aceea de a deveni o călăuză a coloniei syracuzane pe care o instala treptat acolo.

Între timp, lucrările la marele canal care lega brațul de la miazănoapte al Padului cu laguna Adria mergeau înainte și deseori Filistos în persoană le supraveghea, instalându-se pe șantiere zile și, câteodată, chiar luni întregi. Era zvelt și bronzat, așa că părea să întinerească. Când marea lucrare se termină și digurile provizorii fură desființate pentru ca apa să poată curge liber, spectacolul fu emoționant.

Canalul regulariza și dirija apele marelui fluviu, creând o nouă cale de navigație care punea orașul în legătură cu întinsul teritoriu de pe uscat, bogat în tot felul de resurse naturale: animale, blănuri, grâu, lemn

și, de asemenea, vin, ulei și produse metalurgice provenite din Etruria. Era o lucrare reprezentând, în sfârșit, pacea și prosperitatea. Locuitorii din Adria, recunoscători față de cel care o crease, i-au dedicat o inscripție în sanctuarul din oraș botezând noul canal „Șanțul Filistin". Impresionat, Filistos se gândi că numele acelei lucrări putea să aibă un rol mult mai mare în perpetuarea faimei sale, decât operele istorice la care continua să lucreze fără răgaz.

Așezarea syracuzană de la Adria nu rămase singura. O altă colonie fu întemeiată pe un promontoriu de forma cotului unui braț de om, de pe coasta apuseană, primind din această cauză numele Ancona. Între timp, celții care arseseră Roma în urmă cu opt ani se stabiliseră definitiv pe teritoriul umbrilor, în apropiere de noua colonie de pe promontoriu care deveni o bază pentru angajarea de războinici în armata syracuzană.

Într-o zi de primăvară, la Adria acostă o navă de război, o triremă numită *Arethusa*, pe care Filistos o văzuse de mai multe ori ancorată în portul Lakkios și care acum era folosită doar pentru misiuni diplomatice. Îndată după aceea i se anunță o vizită și se trezi față în față cu Aksal, celtul care-l păzea pe Dyonisios. Îi apăruseră câteva fire de păr alb și se vedea că înaintase în vârstă, dar devenise și oarecum mai impunător.

— Ia te uită, Aksal! îi spuse în semn de salut. Nu m-aș fi așteptat nici în ruptul capului să te văd pe aici. Ce te aduce în locurile astea de la capătul lumii?

— Stăpân vrea frați la mine ca mercenari și spune că tu vine cu mine ca să face înțelegere cu ei.

— Dar eu n-am primit de la el nici o dispoziție sau mesaj în sensul acesta, așa că nu mi se pare că ar fi cazul

să fac așa ceva. Dar cred că te-ai putea descurca foarte bine și singur. Greaca ta nu s-a perfecționat prea mult, dar bănuiesc că în limba ta poți vorbi foarte bine.

Aksal nu renunță.

— Stăpân zice că dacă tu nu vrea venit cu mine, să te iau oricum, spuse el și întinse două mâini zdravene ca niște labe de urs.

— Stai liniștit, nu te grăbi, îl calmă Filistos. Am să vin. Să mă lași puțin ca să mă pregătesc...

— Mâine noi plecăm.

— Am înțeles. Dar trebuie să găsesc pe cineva care să aibă grijă de cărți, de obiectele mele personale...

— Tu iei tot cu tine, mai spuse Aksal.

Filistos simți că-i sare inima din piept.

— Tot? Dar ce înseamnă asta? Vorbește mai pe înțeles, animalule!

— Toate lucruri iei cu tine. Tu nu întorci aici.

— Nu? Dar unde vrei să mă duci?

— Asta Aksal nu spune.

— Am priceput, răspunse resemnat Filistos. Dar în sinea sa nu îndrăznea să-și imagineze care putea fi ținta finală a acelei călătorii. Se gândea că Ancona ar fi fost deja un mare pas înainte. Trebuia să fie, într-adevăr, un oraș în adevăratul sens al cuvântului.

Ajunseră la destinație după șase zile: primele două prin lagune, o călătorie plăcută, celelalte patru nu chiar liniștite, din cauza unui vânt dinspre apus care avea mereu tendința de a-i duce către larg și făcea să geamă din toate încheieturile, într-un mod îngrijorător, biata *Arethusa* care nu mai era demult tânără. Aksal care nu era, totuși, la prima călătorie pe mare, era destul de încordat și, deseori, la câte un val mai puternic decât

altele, scotea niște țipete guturale, poate pentru a-și calma neliniștea.

Ancona era, într-adevăr, un oraș adevărat, din toate punctele de vedere. Avea un port foarte frumos, adăpostit de vântul dinspre miazănoapte, cu dane separate pentru nave de război și vase de transport, și o acropolă impunătoare pe creasta muntelui care domina golful. Acolo, Dyonisios poruncise să fie ridicat un templu măreț care se zărea de departe și jos, în centrul orașului, agora cu porticuri de unde se putea ajunge direct în portul plin întotdeauna de nave. Piața orașului arăta foarte pestriț: erau greci din colonii și din metropole, picenieni din interiorul peninsulei, cu veșmintele lor din lână meșteșugit împletită, umbri, etrusci și celți, foarte mulți, atât bărbați, cât și femei. Filistos fu impresionat de frumusețea femeilor celte: înalte, cu picioarele lungi, sâni mari, plete blonde care le ajungeau până la șolduri. Unele își purtau copiii atârnați la gât și făceau cumpărături de la tarabe plătind cu bani syracuzani. Bărbații erau impresionanți: foarte înalți de statură, musculoși, aveau colane la gât, erau îmbrăcați cu nădragi din lână strânși pe glezne, dar mergeau aproape toți cu bustul gol și purtau săbii lungi atârnate la cingători din plasă metalică sau din plăci de fier bătut.

Punctul de recrutare era într-o clădire din port unde se întâlneau intermediarii greci care vorbeau limba celtă, dar, mai ales, celți care vorbeau o greacă nu mult diferită de cea a lui Aksal. Filistos simțea că parcă renăștea: în sfârșit respira din nou atmosfera unui *polis* grecesc, chiar dacă un pic mai corcit.

Timp de șapte zile, întocmi vreo douăzeci de angajamente și plăti avansuri, după care *Arethusa* porni din nou în larg.

Filistos rămase plăcut surprins de prezența syracuzanilor pe acele meleaguri: era limpede că, după ce pieţele din zona răsăriteană fuseseră ocupate de cartaginezi, Adriatica devenea pentru Dyonisios o zonă importantă în care își putea extinde centrele comerciale, întemeind și alte așezări coloniale.

De la comandantul vasului află și alte vești interesante. Deschiderea noilor piețe și stabilitatea din acei ani aduceau o mare prosperitate pentru toate orașele aflate sub dominația lui Dyonisios, iar soțiile sale aduseseră pe lume alți copii. Ultimei născute, o fetiță născută de Aristomaches, i se pusese numele Aretis, fiindcă aceasta fusese dorința tatălui ei.

La auzul acelui nume, Filistos se gândi că, în adâncul inimii, tiranul probabil că mai păstra și unele sentimente calde. Se gândi și la Aristomaches, obligată să-i dăruiască soțului ei cât mai mulți copii, deși ea iubea un alt bărbat, dar cugetă că, la urma urmelor, timpul vindecă multe răni și ne obișnuiește să suportăm cu mai mult curaj nenorocirile și greutățile vieții.

Într-o zi, Filistos își dădu seama că nava cotea mult spre răsărit și se gândi că destinația sa finală era în vreun alt avanpost grecesc rătăcit printre nenumăratele insule și sinuozități ale coastei ilirice, locuri în care Syracuza se extindea cu alte așezări. Apoi, pe neașteptate, o idee îi fulgeră prin minte: Lissos! Poate că mergeau la Lissos.

Ajunseră, într-adevăr, acolo, spre seară, nu fără unele dificultăți, în a treia zi de la plecarea lor din Ancona. La puțin timp după aceea, sub privirea vigilentă a lui Aksal, Filistos se afla în fața unui vechi, regretat, iubit prieten.

— Leptines! strigă de îndată ce-l zări.

— Filistos!

Se îmbrățișară și rămaseră așa mai mult timp, cu lacrimi în ochi.

— Măi ticălosule! spunea Filistos. Ești zdravăn încă! Ce mare bucurie să te văd, pe Zeus, ce bucurie!

— Ești chiar tu, bătrâne palavragiu! exclamă Leptines cu glas tremurând de emoție. Ia te uită la el, e frumos ca o codană din Efes! Ei, se pare că și clima din Adriatica ți-a priit! Pe unde ai ajuns?

— La Adria, dacă știi unde este.

— Da, Adria... pe unde este Adria asta?

Filistos arătă înspre miazănoapte.

— Tocmai în capătul golfului. Țânțarii mă mâncau de viu în primele zile, apoi m-au mai lăsat în pace sau eu m-am obișnuit cu ei. Cât timp a trecut... Pe toți zeii, cât timp!

Se luară de braț și porniră prin lumina aurie de dinaintea asfințitului pe strada pavată care ducea către micul oraș, ajungând după o vreme la casa lui Leptines: o casă din piatră cenușie cu o curte interioară mărginită pe trei laturi de un portic cu coloane frumos sculptate. În centrul curții se afla un puț decorat cu motive florale.

— Te-ai aranjat bine, constată Filistos.

— Nu mă plâng.

— Ei, văd că fratele tău nu te-a tratat prea rău.

— Nu, răspunse Leptines, pe un ton rece. Dar tu? Cum te-ai descurcat?

— Puteam să mă mișc. Am avut libertatea să fac, într-un anumit sens, ce voiam. Mă rog, trăiam într-un fel de libertate condiționată. Ai văzut cumva pe unde o fi dispărut Aksal?

— Nu, nici nu m-a interesat.

Filistos se întoarse.

— Dar era pe aici, în spatele meu... Știi, fratele tău mi-a transmis sarcina de a recruta celți din târgul de la Ancona. Sau, cel puțin, așa mi-a spus Aksal. Din partea lui, direct, n-am primit nici un mesaj. Dar tu?

— Nici eu.

— Aksal mi-a spus să-mi iau cu mine toate lucrurile, pentru că mă voi mai întoarce la Adria. Poate că m-au mutat aici. Îmi place locul ăsta. Clima văd că este bună și nu-i nici urmă de țânțari. Putem face o partidă de zaruri sau să mergem la pescuit. Știi, acum că m-am obișnuit să nu mă mai bag în politică, trebuie să-ți spun că, de altfel, nici nu-i simt prea mult lipsa. Era o lume de nebuni... Dar tu?

— Eu? răspunse Leptines. Ce să spun... dar nu mai continuă.

— Așa este, gândi cu voce tare Filistos, tu ești un animal de luptă. Probabil că te simți ca *Boubaris* a ta într-un lighean.

— Oarecum, recunoscu Leptines. Ești musafirul meu, spuse el ca să schimbe vorba. Am la cină pește. Îți place?

— Mă mai întrebi? Aș mânca doar o coajă de pâine numai să stau împreună cu un vechi prieten.

Cinară împreună, în curticica interioară, tolăniți pe divane, cu o mulțime de aperitive servite de mai mulți sclavi. Rămaseră treji până târziu în noapte, bând vin și sporovăind despre vremuri de demult. În felul acesta, Filistos își dădu seama că Leptines nu știa aproape nimic despre ce se mai petrecuse la Syracuza și în metropole în toți acei ani. Probabil că fusese ținut într-un fel de izolare.

— Fratele tău ți-a scris vreodată? întrebă el la un moment dat.

Leptines scutură din cap.

— Ți-a trimis măcar mesaje prin vocea cuiva?

— Nu.

— Înțeleg. Dar, după părerea ta, o să mă lase și pe mine aici?

— N-am nici cea mai vagă idee. Să sperăm. Mie mi-ar face mare plăcere.

Într-un târziu, se duseră la culcare și Filistos mai rămase puțin să privească luna plină care lumina rada portului și cele câteva nave ancorate. Era un spectacol minunat. Era și acolo un colțișor din Grecia. Apăruse un templu, o piață, fusese construit un port, se răspândeau și în interiorul insulei limba, obiceiurile, religia elenilor.

Se trezi devreme cu țipetele pescărușilor în urechi și la puțin timp după aceea auzi gălăgie la ușa de intrare în casă. Se duse să vadă ce era și dădu peste Aksal.

— Ce s-a întâmplat?

— Noi plecăm, răspunse celtul.

— Care noi?

— Noi: Aksal, tu și comandantul Leptines.

— Pe Zeus, să nu-mi spui că... Și unde plecăm?

— La Syracuza. Nava ridică ancora când maree. Repede.

Filistos alergă sus pe scări, gâfâind, și intră valvârtej în camera lui Leptines.

— Plecăm! strigă el cât îl ținea gura.

— Ce tot spui?

— Mi-a spus Aksal: ne întoarcem acasă, dragă prietene, ne întoarcem acasă!

La auzul acelor cuvinte, Leptines rămase ca năuc, neștiind ce să spună. Se plimba înainte și înapoi prin cameră, privea zăpăcit afară pe fereastră.

— Trebuie să te grăbești, îi strigă Filistos. Aksal vrea să ridice ancora folosindu-se de maree.

— Habar n-are Aksal. În port apa este atât de adâncă, încât nu avem nevoie să ținem seama de maree. Avem tot timpul.

— Ei, dar te bucuri sau nu prea? Ai o față...

— Oh, da, cum să nu mă bucur... Dar mă gândeam că o să mă aflu iarăși față în față cu el.

Nu-i aștepta nimeni în port și nimeni nu părea să-i recunoască atunci când coborâră de pe *Arethusa*, de parcă ar fi pus piciorul pe mal niște fantome. Priveau în jur și se minunau de toate schimbările pe care le vedeau: construcțiile, oamenii. Totul părea nou și diferit, așa că se simțeau oarecum străini de oraș. La un moment dat, Leptines își îndreptă privirea către docurile de reparații și ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă Filistos, care își dăduse seama că se întâmplase ceva.

— Nimic, răspunse Leptines și porni mai departe, dar Filistos privi și el în direcția aceea și o văzu pe *Boubaris* care urma să fie scoasă din serviciu. Carcasa enormă a navei, ușor de recunoscut din cauza formei neobișnuite, părea acum scheletul unei balene, ars de soarele necruțător.

Merseră mai departe în urma lui Aksal și freamătul însuflețit al portului la orele serii devenise doar ca un zumzet în surdină al unui stup.

Ortigia.

Palatul auster al lui Dyonisios era neschimbat și tot astfel erau și fețele încruntate ale mercenarilor săi. Traversară curtea, urcară scările – tot în urma lui Aksal,

care nu scotea nici o vorbă – și ajunseră în dreptul sălii de primire. Ușa era întredeschisă și celtul le făcu semn să intre.

Dyonisios era așezat pe un scaun într-un colț, întors cu spatele la ușă.

Se întoarse când auzi zgomotul ușii care se închidea și se ridică în picioare. Nici unul dintre cei trei bărbați nu reuși să spună ceva și sala părea de sute de ori mai mare decât era în realitate.

— L-ai trimis pe Aksal să ne aducă aici... spuse în cele din urmă Filistos. Și vorbi ca și cum ar fi venit pe jos dintr-o clădire vecină și nu de la capătul lumii, după ani și ani de despărțire.

— Da, răspunse Dyonisios. După aceea, urmă din nou o lungă, parcă interminabilă, tăcere.

— Noi... vreau să spun fratele tău și cu mine, ne bucurăm că ai făcut-o, mai spuse Filistos. Încercă să mai destindă atmosfera aceea apăsătoare cu o vorbă de duh. Ca să fiu cinstit, mă cam plictiseam în laguna aceea, printre atâția țânțari.

— Și tu? întrebă Dyonisios, întorcându-se către Leptines.

Leptines ținea fruntea plecată și privirile în pământ.

— Nici măcar nu mă saluți? insistă.

Leptines se apropie de el.

— Te salut, Dyonisios. Văd că arăți bine.

— Nici tu nu ești mai prejos. N-ai dus-o prea rău.

— Nu. Nu prea rău.

— Am nevoie de ajutorul tău.

— Vorbești serios?

— Mă pregătesc pentru ultimul război cu cartaginezii. Ultimul, înțelegi? Și am nevoie de tine. Iolaos a murit.

— Am aflat. Bietul băiat.

— Băiat... continuăm să mai folosim și acum cuvântul acela de o groază de ani.

— Așa este.

Filistos îi privea pe cei doi și avu o strângere de inimă, iar emoția îi umplu ochii de lacrimi. Simțea, între cei doi bărbați atât de greu încercați într-o viață complicată și dură, un sentiment încă puternic, atât de intens, încât putea înlătura toate urmele nefericite lăsate de furie, bănuieli, frică, rațiuni de stat, politică, putere. Era sentimentul unei prietenii trainice și fierbinți, rănită și jignită, dar devenită, poate, chiar mai adâncă.

— Ce răspuns îmi dai? îl mai întrebă Dyonisios.

— Ce răspuns poți aștepta de la mine? M-ai exilat în pustietățile acelea timp de cinci ani, fără nici un cuvânt, fără nici un mesaj. Cinci ani...

— Poate că ar fi mai bine să nu dezgropăm lucruri din trecut, interveni în mod nefericit Filistos, după care tăcu, dându-și seama că spusese o prostie.

— Nu puteam să-ți iert ceea ce făcuseși...

— La fel aș face și acum, absolut același lucru, dacă m-aș mai afla în situația aceea, îi replică Leptines pe un ton plin de hotărâre. Așa că poți să mă trimiți chiar acum înapoi.

Dyonisios oftă. În sufletul lui se dădea o luptă crâncenă între urmele unei furii de demult și emoția de a-l avea în față, după atâta amar de vreme, pe omul cel mai credincios și mai generos pe care-l cunoscuse vreodată. Și omul acela era fratele său.

— Am nevoie de tine, repetă și mai făcu încă un pas. Se priveau țintă în ochi de la mică distanță și nici unul dintre ei nu lăsa ochii în jos. În clipele acelea, Filistos ar fi vrut să se facă nevăzut.

— Să fie clar, răspunse Leptines. Tu ești cel care a trimis după mine. Nu eu ți-am cerut voie să mă întorc.

— Ai dreptate, răspunse Dyonisios. Mai este și altceva?

Încordarea acelor clipe era atât de mare, încât Filistos simțea că-l trec fiorii, dar de data aceasta nu mai scoase nici o vorbă.

— Ah! exclamă Leptines. Să le-o dăm la moacă! După aceea, plecă.

Dyonisios așteptă să audă trântindu-se ușa și repetă cu un rânjet:

— La moacă...

— Ai nevoie și de mine?

— Da, răspunse Dyonisios, așază-te. Îi arătă un scaun și vorbi ca și cum n-ar fi trecut decât câteva ore de la ultima întâlnire. Ascultă-mă cu atenție. Tratatul de pace cu cartaginezii le dădea dreptul de a primi tributuri de la Agrigent, Selinuntes și Hymera.

— Perfect adevărat.

— Aceste orașe mi-au trimis nu demult emisari prin care declarau că sunt dispuse să treacă de partea noastră, dacă noi suntem gata să le apărăm. Dar mi-au dat limpede de înțeles că nu doresc să schimbe o supunere cu alta.

— Înțeleg. Și ce vrei să fac.

— Te vei duce să te întâlnești cu oficialitățile din orașele acestea și vei negocia o formulă de... anexare prin care să le fie respectată autonomia și să nu-și simtă încălcată demnitatea. M-ai înțeles?

— Foarte bine.

— Asta-i tot.

— Tot? repetă Filistos.

— De ce? Mai avem și altceva de discutat?

Filistos lăsă capul în jos.

— Nu, răspunse, cred că nu.

Ieşi, găsindu-l afară pe Aksal, care-l aştepta ca să-l conducă acasă.

Când intră la el, văzu că totul era în perfectă ordine: pereţii erau spoiţi de curând, iar mobilele şi celelalte obiecte se aflau la locurile lor, ca şi cum stăpânul casei n-ar fi fost plecat nici o clipă.

Se aşeză, luă o tăbliţă de ceară şi un condei, respiră adânc şi spuse:

— Gata, să pornim din nou la treabă.

Leptines veni la el în vizită după câteva zile. Era posomorât şi prost dispus.

— La ce te-ai fi aşteptat? spuse Filistos, dând la o parte documentele la care lucra. Să te ia în braţe din primul moment?

— Nici vorbă de aşa ceva.

— Greşeşti, totuşi, pentru că, în felul său, a făcut deja lucrul acesta. Te-a rugat să-l ajuţi: este ca şi cum ar fi căzut în genunchi în faţa ta.

— Asta pentru că a rămas singur ca un câine părăsit. Nu mai poate avea încredere în nimeni.

— Exact. Teoretic, n-ar putea avea încredere în nici unul dintre noi. Când ne-am despărţit, situaţia nu era deloc limpede.

— Poate în cazul tău, nu şi într-al meu.

— Aşa este. De fapt, cred că sentimentele lui faţă de tine nu s-au schimbat câtuşi de puţin. În ce mă priveşte, nu cred că mă va ierta vreodată şi ştii de ce? Tu ai greşit cu inima, eu cu mintea... Cu toate acestea, îl slujesc. Sunt cel mai bun în tratativele diplomatice şi singurul care poate face o treabă bună în numele lui. Dar, pentru

mine, asta este de-ajuns. Îmi este suficient faptul că sunt alături de el, recunosc asta.

— Și discuțiile acelea, planurile de schimbare a situației în care voiai să mă atragi și pe mine? Nu ne mai gândim la așa ceva? Acum totul este în regulă?

Filistos suspină.

— Oamenii de litere ar trebui să se țină departe de acțiune. Nu sunt făcuți pentru asta. Încercarea mea caraghioasă de atunci a fost o mare greșeală și mai rău chiar a fost că am vrut să te amestec și pe tine. Dar am făcut-o fiind de bună credință, îți jur. Ai umblat puțin prin oraș? Ai văzut cum merg lucrurile? Pe aici, nimeni nu se mai gândește la politică. Organizarea administrativă merge bine, Adunarea cetățenească poate lua hotărâri într-o serie de sectoare ale economiei, ale ordinii publice, ale urbanisticii, granițele sunt apărate cu strășnicie, economia merge bine, circulă o mulțime de bani. Syracuza este acum o mare putere și poate trata de la egal la egal cu Atena, Sparta și chiar cu Persia. Nu-mi dădusem seama de toate aceste lucruri. Cât despre el, se spune că s-a perfecționat chiar și în priceperea de a scrie poezii. Dacă asta este realitatea, înseamnă că s-a petrecut o adevărată minune. A construit un sistem care funcționează, iar faptele îi dau dreptate. Vremea eroismului este acum de domeniul trecutului, prietene. Ne aflăm acum în fața unui senior aflat între două vârste, prea sever cu fiul lui cel mare – care este din ce în ce mai timid și slab, după câte aud – răsfățat și deseori neascultător, totuși capabil încă să se gândească la strategii de o incredibilă îndrăzneală. În fond, dacă ar vrea, s-ar putea bucura liniștit de anii bătrâneții: să primească ambasadorii, să prezideze serbări publice și reprezentații

teatrale, să meargă la vânătoare, să crească și să dreseze câini. Dar nu, acum pregătește o expediție contra Cartaginei. Ultima, spune el. După care, întreaga Sicilie va fi grecească și va deveni buricul lumii, noua metropolă. La urma urmelor, dacă stai să te gândești, cu poziția sa în centrul mării, la distanță aproximativ egală de Hellespont și de Coloanele lui Hercule, asta ar putea fi vocația normală a orașului nostru. Planul lui este măreț, înțelegi? Din păcate, nu poate fi trecută cu vederea o problemă de fond care face ca toată această strădanie a lui să fie zadarnică.

— Care ar fi? întrebă Leptines.

— E simplu: faptul că nu va exista un al doilea Dyonisios. Totul se reazemă pe el, așa cum cerul se sprijină pe umerii lui Atlas. Cel mai bun dintre tirani nu poate fi preferat celei mai rele dintre democrații. Locul lui nu poate fi luat de nimeni și, atunci când va cădea, tot ceea ce a construit – oricât de mare și de puternic ar fi acest edificiu – se va nărui împreună cu el. Nu va fi decât o chestiune de timp.

— Atunci, întrebă Leptines, dacă totul este în zadar, de ce ne-am mai întors?

— Pentru că ne-a chemat, răspunse Filistos. Și pentru că îl iubim.

XXX

Se auziră bătăi în ușă.

— Intră, spuse Leptines și deschise.

O văzu în fața lui pe Aristomaches, la fel de frumoasă ca atunci când o văzuse ultima oară, dar mai palidă. Avu nevoie de câteva clipe ca să-și revină, ca și cum ar fi fost fulgerat de o apariție divină.

— Intră, îi spuse.

Aristomaches își ridică vălul.

— Mă bucur să te văd. Am fost mult timp despărțiți.

— Mă bucur și eu să te văd. În zilele acelea nesfârșite ale exilului, toate gândurile mele se îndreptau doar către tine. Și, acum, ești aici... N-aș mai fi sperat. El te-a trimis?

— Nu. L-am întrebat dacă pot să te văd și mi-a dat voie să vin aici.

Leptines nu mai știu ce să spună.

— Este un gest mărinimos, spuse Aristomaches.

— Crezi?

— Dar tu ce crezi?

— Speră, probabil, că tu m-ai putea convinge să-l ajut în viitorul război.

— Oh, nu. Nu-i așa. Ești liber să faci doar ce vrei. Situația ta a revenit la normal. Toate proprietățile tale sunt întregi și bine întreținute. Poți alege să duci o viață liniștită și nimeni nu-ți va face din asta vreo vină. El mai puțin decât oricine.

— De unde știi asta?

— Mi-a spus el.

— Ați vorbit despre mine?

— În fiecare zi de când te-ai întors. Uneori... chiar și înainte. N-a vrut să recunoască niciodată, dar despărțirea de tine a fost pentru el cea mai grea suferință.

Leptines își șterse fruntea cu palma.

— Și ce... ce spuneați?

— Tu ești cea mai importantă persoană care există pentru el. Mai mult decât mine, mai mult decât copiii lui, mai mult decât cealaltă soție a lui.

— Vorbe...

— Mai mult decât vorbe. Sentimente, îi replică Aristomaches, cu un tremur în glas. O avere prețioasă, singura pentru care merită să te zbați pe lume. Dacă aș putea, aș vrea să te conving să alegi o viață liniștită. Să nu mai ai răspunderi de guvernare și nici de comandă a unei armate. Ai plătit un preț greu pentru curajul tău, pentru vitejia și cinstea ta.

Leptines o privi îndelung, în tăcere, parcă ascultându-și bătăile inimii. Nu mai era obișnuit cu emoții atât de puternice. Simțea, totuși, că îndemnurile acelea, chiar dacă veneau din partea femeii pe care o iubea, nu se potriveau cu firea sa dintotdeauna. Răspunse:

— Mă tem că o astfel de viață nu este de mine. Am rămas cinci ani pe țărmul acela sălbatic, bătut de vânturi și aveam sub ochi în fiecare zi marea. Inactivitatea este

pentru mine un chin de nesuportat. Voi avea timp să mă odihnesc pe vecie atunci când mă voi afla închis într-un mormânt. Aș vrea să-i spui fratelui meu că sunt gata să iau din nou sabia în mână și să lupt pentru el, dar numai împotriva vechiului nostru dușman. Și numai pentru asta aștept să fiu chemat la el.

Aristomaches îl privi cu lacrimi în ochi.

— Așadar, o să lupți din nou.

— Dacă este nevoie, da.

— O să mă rog de zei să te apere.

— Îți mulțumesc, deși nu cred că zeilor le pasă prea mult de mine. Mult mai mult m-ar putea apăra gândurile tale.

— Pe acelea le vei avea întotdeauna, în orice clipă din zi și din noapte. A fost o mare ușurare să te văd din nou. Ai grijă de tine.

Îi atinse buzele cu un sărut și plecă.

N-o mai văzu niciodată astfel, singur doar cu ea.

Pregătirile durară trei ani, în timpul cărora Dyonisios își extinse dominația și asupra celui mai mare centru al Ligii italiene, Crotona, deși acest oraș se aliase cândva cu cartaginezii. Intrarea în luptă a unui mare număr de mercenari celți îi asigurase victoria.

Alianța dintre Ligă și orașul punic nu funcționase niciodată cu adevărat, pentru că, din nou, Cartagina fusese lovită de ciumă și, în plus, avusese de înăbușit o nouă răscoală a indigenilor libieni. Între timp, ca să umple la loc casele de bani golite în ultima vreme, și a face rost de alți bani pentru noul război, Dyonisios vru să le dea o lecție piraților etrusci care coborau tot mai mult spre miazăzi și porni o expediție fulgerătoare până în

inima mării Tireniene: trupele lui cuceriră și jefuiră sanctuarul lor de la Agylla pe care, din cauza aspectului său, grecii îl numeau „Turnurile".

În urma acestei incursiuni, el se alese cu mai mult de o mie de talanți și cu o reacție dură din partea filosofilor, care-l considerau și de data aceasta un monstru lipsit de cel mai mic respect față de zei.

Între timp, Filistos încheiase noi tratate cu Agrigent, Selinuntes și Hymera, incluzându-le în Marea Sicilie a lui Dyonisios. Teritoriul cartaginez se redusese la un mic teritoriu de pe coasta de apus a insulei, cu câteva orașe aflate încă sub stăpânire punică.

Leptines nu-l urmase pe fratele său împotriva etruscilor, așa cum îi dăduse de înțeles la întoarcerea din exil, ci se pregătise cât mai bine pentru lupta decisivă cu inamicul cartaginez. Se antrena în fiecare zi în palestră, împreună cu Aksal, timp de mai multe ore, la lupte, pugilat, la mânuirea scutului și sabiei. Când cei doi apăreau în mijlocul arenei, toți cei de față încetau orice activitate și se îngrămădeau în jurul cercului ca să asiste la confruntarea dintre cei doi maeștri ai războiului. Zvâcnirile fulgerătoare ale mușchilor, trupurile scăldate în sudoare, gâfâitul convulsiv al gurilor schimonosite de efort făceau ca acest spectacol să fie nespus de realist și nu mai lipsea decât sângele pentru a semăna întru totul cu o luptă pe viață și pe moarte.

Când Dyonisios se întoarse din Italia, îi invită la cină pe fratele său și pe Filistos.

Nu erau decât ei trei și atmosfera semăna cu aceea dintr-o tabără militară: masă din scânduri grosolan cioplite și scăunele pliante.

— Ai văzut? Liga italiană se aliase cu cartaginezii. Ei nu-şi fac scrupule să facă înţelegeri cu barbarii.

— Nu umbla cu şmecherii: ştii foarte bine cum stau lucrurile. Unii consideră libertatea ca un bun suprem, mai important decât comunitatea de sânge şi de limbă. Şi îi înţeleg.

Dyonisios dădu din cap, cu o expresie gravă.

— Cu toate astea ai fost de acord să lupţi alături de mine în viitorul război.

— Da.

— Pot să te întreb de ce?

— Nu.

— Bine. Pot să am încredere în tine?

— Da.

— La fel ca... pe vremuri?

Leptines lăsă capul în jos. Acea frază fusese de-ajuns pentru a stârni în sufletul lui o adevărată furtună de amintiri şi de emoţii, care mai de care mai tumultoase.

— Te-am ţinut departe, în exil, pentru că văzându-te în ochi şi gândindu-mă că m-ai fi putut trăda ar fi fost o suferinţă pe care n-aş fi putut s-o îndur.

— Tu mai eşti, oare, în stare să suferi? întrebă Leptines. N-aş fi zis aşa ceva.

— Ca oricare altă fiinţă umană, ca oricare muritor. Şi acum, când mă simt aproape de pragul bătrâneţii, aş vrea ca între noi totul să fie ca altădată.

— Şi trădarea mea?

— Am avut posibilitatea să mă mai gândesc... Fiecare lucru cere timp, iar al meu se scurtează cu fiecare zi care trece. Vreau să-ţi spun ceva: dacă s-ar întâmpla... să mor, în viitorul război, tu vei fi urmaşul meu şi, dacă vei dori, o vei putea lua de soţie pe Aristomaches. Ea nu

te va respinge. Sunt sigur de asta. Eşti cel mai bun om pe care-l cunosc. Oameni ca tine au fost întotdeauna foarte rari şi nu cred că în viitor vor mai exista. Dacă eu voi cădea în luptă, veţi face în aşa fel încât cenuşa mea să fie aşezată lângă cea a lui Aretis. Trebuie să-mi promiteţi asta.

Filistos schimbă o privire de înţelegere cu Leptines şi-i răspunse:

— Fii liniştit, aşa vom face, şi plecă.

Dyonisios se ridică în picioare şi se apropie de Leptines. Nu-i mai lăsă timp să se ridice, strânse la piept capul fratelui său, în timp ce, în clipa următoare, acesta îi îmbrăţişa strâns mijlocul.

Plânseră amândoi în tăcere.

Prima debarcare cartagineză avu loc chiar în vara acelui an, sub comanda lui Mago care porni din Palermo în direcţia Messenei. Dyonisios îi chemă pe toţi comandanţii şi le spuse ce plănuia. Flota nu avea să iasă din port. Ar fi ieşit doar cu trupele de uscat pentru a tăia calea armatei inamice la miazăzi, distrugând-o. Mercenarii celţi urmau să se afle pe centru, sub comanda lui directă, miliţiile orăşeneşti pe dreapta, la ordinele lui Leptines, mercenarii campanezi şi peloponezieni pe stânga, cu comandanţii unităţilor respective. Cavaleria avea să rămână în rezervă pentru a fi aruncată în luptă în faza a doua, pentru a-i urmări pe fugari.

Ciocnirea avu loc după zece zile, într-o localitate din centrul insulei numite Kabala şi arma secretă a lui Dyonisios se dovedi a fi învingătoare. La vederea războinicilor celţi, uriaşi, cu plete lungi, albe, cu braţele şi pieptul purtând tatuaje înspăimântătoare, printre

adversari se răspândi panica și, când se declanșă lupta propriu-zisă, puterea uriașă a mercenarilor îi puse pe fugă. Leptines trimise din dreapta milițiile sale, conducându-le el însuși, cu un avânt imposibil de oprit, profitând și de avantajul terenului care cobora înspre inamic. Îi încercui pe dușmani printr-o manevră de învăluire, împingându-i spre centru, același lucru făcându-l campanezii și peloponezienii de pe latura stângă.

Armata punică fu nimicită: zece mii fură uciși, printre ei aflându-se și comandantul suprem, Mago; cinci mii căzură prizonieri. Alți cinci mii, aproape toți cartaginezi, reușiră să se adăpostească în spatele unui zid vechi și rămaseră acolo peste noapte, sub comanda fiului generalului căzut, un tânăr curajos care purta un nume cunoscut, Himilko.

Înainte de asfințit, trimiseră o delegație care să trateze predarea, dar Dyonisios, care acum se simțea învingător fără dubii, impuse condiții extrem de grele: părăsirea imediată a întregii Sicilii și plata unor despăgubiri de război.

Trimișii lui Himilko spuseră că pentru o decizie atât de importantă trebuiau să trimită un curier la Palermo ca să discute cu superiorii lor și că vor da un răspuns după patru zile. Între timp, cereau un armistițiu de cinci zile.

Dyonisios și Leptines, încă acoperiți de sudoarea și sângele din timpul bătăliei, se retraseră în cort pentru a se sfătui.

— Ce părere aveți? întrebă Dyonisios.

— Avem în mâinile noastre cinci mii de-ai lor, asta-i adevărat, dar ceea ce ai cerut cu greu poate fi acceptat. Vor căuta să tragă de timp și tocmai asta fac acum. Să închidem cercul în jurul dealului și în felul acesta ne vom feri de trucurile lor. Să lăsăm să treacă doar delegația.

— Ai dreptate. Așa facem. Lasă-i să intre.

Solii trimiși ascultară condițiile armistițiului cu o satisfacție evidentă, după care salutară cu tot respectul și se întoarseră la pozițiile lor.

Îndată după aceea, Leptines trimise cavaleria și pe peloponezieni, sub comanda unor ofițeri syracuzani, ca să închidă cercul din jurul dealului și să aprindă peste tot focuri. La unul dintre posturile de blocare a trecerii se prezentă la căderea întunericului un curier și fu lăsat să plece. Dispăru în galop după câteva clipe.

Restul nopții și ziua următoare se scurseră în liniște. Din când în când, Leptines primea de la posturile de gardă mesaje din care nu rezulta nimic nou. În a treia zi, pe înserat, începu să aibă unele bănuieli pentru că nu vedea întorcându-se curierul și i se părea ciudat că pe deal nu se mișca nimic. Luă comanda unui detașament de infanterie ușoară și înaintă pe jos către vârful colinei, răsfirându-și oamenii în formă de evantai. Pe măsură ce urca, în mintea lui își făcea tot mai insistent loc un presentiment îngrozitor. Sigur de-acum că nu greșea, își îndemnă oamenii să alerge dincolo de zid și în urma lor ajunse și el, abia respirând, și izbucni într-un hohot de râs amar: locul era pustiu.

— Căutați peste tot! strigă. Răsturnați fiecare piatră! Nu puteau să dispară astfel. Căutați-i, vă spun!

În scurt timp ajunse sus și Dyonisios, rămânând și el înmărmurit atunci când văzu că nu mai era nici urmă de inamici. Palid, cu maxilarele încleștate, tremura de furie și de ciudă.

— *Heghemòn*, strigă unul dintre soldați. Aici, repede!

Leptines și Dyonisios se repeziră în acel loc și se treziră în fața intrării într-o peșteră, cum erau multe în

ținutul acela arid, o galerie naturală care cobora spre măruntaiele pământului, se întindea pe aproape trei stadii și se termina în plină câmpie printr-o gaură ascunsă de tufișuri dese și de nenumărate tulpini de muri. Petele de sânge de pe ghimpi și iarba călcată în picioare nu mai lăsau nici o urmă de îndoială.

— Nenorociții! izbucni Dyonisios. Să-i urmărim!

— Au de-acum un avans mult prea mare și probabil că s-au mișcat cât au putut de repede. N-o să-i putem prinde cu nici un chip. Soarta și-a bătut joc de noi și ne-a lipsit de o victorie definitivă. Dar, oricum, i-am învins și putem fi mulțumiți de asta. Să ne întoarcem.

La trei zile după aceea, fură ajunși din urmă de un curier cartaginez care le transmitea mesajul lui Himilko: îi părea rău, dar trebuia să respingă toate condițiile de predare.

— Uite la ăsta, mă ia acum și peste picior! strigă, furios, Dyonisios.

— Este dreptul lui, cred eu, comentă filosofic Filistos, care le ieșise în întâmpinare.

— Ah! Dă-i naibii! înjură Dyonisios și-și îndemnă calul într-un galop nebunesc.

În restul anului, Dyonisios se pregăti pentru reluarea războiului pe care, cu siguranță, după cum raportau informatorii, cartaginezii aveau să-l pornească și ei. Într-adevăr, la începutul verii, armatele se puseră în mișcare.

Dyonisios și Leptines, însoțiți de Filistos, înaintară dinspre miazăzi; Himilko, dinspre miazănoapte. După o lungă perioadă în care studiară, provocându-se cu hărțuieli și cu atacuri false, după ce se ținuseră sub observație de la distanță, prin grupe de cercetași, cele

două armate ajunseră una în fața celeilalte într-o localitate din Sicilia apuseană pe care grecii o numeau Kronion. Dyonisios avu neplăcuta surpriză să vadă că și cartaginezii aveau în armata lor mercenari celți, probabil angajați chiar din Galia sau prin intermediul bazelor pe care le aveau în Liguria.

Bătălia începu în ultimele ore ale dimineții când, în sunetul trâmbițelor și strigând cuvântul de ordine, armata syracuzană porni cu mare avânt la atac, îmbărbătată și de succesul obținut cu un an înainte. În primele momente, balanța nu părea să se încline într-o tabără anume și, pe rând, fiecare dintre cele două armate cedau sau câștigau teren, sub razele orbitoare ale unui soare necruțător. Către amiază, celții pe care Dyonisios îi așezase în centru, istoviți de căldură, începură să cedeze teren, lăsând descoperit flancul drept unde Leptines se bătea cu un curaj incredibil. Dându-și seama de pericol, Dyonisios îi strigă unuia dintre aghiotanți să trimită întăriri pentru a-l ajuta pe fratele său, dar celții și balearicii lui Himilko se strecuraseră deja prin locul rămas liber, izolând aproape complet aripa dreaptă syracuzană, care fu astfel într-o inferioritate numerică zdrobitoare.

În mijlocul unei mulțimi de inamici, Leptines nu-și pierdu cumpătul: se aruncă unde era învălmășeala mai mare, urlând ca un leu, împărțind în dreapta și în stânga lovituri ucigătoare, doborând nenumărați dușmani și, atunci când forțele îl părăsiră, se prăbuși cu pieptul, pântecele și gâtul străpunse de sulițele și săbiile adversarilor.

În acel moment, un strigă de triumf se ridică dinspre șirurile de inamici și descurajarea se răspândi printre syracuzanii care începură să se retragă, încercând să rămână în formație. Destul de curând, însă, retragerea

lor se transformă într-o fugă dezordonată. Dyonisios află aproape imediat trista veste și simți că i se taie răsuflarea. Îi văzu pe oamenii săi prăbușindu-se peste tot: dușmanii porniți în urmărirea lor nu cruțau viața nici unuia dintre cei pe care îi ajungeau din urmă. Fu gata să-și înfigă sabia în piept și să-și ia astfel viața, când apăru Aksal, călare, urlând ca o furie venită tocmai din infern și rotind prin aer o secure uriașă. Îi seceră pe toți cei care cutezau să-i iasă în cale, apoi, fără a descăleca, se aplecă și-și apucă stăpânul de un braț, îl ridică în șa și porni cu cea mai mare iuțeală către un dâmb aflat la un stadiu distanță, unde se vedea fluturând un steag syracuzan, semn că acolo se afla un post de observație al ariergărzii, sub comanda lui Filistos.

Ajuns aici, sări jos de pe cal, îl lăsă pe Dyonisios în grija micului grup și sună din cornul pe care-l purta la șold. Semnalul prelung răsună peste vale și se auzi pe deasupra câmpului de luptă, chemându-i pe soldații împrăștiați.

Ore întregi, Dyonisios rămase în picioare sub steag ca să-și întâmpine oamenii, să-i încurajeze, să-i facă să ia formația de careu pentru o apărare disperată. Abia la căderea întunericului încetă acel măcel și atunci, în mod ciudat, auzi trâmbițele cartagineze care sunară retragerea și văzu armata învingătoare retrăgându-se la mare distanță.

Abia atunci își pierdu cunoștința și se prăbuși fără simțire la pământ.

Când deschise din nou ochii, îl căută din priviri pe Aksal, dar nimeni nu știa unde s-ar fi putut afla celtul. Filistos trimise peste tot oameni care să-l caute. Îl strigară din răsputeri, cutreierară toată câmpia din jur, dar fără rezultat.

Apăru cu puțin timp înainte de a se lumina de ziuă, mergând pe jos, sleit de puteri și plin de sânge, dar ținând în brațe cadavrul lui Leptines.

Doi oameni alergară în întâmpinarea lui și-l ajutară să lase jos, în fața fratelui său împietrit de durere, trupul fără viață al comandantului.

Apoi, celtul îi spuse lui Dyonisios:

— Cartaginezii pleacă de aici.

— Ce spui? îl întrebă Filistos. Nu se poate așa ceva.

— Da. Ei pleacă departe.

Era adevărat. În mod inexplicabil, armata lui Himilko, după ce obținuse o victorie zdrobitoare, acum se retrăgea.

Atunci, Dyonisios dădu ordin să se înalțe un rug și să fie spălat trupul fratelui său. Apoi, toți războinicii îi aduseră comandantului ultimul salut.

După aceasta, le spuse să plece.

— Plecați, lăsați-mă singur.

Soldații se încolonară și porniră pe calea întoarcerii. Doar un mic grup, sub comanda lui Filistos, rămase la o distanță respectuoasă, ca să-l protejeze.

Dyonisios luă o torță și o apropie de rug. Privi cum lemnele erau cuprinse de flăcări, trosnind din ce în ce mai tare până când corpul războinicului căzut fu învăluit într-un vârtej de foc.

Filistos, care în primele clipe nu îndrăznise să privească, își întoarse privirile către sicriul care ardea în bezna nopții. La lumina flăcărilor văzu o umbră, un bărbat îngenuncheat, frânt de mijloc, care plângea în hohote cu fruntea în țărână.

XXXI

Filistos primi documentul cu propunerea de pace la douăzeci de zile după aceea, printr-un curier care venea de la Palermo. Mesajul era scris în greceşte, purta semnătura lui Himilko şi a Marelui Consiliu al Cartaginei. În el se putea citi:

Himilko, comandant al armatei cartagineze şi guvernator în Epikratia din Palermo, Lilibeos, Drepanos şi Soluntos, îl salută pe Dyonisios, arhonte al Siciliei.

Cele două popoare ale noastre au purtat prea multe războaie, provocându-şi unul altuia doar sânge şi distrugeri. Nici unul dintre noi nu are forţa să-şi nimicească adversarul, aşa că este mai bine să ne resemnăm şi să acceptăm situaţia aşa cum este ea acum. Noi am învins în ultima bătălie, voi încă mai aveţi ca prizonieri cinci mii de cetăţeni de-ai noştri. Cerem, prin urmare, să rămână al nostru, aşa cum a fost şi înainte, oraşul Selinuntes şi teritoriul Agrigentului până la malurile râului Halycos, în timp ce acest oraş va rămâne al vostru.

Veţi elibera în plus toţi prizonierii şi veţi plăti o mie de talanţi cu titlul de despăgubiri de război.

Voi veți recunoaște granițele noastre, noi le vom recunoaște pe ale voastre precum și stăpânirea lui Dyonisios și a urmașilor săi asupra teritoriului menționat în acest tratat.

Filistos luă documentul și-și anunță vizita la palatul din Ortigia, unde Dyonisios se închisese de zile întregi, nevrând să vadă pe nimeni.

Aksal nu-i dădu voie să intre.

— Stăpân nu vrea pe nimeni.

— Aksal, spune-i că eu sunt și că trebuie neapărat să stau de vorbă cu el. Este ceva de cea mai mare importanță.

Aksal dispăru în interior și apăru la scurt timp după aceea, făcându-i semn că putea intra.

Dyonisios era așezat pe jilțul din sala de primiri: avea cearcăne vinete la ochi, fața pământie, barba și părul în dezordine. Părea să fi îmbătrânit dintr-o dată cu zece ani.

— Îmi pare rău că te supăr, spuse Filistos, dar nu puteam să nu vin. Cartaginezii ne propun să facem pace.

Dyonisios păru să devină mai atent când auzi vorbele prietenului său.

— Din inițiativa lor? Nu le-ai făcut tu înainte nici o propunere?

— Nu mi-aș fi permis să fac așa ceva fără să te informez. Nu, inițiativa a pornit de la ei.

— Și ce vor?

Filistos îi citi mesajul, văzu că-l asculta cu atenție și continuă:

— Mie mi se pare o propunere înțeleaptă, având în vedere starea de inferioritate în care ne aflăm acum. Daunele de război pot fi discutate. Cu cartaginezii se poate negocia întotdeauna atunci când este vorba despre

bani. Dar lucrul cel mai important este recunoașterea oficială a autorității și a drepturilor tale și ale urmașilor tăi asupra acestui teritoriu. Este un element fundamental și n-ar trebui să lași să-ți scape o asemenea ocazie. Gândește-te la fiul tău. Știi foarte bine, nu seamănă cu tine și nici cu unchiul său. Dacă îi vei lăsa ca moștenire un stat solid, cu granițe recunoscute și respectate, va avea o viață mult mai ușoară, nu crezi?

Dyonisios oftă prelung, se ridică și veni către el.

— Da, poate că ai dreptate. Hai, dă-mi să mai citesc încă o dată documentul.

Se așezară la o masă, Filistos îi puse în față papirusul și așteptă ca el să-l citească.

— Ai dreptate, spuse Dyonisios la sfârșit. Îți voi urma sfatul. Pregătește actul oficial și începe tratativele pentru despăgubirile de război. Nu avem toți banii aceia.

— Poate că ar fi bine să cedăm ceva și pe plan teritorial. Măcar în interior, niște ținuturi ale siculilor care nu sunt atât de importante pentru economia noastră.

— Da, am putea să facem și asta.

— Bine...

Dyonisios rămas tăcut, absorbit de gânduri numai de el știute.

— Ei, atunci... eu plec, spuse Filistos și, văzând că nu primește nici un răspuns, înfășură la loc documentul și porni către ușă.

— Așteaptă, spuse Dyonisios.

— Da...

— Nimic... nimic. Poți pleca.

Filistos dădu din cap în semn de salut și ieși. Pentru o clipă, avusese impresia că voia să-i spună ceva foarte personal. Dar, poate că trebuia să treacă mai mult timp...

Trecură alți trei ani, timp în care Dyonisios păru să-și reia câte puțin vechile preocupări, adică treburi legate de guvernare și, de asemenea, pregătirea politică a primului său născut, este adevărat, aceasta din urmă fără niște rezultate prea încurajatoare. Tânărul prefera să ia parte la tot felul de petreceri cu prietenii, să invite artiști, hetaire și poeți, fiind întotdeauna fără chef atunci când tatăl său îl chema la el.

Doris, mama sa, pe care trecerea anilor și lipsa de activitate o făcuseră să se rotunjească peste măsură, încerca să-l apere:

— Ai fost întotdeauna prea aspru cu băiatul, îl bagi în sperieți.

— Încerc să face din el un om adevărat, pe Zeus, și un bărbat de stat. Trag nădejde să reușesc.

— Bine, dar cum? Fără să-i spui vreodată o vorbă bună, fără să faci vreun gest afectuos?

— Asemenea dulcegării trebuie să le faci tu. Sunt tatăl lui, pe Hercule, nu mama lui. Ai făcut din el un bleg care nu este în stare de nimic.

— Nu-i adevărat! Are destule calități și, dacă tu i-ai da ceva de făcut, o răspundere oarecare, ți-ar putea arăta ce este în stare să facă. Și, de altfel, se vede limpede că toată dragostea ta este doar pentru Aretis, fiica acelei...

— Gura! răbufnea Dyonisios. Să nu mai scoți nici o vorbă. Aretis este fiica mea, la fel ca și ceilalți copii. Este cea mai mică și cea mai drăgălașă. Am și eu dreptul la o bucurie de pe urma copiilor mei.

Erau discuții care se transformau de fiecare dată în adevărate certuri: Doris izbucnea în plâns și se ducea în apartamentul ei, închizându-se acolo zile întregi, cu slujnicele și cu damele de companie.

Filistos, în schimb, îi deveni mult mai apropiat ca sfetnic și chiar, deși el nu recunoștea întru totul, ca prieten. Singurul pe care-l mai avea acum pe lume.

Stabilind definitiv granița de la apus și raporturile cu Cartagina, Filistos se îngriji și de relațiile cu Sparta care fusese dintotdeauna puterea protectoare a Syracuzei. Atunci când spartanii începură un nou război cu atenienii, trimise, cu aprobarea lui Dyonisios, zece nave în marea Egee pentru a lua parte la operațiunile militare. Era un fel de achitare a unei datorii, nu o intervenție cu scop de expansiune.

Dyonisios părea mai interesat acum de literatură, o veche pasiune din tinerețe, dar rămânea pe mai departe refractar la filozofie. Încurajase spectacolele teatrale și-și reprezenta piesele proprii care, în general, erau bine primite de public. Cunoscându-l pe autor, spectatorii nu aveau nici o intenție de a-l nedreptăți.

Expediția din marea Egee avu rezultate dintre cele mai proaste: atenienii scufundară nouă dintre cele zece nave syracuzane și amiralul care comanda mica escadră preferă să-și pună capăt zilelor decât să se întoarcă la Lakkios cu o singură navă.

În Grecia, politica era atât de complicată, încât era foarte greu de prevăzut cum aveau să decurgă lucrurile nu de pe un an pe altul, ci chiar de la un anotimp la altul.

Între timp, tebanii adoptaseră un nou tip de formație militară, denumit „oblic", inventat de doi dintre generalii lor, Pelopidas și Epaminonda, atât de eficient încât reușiseră să-i îngenuncheze chiar și pe invincibilii spartani, cândva aliații lor, într-o localitate numită Leuctra. Înspăimântați de un asemenea succes, de neînchipuit la vremea aceea, atenienii trecuseră de partea Spartei, vechea

lor dușmană, pentru a-i putea opri în loc pe tebani, dar lucrurile ar fi mers foarte rău pentru ei dacă nu ar fi intervenit Dyonisios.

Folosirea unui mare număr de mercenari celți și a mașinilor sale de război avură un mare succes și schimbară radical situația. Atena ajunse până acolo încât îi oferi suveranului syracuzan o coroană de aur. Se spunea că regele Spartei, Agesilaos, după ce văzuse prima oară în acțiune balistele și catapultele lui Dyonisios, ar fi exclamat: „Pe toți zeii, în ziua de azi, curajul unui om nu mai are nici o valoare!".

Acordarea acelei coroane de aur era o ocazie unică: Dyonisios primi cetățenie ateniană și, prin intermediul lui Filistos, puse bazele unui tratat care lega statul său de Atena, printr-o alianță care punea capăt unei stări de conflict ce dura de cincizeci de ani, de pe vremea marelui război, când atenienii asediaseră Syracuza.

Era acceptat acum cu toate onorurile în lumea metropolelor, recunoscut și sărbătorit ca un apărător al elenismului apusean împotriva barbarilor. Acțiunile sale din trecut, nu prea potrivite cu meritele care i se atribuiau, fură lăsate în umbră sau date uitării. Se întoarse la Syracuza în toamna acelui an, al șaizecilea de viață, și-și propuse de data aceasta să se ocupe cu sârg și cu tact de pregătirea fiului său pentru a-i deveni un adevărat succesor.

Dyonisios al II-lea împlinea douăzeci și opt de ani și era acum un bărbat în toată firea. Până în momentul acela, nu-și dovedise în nici un fel valoarea. Fusese crescut în puf, îl atrăgeau mai mult plăcerile vinului, bucatele alese și sexul, iar părintele său nu dădea nici doi bani pe el. Era cult și bine educat, dar slab de înger și molâu.

Filistos încercă să-i ia și el apărarea.

— Nu poți să-l judeci atât de sever, îi spuse el. Fiul unui om ca tine este pur și simplu copleșit de comparația cu tatăl său. În felul acesta se va simți un străin și un incapabil, lucru acesta făcându-l să apară într-o lumină și mai proastă. El își dă seama de situația în care se află și se simte și mai puțin capabil să arate de ce este în stare. Este un cerc vicios în care se învârte la nesfârșit.

— Ce-ar trebui să fac, după tine? îl întrebă Dyonisios. Să-l tratez cu sărutări și mângâieri? Pe Zeus, dacă nu vrea să devină un bărbat adevărat, am să-l oblig eu, cu binele sau cu răul!

Dar nu erau decât simple vorbe. În realitate, Dyonisios era convins că nimeni nu-i putea fi un adevărat urmaș, că nimeni nu era la înălțimea unei asemenea misiuni. Uneori, Filistos era tentat să-i sugereze că ar trebui să lase din nou puterea în mâna poporului, dar renunță. Înțelegea prea bine că, dacă o democrație era în stare să guverneze un oraș, n-ar fi putut conduce niciodată un stat de asemenea dimensiuni care avea avanposturi până în Epir, Iliria, Umbria și Padusa.

Doar respectul și teama față de un singur om puteau ține laolaltă o asemenea uniune. Un guvern de cetățeni nu putea fi la fel de respectat și de temut de alte guverne de cetățeni care conduceau orașele supuse.

Poate că situația politică ar fi rămas neschimbată în echilibrul politic, economic și cultural pe care Dyonisios știuse să-l creeze, dacă din Africa n-ar fi sosit o veste care l-a tulburat peste măsură de puternic.

Chemat de urgență, Filistos se grăbi să vină la palat.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el, de îndată ce ajunse în fața lui Dyonisios.

— A izbucnit molima de ciumă în Cartagina.

— Iarăși?

— Da, și de data asta se pare că a omorât o mulțime dintre nenorociții ăia.

— Cred și eu că un asemenea lucru îți face plăcere.

— Și asta nu-i tot. Libienii s-au răsculat.

— Nici asta nu este o noutate. De ce ești așa de agitat?

— Pentru că este ocazia pentru a-i alunga în sfârșit din Sicilia.

— Ai spus cândva că n-o să mai încerci așa ceva.

— Am mințit. Am de gând să încerc din nou.

— Ai semnat un tratat.

— Doar ca să câștig timp. Un om ca mine nu renunță niciodată la planurile sale. Niciodată, mă înțelegi?

Flistos lăsă capul în jos.

— Îmi închipui că nu este cazul să-ți mai aduc aminte că și în alte rânduri Cartagina a fost lovită de ciumă și de răscoale și că, atunci când a fost nevoie, a reacționat cu forță și cu hotărâre.

— De data asta este altceva.

— De ce este altceva?

— Din două motive: primul, câinii aceia l-au ucis pe fratele meu și trebuie să le vărs sângele până când o să spun eu că ajunge. Al doilea: am șaizeci de ani.

— Acesta din urmă ar fi un motiv care ar trebui să te facă mai înțelept și să te ocupi doar de o bună cârmuire a statului. Războiul a fost întotdeauna o afacere proastă.

— Nu m-ai înțeles. Vreau să spun că, dacă nu-mi duc acum la bun sfârșit planul, n-o să mai reușesc niciodată. Cât despre fiul meu, nici nu poate fi vorba. Am luat deja o hotărâre. Atacăm la primăvară cu armata, flota și artileria. Atacăm cu cea mai mare armată care s-a văzut vreodată, și-i facem bucăți.

— Și de unde crezi că o să faci rost de atâția bani?

— La asta trebuie să te gândești tu. Trebuie să-ți spun eu întotdeauna ce ai de făcut? Ia cu împrumut tezaurele templelor: zeii n-o să-mi ia o dobândă prea mare, sunt sigur. Și cere și de la Frăție. A noastră, din Syracuza, și cele din celelalte orașe. Și ei au destul de mulți bani.

— Dacă aș fi în locul tău, n-aș face una ca asta. Vei apărea ca un profanator și, în ce privește Frățiile, ar trebui să știi și singur cât sunt de puternice. Ele te pot face să plătești scump. Chiar și a noastră. Poate că te-au iertat pentru epurări sau poate că au amânat o răzbunare, dar, când se ajunge la bani, nu iartă pe nimeni.

— Vrei să mă ajuți să fac rost de bani sau nu?

— Bine, răspunse Filistos. Dar să nu spui că nu te-am prevenit.

— Avem acum o ocazie decisivă, crede-mă, de data asta o să izbândim și întreaga Elladă va trebui să-mi aducă onoruri. Vor fi nevoiți să-mi ridice statui la Delfi și Olimpia, să-mi dedice inscripții în locuri publice...

Visa. Acum, când era primit în cele mai importante alianțe ale metropolelor – el, unul din colonii, tratat timp de mulți ani cu dispreț și indiferență, luat în râs pentru caraghioasele sale încercări literare – voia să-și încoroneze întreaga viață, devenind primul om al lumii elenilor.

Nimic nu-l putu face să se răzgândească. La începutul verii, strânsese o armată enormă: treizeci și cinci de mii de infanteriști, cinci mii de călăreți, trei sute de nave de război, patru sute de vase de transport.

Înaintarea sa fu nespus de impresionantă: Selinuntes și Hentellas îl primiră ca pe un eliberator, Eryx capitulă în fața lui; urmă Drepanos, unde se strânse și flota. Dar,

ajungând la Lilibeos, fu nevoit să se oprească. Fortificațiile cartagineze erau atât de puternice, apărătorii atât de îndârjiți, încât orice încercare de atac decisiv s-ar fi încheiat cu un eșec sau, mai rău, cu o înfrângere usturătoare.

Vara era pe sfârșite și Dyonisios se pregăti de întoarcere acasă. Avea de gând să lase toată flota la Drepanos pentru a preveni orice eventual atac din Africa, dar primi o veste care-l făcu să-și schimbe planurile: un mesaj secret îl anunța că la Cartagina izbucnise un incendiu în insula amiralității și distrusese aproape în întregime șantierul naval.

Insula aceea, în bună parte construită de mâna omului, era una dintre minunile lumii, singura construcție pentru care Dyonisios o invidia pe marea sa rivală. De o formă perfect rotundă, în mijlocul unei lagune întinse, putea adăposti în docurile sale acoperite mai bine de patru sute de nave militare. În mijlocul insulei, se înălța palatul amiralității care îi dădea și numele și în care erau păstrate cele mai importante secrete ale marinei cartagineze: rutele navale pe care circulau aurul și cositorul, precum și cele care duceau la îndepărtatele Hesperide sau la capătul Oceanului.

În palat erau expuse minunate trofee din cele mai îndrăznețe expediții ale navigatorilor și din călătoriile caravanelor care ajunseseră să traverseze marea de nisip, ajungând până la ținuturile pigmeilor. După cum spuneau unii, în arhivele acelea erau păstrate într-un secret absolut hărți ale unor lumi dispărute și alții chiar erau siguri că multe dintre porturile cartagineze erau construite în așa fel, încât să imite forma de bază pe care o avusese cândva capitala străvechii Atlantide.

Dacă insula arsese într-adevăr, Cartagina își pierduse sufletul și amintirile.

— Zeii sunt cu noi, îi spuse lui Filistos, vezi? Voi lăsa o sută de nave la Drepanos, vor fi de-ajuns. Iar în primăvara viitoare, îndată ce timpul va deveni favorabil, vom porni să dăm lovitura hotărâtoare. Ne vom concentra toate eforturile în artilerie, vom construi alte mașini, vom inventa unele noi... Ochii îi străluceau în timp ce spunea toate acestea, era entuziasmat la culme, iar Filistos începuse să creadă și el că toată strădania celor patruzeci de ani de viață s-ar fi putut încheia atât de fericit.

Dyonisios era atât de sigur pe sine, încât în timpul iernii se ocupă de scrierea noii sale tragedii, *Răscumpărarea lui Hector*. Îl punea pe un actor să recite versuri din ea, în prezența lui Filistos, pentru ca acesta să-și poată spune părerea. Între timp, trimisese o delegație la Atena, pentru a fi înscris la întrecerea de creații dramatice care avea loc cu ocazia Leneelor, festivitățile solemne în onoarea lui Lenaeus, vechiul nume al zeului Dionysos. Acesta era zeul de la care provenea numele său și o asemenea potrivire i se părea de bun augur.

Când sosi ziua stabilită, vru ca Filistos să-l însoțească.

— Trebuie să vii și tu cu mine. În fond, mi-ai fost de mare ajutor.

— Vin cu plăcere, răspunse Filistos. Dar pe cine vei lăsa ca să aibă grijă de pregătirile pentru noua expediție?

Dyonisios oftă.

— M-am gândit mult, dar consider că și cartaginezii vor avea destul de mare bătaie de cap cu repararea pagubelor de la arsenal și, în plus, am în marină câțiva ofițeri care știu totul despre pregătiri. În al treilea rând, am hotărât să-i dau fiului meu câteva ceva de făcut ca să văd cum se

descurcă. Așa încât, cred că poți veni liniștit cu mine. Să nu crezi că fac asta doar pentru a dobândi glorie literară. Am venit, de fapt, aici mai mult ca să îmbunătățesc înțelegerea cu atenienii și să semnez apoi tratatul care ne va face să ne numărăm printre marile puteri ale lumii: punctul nostru slab a fost întotdeauna marina, iar atenienii au în privința asta o experiență egală, dacă nu chiar superioară cartaginezilor. Ne-ar putea împărtăși tehnicile și cunoștințele lor în ceea ce privește războiul pe mare.

Motivele înșirate de Dyonisios erau convingătoare și Filistos plecă, dar cu inima îndoită. Simțea un fel de neliniște care nu-l părăsea nici o clipă și-l ținea treaz până noaptea târziu, frământându-se muncit de gânduri. Prea mare era miza aflată în joc, prea multe erau riscurile, necunoscutele în iarna aceea neobișnuit de blândă și chiar prielnică navigației.

Ajunseră la Atena pe la jumătatea lunii Gamelion și găsiră orașul în plină fierbere pentru pregătirea spectacolelor teatrale. Se instalară într-o casă frumoasă și cu grădină, pe care o cumpăraseră pe lângă Keramicon și începură să se ocupe de punerea în scenă a tragediei scrise de Dyonisios. Nu făcură nici un fel de economie pentru angajarea actorilor și corului, pentru costume, alegerea măștilor și construirea mașinăriilor necesare pe scenă. Afișul se afla deja expus la teatru, pe acropole și în agora, dar Dyonisios, pe cheltuiala sa, îl răspândise în cele mai frecventate locuri din oraș, sub porticuri și în biblioteci. Era sigur că, în orice caz, numele său avea să-i atragă pe mulți spectatori la spectacol.

Fu de față la repetiții și nu șovăi să-i alunge pe actorii care nu se arătau la înălțimea rolului încredințat, angajând de îndată alții. Același lucru îl făcu și cu corul, ca și cu

muzicanții, punându-i pe toți să repete de nenumărate ori dansurile și cânturile care aveau să însoțească piesa.

Și veni ziua cea mare.

Teatrul era plin ochi, Dyonisios și Filistos erau așezați pe locurile rezervate printre arhonții orașului, preoții de la cele mai importante școli și preotul cel mare al zeului Dionysos care prezida, de fapt, serbările. Tragedia fu reprezentată într-un mod ireproșabil și, în unele momente, avea o intensitate dramatică deosebită, bazată pe tot ceea ce văzuse autorul în cursul multor războaie purtate, în atâtea tratative istovitoare purtate pentru eliberarea ostaticilor și prizonierilor. Scena în care bătrânul Priam îngenunchea ca să sărute mâinile lui Ahile, iar lugubrul cor al femeilor din Troia suna asemenea unui vaiet, cerând înapoierea trupului lui Hector, emoționă publicul. Filistos fu uimit să se trezească el însuși cu ochii în lacrimi. Era posibil oare ca autorul să fi avut sentimente? Cine putea fi atât de mișcat de cele înfățișate încât să poată comunica emoția sa și publicului care asista la spectacol?

Era inutil să se mai întrebe: Dyonisios era și avea să rămână o enigmă indescifrabilă, un sfinx, pentru tot restul zilelor sale. Și totuși, Filistos, asistând la scena aceea, recunoscu multe fațete ale caracterului său, revăzu multe crâmpeie din viața lui, multe momente de glorie și de abjecție. Dyonisios își jucase rolul în viață asemenea unui actor; deseori își ferecase, mascase, transformase, își ascunsese propriile sentimente omenești, admițând că le-ar fi avut, în spatele măștii impasibile a tiranului.

Finalul fu salutat de public cu aplauze, nu frenetice, desigur, dar nici reci, având în vedere că în teatrul acela

fuseseră puse în scenă operele lui Eschil, Sofocle și Euripide și că, dincolo de orice, publicul de acolo era cel mai pretențios din lume.

La încheierea festivității, și spre surprinderea chiar a autorului, tragedia lui obținu premiul cel mare. Mulți spuseră după aceea că participanții fuseseră aleși dintre niște poeți atât de modești, încât un modest poet ca Dyonisios putuse să iasă învingător.

Oricum ar fi stat lucrurile, Dyonisios își sărbători succesul cu mare solemnitate și fast, oferind un banchet într-o grădină de la poalele muntelui Himetos, printre invitați numărându-se cele mai de seamă personalități din Atena.

Cu câteva clipe înainte de cină, Filistos fu anunțat că sosise un curier de la Syracuza, aducând un mesaj urgent. Îl primi doar el pe curier, presimțind că știrea putea strica atmosfera petrecerii. Și nu se înșela.

— Șantierul amiralității din Cartagina nu a ars, spuse curierul, de îndată ce Flistos îi ceru să vorbească.

— Cum adică n-a ars?

— Din păcate, a fost vorba doar despre o înșelătorie. Cartaginezii se pricep foarte bine la așa ceva. Am fi putut să ne dăm seama de la început.

— Nu poate fi adevărat, îi răspunse Filistos. Informatorii noștri ne-au asigurat că au văzut fum și flăcări ridicându-se deasupra insulei.

— Foarte adevărat. Dar și asta făcea parte din înșelătorie. Au ars doar niște epave vechi aflate în curs de demontare, în timp ce flota propriu zisă se afla acostată în secret de-a lungul coastei de miazănoapte.

— Nu te întinde la vorbă și spune mai departe. Ce s-a întâmplat?

— Noul amiral cartaginez a năvălit în portul Drepanos când se vărsa de ziuă, cu două sute de nave de luptă. Ai noștri erau mult inferiori ca număr, așa că au fost nimiciți.

Filistos îl trimise acasă pe curier și rămase o vreme, gândindu-se de unul singur ce era de făcut. În cele din urmă, se hotărî să nu-i spună deocamdată nimic lui Dyonisios, pentru a nu-l întrista tocmai într-o seară ca aceea. Se duse la locul său, se întinse pe patul de ospăț, mâncă și bău, încercând să se comporte ca de obicei.

În aceeași noapte, după ce musafirii plecaseră, pe la începutul celui de-al treilea schimb de pază, Dyonisios se simți rău. Aksal alergă să-l trezească pe Filistos.

— Stăpân bolnav.

— Ce spui, Aksal?

— El foarte rău, vino repede.

Filistos se duse într-un suflet la el și-l găsi într-o stare îngrozitoare: zgâlțâit de convulsii și valuri de vomă, leoarcă de sudoare, dar rece ca gheața, pielea de culoare pământie și unghiile vinete.

— Cheamă-l pe medic, Aksal, este la trei case de aici, înspre agora. Fugi, pe toți zeii! Grăbește-te!

În timp ce Aksal o lua la goană, Filistos încercă să-l ridice în capul oaselor pe Dyonisios, pentru a-l face să respire mai ușor; îi șterse fruntea de sudoare, îi udă buzele arse de febră. Așternuturile miroseau a sudoare și a urină.

Pentru câteva clipe, Dyonisios păru să-și revină, recăpătându-și oarecum forțele.

— S-a sfârșit, șopti. S-a sfârșit, prietene.

Filistos se simți mișcat de cuvântul acela pe care nu-l mai auzise din gura lui de mulți ani și-i strânse cu putere mâna.

— Ce spui, *heghemòn*, ce tot spui? Vine îndată medicul. O să te faci bine. Ai băut cam mult, asta este. Hai, curaj, o să vezi că...

Dyonisios nu-l lăsă să continue, ridicând cu greutate mâna în gestul lui poruncitor obișnuit.

— Nu, nu greșesc. Moartea e rece... simți? Își bate joc soarta de mine! Am luptat întotdeauna în prima linie, am fost rănit de cinci ori și trebuie să mor într-un pat, scăpându-mă pe mine... ca un om de nimic... N-o să apuc să văd minunea la care am visat toată viața... Sicilia... în centrul lumii...

— Ba ai s-o vezi. Ne întoarcem acasă și terminăm și cu războiul acesta. O să învingi... O să învingi, Dyonisios, pentru că tu ești cel mai mare.

— Nu... Nu. I-am trimis la moarte pe toți prietenii pe care-i aveam: Doriscos... Biton... Iolaos... și pe Leptines al meu. Am vărsat atâta sânge, pentru nimic.

Se auzi de afară zgomot de pași care se apropiau. Dyonisios păru să se lumineze la față.

— Aretis... spuse, trăgând cu urechea. Aretis... tu ești?

Filistos lăsă în jos ochii plini de lacrimi.

— Da, este aici..., răspunse. Este aici, vine acum la tine.

Dyonisios se înecă într-un horcăit prelung. Îl mai putu auzi șoptind:

— Nu uita ce mi-ai promis. Rămâi cu bine, *chaire*... După care nu mai fu decât tăcere.

După câteva clipe, în cameră intră gâfâind medicul, urmat de Aksal, dar era prea târziu. Nu mai avu altceva de făcut decât să-i constate moartea.

Văzându-l astfel pe stăpânul său, Aksal rămase împietrit. Chipul lui deveni ca o mască de piatră. Scoase un vaiet sinistru, cântecul sfâșietor al tribului care îi

conducea pe ultimul drum pe marii războinici. Apoi amuți, ferecându-se într-o tăcere de nepătruns. Făcu de gardă la trupul neînsuflețit al stăpânului său zi și noapte fără a mânca și a bea ceva și nu-l părăsi nici atunci când sicriul fu dus pe nava care avea să-l ducă în patrie.

La Syracuza, Filistos se ocupă el însuși de funeralii. Puse să se înalțe un rug gigantic în curtea fortăreței Eurialos, în vârful muntelui de la Epipolis, pentru ca întregul oraș să poată vedea urcând sufletul său în vârtejul de foc și scântei care avea să-l poarte către ceruri. Trupul, purtând cele mai strălucitoare arme, fu așezat pe rug, de față cu întreaga armată aliniată și cei douăzeci de mii de luptători de toate națiile îi strigară de zece ori numele, pe când flăcările se înălțau cu vuiet către cerul plumburiu de iarnă.

În toiul nopții, Filistos, însoțit de Aksal, se duse să-i ia cenușa, tot împreună cu el se duse la mormântul lui Aretis și o depuse în urnă alături de a ei.

După ce săvârși acel ritual simplu, își șterse lacrimile și se întoarse către războinicul celt, înspăimântător în suferința sa, în doliul care îi săpase cute adânci pe chip și-i lăsase cearcăne negre.

— Du-te acum în camera ta, Aksal, îi spuse, și nu mai posti. Stăpânul tău nu mai are nevoie de tine... Noi, da.

Plecară tot amândoi și mormântul rămase singur, în tăcerea adâncă a nopții.

Dar, când zgomotul pașilor se stinse cu totul, dinspre tenebrele de dincolo de moarte se înălță un cânt singuratic, imnul duios care însoțise prima noapte de dragoste petrecută împreună de Aretis și de Dyonisios.

Acum era și ultima.

EPILOG

„Nimeni nu a reușit vreodată să explice din ce cauză a murit. Se spune că Filistos ar fi văzut gravat semnul unui delfin sub cupa din care prietenul său băuse în seara banchetului. Își aminti de felul în care Dyonisios trimisese la moarte destul de mulți membri ai Frăției, în vremea ultimei mari epurări și cum ceruse el, fără nici o ezitare, Frăților din alte orașe să contribuie cu bani la pregătirea noului război, neluând în seamă mai multe avertismente primite din partea acestora.

Unii au pus moartea lui pe seama petrecerii prelungite de după succesul în concursul literar. Alții au bănuit umbra Cartaginei asupra acelei morți, pentru că doar astfel ea ar fi putut scăpa de un dușman imposibil de învins prin alte mijloace.

Eu am semnat pacea, de îndată ce am avut puterea de a face aceasta, și am încercat s-o mențin. Dar nu inspiram teamă nimănui, iar filosofii doreau până și ei să mă învețe cum să guvernez... După zece ani, marea operă a părintelui meu era la pământ și nu avea să se mai refacă niciodată. Un bătrân general trimis din metropole, Timoleon, i-a învins pe cartaginezi și mi-a

luat puterea. Apoi, m-a exilat aici, în Corint, de unde plecaseră strămoșii noștri cu multe secole în urmă...".

— Învățătorule! Ce faci? Pleci de unul singur?

Învățătorul se frecă la ochi și privi în jurul său. Catârii și îngrijitorul lor nu mai erau acolo, iar pe marginea cealaltă a străzii, rezemat de zid, se afla unul dintre cei trei indivizi care săriseră să-l ajute în încăierarea din seara precedentă; era unul dintre paznicii căruia orașul îi dăduse misiunea de a veghea în mod discret asupra siguranței sale.

În fața lui se afla hangiul, având în mână o cană cu lapte din care ieșeau aburi.

— Bea, îi spuse, o să te mai întremeze.

Învățătorul îl privi, apoi se uită la soarele care se ivea în clipele acelea la orizont, așternând reflexe aurii pe strada încă lucioasă, în urma burei de ploaie de peste noapte. Își strecură mâna în desagă, în căutarea sulurilor de papirus. Se aflau la locul lor și asta îl făcu să respire ușurat.

Se ridică încet de pe jos, încercă să-și dezmorțească membrele amorțite și-și mai trecu o dată mâinile peste ochi, ca și cum nu reușea să se trezească dintr-un vis.

— Altă dată... spuse. Altă dată...

Porni la drum cu pași șovăitori și hangiul rămase privindu-l cu mirare, până când silueta lui se contopi cu strălucirea soarelui care răsărea.

NOTA AUTORULUI

Epoca lui Dyonisios I al Syracuzei este atât de complexă, încât am fost nevoit să optez pentru o anumită simplificare, nu numai în privința unora dintre evenimentele prezentate, ci și în rândul personajelor.

Numeroșii copii ai tiranului sunt lăsați intenționat în umbră, în afară de primii doi, Dyonisios al II-lea și Hipparinos, și de micuța Aretis. Am procedat la fel, eliminând în totalitate și personajul tânărului cumnat Dione, atât de prezent în izvoarele antice, încât Plutarh îi dedică una dintre biografiile sale. Apariția și evoluția lui în a doua jumătate a romanului ar fi constituit o problemă narativă greu de gestionat. Personajul Iolaos îl include și pe fratele mai mic al lui Dyonisios, Therides, care, astfel, nu apare în povestirea noastră.

Cu aceste excepții, povestea lui Dyonisios I a fost prezentată în perfectă concordanță cu izvoarele istorice, în special Diodor din Sicilia, în a cărui lucrare apar atât Timeos, cât și Tauromenios, precum și însuși Filistos, pe care cititorul l-a întâlnit deja printre protagoniștii acestui roman.

Tema Frăției, cu ecouri destul de explicite în mafia siciliană modernă, nu este inventată și corespunde

așa-numitelor *hetairai*, asociații parțial secrete ale cetățenilor, atestate de izvoare importante, care nu rareori își atingeau scopurile prin mijloace de intimidare și chiar prin eliminarea fizică a adversarilor. Asemenea asociații existau și în Grecia, dar mi s-a părut că în Sicilia fenomenul, atât de vechi, ar putea căpăta o valență deosebit de semnificativă.

În ce privește onomastica, am păstrat numele în limba italiană acolo unde acestea erau folosite în mod curent; am folosit numele grecești (sau cartagineze) fie acolo unde ele erau folosite mai rar sau erau mai puțin cunoscute, fie acolo unde transcrierea în limba italiană nu suna bine.

Cineva s-ar putea mira că am folosit termenii „italieni" și „sicilieni" în loc de „italioți" și „sicelioți", dar am vrut să elimin o terminologie prea doctă și academică, în favoarea uneia mult mai sugestive, ținând seama de faptul că, în fond, termenii adoptați nu sunt altceva decât traducerea literală a numelor originale. Evident, cuvintele „Italia" și „italieni" se referă aici întotdeauna la extremitatea de sud a Peninsulei, cea pe care noi o numim astăzi Calabria.

Folosirea limbii în fraze de argou, în înjurături și în unele dialoguri a derivat mai ales din teatrul comic, care păstrează cel mai bine asemenea expresii.

Optica asupra evenimentelor este aceeași, din punct de vedere politic, cu cea a protagoniștilor din istorie și nu se putea să fie altfel, chiar dacă în mai multe cazuri și în multe situații unele personaje, chiar secundare, au scos în relief valori diferite și alternative față de cele ale civilizației grecilor sau, în orice caz, ale politicii grecilor din Sicilia.

Dyonisios iese în evidență ca marele protagonist care a fost și în realitate, așa cum eșecul său apare ca o consecință a greșelii fundamentale a manierei în care a condus statul: absolutismul.

Hărți

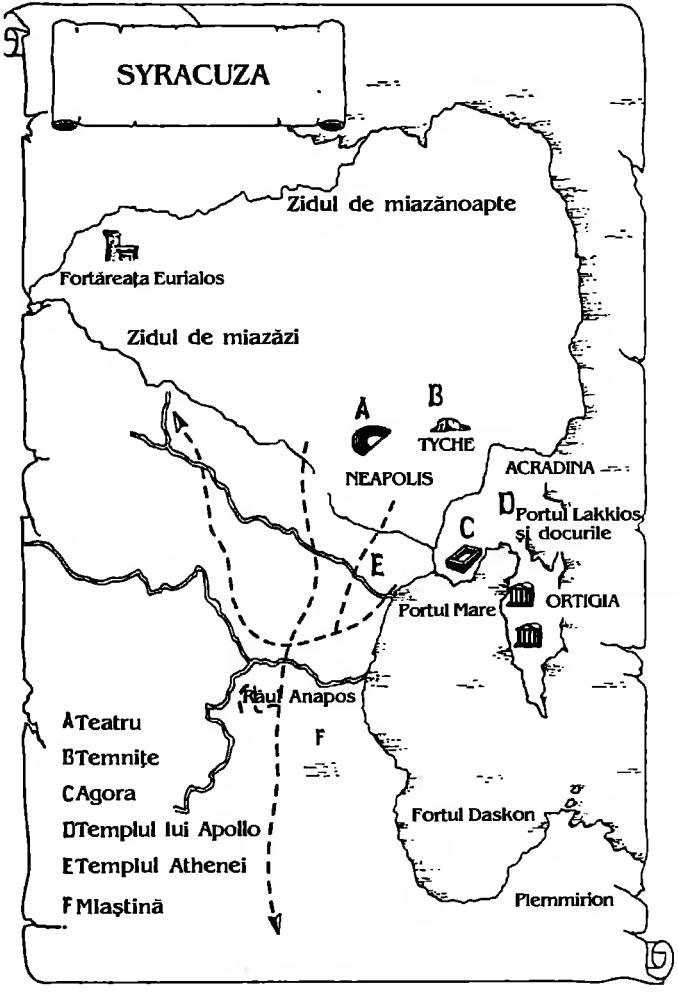
SYRACUZA
Zidul de miazănoapte
Fortăreaţa Eurialos
Zidul de miazăzi
A
B
TYCHE
NEAPOLIS
ACRADINA
D
Portul Lakkios şi docurile
C
E
Portul Mare
ORTIGIA
Râul Anapos
F
A Teatru
B Temniţe
C Agora
D Templul lui Apollo
E Templul Athenei
F Mlaştină
Fortul Daskon
Plemmirion

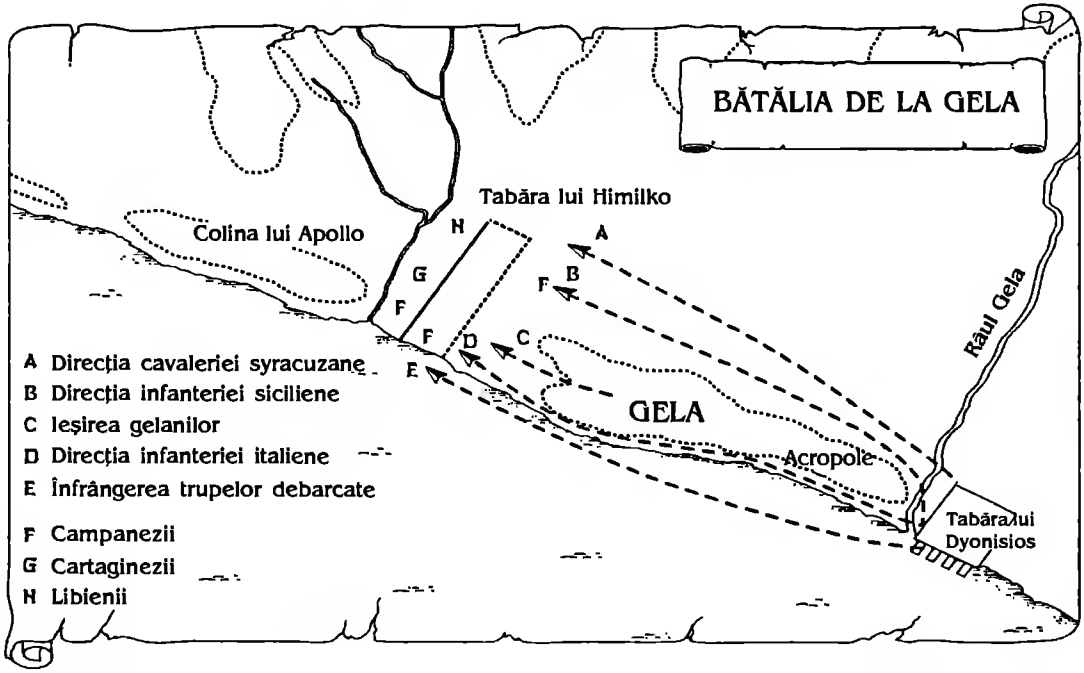
BĂTĂLIA DE LA GELA
Tabăra lui Himilko
Colina lui Apollo
H
G
F
F
A
B
F
D
C
E
Râul Gela
GELA
Acropole
Tabăra lui Dyonisios
A Direcția cavaleriei syracuzane
B Direcția infanteriei siciliene
C Ieșirea gelanilor
D Direcția infanteriei italiene
E Înfrângerea trupelor debarcate
F Campanezii
G Cartaginezii
H Libienii

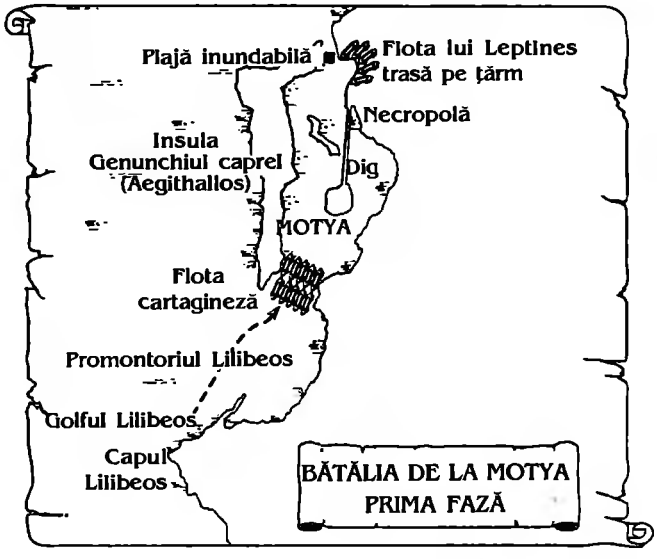
Plajă inundabilă
Flota lui Leptines trasă pe țărm
Necropolă
Insula Genunchiul caprei (Aegithallos)
Dig
MOTYA
Flota cartagineză
Promontoriul Lilibeos
Golful Lilibeos
Capul Lilibeos
BĂTĂLIA DE LA MOTYA
PRIMA FAZĂ

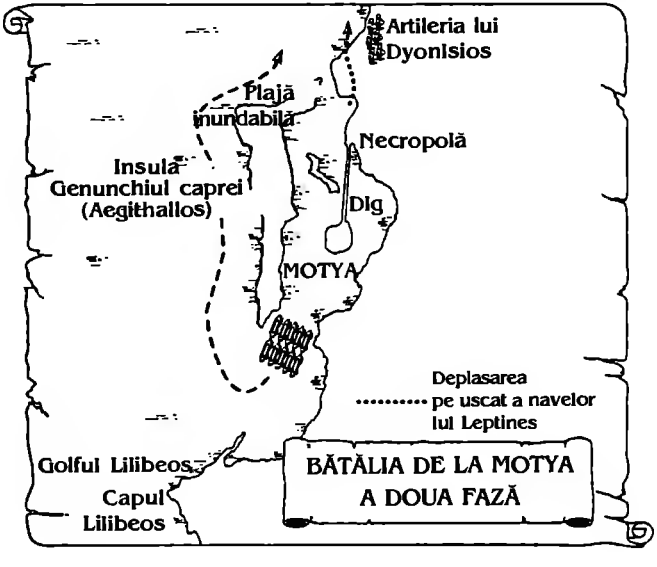
Artileria lui Dyonisios
Plajă inundabilă
Necropolă
Insula Genunchiul caprei (Aegithallos)
Dig
MOTYA
Deplasarea pe uscat a navelor lui Leptines
Golful Lilibeos
Capul Lilibeos
BĂTĂLIA DE LA MOTYA
A DOUA FAZĂ

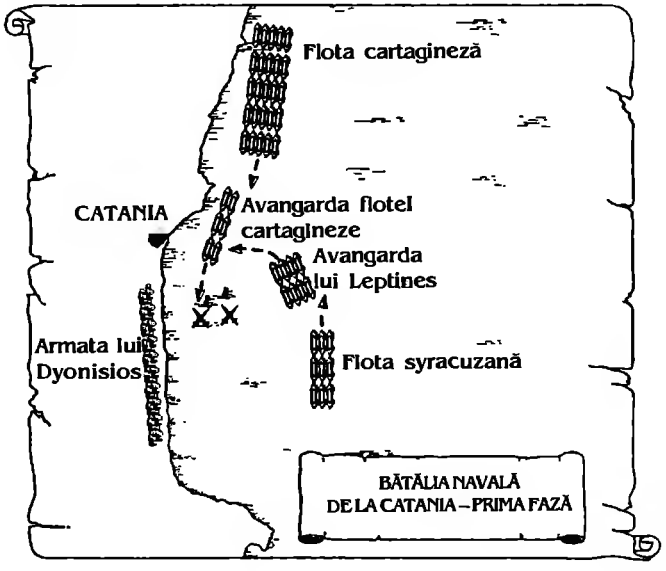
Flota cartagineză
CATANIA
Avangarda flotei cartagineze
Avangarda lui Leptines
Armata lui Dyonisios
Flota syracuzană
BĂTĂLIA NAVALĂ DE LA CATANIA – PRIMA FAZĂ

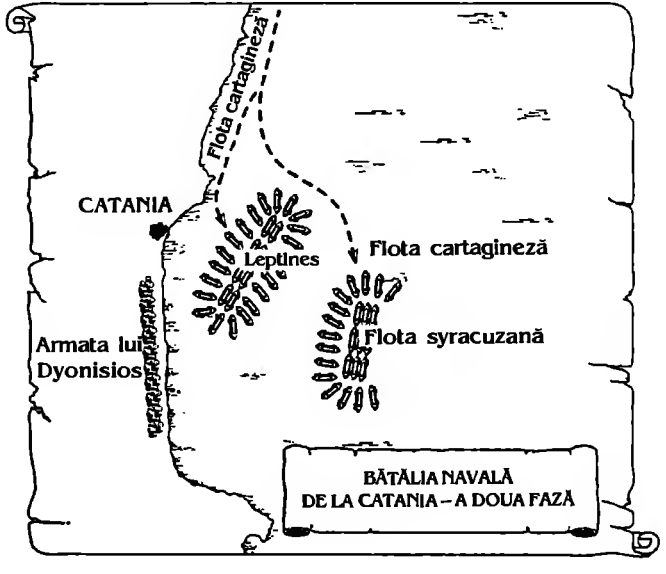
Flota cartagineză
CATANIA
Leptines
Flota cartagineză
Armata lui Dyonisios
Flota syracuzană
BĂTĂLIA NAVALĂ DE LA CATANIA – A DOUA FAZĂ

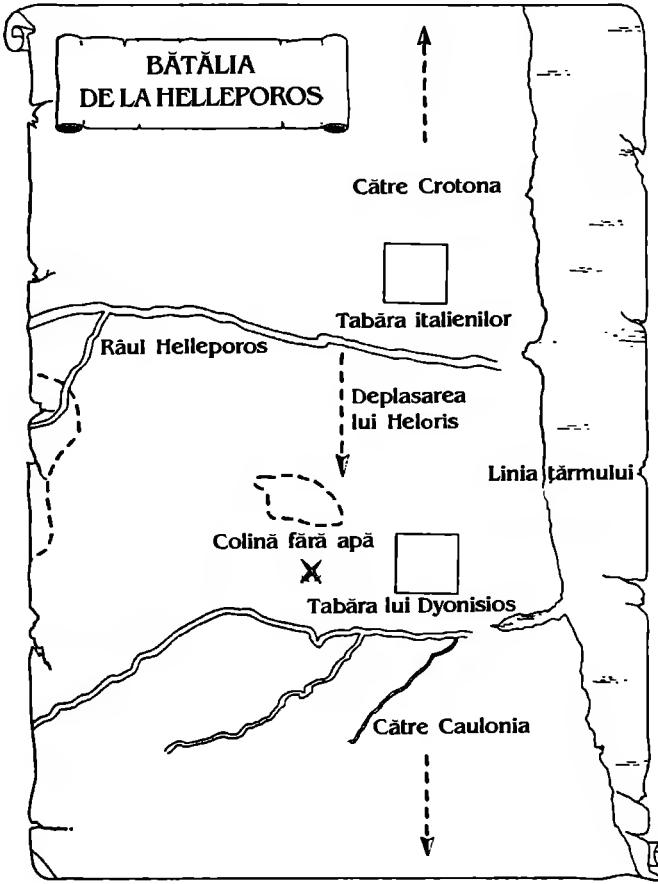
BĂTĂLIA
DE LA HELLEPOROS
Către Crotona
Tabăra italienilor
Râul Helleporos
Deplasarea
lui Heloris
Linia țărmului
Colină fără apă
Tabăra lui Dyonisios
Către Caulonia

MAREA TIRENIANĂ
Panormo
Hymera
Motya
Lilibeos
Râul Halycos
Selinuntes
Hennas
Agrigento
Gela

Taranto
CAMPANIA
Poseidonia
Heraclea
Thuris
LUCANIA
Crotona
Zidul
Sileticum
Hypponion
Caulonia
Medma
Locris
Messina
Rhegion
Muntele
Etna
Catana
MAREA IONICĂ
Syracuza
amarina

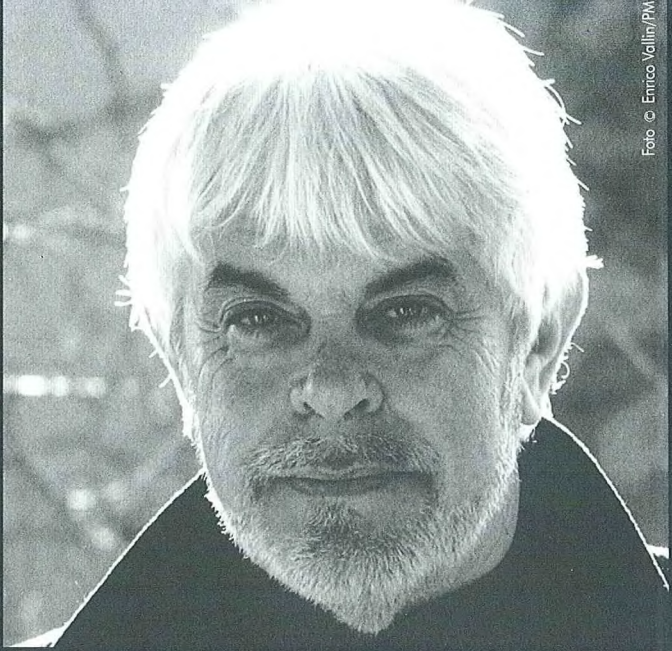

Foto © Enrico Vallin/PM

Sicilia, anul 412 î. Cr.: ia naștere aventura unui om care a reușit să strângă sub comanda sa cea mai mare armată a antichității, a inventat mașini de război înfricoșătoare și a construit cele mai impunătoare fortificații care fuseseră văzute vreodată. Dar, în același timp, aventura unui om care a fost dramaturg și bărbat de stat, poet și iscusit diplomat, rămânând pentru toată viața devotat, cu gingășie și vigoare, amintirii unei prime iubiri nefericite.

Cine a fost Dyonisios? Monstrul nemilos și egocentric descris de cei care l-au hulit sau un om dotat cu o voință supranaturală? Istoricii l-au condamnat la fel ca pe toți tiranii, dar nu i-au putut contesta măreția. În viața și faptele sale, de erou și vizionar, există umbre de nepătruns și străluciri ametitoare.

Era o poveste care aștepta doar să fie așternută în paginile unei cărți. Și nimeni n-o putea face mai bine decât Valerio Massimo Manfredi, care le dăruiește cititorilor săi un erou de neuitat, ce alătură energiei homerice, o luciditate machiavelică.

ISBN 978-973-724-039-2

www.all.ro